

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЛЮЛЬОВ ОЛЕКСІЙ ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 330.5:330.34:330.362:338.24(477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
МАКРОЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ: СОЦІАЛЬНІ, ПОЛІТИЧНІ ТА МАРКЕТИНГОВІ
ДЕТЕРМІНАНТИ

Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління
національним господарством
08 – Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших
авторів мають посилання на відповідне джерело _____ О. В. Люльов

Науковий консультант:
Леонов Сергій В'ячеславович
доктор економічних наук, професор

Суми – 2018

АНОТАЦІЯ

Люльов О.В. Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Сумський державний університет, Суми, 2018.

В роботі проведена класифікації підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності (МС) національної економіки (НЕ), що на відміну від існуючих передбачає виокремлення груп підходів, які визначають її як відсутність різких змін її компонент (динамічний та рівноважний) та здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність (функціональний, результатний та ресурсний), а також розглядають макроекономічну стабільність через стабільність її системоутворювальних елементів або основних детермінант (структурно-рівноважний та елементний). Це дало змогу автору визначити макроекономічну стабільність національної економіки як такий стану розвитку національної економіки, що характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренду, динамічно-стійкою або прогресуючою інституційною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій. На основі узагальненої наукової інформації автором проаналізовано підходи до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що дозволило на основі конвергенції двох критеріальних ознак – врахування фактора часу (динамічне/статичне оцінювання) та базового параметра оцінювання (волатильність/сталість в межах заданого інтервалу/наближеність до еталону) виокремити динамічно-рівноважний, статично-інтервальний та статично-компаративний підходи, описати їх сутність, переваги, недоліки та обмеження у застосуванні. На основі результатів типологізації підходів до

оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки запропоновано рівень макроекономічної стабільності національної економіки, оцінювати на основі інтегрального підходу що базується на концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності, системно поєднує статичну складову макроекономічної стабільності національної економіки та її циклічну компоненту, дозволяє оцінити конверсію державної політики щодо досягнення макроекономічної стабільності національної економіки. Дослідження системи драйверів та набору імпульсів прискорення трансформаційних процесів національної економіки дозволили автору виділити соціальні, політичні та маркетингові детермінанти макроекономічної стабільності, що забезпечить розширення горизонту прогнозу та генерацію сценаріїв розвитку макроекономічних процесів національної економіки у відповідності до ендогенних та екзогенних змін.

В роботі обґрунтовано концептуальні засади формування системи управління національним господарством, зорієнтованої на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки. Встановлено сукупний конвергентний та дивергентний вплив базових параметрів макроекономічної стабільності національної економіки та її системоутворювальних детермінант (соціальної, політичної та маркетингової), напрямків їх взаємного впливу, а також механізмів урахування цього впливу в процесі прогнозування та регулювання довгострокового розвитку національної економіки, забезпечення стійких темпів економічного зростання.

Визначені соціальні детермінанти зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки залежно від наближеності векторів реформ соціального сектору України та країн – нових членів ЄС виходячи з базових принципів концепцій σ -конвергенції та β -конвергенції, дозволило визначити драйвери формування траєкторії соціальних реформ в Україні для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки та перевірити гіпотезу про суб'єктно-об'єктний вплив рівня макроекономічної стабільності та соціального прогресу в національній економіці.

Запропоновані методологічні засади та методичний інструментарій вимірювання рівня соціального прогресу в національній економіці в контексті зростання макроекономічної стабільності, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено шляхом розробки інтегрального індикатора, за методом TOPSIS (на основі евклідових відстаней між фактичними значеннями й еталонними) та в якому узагальнені параметри, які характеризують рівень життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури. Запропоновано теоретичні засади та методичний інструментарій дослідження взаємного впливу макроекономічної стабільності і рівня соціального прогресу, який на відмінну від існуючих ґрунтується на методі моментів Ареллано–Бонда, ураховує фактичні значення й динаміку ендогенних та екзогенних параметрів, що характеризують соціальний, економічний і політичний розвиток. Виявлені взаємозв'язки макроекономічної стабільності національної економіки та рівня соціального прогресу дозволили виділити стратегії (квазіінтеграційного зростання, конвергентної диверсифікації, прогресивного зростання) проведення реформ в національній економіці для забезпечення макроекономічної стабільності та соціального прогресу.

Розроблено теоретичні та методологічні засади інтегрального оцінювання ефективності політичних інститутів у національній економіці з урахуванням сили та напряму впливу на макроекономічну стабільність, що на відмінну від існуючих враховує силу та напряму впливу характеристик політичної стабільності, верховенства закону, контролю корупції, ефективності урядування, ймовірності неконституційної політичної дестабілізації, здатності уряду відкрито реалізовувати політики та регуляторні заходи, врахування думки населення при формуванні політичних інститутів, підзвітності державних органів на макроекономічну стабільність національної економіки. Інтегральне оцінювання ефективності політичних інститутів в національній економіці дозволило розробити динамічну панельну модель, яка враховує ефект ланцюгової реакції «ефективність політичних інститутів в попередньому році → рівень макроекономічної стабільності в

попередньому році → рівень макроекономічної стабільності в поточному році», усуває проблему неоднорідності зміни показників у різних країнах і похибки їх вимірювання та перевірити гіпотезу про конвергентний вплив соціальної та політичної детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки.

Розроблено наукове підґрунтя перевірки гіпотези про існування зв'язку між сприйняттям бренда країни нерезидентами та результативністю його використання за допомогою методу рангової кореляції Спірмена непараметричної міри статистичної залежності між зовнішнім сприйняттям країни нерезидентами (визначається за методологією компанії FutureBrand, що базується на опитуваннях груп респондентів: зовнішніх інвесторів, туристів, урядів інших держав тощо) та економічною результативністю використання бренда, що дозволило обґрунтувати умови перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки. В роботі обґрунтовано, що для того щоб бренд, в основу якого покладена поведінкова взаємодія внутрішніх і зовнішніх суб'єктів країни, став джерелом збільшення макроекономічної стабільності національної економіки, в суспільстві повинні бути сформовані стабілізаційні поведінкові механізми підтримання результативності використання бренда та протидії макроекономічним загрозам. Розроблено модель оцінювання впливу цих суспільно-ціннісних орієнтирів на МС НЕ, що дозволило емпірично підтвердити гіпотезу, що умовою перетворення бренду країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки є домінуючі в країні стабілізаційні суспільно-ціннісні поведінкові моделі.

Ключові слова: бренд країни, державне регулювання, економічний розвиток, ефективності політичних інститутів, конкурентоспроможність, макроекономічна стабільність, макроекономічні процеси, національна економіка, соціальний прогрес, суспільно-ціннісні орієнтири.

ABSTRACT

Lyulyov O. V. Macroeconomic stability of the national economy: social, political, and marketing determinants. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of doctor of economic science on speciality 08.00.03 – Economics and management of national economy. – Sumy State University, Sumy, 2018.

The thesis determines the classification system of approaches to defining the macroeconomic stability of the national economy. The author interprets of the essence of macroeconomic stability of the national economy as a development which characterized by the volatility's low level of the main macroeconomic parameters in relation to the target trends, dynamically stable or progressive institutional, functional and resource capacity of the economy to avoid the negative effects of the endogenous and the exogenous transformations.

The author develops the conceptual bases of the management system formation of the national economics which orient to achieve the macroeconomic stability of the national economy through the substantiating of the essence of its basic parameters and systematically-grounding determinants (economic, political and marketing), taking to account theirs mutual influence, as well as the considering its influence to forecast and regulate of long-term development of the national economy, ensuring stable rates of economic growth.

On the results of the approaches' typology to estimate the level of the macroeconomic stability of the national economy, the author proposes the integrated approach to estimate macroeconomic stability which bases on the Pentagon concept, systematically combines the static and cyclical components of the macroeconomic stability of the national economy. This approach allows estimating the conversion of the state policy for achieving the macroeconomic stability of the national economy.

On the basis of analysis of the drivers and range of impulses for accelerating the transformation processes of the national economy the author allocates social, political and marketing determinates of the macroeconomic stability which allows to extend the forecast horizon and to generate the scenarios for the macroeconomic processes' development corresponds to the endogenous and the exogenous changes.

The author determines the social determinants for growing the level of the macroeconomic stability of the national economy considering the vectors' proximity of reforms in the Ukrainian social sector and countries – new EU members and base on the principals of σ -convergence and β -convergence. It allows identifying the drivers to indicate the Ukrainian social reforms' trajectory for achieving the macroeconomic stability of the national economy. Under the research, the author checks the hypothesis about the subjective-object influence of macroeconomic stability level and social progress of the national economy. On the basis of the developed methodological principles and methodical tools for estimating the social progress of the national economy in the context of the macroeconomic stability growth, which, unlike the existing approaches, was carried out through the integrated indicator, using TOPSIS method (based on Euclidean distances between actual values and benchmarks) and generalized parameters characterizing the standard of living, health, well-being, freedom, security and equality in the country, development of education, science and culture. The theoretical bases and methodical tools to estimate the mutual influence of macroeconomic stability and level of social progress, which differs from existing ones, are based on the moment's method of Arellano-Bond, is based on the actual values and dynamics of endogenous and exogenous parameters that characterize social, economic and political development. The revealed relationships of macroeconomic stability of the national economy and the level of social progress have allowed allocating strategies (quasi-integration growth, convergent diversification, progressive growth) for carrying out reforms in the national economy in order to ensure macroeconomic stability and social progress.

The theoretical and methodological principles of the integrated assessment of the political institutions effectiveness in the national economy are developed, taking into account the strength and direction of influence on macroeconomic stability, which differs from existing influences on the strength and direction of influence of the characteristics of political stability, rule of law, corruption control, the efficiency of governance, the probability of unconstitutional political destabilization, the ability of the government to openly implement policies and regulatory measures, and to take into account the views of the population when formed and political institutions,

accountability of state bodies on the national economy macroeconomic stability. Integral assessment of the political institutions effectiveness of the national economy, taking into account the power and impact's direction of the political stability on the macroeconomic stability, the rule of law, corruption control, the efficiency of governance, the probability of the unconstitutional political destabilization, the ability of the government to openly pursue policies and regulatory measures, to take into account the people's opinion in the formation of the political institutions, accountability of the public authorities allowed to develop the dynamic panel model that considering the effect of the chain reaction “efficiency of the political institutions in the previous year, the level of the macroeconomic stability in the previous year, the level of the macroeconomic stability in the current year” and to check the hypothesis of convergent influence social and political determinants on the macroeconomic stability of the national economy.

The scientific basis for testing the hypothesis about the linking between the perception of the country's brand by non-residents and the effectiveness of its use is determined by the Spearman rank correlation method is a nonparametric measure of statistical dependence between the external perceptions of the country by non-residents (determined by the FutureBrand methodology based on surveys of respondent groups: external investors , tourists, governments of other states, etc.) and the economic efficiency of using the brand, which allowed to justify the conditions creating a dynamic country brand marketing determinant of macroeconomic stability of the national economy. The paper substantiates that in order for a brand based on behavioural interaction between domestic and foreign actors of the country has become a source to increase the macroeconomic stability of the national economy, to stabilize behavioural mechanisms for maintaining the effectiveness of brand use and counteracting macroeconomic threats should be formed in society. A model for assessing the impact of these socially-valued landmarks on the macroeconomic stability of the national economy has been developed, which allowed empirically to confirm the hypothesis that the condition of transforming the country's brand into a dynamic market determinant of the macroeconomic stability growth of the national economy is dominated by stabilizing social value behavioural models in the country.

Keywords: country brand, state regulation, economic development, the efficiency of political institutes, competitiveness, macroeconomic stability, macroeconomic processes, national economy, social progress, social and value determinants.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографії

1. Люльов О.В. Макроекономічна стабільність національної економіки: монографія . Суми: Університетська книга, 2018. 261 с. (15,2 друк. арк).

2. Люльов О.В. Моделювання стійкості функціонування економічних систем. Social and economic changes of contemporary society: монографія, Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 101–107 (0,41 друк. арк.).

3. Люльов О.В., Кириченко К.І. Макроекономічна стабільність як фактор покращення конкурентоспроможності країни. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія / за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доцента Школи В.Ю., к.е.н. Щербаченко В.О. Суми : ТОВ «Триторія», 2017. Т.І. С. 13–25 (0,61 друк. арк.).
Особистий внесок: досліджено вплив МС НЕ на конкурентоспроможність країни (0,31 друк. арк.).

4. Lyulyov O.V. Macroeconomic stability: EU experience and situation assessment for Ukraine. National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph / edited by Dr. of Ec., Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Ec. V. Omelyanenko, Ph.D in Tec. Sc., Assoc. Prof. Yu. Ossik. Ruda Śląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018. P. 36–46 (0,59 друк. арк.)

Публікації у зарубіжних наукових виданнях

5. Lyulyov O. Macroeconomic stability and social progress in the EU member states and Ukraine. Annals of Marketing Management & Economics (Index Copernicus та ін.). 2018. Vol. 4, № 1. P. 53–64 (0,67 друк. арк.).

6. Lyulyov O., Vasylieva T., Lyeonov S., Kyrychenko K. Macroeconomic Stability and Its Impact on the Economic Growth of the Country. Montenegrin Journal of Economics (Scopus, Web of Scince та ін.). 2018. № 14 (1). P. 159–170

(0,84 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено модель оцінки впливу МС НЕ на економічне зростання країни* (0,76 друк. арк.).

7. Lyulyov O., Chortok Yu., Pimonenko T., Borovik O. Ecological and economic evaluation of transport system functioning according to the territory sustainable development. *International Journal of Ecology & Development* (Scopus, Web of Science та ін.). 2015. Vol. 30, № 3. P. 1–10 (0,63 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено соціо-економічні фактори механізму стабілізації розвитку територій* (0,16 друк. арк.).

Публікації у наукових виданнях України

8. Lyulyov O., Yevdokimov Yu., Melnyk L., Panchenko O., Kubatko V. Economic freedom and democracy: determinant factors in increasing macroeconomic stability. *Problems and Perspectives in Management* (Scopus та ін.). 2018. № 16 (2). P. 279–290 (0,99 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено оцінювання впливу рівня економічної свободи та демократії на МС НЕ* (0,8 друк. арк.).

9. Люльов О., Багмет К., Скляр І. Довгостроковий вплив соціальних програм у контексті інституціональних змін національної економіки: загальні підходи до оцінювання й державного регулювання. Проблеми і перспективи економіки та управління (*Index Copernicus* та ін.). 2018. № 1 (13). С. 17–23 (0,56 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано методи оцінювання соціальної ефективності* (0,2 друк. арк.).

10. Люльов О., Багмет К. Соціальна цінність як критерій державного регулювання інституціональних змін соціального сектору національної економіки. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»* (*Index Copernicus*). 2018. № 4 (75). С. 125–130 (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: виявлено тенденції інституціональних змін в соціальному секторі НЕ* (0,10 друк. арк.).

11. Люльов О., Багмет К. Державне регулювання інституційних трансформацій соціального сектора через вимірювання результатів інвестицій впливу. *Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки»* (*Index Copernicus* та ін.). 2018. С. 44–53 (0,48 друк. арк.).

Особистий внесок: проаналізовано процеси інституціоналізації інвестицій соціального впливу (0,10 друк. арк.).

12. Lyulyov O., Pimonenko T., Liulova L. Empirical linkages between macroeconomic stability and democracy. *Механізм регулювання економіки (Ulrichsweb та ін.). 2018. № 1. С. 73–83 (0,85 друк. арк.).* *Особистий внесок: розроблено методологію оцінювання залежності рівня МС НЕ від рівня демократизації суспільства (0,65 друк. арк.).*

13. Lyulyov O., Melnyk L., Sineviciene L., Pimonenko T., Dehtyarova I. Fiscal decentralization and macroeconomic stability: the experience of Ukraine's economy. *Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2018. № 16 (1). С. 105–114 (0,82 друк. арк.).* *Особистий внесок: досліджено вплив рівня децентралізації державного управління на МС НЕ (0,74 друк. арк.).*

14. Lyulyov O., Lyeonov S., Vasylieva T. Macroeconomic stability evaluation in countries of lower-middle-income economies. *Вісник національного гірничого університету (Scopus та ін.). 2018. № 1. С. 138–146 (0,99 друк. арк.).* *Особистий внесок: розроблено підхід до оцінювання МС (0,89 друк. арк.).*

15. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Palienko M. Environmental Performance Index: relation between social and economic welfare of the countries. *Environmental Economics (ROAD та ін.). 2018. № 9 (3). Р. 7–16 (0,74 друк. арк.).* *Особистий внесок: досліджено особливості використання інтегральних показників оцінювання рівня соціоекономічного розвитку НЕ (0,24 друк. арк.).*

16. Lyulyov O., Palienko M. The impact of social factors on macroeconomic stability: empirical evidence for Ukraine and European Union countries. *SocioEconomic Challenges (ROAD та ін.). 2018. Issue 1, Vol. 2. Р. 103–116 (1,1 друк. арк.).* *Особистий внесок: розроблено методичний інструментарій оцінювання рівня соціального прогресу в НЕ у контексті зростання МС (1,1 друк. арк.).*

17. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Kovalov V. Macroeconomic imbalance to convergence: EU experience for Ukraine. *Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.). 2018. № 2. Р. 1–10 (0,39 друк. арк.).* *Особистий*

внесок: досліджено методи виявлення макроекономічних дисбалансів (0,12 друк. арк.).

18. Люльов О.В. Маркетинговий підхід до формування іміджу країни: основні детермінанти впливу та драйвери покращення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 2. С. 47–56 (0,79 друк. арк.).

19. Люльов О.В. Використання маркетингового підходу до формування іміджу країни з огляду на її макроекономічну стабільність. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 1. С. 65–74 (0,64 друк. арк.).

20. Люльов О.В. Маркетингові інструменти забезпечення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 3. С. 137–144 (0,51 друк. арк.).

21. Люльов О.В. Методичні основи оцінки впливу Маркетингових інструментів на макроекономічну стабільність національної економіки. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 4. С. 154–159 (0,42 друк. арк.).

22. Люльов О.В., Лепейко Т.І., Денисенко П.А. Економічний та екологічний потенціал конвергенції регіонального розвитку України. Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.). 2017. № 4. С. 176–182 (0,54 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано науково-методичні підходи до побудови економетричних моделей аналізу конвергенції еколого-економічних процесів у НЕ (0,25 друк. арк.).*

23. Люльов О.В., Винниченко Н.В. Аналіз впливу договору про стабільність, координацію і управління в економічному і валютному союзі на використання фіскальних правил в країнах ЄС. Фінансові дослідження. 2017. № 2 (3). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/83.pdf> (0,55 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано ключові складові договору про стабільність країн ЄС (0,30 друк. арк.).*

24. Люльов О.В., Винниченко Н.В. Міжнародний досвід використання фіскальних правил у контексті макроекономічної стабільності. Фінансові

дослідження. 2017. №1 (2). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/81.pdf> (0,60 друк. арк.).
Особистий внесок: обґрунтовано необхідність використання фіскальних правил із метою досягнення МС НЕ (0,20 друк. арк.).

25. Lyulyov O., Shvindina H. Stabilization pentagon model: application in the management at macro- and micro- levels. Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2017. Issue 3, Vol. 15. P. 42–52 (0,76 друк. арк.).
Особистий внесок: удосконалено теоретичні основи та методичний інструментарій вимірювання рівня МС НЕ (0,76 друк. арк.).

26. Люльов О.В., Чорток Ю.В., Пімоненко Т.В. EU integration: opportunities for ukrainian entrepreneurs. Збірник наукових праць: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон» (Ulrichsweb та ін.). 2017. №1(62). С. 87–94 (0,68 друк. арк.).
Особистий внесок: досліджено особливості ероінтеграційних процесів на сучасному етапі розвитку НЕ (0,23 друк. арк.).

27. Люльов О.В., Пімоненко Т.В. Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. Маркетинг і менеджмент інновацій (Web of Science та ін.). 2017. № 1. С. 159–169 (0,67 друк. арк.).
Особистий внесок: запропоновано модель оцінювання стійкості інвестиційних та інноваційних процесів економічних систем (0,37 друк. арк.).

28. Lyulyov O. Assessment of the Ukrainian economy in 2000–2015 based on the macroeconomic stabilization pentagon (MSP) model. Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.). 2017. № 1(2). P. 45–52 (0,69 друк. арк.).

29. Lyulyov O., Palienko M., Denysenko P. Fiscal Decentralisation as a Factor of Macroeconomic Stability of the Country. Financial Markets, Institutions and Risks (ROAD та ін.). 2017. Issue 4, Vol. 1. P. 74–86 (1,2 друк. арк.).
Особистий внесок: досліджено вплив фіскальної децентралізації на МС НЕ (0,9 друк. арк.).

30. Lyulyov O. Impact of state finance on macroeconomic stability of Ukraine. Public and Municipal Finance (SciLit та ін.). 2017. № 6 (3). P. 17–22 (0,62 друк. арк.).

31. Люльов О.В. Інвестиційно-інноваційні процеси підприємств як фактор управління стійкістю економіки України. Вісник Чернівецького

торговельно-економічного інституту (Ulrichsweb та ін.). 2016. № 3–4 (63–64). С. 93–102 (0,56 друк. арк.).

32. Lyulyov O.V. Scientific and methodic approaches to reveal stability essence at the industrial enterprises and its functional components. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal (ROAD та ін.)*. 2016. № 4. URL:

http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_12.pdf (0,52 друк. арк.)

33. Люльов О.В. Детермінанти макроекономічної стабільності: аналіз міжнародних підходів та динаміка індикаторів в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.)*. 2016. № 3. С. 4–7 (0,57 друк. арк.).

34. Lyulyov O.V., Palienko M. V. Theoretical aspects of synergetic model formulation in the economic systems innovative-investment development. *Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.)*. 2013. № 1. С. 100–108 (0,69 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано модель самоузгодженої еволюції інвестиційно-інноваційного процесу в економічних системах* (0,6 друк. арк.).

35. Люлёв А.В., Ляшенко Я.А., Чорток Ю.В., Моргуненко Р.М. Динамическое моделирование развития экономических систем на основе самосогласованной эволюционной модели спрос/предложение. *Економічний простір (Index Copernicus та ін.)*. 2013. № 70. С. 61–71 (0,56 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено умови стану рівноваги економічних систем* (0,36 друк. арк.).

36. Люлёв А.В., Ляшенко Я.А., Борисюк В.Н., Головченко А.И. Динамическая самосогласованная эволюционная модель спроса/предложения в экономических системах. *Вісник Сумського національного аграрного університету (РІНЦ та ін.)*. 2013. № 8 (53). С. 24–29 (0,53 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано модель оцінювання еволюції економічних систем* (0,2 друк. арк.).

Тези доповідей на наукових конференціях

37. Люльов О.В. Оцінка соціального прогресу в контексті макроекономічної стабільності. *Актуальні питання економіки, фінансів,*

менеджменту та права в сучасних умовах : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 1. С. 19–20 (0,09 друк. арк.).

38. Люльов О.В. Фіскальна децентралізація та її зв'язок з макроекономічною стабільністю національної економіки. Економічна система України в умовах глобалізаційних викликів XXI століття: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Чернівці: Буковинський центр економічної освіти та бізнесу, 2018. С. 43–44 (0,08 друк. арк.).

39. Lyulyov O., Liulova L., Kobushko I. The integral evaluation of macroeconomic stability level by the components method: EU experience for Ukraine. New trends and best practices in socioeconomic research: The international Science Conference SER. Igalo, Herceg Novi, Montenegro, 2018. P. 33–34 (0,15 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено принципи формування інтегральної оцінки МС* (0,1 друк. арк.).

40. Люльов О.В. Україна та ЄС: аналіз застосування критеріїв економічної конвергенції. Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, 2017. Ч. 1. С. 14–16 (0,09 друк. арк.).

41. Люльов О.В. Методи оцінки впливу державних фінансів на макроекономічну стабільність країни. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Суми: ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2017. С. 22–24 (0,08 друк. арк.).

42. Люльов О.В., Новак К.С. Дослідження підходів до визначення складових рівня економічної безпеки держави. Сучасні тенденції в економіці та управлінні: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Запоріжжя: Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2017. С. 94–98 (0,26 друк. арк.). *Особистий внесок: виокремлено напрямки забезпечення економічної безпеки держави* (0,2 друк. арк.).

43. Люльов О.В., Пімоненко Т. В. Теоретичні засади комплексного оцінювання макроекономічної стабільності. International Economic Relations and Sustainable Development: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф. Суми: ТОВ «ТРИТОРІЯ», 2017. С. 163–164 (0,13 друк. арк.). *Особистий внесок:*

систематизовано науково-методичні підходи оцінювання МС НЕ (0,07 друк. арк.).

44. Люльов О.В. Сучасні аспекти дослідження стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу: збірник тез доповідей X Міжн. наук.-практ. конф. Суми: ФОП Ткачов О.О., 2016. С. 154–155 (0,07 друк. арк.).

45. Люльов О.В., Пімоненко Т.В., Ус Я.О. Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу динаміки змін інвестиційних процесів в економічних системах. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. імені проф. Балацького О.Ф. Суми: Сумський державний університет, 2016. Т.2. С.196–197 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено актуальність синергетичного моделювання динаміки змін економічних процесів (0,04 друк. арк.).*

46. Люльов О. В. Дослідження впливу інвестиційно-інноваційних процесів підприємств на управління стійкістю економіки України. Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки: матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2016. Ч. 1. С. 71–73 (0,11 друк. арк.).

47. Люлёв А. В. Динамическое моделирование развития экономических систем. Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Суми: СумДУ, 2012. С. 82–83 (0,10 друк. арк.).

48. Люлёв А.В. Синергетическое моделирование развития экономических систем. Молодёжь и наука: реальность и будущее: материалы V Межд. конф. студентов, аспирантов и молодых учёных. Кемерово: ООО «ИНТ», 2013. С. 150–153 (0,27 друк. арк.).

49. Люльов О.В., Сальник Н.М. Вплив глобалізації на національну економіку України. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ Суми: СумДУ, 2012. Т.6. С. 46–48. (0,10 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено стратегічні пріоритети розвитку НЕ в умовах глобалізації (0,06 друк. арк.).*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 Методологія комплексного врахування детермінант макроекономічної стабільності в процесі управління національною економікою.....	31
1.1 Узагальнення методологічної бази дослідження макроекономічної стабільності національної економіки.....	31
1.2 Детермінанти механізму регулювання макроекономічної стабільності.....	51
1.3 Роль та місце макроекономічної стабільності в забезпеченні конкурентоспроможності, економічного зростання національної економіки.....	74
Висновки до першого розділу.....	104
РОЗДІЛ 2 Розвиток теоретичних засад та методичного інструментарію оцінювання макроекономічної стабільності національної економіки.....	107
2.1 Теоретико-методологічні засади та прикладний інструментарій оцінювання макроекономічної стабільності в Україні.....	107
2.2 Розвиток методичного інструментарію комплексного оцінювання макроекономічної стабільності.....	134
2.3 Моделювання інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності України.....	153
Висновки до другого розділу.....	166
РОЗДІЛ 3 Соціальні детермінанти формування макроекономічної стабільності національної економіки.....	168
3.1 Теоретико-методичні основи структуризації взаємовпливу макроекономічної стабільності та соціального розвитку країни.....	168

3.2 Науково-методичний підхід до оцінки інтегрального індексу соціального прогресу як детермінанти макроекономічної стабільності національної економіки.....	185
3.3 Моделювання стратегій реформ в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу.....	204
Висновки до третього розділу.....	225
РОЗДІЛ 4 Вплив політичних детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки.....	227
4.1 Детермінанти макроекономічної стабільності: інституційний аспект.....	227
4.2 Теоретико-методологічні засади оцінювання ефективності функціонування політичних інститутів.....	247
4.3 Децентралізація державного управління як фактор макроекономічної стабільності.....	270
Висновки до четвертого розділу.....	293
РОЗДІЛ 5 Бренд країни як маркетингова детермінанта формування макроекономічної стабільності національної економіки.....	295
5.1 Маркетингові детермінанти забезпечення стійкості та стабільності національної економіки.....	295
5.2 Дослідження впливу бренду країни на макроекономічні індикатори розвитку країн.....	307
5.3 Розроблення теоретико-методологічних підходів до оцінки зв'язку між сприйняттям бренду країни та макроекономічними індикаторами.....	325
Висновки до п'ятого розділу.....	349
ВИСНОВКИ.....	352
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	357
ДОДАТКИ.....	402

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним із завдань реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» є входження до 40 кращих країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності, що публікується у щорічному звіті Всесвітнього економічного форуму та оцінює здатність країн забезпечувати економічне зростання. Однією із складових цього Індексу є рівень макроекономічної стабільності (МС) національної економіки (НЕ). Україна за 2012–2017 рр. у рейтингу за цим Індексом посідає у середньому 81-ше місце, а за рівнем макроекономічної стабільності національної економіки – 121-ше місце у світі. З метою формування ефективних реагуючих та превентивних регуляторних заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня макроекономічної стабільності національної економіки, країнами-членами Європейського Союзу (ЄС) впроваджується ряд інструментів державного регулювання, зокрема у 2011 р. запроваджена процедура діагностики макроекономічних дисбалансів, які можуть негативно вплинути на макроекономічну стабільність у певній країні, Євросоні або ЄС у цілому. Відповідно до щорічної доповіді Європейської комісії в 2017 р. у ряді країн ЄС наявні істотні загрози появи макроекономічних дисбалансів, що, враховуючи наявність конвергентних та дивергентних зв'язків у глобалізованому економічному просторі, створює ризики поширення негативних макроекономічних трендів у інших країнах.

Існуючі наукові дослідження концентруються переважно на оцінюванні рівня макроекономічної стабільності національної економіки, визначенні її впливу на рівень конкурентоспроможності країн та макроекономічну динаміку, досягненні стійкого балансу в окремих секторах економіки, дослідженні залежності макроекономічної стабільності національної економіки від фінансово-економічних параметрів, які традиційно вважаються системоутворювальними, базовими для її

забезпечення (частіше за все – від ВВП, рівня інфляції, безробіття, грошової маси, дефіциту бюджету, стабільності національної валюти, сальдо платіжного й торгового балансів, державного боргу та інших). У той самий час сучасні наукові дослідження емпірично підтверджують, що соціальні, культурні, політичні, інституціональні фактори в різних комбінаціях можуть як суттєво підсилити, так і зменшити поточний рівень макроекономічної стабільності національної економіки. Також науковці доводять, що бренд та імідж країни все частіше стають важливими маркетинговими детермінантами, які впливають на інвестиційну привабливість країни, зменшують бар'єри при входженні країни до торговельних союзів, сприяють зростанню притоку робочої сили та капіталу в країну, що безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність національної економіки. Усе це актуалізує питання формування принципово нового теоретико-методологічного базису забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, який комплексно враховує фінансово-економічні параметри, а також соціальні, політичні та маркетингові детермінанти, і повинен бути покладений в основу прогнозування та регулювання довгострокового соціально-економічного розвитку.

Фундаментальні засади дослідження механізмів управління національної економіки, спрямованих на забезпечення її макроекономічної стабільності, закладені у наукових працях зарубіжних вчених А. Ахангарі, Л. Брігугліо, С. Велла, Б. Дерліка, К. Замана, Б. Колаволе, Гж. Колодки, Г. Кордіна, Е. Крюгера, М. Куроянаги, П. Монтіля, Н. Фарруджія, С. Фішера та ін. Досліджуваний проблематиці присвячено наукові праці вітчизняних економістів, зокрема: Т. А. Васильєвої, В. М. Геєця, А. І. Даниленка, Т. Г. Затонацької, І. А. Канцір, Є. П. Костика, С. В. Леонова, В. Г. Маргасової, В. А. Муталимова, М. І. Скрипченка, О. П. Славкової, О. А. Сунцової, О. Д. Рожка та ін.

Водночас аналіз наукової літератури з теми дослідження свідчить, що невирішеними залишаються ряд теоретичних і прикладних проблем, які

стосуються, зокрема, типологізації та розвитку підходів до визначення сутності й інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, обґрунтування складу та вимірювання соціальних, політичних і маркетингових детермінант її зростання, підтвердження взаємного впливу цих детермінант та рівня макроекономічної стабільності, розроблення стратегії реформування механізмів управління національною економікою для забезпечення макроекономічної стабільності тощо. Логічна незавершеність формування цілісного уявлення про детермінанти макроекономічної стабільності національної економіки та їх врахування в процесі державного регулювання довгострокового економічного розвитку обумовили актуальність дослідження, його мету, завдання і зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана в контексті Основних напрямів фундаментальних досліджень на 2014–2018 рр. (Постанова Президії НАНУ від 20.12.2013 № 179), основних засад реалізації державної стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/201) та тематики науково-дослідних робіт Сумського державного університету. Так зокрема, в межах теми «Форсайт-прогнозування стійкості національної економіки: від соціоеколого-економічних протиріч до конвергентної моделі» (№ д/р 0117U003932) враховано пропозиції щодо оцінювання рівня МС НЕ; теми «Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування» (№ д/р 0117U003922) – щодо формування стратегій реформування механізмів управління НЕ для забезпечення МС та соціального прогресу; теми «Розвиток механізмів управління інноваційною складовою економічної безпеки України» (№ д/р 0117U007024) – щодо вибору індикаторів МС НЕ; теми «Моделювання та прогнозування соціо-економіко політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (№ д/р 0118U003569) – щодо конвергентного впливу соціальних та політичних детермінант МС НЕ.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток методології та методичного забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх використання в процесі управління національним господарством, реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення довгострокового розвитку національної економіки та стійких темпів економічного зростання.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити науковий доробок у сфері дослідження макроекономічної стабільності національної економіки, класифікувати існуючі підходи до трактування її сутності;
- уточнити визначення змісту макроекономічної стабільності національної економіки;
- обґрунтувати теоретичні засади комплексного врахування соціальних, політичних та маркетингових детермінант макроекономічної стабільності у процесі управління національною економікою;
- запропонувати типологізацію підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки;
- розробити інтегральний індикатор рівня макроекономічної стабільності національної економіки;
- визначити соціальні детермінанти зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки;
- запропонувати методологію вимірювання рівня соціального прогресу в контексті зростання макроекономічної стабільності національної економіки;
- обґрунтувати взаємний вплив макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу;
- запропонувати стратегії реформування механізмів управління національним господарством для забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу;

- запропонувати методологію інтегрального оцінювання ефективності політичних інститутів у національній економіці з урахуванням сили та напрямку їх впливу на макроекономічну стабільність;
- визначити напрямки впливу політичних детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки;
- обґрунтувати зв'язок між сприйняттям бренда країни нерезидентами та результативністю його використання в контексті забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки;
- визначити умови перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки.

Предметом дослідження є методологічні засади та науково-методичний інструментарій забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, теорії державного регулювання НЕ, загальної теорії систем, економічного прогнозування, макроекономічної динаміки, дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених щодо механізмів управління національним господарством, спрямованих на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки.

У роботі відповідно до поставлених завдань використано такі методи дослідження, як: методи логічного узагальнення та наукової абстракції (при уточненні категоріального апарату дослідження, типологізації підходів до визначення та оцінювання макроекономічної стабільності національної економіки); системно-структурний аналіз (при інтегральному оцінюванні рівня макроекономічної стабільності національної економіки); метод TOPSIS

(при побудові інтегрального індикатора соціального прогресу); порівняльний та кластерний аналіз, метод головних компонент (при визначенні драйверів формування траєкторії реформ механізмів управління національною економікою в Україні для досягнення макроекономічної стабільності та соціального прогресу); метод моментів Ареллано–Бонда (при побудові динамічної моделі суб'єктно-об'єктного впливу рівня макроекономічної стабільності та соціального прогресу в національній економіці); метод Фішберна (при інтегральному оцінюванні ефективності політичних інститутів у національній економіці з урахуванням сили та напряму впливу на макроекономічну стабільність); узагальнений метод моментів GMM (при обґрунтуванні впливу політичних інститутів на макроекономічну стабільність національної економіки); метод рангової кореляції Спірмена (при обґрунтуванні наявності зв'язку між сприйняттям бренда країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності його використання); регресійний та статистичний аналіз, метод найменших квадратів (при визначенні умов перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки).

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, звітно-аналітична інформація Національного банку України, Міністерства фінансів України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України; дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку; аналітичні огляди міжнародних рейтингових агенцій; результати наукових досліджень з питань забезпечення МС НЕ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у створенні теоретико-методологічного та методичного підґрунтя забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу

соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх врахування у процесі управління національним господарством.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

– запропоновано методологічне підґрунтя встановлення соціальних детермінант зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки залежно від наближеності векторів реформ соціального сектору України та країн – нових членів ЄС, виходячи з базових принципів концепцій σ - та β -конвергенції, що дозволило визначити драйвери реформ в Україні для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки;

– емпірично підтверджено гіпотезу про взаємний вплив рівня макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу на основі розробленої динамічної моделі, що враховує рівень інтегрованості країни в глобалізаційні процеси в світовій економіці, ефективності державного управління, форму державного правління та кількість населення. Це дозволило порівняти тенденції взаємного впливу рівня макроекономічної стабільності та соціального прогресу в Україні та країнах ЄС, виявити випереджальний негативний вплив рівня соціального прогресу на макроекономічну стабільність національної економіки;

– розроблено методологію визначення ефективності інституціонального середовища національної економіки (державного регулювання національної економіки та діяльності політичних інститутів) через визначення сили та напряму впливу на макроекономічну стабільність політичних детермінант (політичної стабільності, верховенства закону, контролю корупції, ефективності врядування, ризиків неконституційної політичної дестабілізації, відкритості уряду при реалізації політики та регуляторних заходів, врахування думки населення при формуванні політичних інститутів, підзвітності державних органів);

– висунуто та емпірично підтверджено гіпотезу, що умовою перетворення брэнда країни на динамічну маркетингову детермінанту

зростання макроекономічної стабільності національної економіки є домінуючі в країні суспільно-ціннісні поведінкові моделі, що характеризують ступінь сприйняття населенням нерівності розподілу влади, відкритості суспільства до змін, пріоритети сумісно-роздільного господарювання, досягнення суспільного добробуту та часові горизонти в цілепокладанні. Це дозволило встановити таргети реалізації заходів державного регуляторного впливу з метою трансформації суспільно-ціннісних орієнтирів;

удосконалено:

– концептуальні основи формування системи управління національним господарством, зорієнтованої на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, шляхом обґрунтування змісту базових параметрів макроекономічної стабільності та її системоутворювальних детермінант (соціальної, політичної та маркетингової), напрямків їх взаємного впливу, а також механізмів урахування цього впливу в процесі прогнозування та регулювання довгострокового розвитку національної економіки, забезпечення стійких темпів економічного зростання;

– методологію інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих базується на концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності (враховує п'ять основних орієнтирів стабілізаційної політики держави: рівень зростання ВВП, безробіття, інфляції, зовнішнього боргу, сальдо державного бюджету), системно поєднує статичну складову макроекономічної стабільності національної економіки та її циклічну компоненту, дозволяє оцінити конверсію державної регуляторної політики щодо досягнення макроекономічної стабільності національної економіки;

– теоретичні засади та методичний інструментарій визначення рівня соціального прогресу в національній економіці у контексті зростання макроекономічної стабільності, що на відміну від існуючих підходів здійснено шляхом розроблення інтегрального індикатора, в якому узагальнені параметри, які характеризують рівень життя, здоров'я,

добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури;

- наукове підґрунтя обґрунтування впливу політичних інститутів на макроекономічну стабільність національної економіки, що на відміну від існуючих підходів здійснено за допомогою розробленої динамічної панельної моделі, яка враховує ефекти ланцюгової реакції у взаємозв'язках між макроекономічною стабільністю національної економіки та ефективністю політичних інститутів, а також конвергентний вплив соціальної та політичної детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки;

- теоретичні основи обґрунтування зв'язку (методом рангової кореляції Спірмена) між сприйняттям бренда країни нерезидентами (за методикою FutureBrand) та розробленим інтегральним індикатором результативності його використання, що побудований за критерієм Лапласа та агрегує обсяги експорту товарів та послуг, прямих міжнародних інвестицій, кількості міжнародних туристів і мігрантів у країні, ефективності політичних інститутів, технологічної готовності країни до економічних трансформацій та її екологічної ефективності;

набуло подальшого розвитку:

- класифікація підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих передбачає виокремлення груп підходів, які визначають її як відсутність різких змін її компонент (динамічний та рівноважний) та здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність (функціональний, результатний та ресурсний), а також розглядають макроекономічну стабільність національної економіки через стабільність її системоутворювальних елементів або основних детермінант (структурно-рівноважний та елементний);

- визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки як такого стану розвитку національної економіки, що характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних

макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренда, динамічно-стійкою або прогресуючою інституціональною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій. Такий підхід на відміну від інших системно узгоджує: засади кейнсіанської теорії; положення рівноважного, функціонального, результатного та ресурсного підходів; необхідні та достатні умови забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки;

– методологічне підґрунтя типологізації підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих здійснено шляхом конвергенції двох критеріальних ознак – врахування фактора часу (динамічне/статичне оцінювання) та базового параметра оцінювання (волатильність/сталість в межах заданого інтервалу/наближеність до еталону), що дозволило виокремити динамічно-рівноважний, статично-інтервальний та статично-компаративний підходи, описати їх сутність, переваги, недоліки та обмеження у застосуванні;

– теоретико-методичні основи вибору Україною стратегії (квазіінтеграційного зростання, конвергентної диверсифікації, прогресивного зростання) реформування механізмів управління національною економікою для забезпечення макроекономічної стабільності та соціального прогресу залежно від їх таргетованих значень, прогнозованих часових горизонтів досягнення цих таргетів та формалізації необхідних умов їх досягнення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані державними і місцевими органами влади при розробці програмних документів щодо забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, побудові стратегій довгострокового економічного розвитку.

Пропозиції щодо взаємозв'язку макроекономічної стабільності національної економіки та рівня соціального прогресу – в діяльність Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка № 38-052/0/1-18 від

01.09.2018); щодо формування пріоритетів та першочергових заходів діяльності державних органів влади із забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки – в діяльність Міністерства фінансів України (довідка № 31-18010-07/26352 від 04.10.2018); щодо оцінювання зв'язку між сприйняття брэнда країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності його використання – в діяльність Української Асоціації маркетингу (довідка № 122/9 від 01.09.2018); щодо впливу ефективності діяльності органів державного управління у боротьбі з корупцією на макроекономічну стабільність національної економіки – в діяльність Державної фіскальної служби України (довідка № 18/167-1 від 17.05.2018); щодо врахування впливу макроекономічної стабільності на конкурентоспроможність та економічне зростання країни – в діяльність Спілки економістів України (довідка № 17/27 від 21.02.2018); щодо впливу бюджетних транзакцій держави та додаткових фінансових інтервенцій на макроекономічну стабільність національної економіки – в діяльність Спілки аудиторів України (довідка № 20/18 від 23.05.2018).

Результати дисертації використані в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Ефективність економічних систем», «Моделювання та прогнозування соціально-економічних систем», «Економічне прогнозування» (акт від 30.08.2018).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, зазначено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації оприлюднені та одержали позитивну оцінку на 13 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях ([37–49] у наведеному в авторефераті списку праць).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 49 наукових працях загальним обсягом 35,94 друк. арк., з яких особисто авторів належить 29,08 друк. арк., зокрема, 1 одноосібна монографія, розділи у 3 колективних монографіях, 26 статей у наукових фахових виданнях України та 3 статті у наукових виданнях інших держав (з яких 27 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, серед яких 7 – до бази Scopus та Web of Science), 13 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 448 сторінок, зокрема, 337 сторінок основного тексту, 97 таблиць, 76 рисунків, 5 додатків та список літератури з 418 найменувань.

РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ВРАХУВАННЯ ДЕТЕРМІНАНТ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

1.1 Узагальнення методологічної бази дослідження макроекономічної стабільності національної економіки

Сучасні тенденції розвитку національної економіки України, які відбуваються в умовах невизначеності та крайньої мінливості як національної так і світової економік, обумовлюють появу низки нових якісних та кількісних факторів, що впливають на рівень макроекономічної стабільності країни. У зв'язку з цим, набуває актуальності пошук, розробка та впровадження відповідних механізмів та алгоритмів оцінки впливу цих факторів з метою своєчасної координації та синхронізації державної політики зорієнтованої на досягнення макроекономічної стабільності в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Своєчасне виявлення негативних тенденцій зміни якісних та кількісних параметрів макроекономічної стабільності дозволяють своєчасно відреагувати на внутрішні і зовнішні виклики та зменшити високий рівень невизначеності та появи негативних наслідків.

Слід відмітити, що результати аналізу сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури [41, 53, 137, 139, 142] за даними напрямом свідчать про відсутність уніфікованого підходу до визначення сутності поняття макроекономічна стабільність національної економіка. При цьому, відсутність уніфікованого термінологічного апарату щодо сутності поняття макроекономічна стабільність є, в свою чергу, однією з причин відсутності єдиного та уніфікованого, визнаного всіма дослідниками і спеціалістами вирішення проблеми вибору множини індикаторів, а також методу

вимірювання та оцінки рівня макроекономічної стійкості національної економіки.

Так, протягом останніх десятиліть концепція макроекономічної стабільності зазнала значних змін. Дана концепція набула популяризації в 1980-х роках при впровадженні Міжнародним валютним фондом та Світовим банком політики стабілізації країн, які постраждали від боргової кризи.

У рамках запропонованої програми структурної перебудови макроекономічна стабільність визначалася в дуже вузькому сенсі, зосереджуючись насамперед на низькій інфляції, стабільності цін, низькому фіскальному та поточному дефіциті рахунку.

Проте, зосередження лише на даних аспектах критикувалось низкою науковців, оскільки, на думку наукової спільноти, дана концепція не враховувала змінні параметри, які описують наявні та поточні процеси в національній економіці (включаючи безробіття), а також деякі змінні аналізувались за відносно невеликий діапазон змін граничних значень [319].

Треба відмітити, що кейсіанська теорія пропонує використовувати поняття «макроекономічна рівновага», а не стабільність. Дана теорія виникла як адекватна реакція на кризу в Західних країнах у період Великої депресії з метою пошуку та впровадження ефективних інструментів та механізмів збалансування економічних процесів в сучасних умовах функціонування ринкової економіки [472].

Основи концепції Кейнса Дж. М. були опубліковані у роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей»[249]. Кейнс Дж. М. стверджував, що умови ринкової економіки не гарантують її рівноважного стану, так як не може забезпечити повну зайнятість ресурсів, а отже не здатна автоматично збалансовуватись.

Всесвітній банк описує макроекономічні умови як стабільні «коли рівень інфляції є низьким і передбачуваним, реальні процентні ставки є адекватними, величина обмінного курсу є конкурентоспроможною і передбачуваною ... і баланс платежів сприймається як життєздатний [400]».

Результати проведеного дослідження свідчать, що питання оцінки та досягнення макроекономічної стабільності входять до пріоритетних, як у програмах Міжнародного валютного фонду (МВФ), так і Європейського Союзу (ЄС). Так, перший заступник Директора-розпорядника МВФ Енн Осборн Крюгер у своїй промові на Всесвітній конференції в Монреалі (Канада) визначає макроекономічну стабільність як основу вимог пакетів реформ МВФ [266].

Канцір І. А. досліджуючи поняття макроекономічної стабільності пов'язує та визначає її сутність з точки зору фінансової стабільності [41]. На думку Канцір І. А. саме фінансова стабільність забезпечує сприяння економічного зростання, цінової стабільності, зайнятості населення які і є основними процесами національної економіки на шляху макроекономічної стабільності.

Рожко О. Д. у докторській дисертації у контексті забезпечення макроекономічної стабільності держави вивчає функціонування державних фінансів [117]. Проведені науковцем Рожко О. Д. дослідження понять фінансової стабільності та фінансової стійкості, у контексті бюджетної безпеки, дозволило вченому визначити основні напрями забезпечення макроекономічної стабільності через:

- посилення впливу державних фінансів на соціально-економічний розвиток;
- активізація інвестиційної складової державних фінансів та бюджету;
- зниження рівня державного споживання та податкового тягаря;
- створення ефективної системи управління державними фінансами;
- ширше використання ринкових принципів в організації державних фінансів;
- демократизація, посилення підконтрольності та прозорості державних фінансів та їх складових;
- обґрунтування та досягнення оптимального рівня бюджетної децентралізації [117, 118].

Слід наголосити, що у своїй роботі [7] Білоусова О. С. використовує дефініцію «макроекономічна рівновага», а ключовим індикатором – фінансову систему. Білоусова О. С. стверджує, що забезпечення рівноваги тільки через бюджетну або банківську системи може спричинити низку нових дисбалансів та шоків у фінансовій системі в цілому, а отже порушити стан рівноваги [7].

Треба відмітити, що Барановський О. І. також розглядає макроекономічну стабільність з точки зору збалансування та трансформації національного фінансового сектору [4].

Клімова Г. П. розглядає макроекономічну стабільність з точки зору забезпечення економічної безпеки країни. як стійкої динамічної рівноваги національної економіки, що має механізми, які гарантують регенерацію й утримання в заданих межах ключових параметрів функціонування економіки в умовах передбачуваних або випадкових дестабілізуючих імпульсів та ризиків з метою забезпечення задоволення суспільних потреб як на національному, так і на міжнародному рівнів [46] .

На думку авторів [174] макроекономічна стабільність відображає взаємодію між сукупним попитом і сукупною пропозиції, яка характеризує внутрішній баланс, що проявляється в стійкому фінансовому становищі економіки, низькій інфляції цін і рівні безробіття, а також зовнішній баланс, що відображає рівень зовнішнього боргу держави. При цьому, основними показниками макроекономічної стабільності є: показник, що відображає відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП; показник, що відображає відношення державного та гарантованого державою зовнішнього боргу до ВВП; сума рівня безробіття та рівня інфляції [174].

Муталимов В. А. досліджуючи еволюцію теоретичних підходів до проблеми макроекономічної стабільності, з позицій плюралізму, виділяє найбільш значущі напрями сучасної економічної теорії, які полягають в дослідженні макроекономічної рівноваги, тобто збалансованості і пропорційності економічних процесів в масштабі всієї національної

економіки: сукупного попиту і сукупної пропозиції, виробництва і споживання [100].

Таким чином, «макроекономічну стабільність» необхідно розглядати з огляду на два основних аспекти, а саме:

- 1) по-перше, як стан в якому баланси між рівнем та зростанням ключових макроекономічних змінних є стійкими, мінливість макроекономічних змінних є помірною і лежить у межах прийнятного діапазону, відсутня повна невизначеності щодо макроекономічного середовища;
- 2) по-друге, як процес попередження, запобігання, ліквідації загроз економічному зростанню з метою задоволення зростаючих потреб суб'єктів економічної системи в умовах обмежених ресурсів.

Слід відмітити, що вчений Поля Де Грауве у своїй роботі [188] визначає, що десинхронізація політик розвитку та наслідки їх дивергенції призвели до значних дисбалансів у Євросоні, де країни, які зазнали погіршення своїх конкурентних позицій (в основному так звані "PIIGS" – Португалія, Ірландія, Італія, Греція та Іспанія) накопичили великий дефіцит поточного балансу, а отже, й зовнішню заборгованість, що тим самим пояснює профіцит балансу країн, які покращили свої конкурентні позиції (переважно Німеччина) [188]. Тобто, Поля Де Грауве розглядає макроекономічну стабільність з точки зору появи дисбалансів, які вникають не лише внаслідок зміни внутрішніх параметрів національної економіки, але й внаслідок дії низки зовнішніх факторів.

Таким чином, ще до фінансової кризи 2008-2009 рр. (яка спричинила появу наймасштабніших шоків та дисбалансів у світовій економіці) зростає поінформованість про те, що зростаючі розбіжності в інфляції, цінній конкурентоспроможності та залишках на поточних рахунках у Євросоні та ЄС повинні ретельно контролюватися з метою забезпечення безперебійного функціонування монетарного союзу та запобігання ризику раптових зупинок руху капіталу.

Слід зазначити, що згідно з Постановою ЄС № 1176/2011 [202] про попередження та корекцію макроекономічного дисбалансу, макроекономічний дисбаланс визначається як «будь-яка тенденція, що спричиняє макроекономічні події, які негативно впливають або можуть негативно вплинути на стабільне функціонування економіки держави-члена або економічного/валютного союзів або Союзу в цілому», тоді як надмірна диспропорція є катастрофічним дисбалансом, що ставить під загрозу або може загрожувати стабільному функціонуванню економічного та валютного союзу.

Загалом, будь-яке відхилення від бажаного рівня може розглядатися як дисбаланс. Проте, не всі диспропорції є негативними або потребують політичного втручання, оскільки вони можуть бути частиною динамічної адаптації економіки до наявних умов функціонування.

У свою чергу, дисбаланси, які потребують ретельного моніторингу та, можливо, політичного втручання, пов'язані на самперед з подіями, які можуть спричинити загрози для макроекономічної стабільності.

Наприклад, наявність значного накопиченого дефіциту торгового балансу країни може розглядатися як дисбаланс (коли відображається надлишок імпорту над експортом) [201].

Джон Найт і Ван Вей виокремлюють два типи дисбалансу внутрішній і зовнішній. В основі цього, як для внутрішнього, так і зовнішнього дисбалансу, є міжчасовий розподіл споживання: зростання обсягів інвестицій відносно споживання в даний час підвищує споживання в майбутньому; збільшення обсягів експорту по відношенню до імпорту збільшує іноземні активи, тим самим забезпечує наявність ресурсів для споживання в майбутньому [258].

Згідно з офіційним звітом ЄС «Як боротися з макроекономічними диспропорціями?», макроекономічний дисбаланс є результатом викривлень у зовнішньому середовищі, тобто баланс країн-членів по відношенню один до одного, а не до позиції від ЄС по відношенню до решти світу [220].

Томас Вінер у своїй роботі [393] визначив макроекономічний дисбаланс як (негативний чи позитивний) стан внутрішньої, зовнішньої або фінансової систем, що може (якщо не змінюється з часом) може спровокувати національний соціо-еколого-економічний колапс, тим самим різко спричиняючи значні потрясіння у всіх секторах економіки.

Антоніо Фатас доводить, що рецесія принципово пов'язана з надмірними темпами розвитку фінансових ринків та зростання цін на активи, однак існують класичні макроекономічні дисбаланси, що передували кризі [157].

У роботі [197] макроекономічний дисбаланс характеризувався як дефіцит або надлишок балансу країни.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що традиційно макроекономічний дисбаланс визначають як різниця між попитом та пропозицією або певними викривленнями в одному або декількох секторах, що впливають на всю економіку країни.

При цьому, слід зауважити, що зменшення макроекономічного дисбалансу є першочерговим завданням для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Слід наголосити, що світова криза 2008-2009 рр. спровокувала перегляд вченими підходу до визначення сутності поняття макроекономічної стабільності, що спровокувало її розгляд через призму макроекономічних дисбалансів. Це в свою чергу це призвело до оновлення методики оцінки макроекономічного дисбалансу країни.

Результати аналізу показали, що відповідні інституції ЄС та значна кількість європейських вчених працюють над показниками оцінки та діагностики макроекономічного дисбалансу, з метою оперативного визначення та попередження ризику зниження рівня макроекономічної стабільності в ЄС [257, 309, 186].

Таким чином, Кендлік і Фон Швейніц пропонують приділити увагу індикаторам для оцінки боргової кризи в ЄС, визначивши, саме ті показники, що мають більш високу прогностичну силу [257].

Відповідно до [378], макроекономічний дисбаланс ЄС впливає на розвиваючі країни, включаючи Україну. У цьому напрямку необхідним є розуміння рівня та сили впливу на національну економіку.

Крім того, першочерговим є оцінка макроекономічного дисбалансу України з метою запровадження корегувального механізму та запобігання негативним наслідкам макроекономічного дисбалансу.

Слід зауважити, що нова процедура діагностики макроекономічного дисбалансу (MIP) була запроваджена в 2011 році, після фінансової кризи. При цьому нова методика підтвердила теорію, що макроекономічні дисбаланси в одній країні впливають на розвиток та стабільність інших. Тобто підтвердила наявність конвергентних та дивергентних зв'язків в рамках єдиних союзів. Так, наприклад, великий дефіцит поточного балансу або «бульбашка нерухомості» в одній країні можуть вплинути на економічну стабільність інших країн.

За даними комісії Євросоюзу, MIP спрямована на виявлення, запобігання та появу потенційно шкідливих макроекономічних дисбалансів, які можуть негативно вплинути на економічну стабільність у певній країні ЄС, Єврозоні або ЄС в цілому [189].

Зауважимо, що звіт про механізм попередження макроекономічного дисбалансу (AMR) спирається на економічну оцінку 14 головних показників (формується у вигляді таблиці), що охоплюють найбільш актуальні сфери макроекономічного дисбалансу, конкурентоспроможності та питань адаптації до змін (рис. 1.1).

Ці 14 показників доповнюються ще 25 допоміжними показниками, що надають додаткову інформацію.

Слід підкреслити, що згідно з MIP для обчислення деяких головних показників використовується ВВП як знаменник, а саме:

1. Баланс поточного рахунку.
2. Чистий обсяг іноземних інвестицій.
3. Вартість робочої одиниці.
4. Кредитування приватного сектору.

5. Заборгованість приватного сектора (консолідована).
6. Пасиви корпорацій фінансового сектора.
7. Заборгованість державного сектору.
8. Індекс цін на нерухомість.

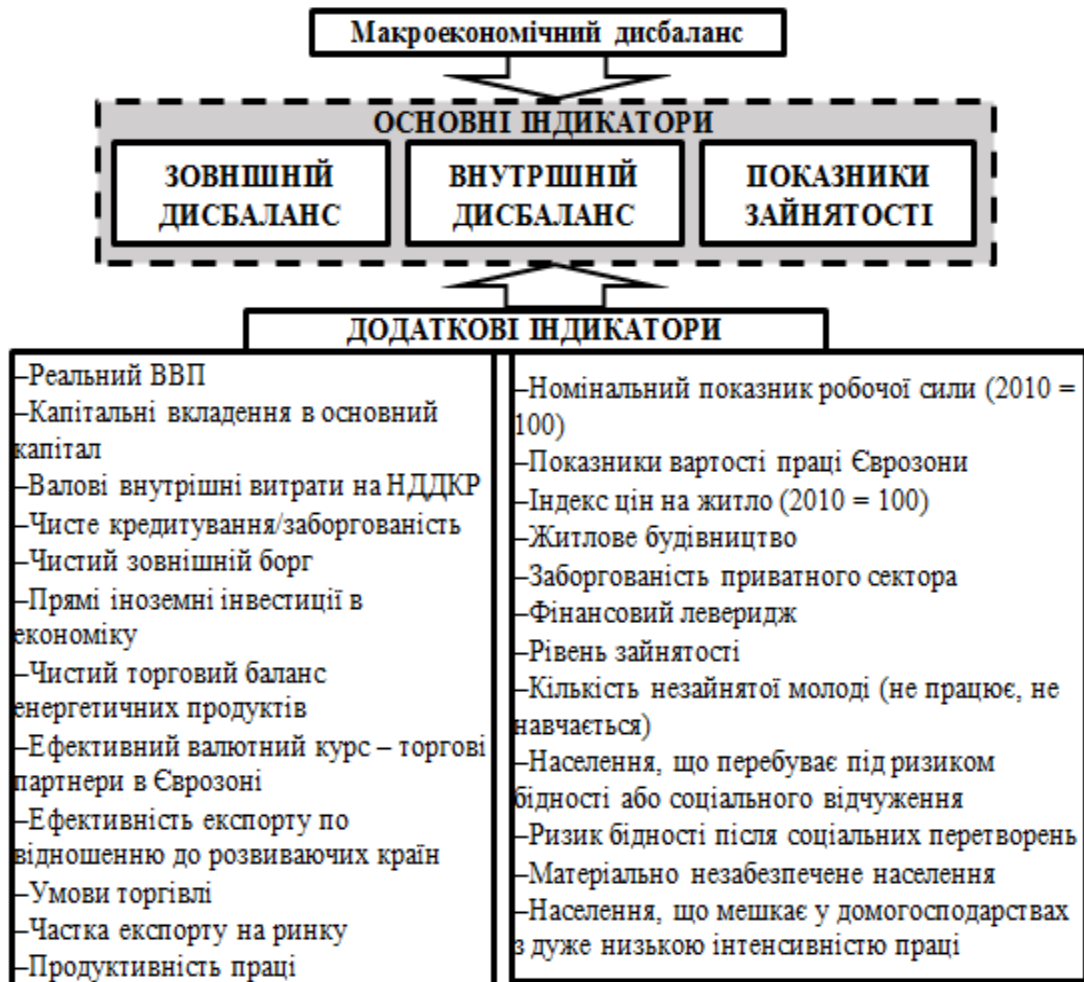

Рисунок 1.1 – Схема оцінки та діагностики макроекономічного дисбалансу у відповідності до AMR

Джерело: сформовано автором на основі [305]

У свою чергу блок основних показників налічує 14 індикаторів та відповідних порогових значень, що описують основні джерела макроекономічного дисбалансу (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Основні індикатори оцінки та діагностики макроекономічного дисбалансу

	ІНДИКАТОР	ПОРОГОВІ ЗНАЧЕННЯ	
ЗОВНІШНІЙ ДИСБАЛАНС	3 річна ковзна середня сальдо поточного балансу у % до ВВП (СAB)	+6% та -4%	
	Чистий обсяг іноземних інвестицій у % до ВВП (NIIP)	-35%	
	5-и річна відсоткова зміна частки експорту (EMS)	-6%	
	3 річна відсоткова зміна реального валютного курсу по відношенню до 41 промислової країни (REER)	для країн	
		Єврозон и	не Єврозони
	-/+5%	-/+11%	
	3 річна відсоткова зміна витрат на оплату праці в умовних одиницях З (NULC)	+9%	+12%
ВНУТРІШНІЙ ДИСБАЛАНС	Заборгованість приватного сектору у % до ВВП (PSD)	133%	
	Кредитування приватного сектору у % до ВВП (PSC)	14%	
	Щорічна зміна цін на нерухомість по відношенню до індексу споживчих цін (HP)	6%	
	Заборгованість державного сектору у % до ВВП (GGS)	60%	
	3 річна ковзна середня зміни індексу безробіття (UR)	10%	
	Щорічна зміна обсягу зобов'язань у фінансовому секторі (FL)	16.5%	
ПОКАЗНИКИ ЗАЙНЯТОСТІ	3 річна відсоткова зміна індексу економічно активного населення (AR)	-0.2%	
	3 річна відсоткова зміна індексу довгострокового безробіття (LUR)	+0.5%	
	3 річна відсоткова зміна індексу безробіття серед молоді (YUR)	+2%	

Джерело: сформовано автором на основі [305]

Відповідно до Копенгагенських критеріїв основним економічним критерієм конвергенції країн ЄС виступає насамперед макроекономічна стабільність, яка складається з чотирьох критеріїв і п'яти показників:

- відношення державного дефіциту до ВВП (не повинен перевищувати 3%);

- відношення державного боргу до ВВП (не повинен перевищувати 60%);
- достатній рівень стабільності цін і сталість середніх темпів інфляції;
- довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати три кращі показники стабільності цін держав-членів більше, ніж на 2%; протягом щонайменше двох років і без значного напруження з боку відповідної країни. Нормальне відхилення величини обмінного курсу національної валюти не повинне виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів [53].

Держави, які відповідають критеріям конвергенції, можуть приєднатися до Єврозони, проте щорічна доповідь Європейської комісії засвідчила невідповідність певних країн зазначеним нормам (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Оцінка відповідності держав-членів Єврозони критеріям
конвергенції у 2014-2015 рр.

Країна	Критерій інфляції		Критерій дефіциту бюджету		Критерій обмінного курсу		Критерій державного боргу		Критерій процентної ставки	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Болгарія	+	+	+	+	–	–	+	+	+	+
Польща	+	+	+	+	–	–	+	+	+	+
Румунія	+	+	–	+	–	–	+	+	+	+
Угорщина	+	+	+	+	–	–	–	–	+	+
Хорватія	+	+	–	–	–	–	–	–	+	+
Чеська Республіка	+	+	+	+	–	–	+	+	+	+

Джерело: сформовано автором на основі [199, 232]

Так, зокрема за критерієм обмінного курсу у 2014-2015 рр. жодна з аналізованих країн не відповідала нормам, а Хорватія в аналізований період не відповідала за трьома критеріями:

- дефіцит бюджету;
- рівень обмінного курсу;
- сума державного боргу.

У той же час емпіричне дослідження Башира Олайніка Колаволе ефекту росту інфляції, реального обмінного курсу, реальної процентної ставки та зовнішнього боргу в Нігерії за період 1980-2011 років дозволило зробити автору висновок про те, що досягнення макроекономічної стабільності країни шляхом впровадження та підтримки Маастрихтських критеріїв, які є дієвими для розвинених країн, не можуть бути досягнуті одночасно у Нігерії, оскільки деякі фактори не є суттєвими для визначення зростання в аналізованій країні [259].

Тому для досягнення макроекономічної стабільності Нігерії впровадження відповідної політики держави повинно будуватися на аналізі кожного фактору окремо, з метою визначення його відносного впливу на зростання економіки.

При цьому макроекономічна стабільність визначається автором як фундаментальна основа сталого економічного зростання, що призводить до збільшення державних заощаджень та приватних інвестицій, а також покращує експорт та платіжний баланс країни з підвищенням конкурентоспроможності.

Отже, макроекономічна стабільність в значній мірі забезпечує економічний добробут людей. Відтак основними детермінантами макроекономічної стабільності виступає низька інфляція, низький дефіцит, стабільність реального обмінного курсу та валютних відносин.

Досліджуючи вплив макроекономічної стабільності на економічне зростання Ірану, науковці Ісфаганського університету також до основних детермінантів макроекономічної нестабільності відносять: нестабільність в інфляції, невірну фіскальну політику, нестабільність реального обмінного курсу та валютних відносин [222].

Вчений Мануїлов О. В. [93] стверджує, що рівень макроекономічної стабільності залежить від фіскальної (через перерозподіл ВВП) та монетарної (через регулювання пропозиції грошей) політик. Вчені Малахова О. Л. та Іващук О. О. також підтверджують тезу, що найбільший вплив на рівень макроекономічної стабільності здійснює монетарна політика країни [92].

С. Фішер у своїх прикладних дослідженнях [209] вивчаючи макроекономічні показники: рівень інфляції, зовнішній борг і дефіцит бюджету встановлює залежність макроекономічної політики країни з довгостроковим економічним зростанням. Результати цього дослідження ясно показують, що економічне зростання впливає на зменшення рівня інфляції, дефіциту бюджету і зовнішнього боргу. Важливий висновок цього дослідження полягає в тому, що існує значний взаємозв'язок між інвестиціями та довгостроковим економічним зростанням.

Досліджуючи причини швидкого і стійкого економічного зростання країн Східної Азії в роботі [268], науковці синонімом макроекономічної стабільності вважають гарне макроуправління економікою через впровадження дієвої урядової політики.

Подібної точки зору дотримується Костик Є.П. у своєму дослідженні щодо впливу державного механізму на забезпечення макроекономічної стабільності [54]. Дослідник наголошує, що саме держава несе відповідальність за основні детермінанти макроекономічної стабільності: економічне зростання, підтримку раціональної структури народного господарства, твердість національної валюти, повну зайнятість, стабільний рівень цін і зовнішньоекономічну рівновагу. При цьому, Костик Є.П. визначає макроекономічну стабільність як складну комбінацію внутрішньо- і зовнішньоорієнтованих заходів, які, відбиваючи діалектику частини і цілого, визначають сутнісні особливості ендогенних соціально-політичних і економічних дій в конкретний момент розвитку економічної системи на інноваційній основі [54].

Колектив науковців Євтушенко Н. М., Макарчук І. М., Яременко Л. М. досліджуючи макроекономічну стабільність національної економіки розглядають макроекономічну стабільність як «складну комбінацію внутрішньо- та зовнішньо орієнтованих заходів, які, відбиваючи діалектику частини й цілого, визначають сутнісні особливості ендогенних соціально-політичних і економічних акцій у конкретний момент розвитку економічної системи на інноваційних засадах» [32]. При цьому автори стверджують, що макроекономічна стабільність означає:

- економічне зростання за рахунок впровадження передових інноваційних технологій підвищення ефективності виробництва;
- забезпечення повної зайнятості;
- забезпечення стабільного рівня цін;
- забезпечення стабільного курсу національної валюти [32].

Результати дослідження свідчать, що низка науковців пов'язують макроекономічну стабільність з досягненням оптимальних значень макроекономічних індикаторів, що регулюються фіскальними та монетарними інструментами.

Слід відмітити, що ряд вчених [181] розглядають макроекономічну стабільність з точки зору концепції сталого розвитку. Так висхідною точкою при цьому є забезпечення паритету та балансу між економічними, соціальними та екологічними індикаторами розвитку національної економіки з метою забезпечення не гірших умов функціонування для майбутніх поколінь.

При цьому слід наголосити, що на початку становлення концепції сталого розвитку макроекономічна стабільність розглядалась лише з точки зору забезпеченості, доступу та збереженні ресурсів для майбутніх поколінь. Окрім цього низка вчених розглядають макроекономічну стабільність через призму ресурсорієнтованої економіки. У роботі [389] вчені виявили та емпірично підтвердили, що ціни на нафту значно впливають на макроекономічну стабільність або нестабільність. Вони довели, що

макроекономічна стабільність може збільшитися через зниження волатильності структурних макроекономічних шоків, які є наслідком шоків на нафтовому ринку.

Вітчизняний вчений Козюк В. [264] визначає, що політична нестабільність в країні негативно впливає на рівень макроекономічної стабільності, особливо для ресурсорієнтованих економіки до якої наукова спільнота відносить Україну.

З іншої точки зору розглядає макроекономічну стабільність у своїй праці Радіонова І. Ф. [115]. Так, Радіонова І. Ф. наголошує, що окрім традиційних параметрів на рівень макроекономічної стабільності впливає склад стейкхолдерів, які впливають на формування та реалізацію політики досягнення макроекономічної стабільності. При цьому, до традиційних параметрів макроекономічної стабільності національної економіки він відносить:

- ВВП;
- частка державного боргу;
- ефективність використання державних активів, тощо.

Окрім цього результати дослідження зарубіжних праць [371] дають підстави зробити висновок, що макроекономічна стабільність національної економіки – це такий стан економіки який з одного боку швидко адаптується до змін внаслідок виникнення зовнішніх, а з іншого – забезпечує сталий розвиток країни.

У своїй роботі [25] автор визначає макроекономічну стабільність як «внутрішню здатність економічної системи зберігати свої характеристики під дією дестабілізуючих факторів що виявляється у часі та сприяє подоланню дисбалансів які виникають» [25].

При цьому, слід виокремити, що як і в концепції сталого розвитку так і в працях [25, 57] макроекономічна стабільність розглядається не як статичний, а як динамічний процес. У зв'язку з цим при оцінці рівня макроекономічної оцінки доцільним є врахування фактору – часового лагу.

У роботі автора Блеаней М.Ф. [169] виявлено, що макроекономічна стабільність пов'язана зі зростанням національної економіки за рахунок створення привабливих інвестиційних умов для розвитку приватного сектора. Автори статті [169] довели (на прикладі Литви), що макроекономічна стабільність чутлива до шоків на кредитному ринку.

Італійські вчені Марз М. та П. Загаглія у праці [299] досліджували зв'язок між макроекономічною стабільністю та послугами транзакції облігацій. Вчені [299] підтвердили суттєві зв'язки між короткостроковими державними облігаціями та рівнем макроекономічної стабільності. Вчені Карабулут Т. та Сена Г., які досліджують Індекс глобальних фінансових центрів, довели, що ситуація на фінансовому ринку має значний вплив на рівень макроекономічної стабільності [245].

Результати аналізу показали, що макроекономічна стабільність визначається з різної точки зору: політики фіскальної децентралізації [303]; ефективності функціонування корпоративного та банківського секторів [291, 338, 373]; рівня демократії та свободи [285]; ефективності державного управління [168, 281].

Проведене в роботі узагальнення поглядів вітчизняних та закордонних науковців на сутність макроекономічної стабільності національної економіки засвідчило їх різноплановість, відсутність їх системної класифікації, значну розбіжність критеріальних ознак, які визначають її зміст та відрізняють від інших понять у сфері управління національної економіки.

У зв'язку з цим автором запропоновано класифікаційні групи підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки, які визначають макроекономічну стабільність як відсутність різких змін її компонент (динамічний та рівноважний) та здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність (функціональний, результатний та ресурсний), а також розглядають макроекономічну стабільність національної економіки через стабільність її системо-утворюючих елементів або основних детермінант (структурно-рівноважний та елементний).

За результатами цього аналізу запропоновано класифікацію цих підходів, що представлені у таблиці 1.3.

Так, у рамках даного дослідження автором запропоновано наступні класифікаційні типи підходів до визначення сутності поняття макроекономічної стабільності:

- підходи, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки як відсутність різких змін її компонент;
- підходи, що визначають макроекономічну стабільність як здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність;
- підходи, що визначають макроекономічну стабільність національної економік через стабільність її системо-утворюючих елементів або основних параметрів.

Так, згідно першого підходу (макроекономічна стабільність як відсутність різких змін її компонент) автор виокремлює два підходи: динамічний та рівноважний.

Таблиця 1.3

Класифікаційні групи підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки

ПІДХІД ДО ТРАКУТВАННЯ	СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ «МАКРОЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ»
1	2
<i>Підходи, що визначають макроекономічну стабільність як відсутність різких змін її компонент</i>	
Динамічний	Макроекономічна стабільність – це відсутність значної флуктуації основних макроекономічних показників відносно їх середнього рівня; в даному випадку приймається до уваги не цільовий вектор зміни цих показників, а лише рівень відхилення фактичних показників від середнього значення
Рівноважний	Макроекономічна стабільність – це відсутність значної волатильності зміни її основних компонент по відношенню до заданого тренду, здатність національної економіки підтримувати цей тренд; в даному випадку приймаються до уваги і ступінь відхилення показників, і дотримання цільового вектору їх зміни).
<i>Макроекономічна стабільність як здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність</i>	

Продовження табл. 1.3

1	2
Функціональний	Макроекономічна стабільність – це здатність національної економіки зберігати свою інституціонально-функціональну сталість на тривалій основі і без збоїв
Результатний	Макроекономічна стабільність – це здатність національної економіки створювати ВВП, забезпечувати цільовий рівень інших макроекономічних показників тривалий час.
Ресурсний	Макроекономічна стабільність – це ресурсна спроможність національної економіки задовольняти зростаючі потреби суб'єктів економічної системи, стабільно і без збоїв виконувати зобов'язання перед громадянами, внутрішніми та зовнішніми контрагентами.
<i>Макроекономічна стабільність національної економіки через стабільність системо-утворюючих елементів або основних параметрів макроекономічної стабільності національної економіки</i>	
Структурно-рівноважний	Макроекономічна стабільність – це такий стан розвитку національної економіки, при якому протягом тривалого періоду забезпечується рівновага її системо-утворюючих елементів, наприклад – не порушується структурне співвідношення між фінансовим та реальним секторами національної економіки, досягається збалансованість основних параметрів, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки
Елементний	Макроекономічна стабільність – це такий стан розвитку національної економіки, при якому забезпечуються таргетовані значення одного або двох макроекономічних параметрів, які обрані в якості базових параметрів макроекономічної стабільності національної економіки (частіше за все – рівень ВВП, темп інфляції, рівень безробіття)

Джерело: розроблено автором

У відповідності до динамічного підходу макроекономічна стабільність визначається як стан національної економіки в якому відсутні значні флуктуації основних макроекономічних показників відносно їх середнього рівня. Слід відмітити, що в даному випадку приймається до уваги не цільовий вектор зміни основних макроекономічних показників, а лише рівень відхилення фактичних показників від середнього значення.

Відповідно до рівноважного підходу макроекономічна стабільність – це відсутність значної волатильності зміни її основних компонент по відношенню до заданого тренду, здатність національної економіки підтримувати цей тренд. При цьому, в даному випадку приймаються до уваги і ступінь відхилення показників, і дотримання цільового вектору їх зміни.

Відповідно до другої класифікаційної групи, що визначають макроекономічну стабільність як здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність виокремлюються наступні підходи до трактування поняття макроекономічна стабільність: функціональний, результатний та ресурсний.

Відповідно до функціонального підходу макроекономічна стабільність – це здатність національної економіки зберігати свою інституціонально-функціональну сталість на тривалій основі і без збоїв.

При результатному підході макроекономічна стабільність визначається як здатність національної економіки створювати ВВП, забезпечувати цільовий рівень інших макроекономічних показників тривалий час.

З точки зору ресурсного підходу макроекономічна стабільність розглядається як ресурсна спроможність національної економіки задовольняти зростаючі потреби суб'єктів економічної системи, стабільно і без збоїв виконувати зобов'язання перед громадянами, внутрішніми та зовнішніми контрагентами.

Третя класифікаційна група передбачає розгляд макроекономічної стабільності національної економіки як стабільність її системо-утворюючих елементів або основних параметрів.

У рамках даної класифікаційної групи автором запропоновано виокремити два підходи: структурно-рівноважний та елементний. Відповідно до структурно-рівноважного підходу макроекономічна стабільність – це такий стан розвитку національної економіки, при якому протягом тривалого періоду забезпечується рівновага її системо-утворюючих елементів, наприклад – не порушується структурне співвідношення між фінансовим та реальним секторами національної економіки, досягається збалансованість основних параметрів, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки.

З точки зору елементного підходу макроекономічна стабільність – це такий стан розвитку національної економіки, при якому забезпечуються

цільові значення одного або двох макроекономічних параметрів, які обрані в якості базових параметрів макроекономічної стабільності національної економіки. При цьому, цільовими параметрами найчастіше виступають – рівень ВВП, темп інфляції, рівень безробіття.

На основі вищенаведеної типологізації підходів до розуміння сутності макроекономічної стабільності національної економіки автором було уточнено зміст даної дефініції.

У рамках даного дослідження, автором запропоновано визначати макроекономічну стабільність національної економіки як такий стан розвитку національної економіки, що характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренду, динамічно-стійкою або прогресуючою інституціональною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій.

При цьому, слід наголосити, що запропоноване визначення дає можливість системно узгодити базові принципи та аксіоми рівноважного, функціонального, результатного та ресурсного підходів.

Фундаментальною основою запропонованого підходу є кейнсіанська теорія, оскільки передбачено, що тренд зміни основних макроекономічних параметрів має бути заданий заздалегідь державою як цільовий, тобто має бути сформована системна державна економічна політика, спрямована на забезпечення кількісно встановлених таргетів зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки при умові раціонального використання державних фінансових ресурсів.

Слід відмітити, що на основі результатів дослідження встановлено, що в більшості існуючих праць дві базові умови макроекономічної стабільності національної економіки (відсутність значної флуктуації певних параметрів; спроможність економічної системи протистояти збуренням) висуваються як альтернативні, тобто необхідним вважається дотримання або однієї, або іншої.

Натомість, в рамках даного дослідження автором запропоновано обидві ці умови розглядати як однаково необхідні для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Окрім цього, у запропонованому визначенні макроекономічної стабільності національної економіки, друга умова розглядається не у фіксований момент часу, а у динамічній перспективі. Тобто, здатність національної економіки до нівелювання негативних наслідків має бути динамічно-стійкою або прогресуючою.

Результати дослідження наукових досліджень щодо питань макроекономічної стабільності національної економіки свідчать, що її рівень впливає на конкурентоздатність країни в цілому на світовому ринку. Тому, необхідним є визначення місця макроекономічної стабільності як детермінанти підвищення рівня конкурентоспроможності країни.

Окрім цього, доцільним є визначення та оцінка сили взаємозв'язків між основними детермінантами формування макроекономічної стабільності. Слід відмітити, що вирішальну роль у формуванні політики досягнення макроекономічної стабільності відіграє уряд країни.

У зв'язку з цим, необхідним є аналіз та дослідження ролі державного управління у забезпеченні макроекономічної стабільності національної економіки та впровадженні відповідних заходів підвищення її рівня.

1.2 Детермінанти механізму регулювання макроекономічної стабільності

Потреба у підвищенні ефективності управління національної економіки, прогнозування та регулювання її довгострокового розвитку, забезпечення стійких темпів економічного зростання обумовлює

необхідність удосконалення теоретико-методологічного базису забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки.

Результати дослідження, що наведені у попередньому підрозділі та наукової літератури свідчать про наявність різних точок зору щодо визначення сутності поняття макроекономічна стабільність національної економіки. У свою чергу – це пояснює існування різних підходів до визначення основних детермінант макроекономічної стабільності національної економіки, а отже й підходів до формування державної політики підвищення її рівня.

На основі результатів аналізу розвитку економічної думки можна зробити висновок, що у період з XX–XXI століть ключову роль в формуванні політики макроекономічної стабільності займала фіскальна та грошова політики, змінюючи перші позиції по черзі). Так, під час становлення кейнсіанської концепції вирішальними детермінантом макроекономічної стабільності належало фіскальній політиці.

Однак, у період з 1970–1980 роки, які супроводжувались значними зрушеннями у соціальному, економічному та технологічному секторах, фіскальна і монетарна політики розглядались рівноцінними детермінантами досягнення макроекономічної стабільності економіки країни [2].

Так, Погореленко Н. П. визначає, що ключовими детермінантами макроекономічної стабільності національної економіки, що потребують ефективного державного регулювання є:

- фіскальна та монетарна політики уряду;
- динаміка обмінного курсу;
- платіжний баланс;
- політика держави щодо співпраці з міжнародним валютним фондом [112].

При цьому, Погореленко Н. П. наголошує на визначальну роль уряду у формуванні державної політики підвищення рівня основних

макроекономічних індикаторів та запровадження жорсткої монетарної політики.

Попов І. В. у своїй роботі розглядає відновлення макроекономічної стабільності, в першу чергу, через збалансування фінансової системи урядом країни. Слід відмітити, що Попов І. В. наголошує, що першочерговим завданням державної політики є відновлення макроекономічної стабільності національної економіки країни через стабілізацію фінансової системи [114].

При цьому, Попов І. В. виокремлює зовнішні та внутрішні фактори, що поглибили макроекономічну нестабільність у період 2008–2011 роки. Так, до зовнішніх Попов І. В. відносить: зміна кон'юнктури на зовнішніх фінансових ринках; посилення конкуренції на світовому ринку; відтік зарубіжного капіталу [114].

До внутрішніх факторів: високий рівень залежності України від експорту та імпорту; неефективність та енергоємність промислового сектору; несприятливий інвестиційний клімат; не стабільний ринок праці; політична нестабільність; відсутність нагальних інституційних перетворень в країні, тощо [114].

У даному контексті автором запропоновано виокремлювати та враховувати екзогенні та ендогенні фактори впливу на рівень макроекономічної стабільності країни.

На основі проведених досліджень наукової літератури [2, 112, 114] автором систематизовано та узагальнено основні ендогенні та екзогенні фактори (рисунок 1.2).

Вчені Клівіденко Л. М. та Русятинська А. О. досліджуючи основні проблеми стабілізації макроекономічних показників визначають першочергову необхідність проведення структурних реформ процесу формування ВВП шляхом усунення штучних механізмів його збільшення [45].

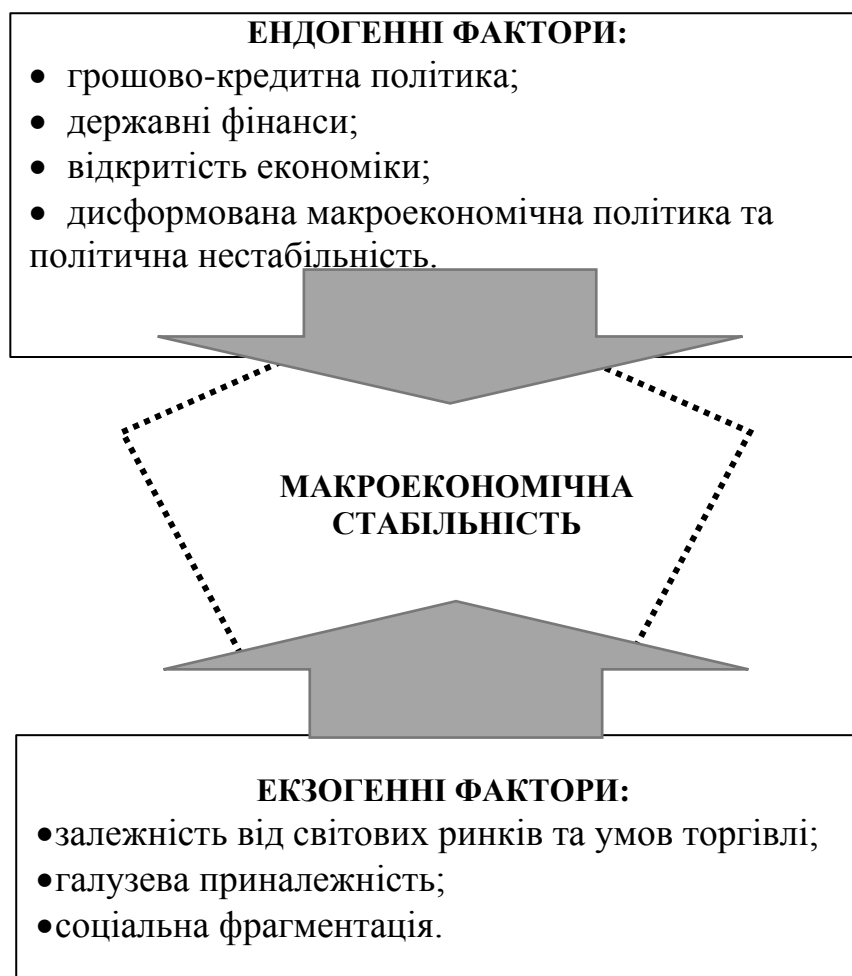

Рисунок 1.2 – Систематизація ендогенних та екзогенних факторів на макроекономічну стабільність національної економіки

Джерело: побудовано автором

Зростання ВВП в Україні за 2000-2007 рр. в середньому становило понад 7,0% на рік. У 2004 році економічне зростання досягло рекордно високого рівня – 12,1%, але з 2006 р. його рівень почав систематично падати, а в 2009 році падіння ВВП складало 14,8%. Попри поступове відновлення світової економіки, розгортання військових дій на Донбасі, анексії Криму позначилася на збереженні негативних тенденцій спаду економічного зростання у 2013-2015 рр. (середнє значення показника складало -5,48%). Зменшення об'єму номінального ВВП у 2015 р. порівняно з попереднім періодом в нашій країні складало 9,8% (2013р. – 0,027%, 2014 р. – 6,55 %), а

ВВП на душу населення – 980 дол. США (у 2014 р. зменшення відповідного показника складало 925 дол. США).

Сучасні тенденції світового економічного зростання свідчать про поступове відновлення економіки після світової фінансової та економічної кризи, так у 2013-2015 рр. приріст світового ВВП порівняно з попередніми роками складав 2,5-2,7%.

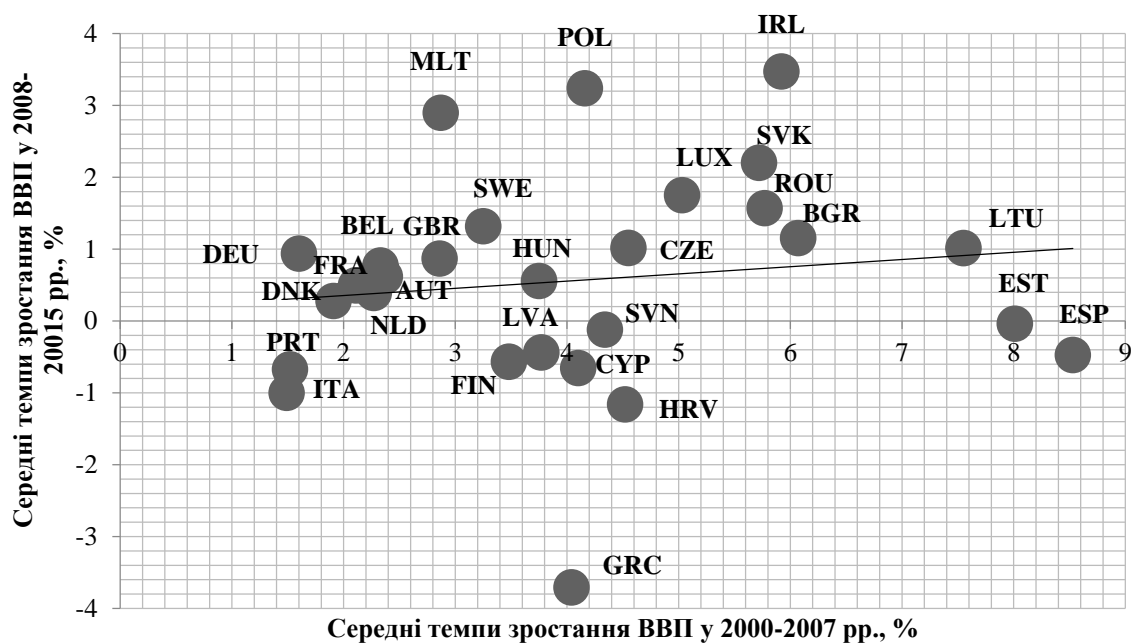
Подібні тенденції демонструють і країни-члени Європейського Союзу, рівень економічного зростання яких у середньому за 2013-2015 рр складав 1,35% (2013 р. – 0,22%, 2014 р. – 1,61%, 2015 р. – 2,23%). Хоча темпи зростання ВВП знову почали демонструвати позитивну динаміку, цей рівень залишається значно нижчим ніж до кризи.

Найбільший середній темп зростання у 2008-2015 рр. було зареєстровано в Ірландії (3,47%). У 2015 р. темпи економічного розвитку в цій країні склали майже 26,3%, а ВВП на душу населення – 60 664,1 дол. США.

У свою чергу, десять країн країн-членів Європейського Союз у 2008-2015 рр продемонстрували від'ємний середній темп економічного зростання, а найбільше скорочення відбулося в:

- Греції – 3,71%;
- Кіпр – 0,65%;
- Іспанія – 0,44%;
- Естонія – 0,04%;
- Фінляндія – 0,57%;
- Хорватія – 1,16%;
- Італія – 0,99%;
- Латвія – 0,47%.

Потрібно відзначити, що Греція єдина країна-член Європейського Союзу яка у 2015 р. зберігала негативну тенденцію економічного зростання.
(рис. 1.3)

Австрія–AUT; Belgium–BEL; Bulgaria–BGR; Cyprus–CYP; Czech Republic–CZE; Germany–DEU; Denmark–DNK; Spain–ESP; Estonia–EST; Finland–FIN; France–FRA; United Kingdom–GBR; Greece–GRC; Croatia–HRV; Hungary–HUN; Ireland–IRL; Italy–ITA; Lithuania–LTU; Luxembourg–LUX; Latvia–LVA; Malta–MLT; Netherlands–NLD; Poland–POL; Portugal–PRT; Romania–ROU; Slovak Republic–SVK; Slovenia–SVN; Sweden–SWE.

Рисунок 1.3 Порівняння середніх темпів економічного зростання у країнах-членів Європейського Союзу в 2000-2007 рр. та 2008-2015 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі [399]

Вищенаведене обумовлює нагальність проведення відповідної політики державного уряду щодо стабілізації ВВП України як ключового детермінанту макроекономічної стабільності. При цьому, необхідним є аналіз та адаптація досвіду країн-нових членів ЄС.

Як вже зазначалось у попередньому підрозділі після глобальної фінансової кризи уряд ЄС розробив нову методику оцінки макроекономічної нестабільності країн з метою швидкого реагування та усунення ланцюгового ефекту дії негативних наслідків появи дисбалансів.

У рамках даного дослідження, з метою визначення основних детермінант макроекономічної стабільності автором було оцінено рівень макроекономічної стабільності країн ЄС у 2016 році.

При цьому, було використано підхід (зазначений у підрозділі 1.1), що використовується урядом країн ЄС. Результати розрахунку оцінки зовнішнього дисбалансу представлені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Результати оцінки зовнішнього дисбалансу країн ЄС за методикою МІР,
станом на 2016 рік

Шифр країн ЄС	CAB	NIP	REER	EMS	NULC	Шифр країн ЄС	CAB	NIP	REER	EMS	NULC
BE	-0,3	51,2	-0,4	-2,31	-0,6	LT	-0,3	-43,2	5,4	5,38	14,7
BG	1,8	-47	-4,7	8,15	9,50	LU	5	34,7	-1,5	26,17	2,5
CZ	0,5	-24,6	-3,7	2,86	2,9	HU	3,6	-65	-5	-0,37	3,3
DK	8,4	54,8	-1,5	-4,23	3,4	MT	6,7	47,6	-2,5	8,66	-0,1
DE	8,1	54,4	-2,6	2,79	5,2	NL	8,8	69,1	-2,3	0,09	-1,10
EE	1,4	-37,1	4,5	-0,73	13,4	AT	2,2	5,6	1	-3,99	5,8
IE	5,5	-176,2	-6,6	59,75	-20,5	PL	-1	-60,7	-5	18,13	2,10
EL	-1	-139,4	-3,9	-18,95	-3,30	PT	0,3	-104,7	-1,9	5,75	0,90
ES	1,4	-83,9	-4,3	2,18	0,40	RO	-1,3	-49,9	-2,5	23,58	6,00
FR	-0,7	-15,7	-3,1	-2,42	1,40	SI	5,1	-36,9	-0,5	3,98	0,7
HR	2,9	-70,1	0,1	8,12	-5,90	SK	-0,7	-62,4	-1,6	7,29	3,5
IT	2,1	-9,8	-3,4	-2,83	1,9	FI	-1,2	-2,3	0,5	-14,09	2,1
CY	-3,6	-127,8	-6,5	-3	-6,20	SE	4,6	11,2	-9,2	-7,92	2
LV	-0,3	-58,9	4,9	9,25	16,5	UK	-5,5	-1,1	0,2	-0,12	3,1

Джерело: розраховано авторами на основі [305]

Результати аналізу показали, що серед зовнішніх показників у більшості країн індикатор «Чистий обсяг іноземних інвестицій у відсотках від ВВП» нижчий за порогове значення -35%.

Інші показники відповідають пороговим значенням. Результати оцінки внутрішнього дисбалансу приведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Результати оцінки внутрішнього дисбалансу країн ЄС за методикою МІР,
станом на 2016 рік

Шифр країн ЄС	HP	PSC	PSD	GGS	UR	FL	Шифр країн ЄС	HP	PSC	PSD	GGS	UR	FL
BE	1,0	13,3	190,1	105,7	8,3	1,2	LT	4,5	4,3	56,2	40,1	9,2	16,3
BG	7,1	4	104,9	29	9,4	11,1	LU	5,9	1,5	343,6	20,8	6,3	7,5
CZ	6,7	4,4	68,7	36,8	5,1	14,5	HU	13,6	-3,6	77	73,9	6,5	19,5
DK	4,2	-10,4	210,7	37,7	6,3	3,3	MT	4,80	11,1	128,4	57,6	5,3	1,7
DE	5,4	3,8	99,3	68,1	4,6	5,2	NL	4,4	1,50	221,5	61,8	6,8	5,30
EE	3,8	5,9	115,4	9,4	6,8	7,2	AT	7,2	3,2	124	83,6	5,8	-2,4
IE	6,6	-19	278,1	72,8	9,5	2,5	PL	2,5	4,7	81,6	54,1	7,6	8,9
EL	-2,0	-1,7	124,7	180,8	25	-16,6	PT	6,1	-2,2	171,4	130,1	12,6	-0,2
ES	4,7	-1,0	146,7	99	22,1	0,9	RO	6,5	0,6	55,80	37,6	6,5	7,6
FR	1	6,2	146,9	96,5	10,3	4,3	SI	3,6	-0,8	80,5	78,5	8,9	3,2
HR	2,1	-0,1	106,1	82,9	15,6	2,5	SK	7	9,2	94,7	51,8	11,5	8,5
IT	-0,8	0,6	113,6	132	12,1	3,2	FI	-0,3	2,2	149,3	63,1	9	4,5
CY	1,6	10,2	344,6	107,1	14,7	0,7	SE	7,6	7,6	188,5	42,2	7,4	9
LV	7,4	0,3	88,3	40,6	10,1	5,8	UK	5,5	8,2	168,1	88,3	5,4	11,6

Джерело: розраховано авторами на основі [305]

За внутрішніми показниками дисбалансу більшість країн не відповідають пороговим значенням. Слід також підкреслити, що рівень безробіття в половині ЄС перевищує порогове значення 10%. (табл. 1.6).

У результаті дослідження було встановлено, що українські офіційні статистичні бази даних не відповідають принципам баз даних ЄС. Це в свою чергу спричинює ускладнення процесу аналізу макроекономічного дисбалансу за МІР в Україні, що обумовлює наявні похибки у розрахунках. У зв'язку з цим необхідним є адаптація системи української статистики відповідно до стандартів ЄС.

Таблиця 1.6

Результати оцінки показників зайнятості за методикою МІР,
станом на 2016 рік

Шифр країн ЄС	AR	LUR	YUR	Шифр країн ЄС	AR	LUR	YUR
1	2	3	4	5	6	7	8
BE	0,1	0,1	-3,6	LT	3,1	-2,1	-7,4
BG	0,3	-2,9	-11,2	LU	0,1	0,4	2,2
CZ	2,1	-1,3	-8,4	HU	5,4	-2,5	-13,7
DK	1,90	-0,40	-1	MT	4,1	-1	-2
DE	0,3	-0,6	-0,7	NL	0,3	0	-2,4
EE	2,4	-1,7	-5,3	AT	0,7	0,6	1,5
IE	0,7	-3,6	-9,6	PL	1,8	-2,2	-9,6
EL	0,7	-1,5	-11	PT	0,7	-3,1	-9,9
ES	-0,1	-3,5	-11,1	RO	0,7	-0,2	-3,1
FR	0,7	0,2	-0,3	SI	1,1	-0,9	-6,4
HR	1,9	-4,4	-18,1	SK	2	-4,2	-11,5
IT	1,5	-0,2	-2,2	FI	0,7	0,6	0,2
CY	-0,2	-0,3	-9,8	SE	1	-0,1	-4,7
LV	2,3	-1,7	-5,9	UK	0,9	-1,4	-7,7

Джерело: розраховано авторами на основі [305]

Результати аналізу показали, що Україна має приблизно такі ж результати, як і Вишеградські країни в 2016 році. Аналіз результатів внутрішніх показників дисбалансу країн Вишеградської групи та України наведено на рисунку 1.4.

Узагальнюючі результати оцінки макроекономічної стабільності країн Вишеградської групи протягом 2014-2016 років, можна зробити висновок про те, що всі зовнішні показники МІР знаходяться в межах нормованих значень, за винятком показника – чистий обсяг іноземних інвестицій у відсотках до ВВП (рис. 1.5).

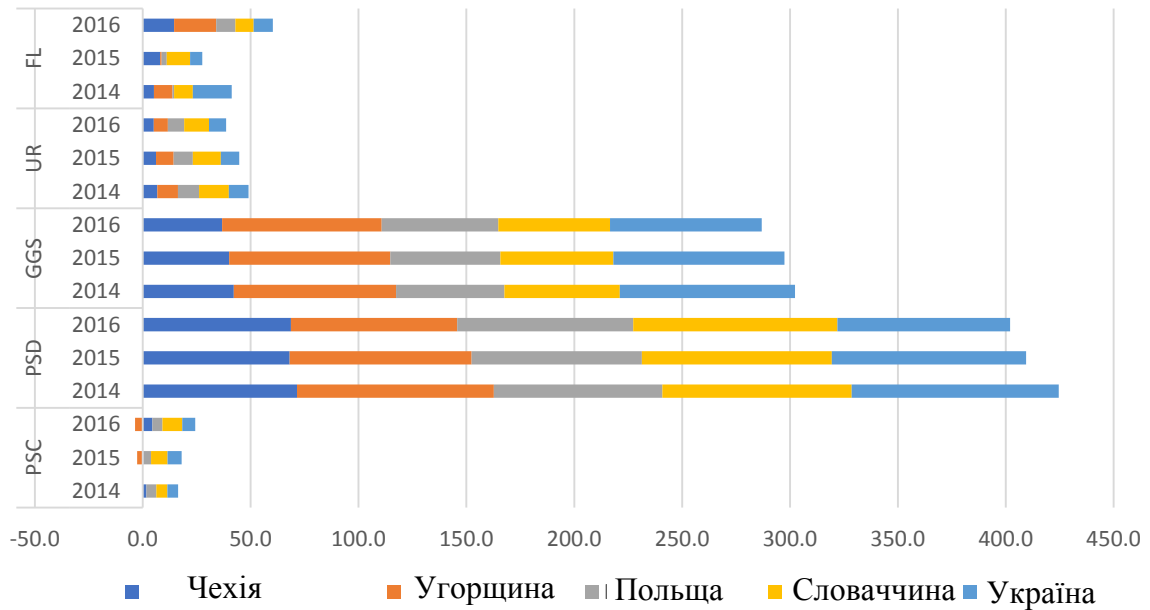

Рисунок 1.4 – Внутрішні показники (окрім НР) МІР країн Вишеградської групи та України у 2014-2016 роках

Джерело: розраховано авторами на основі [198, 305, 399]

Відзначимо, що серед внутрішніх показників індекс цін на житло в Україні (у 2014 році), Словацькій Республіці (2015, 2016) та Угорщині (2016) перевищує порогове значення – 6% (рис. 1.6).

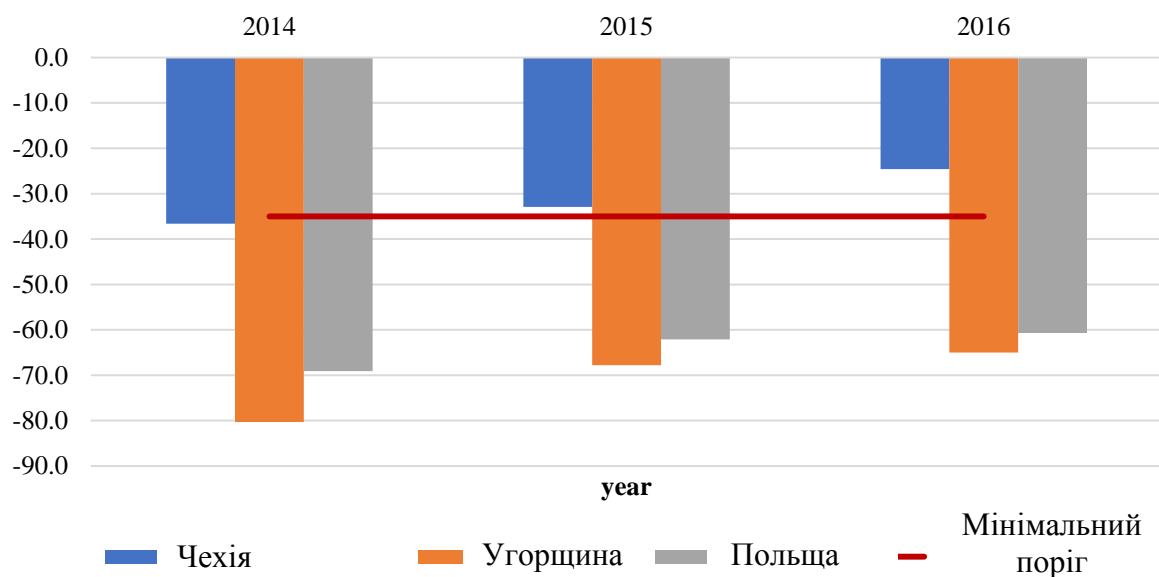

Рисунок 1.5 – Чистий обсяг іноземних інвестицій у відсотках від ВВП країн Вишеградської групи, 2014-2016 роки

Джерело: розраховано авторами на основі [203, 399]

Відзначимо, що серед внутрішніх показників індекс цін на житло в Україні (у 2014 році), Словацькій Республіці (2015, 2016) та Угорщині (2016) перевищує порогове значення – 6% (рис. 1.6).

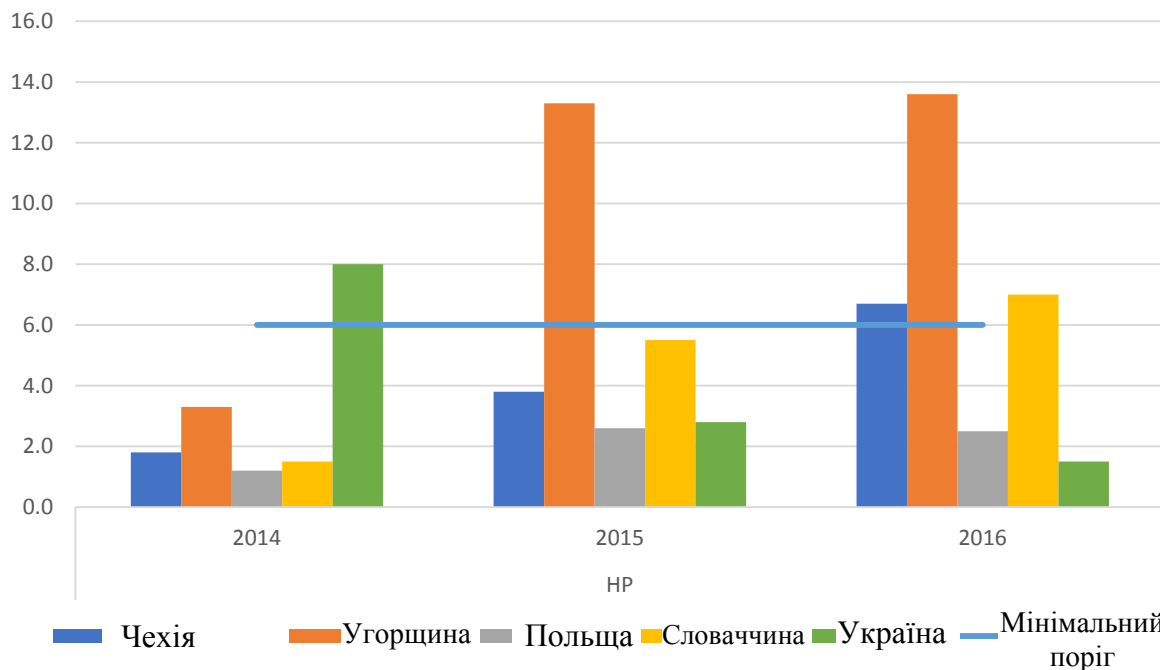

Рисунок 1.6 – Індекс цін на нерухомість в Україні та країнах Вишеградської групи, 2014-2016 роки

Джерело: розраховано авторами на основі [203, 399]

Третій блок показників МІР – показники зайнятості. Відповідно до розрахунку у всіх країнах Вишеградської групи, як і в Україні, всі показники зайнятості знаходяться в граничних межах. Результати розрахунків представлені на рисунку 1.7.

Результати аналізу показали, що показники МІР у деяких країнах ЄС відповідають відповідним граничним значеннями, деякі з них ні. У цьому випадку треба розуміти та оцінювати вплив змін в одних країнах на інших. Крім того, українські показники є співставними з таким країнами, як Болгарія, Словацька Республіка, Угорщина, економіка яких не може бути охарактеризована як стабільна.

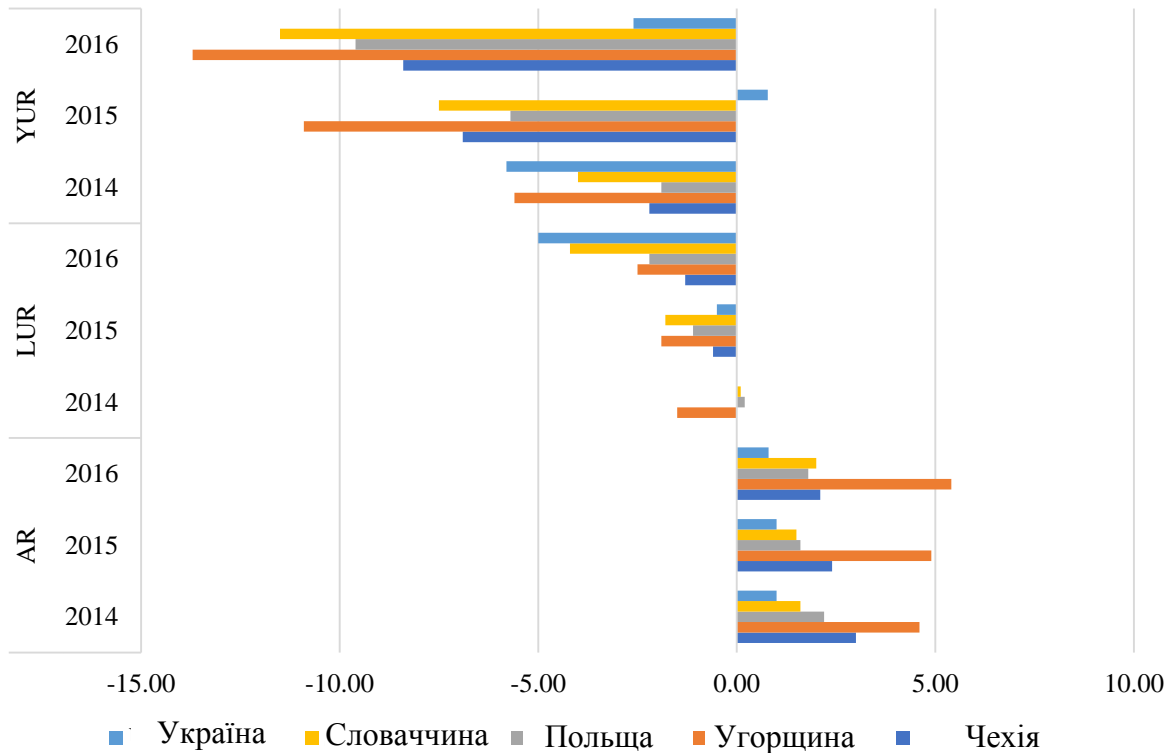

Рисунок 1.7 – Індикатори зайнятості оцінки макроекономічного дисбалансу в Україні та Вишеградських країнах, 2014-2016 рр.

Джерело: розраховано авторами на основі [198, 200, 203, 305]

З іншого боку, Україна розпочала процес інтеграції до ЄС, і в цьому випадку необхідно зрозуміти наслідки та можливості цього процесу для українського шляху досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Алейнікова О. В. у своїй праці [2] визначає та виокремлює наступні групи факторів, що визначають рівень макроекономічної стабільності національної економіки: інституційні; ефективність організаційно-економічного механізму державного регулювання; ефективність використання ресурсів [2].

Узагальнюючи традиційні підходи до оцінки рівня макроекономічної стабільності базуються на основних макроекономічних показниках. А отже,

одним із детермінантом (традиційним) є система основних макроекономічних індикаторів: фінансові та економічні (рисунок 1.8).

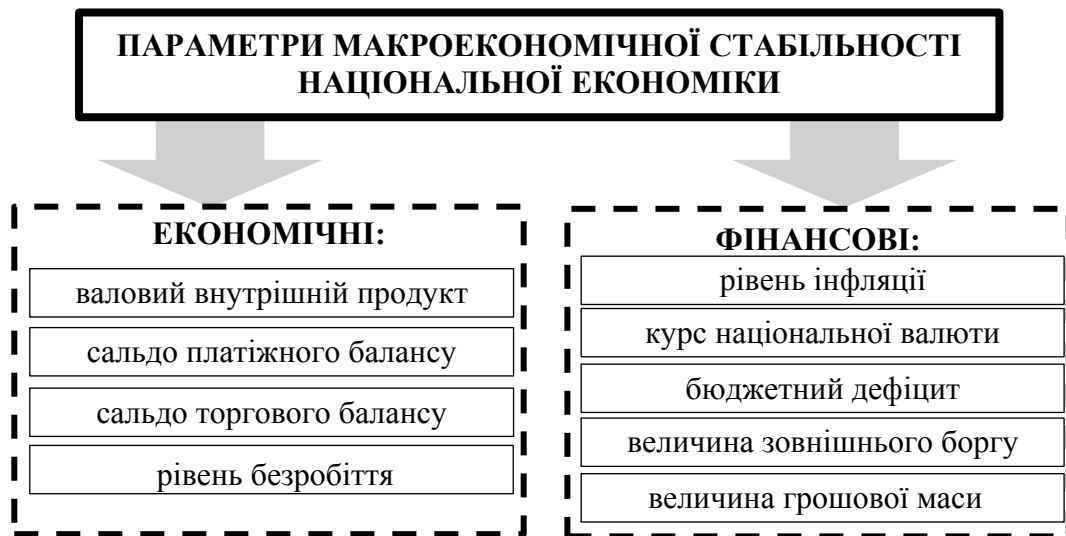

Рисунок 1.8 – Основні фінансово-економічні індикатори макроекономічної стабільності національної економіки

Джерело: побудовано автором

Слід відмітити, що низка науковців [48, 115, 147, 245, 221] наголошує на тому, що в умовах посилення конкуренції на глобальному ринку актуальним є дослідження та виокремлення окрім традиційних індикаторів, нові детермінанти впливу на рівень макроекономічної стабільності.

Так, Козюк В. у своєму дослідженні відзначає вагому роль довіри до політики при підвищенні рівня макроекономічної стабільності. У своїй роботі він аналізує досвід Латиноамериканських країн 1970-1980 років та пояснює, що ефективні дії органів влади у напрямку відновлення макроекономічної стабільності не призвели до успіху у довгостроковій перспективі. Оскільки, на той час сформувався стереотип не ефективності державної політики та високий рівень недовіри до органів влади [48].

У зв'язку з цим необхідним є дослідження взаємовпливу ефективності державного уряду (рівень довіри громади, демократії, зниження рівня корупції та ін.) та рівня макроекономічної стабільності країни.

Слід зазначити, що США є гарним прикладом того, як ефективність дій державних інституцій в конкретних штатах при приватизації ринку землі у 1836–1850 роках призвели до зниження операційних витрат, що, в свою чергу, призвело до макроекономічної стабільності. Так, у 1836 р. понад 3 млн. акрів землі було продано штату Іллінойсу, а у 1850-х роках уряд США продавав майже 50 мільйонів акрів. Треба відмітити, що розподіл прибутку від продажу цих земель був не справедливим [48].

Треба відмітити, що держава є основним суб'єктом макроекономічної політики. Тому формування довіри до уряду та її політик – є нагальним завданням вітчизняних органів влади.

В Аргентині протягом десяти років кінця XX – початку XXI ст. часта зміна політичних режимів від популістсько-демократичних до диктаторських (в 2001 р. протягом одного року змінилося чотири президента країни) призвела до стрімкого зростання питомої ваги малозабезпечених верств населення та зростання величини зовнішнього державного боргу, що завершилося хвилею масових страйків та дефолтом країни у 2001 р. Так, питома вага малозабезпечених в Аргентині у 2000 р. становила 28,9%, у 2001 р. – 35,4%, 2002 р. – 54,3%. У свою чергу, величина державного боргу Аргентини також зростала з кожним роком: у 2001 р. – 56,9% від ВВП, у 2002 р. – 153,2% [48].

Відповідно до результатів дослідження економічної літератури політична свобода відіграє вирішальну роль поряд з іншими детермінантами макроекономічної стабільності національної економіки. Проте, погляди щодо важливості політичної свободи в контексті макроекономічної стабільності часто є надзвичайно суперечливими. Сен у роботі визначив розвиток як процес зростання реальних свобод. Він підкреслив, що розширення свободи, включаючи його політичний сенс, повинно бути головним кінцем і основним

засобом розвитку країни та забезпечення її макроекономічної стабільності [355]. Навпаки, Фрідман [211] стверджував, що економічна свобода сама є складовою загальної концепції свободи і є необхідною передумовою для досягнення політичної свободи. Найбільш суперечлива гіпотеза «Лі гіпотеза», названа на честь колишнього прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куан Ю. На його думку, відсутність політичної свободи підтримує макроекономічну стабільність, тоді як демократія та громадянські права гальмують її. Ця гіпотеза була заснована на спостереженні, що кілька авторитарних економік Азії (Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню та Китаю) зросли швидше, ніж їх сусіди з високим рівнем демократії. Деякі дослідники стверджують, що гіпотеза Лі також підтверджується зростанням у кількох авторитарних країнах Південної Америки, які за період 1946-1988 рр. досягли середньорічного темпу зростання 2,15%, тоді як середній світовий ріст у цей період становив 1,31% [221].

У роботі [147] автори використовували темпи зростання ВВП на душу населення як залежну змінну та зміни уряду для вимірювання політичної нестабільності. Вони розглянули групу 113 країн і виявили, що політична нестабільність негативно впливає на зростання ВВП, тоді як в протилежному напрямку немає залежності.

У рамках аналогічного дослідження Кампос та Нугент [178] виявили для африканських країн, що політична нестабільність є підставою для виникнення макроекономічної нестабільності та сповільнення темпів економічного зростання. Проте жодної взаємодії не було знайдено для будь-якої іншої групи країн.

Треба відмітити, що наявні політичні та воєнні конфлікти провокують появу низки дисбалансів у національній економіці. Так, Шубін С. П. у своїй роботі стверджує, що конфлікти призводять не лише до послаблення ролі та довіри до політичних інститутів, а й викликає низку макроекономічних дисбалансів і як наслідок руйнує економічну систему країни [135]. Шубін С.П. приходять до висновку, що висхідною точкою конфліктів є

несправедливий розподіл ресурсів та повноважень. Тобто, опортуністична поведінка діючих органів влади призводить до формування політично, соціально, економічно невдоволених груп суспільства [135].

Слід наголосити, що на разі уряд країни ставить стратегічною ціллю врегулювання політичних та воєнних конфліктів з метою відновлення макроекономічної стабільності в країні. При цьому, вітчизняний уряд притримується політики допомоги. Тобто, дії уряду зорієнтовані на дотримання вимог ЄС та МВФ з метою отримання чергових траншів. Так, Україна отримала четвертий транш від МВФ у обсязі \$1 млрд. на початку квітня 2017 року. Для цього, на вимогу МВФ, було проведено ряд необхідних реформ. Слід відмітити, що четвертий транш відстрочив дефолт країни та частково відновив макроекономічну стабільність в країні та тимчасово покращити інвестиційний клімат в країні [110]. Однак, слід відмітити, що дані дії з боку уряду зорієнтовані на короткострокову перспективу (відтермінування, а не уникнення дефолту).

Окрім цього, значний рівень недовіри до дій уряду з боку суспільства та стереотипи знижують ефективність проведених реформ та створюють певний дисонанс між діями уряду та реальними наявними результатами.

З іншої точки зору, американський дослідник Дойч М. стверджує, що політичний конфлікт має позитивні наслідки як для суспільства так і економіки країни. В першу чергу, політичні конфлікти у результаті призводять до якісно-нових структурних змін у всіх секторах. При цьому головною тезою його дослідження є «головне знайти спосіб зробити конфлікт продуктивним» [29].

Слід відмітити, що у контексті формуванні довіри до державних органів влади, позитивного інвестиційного клімату та іміджу країни серед іноземних інвесторів, ключову роль відіграє рівень корупції в країні. Так, вчені Клименко А. В. та Бухтіарова А. Г. у своїй роботі [44] приходять до висновку, що потрапляння України у 2001 році до чорного списку

Міжнародної групи з протидії відмивання брудних грошей призвело до значного відтоку зарубіжних інвестицій в країну.

У 2004 році Україну було виключено з даного списку внаслідок впровадження низки законів, що сприяють боротьбі з відмиванням грошей, отриманих злочинним шляхом. У свою чергу це спричинило повернення іноземних інвесторів до країни.

У 2010 році внаслідок невідповідності вітчизняного антикорупційного законодавства вимогам та стандартам Міжнародної групи з протидії відмивання брудних грошей Україна потрапила до сірого списку, з якого її було виключено у 2011 році.

Треба відмітити, що наразі стандарти та вимоги Міжнародної групи з протидії відмивання брудних грошей посилились. При цьому, Україна – не відповідає заявленим вимогам та внаслідок наявних політичних та воєнних конфліктів не здатна своєчасно провести реформи щодо підвищення прозорості податкової системи.

Науковці Клименко А. В. та Бухтіарова А. Г. зазначають, що потрапляння України до сірого списку, як країни з високим рівнем корупції призведе до масового відтоку іноземного капіталу, що тим самим вплине на макроекономічну стабільність країни [44].

Експерти «Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування» визначають, що трудові мігранти є основними інвесторами в економіку країни та вагомим чинником збереження її макроекономічної стабільності [126]. При цьому, експерти стверджують про наявність значної трудової міграції, що обумовлена наявністю низкою дисбалансів в країні: політичних, соціальних, економічних, тощо.

Так, з 2010 по 2016 роки зростання виданих запрошень на роботу у Польщі склало 650%: 1-е півріччя 2016 р. – 635 тис запрошень, а у 2010 р. було видано 180 тис. запрошень [126].

Як наслідок, утворюється замкнуте коло проблем «низький рівень макроекономічної стабільності – низький рівень соціальних гарантій –

низький рівень заробітної плати – збільшення кількості страйків – відтік висококваліфікованих кадрів – зниження продуктивності праці – зниження рівня конкурентоздатності країни». У зв'язку з цим, наступним вагомим детермінантом макроекономічної стабільності є соціальні фактори.

Треба відмітити, що результати дослідження свідчать, що окрім вищезазначених детермінант, на рівень макроекономічної стабільності впливає імідж країни та ефективність використання її бренду. Так, наприклад, Китай є світовим лідером з точки зору рівня макроекономічних показників, при цьому його позиції за Індексом глобальної конкурентоспроможності за останні роки погіршилися.

З метою збереження своїх конкурентних позицій та підвищення своєї частини на світовому ринку товарів та послуг вирішила провести ребрендинг країни. Так замість напису на товарах у розділі країна походження «Зроблено в Китаї» (Made in China) з'явився напис – «Зроблено у Китайській Народній Республіці» (Made in People's Republic of China).

На основі аналізу наукової літератури та зарубіжного досвіду за даними напрямом дає підстави виокремити основні механізми, через які ефективна державна політика управління брендом країни призводила до зростання інвестиційних ресурсів в економіці через:

- притік туристів;
- притік іноземних студентів;
- збільшення обсягів торгівлі товарами та послугами на міжнародному ринку;
- залучення іноземного капіталу тощо.

Так, зокрема, Франція щорічно витрачає на просування бренду країни близько 3,1 млрд дол., США – близько 1,4 млрд дол., Велика Британія та Німеччина – близько 1,2 млрд дол., що сприяє підтримці цими країнами провідних позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності.

В Іспанії, наприклад, у 1982 р. з нагоди чемпіонату світу з футболу стартувала державна маркетингова кампанія щодо брендингу цієї країни як

світового центру футболу, що щорічно забезпечує притоки туристів та інвестицій у галузь спорту, які оцінюються в 1% ВВП цієї країни.

Світовий досвід підтверджує, що часто фактори неекономічного походження можуть спровокувати значні економічні втрати для країни або навпаки – забезпечити суттєвий притік фінансових або трудових ресурсів, що безумовно впливає на рівень макроекономічної стабільності національної економіки.

Оскільки основними завданнями стабілізаційної політики держави є забезпечення економічного зростання, забезпечення зростання зайнятості, помірному рівню інфляції, зовнішнього балансу, то основу (ядро) макроекономічної стабільності національної економіки формують параметри, які є таргетами досягнення цих цілей:

1. Макроекономічні:

- ВВП
- рівень безробіття
- сальдо платіжного та торгового балансів

2. Фінансові:

- рівень інфляції
- грошової маси
- дефіциту бюджету
- зовнішнього боргу
- курс національної валюти.

При цьому це ядро макроекономічної стабільності національної економіки підпадає під прямий та опосередкований вплив цілого ряду факторів, які мають в більшій мірі не фінансово-економічне походження, а соціальне, культурне, політичне та інституціональне.

Оскільки сукупний конвергентний та дивергентний вплив зазначених детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки на різних етапах суспільно-економічного розвитку країни набуває значних обсягів, то автором запропоновано визначати їх як три системо-утворюючі

детермінанти макроекономічної стабільності національної економіки: соціальну, політичну та маркетингову (рис 1.9).

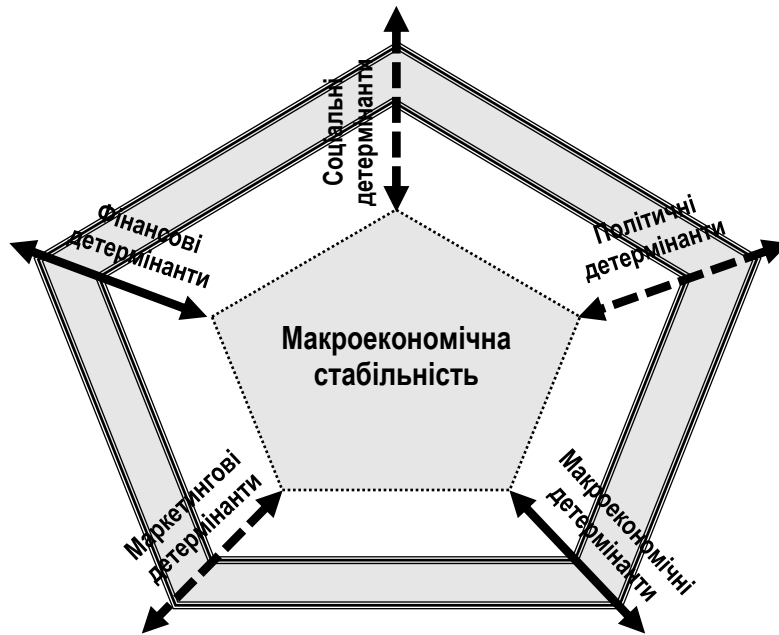

Рисунок 1.9 – Детермінанти макроекономічної стабільності

Джерело: побудовано автором

Так, автором до соціальної групи детермінантів запропоновано відносити фактори, що характеризують рівень освіти, культури, віросповідання та ін.

До політичної групи запропоновано відносити фактори, що враховують вплив рівня політичної стабільності, демократизації, корупції та ін. Систематизація груп детермінантів макроекономічної стабільності та їх характеристику наведено у таблиці 1.7.

Вплив вищенаведених детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки підтверджується вищенаведеним світовим досвідом, коли фінансово стабільні країни швидко опинялися в економічній ізоляції внаслідок політичних, корупційних скандалів або соціальних утисків певних верств населення, масові страйки та громадські невдоволення призупиняли

стабільне функціонування окремих галузей національного господарства тощо.

Таблиця 1.7

Систематизація груп детермінантів макроекономічної стабільності

ГРУПА ДЕТЕРМІНАНТІВ	ХАРАКТЕРИСТИКА
СОЦІАЛЬНА	Враховує сукупний вплив факторів, пов'язаних з рівнем освіти, культури та здоров'я населення, свободи працевлаштування, віросповідання, соціальної активності, рівності та безпеки в суспільстві та ін.
ПОЛІТИЧНА	Враховує сукупний вплив факторів, пов'язаних з рівнем політичної стабільності, демократизації та корумпованості суспільства, свободою волевиявлення, децентралізацією управління, ефективністю урядування та ін.
МАРКЕТИНГОВА	Враховує сукупний вплив факторів, пов'язаних з додатковим притоком робочої сили та капіталу в країну через її позитивний імідж у глобальному соціально-економічному просторі, управління брендом країни, державну політику зміцнення конкурентних позицій країни на світовому ринку та ін.

Джерело: сформовано автором

При цьому, систематизуючи результати дослідження можна зробити висновок, що необхідним є врахування взаємовпливу детермінант та рівня макроекономічної стабільності.

У зв'язку з цим у роботі запропоновано взаємозв'язок детермінант та макроекономічної стабільності національної економіки розглядати не ізольовано, а також не як односторонній (детермінанти впливають на макроекономічну стабільність національної економіки), а як взаємний.

Тобто сформований в країні рівень макроекономічної стабільності національної економіки також в значній мірі визначає соціальну стабільність та соціальний прогрес, ефективність дії політичних та суспільних інститутів, імідж країни у міжнародних партнерів тощо.

Наприклад, взаємний вплив макроекономічної стабільності національної економіки та соціальної детермінанти проявляється у такому. З одного боку, макроекономічна нестабільність обумовлює неготовність країн забезпечувати збільшення життєвих стандартів населення, зменшення безробіття, а відтак і соціальний прогрес.

Як правило, це відбувається внаслідок того, що в країнах з низьким рівнем макроекономічної стабільності національної економіки фінансування соціальних видатків перестає бути першочерговим пріоритетом, поступаючись місцем необхідності вирішення питань відновлення внутрішньої та зовнішньої рівноваги (стабільне економічне зростання, покращення платіжного балансу, зниження державного боргу, стабільність обмінного курсу, залучення іноземних інвестицій тощо).

З іншого боку, низький рівень соціального прогресу, що проявляється у збільшенні рівня бідності, безробіття, нерівномірності відтворення структури трудового потенціалу, зменшення соціальних трансфертів та ін., призводить до загострення політичної нестабільності, дивергенції грошових потоків та руху товарів, що в кінцевому підсумку зменшує рівень макроекономічної стабільності.

У зв'язку з цим автором запропоновано враховувати ці взаємозв'язки (рис. 1.10) при побудові системи управління національним господарством, державного регулювання довгострокового розвитку, забезпечення стійких темпів економічного зростання.

Комплексне врахування соціальних, політичних та маркетингових детермінант макроекономічною стабільністю національної економіки в процесі управління національним господарством, а також взаємних впливів цих детермінант та рівня макроекономічної стабільності національної економіки забезпечить розширення горизонту прогнозу та генерацію сценаріїв розвитку макроекономічних процесів в національній економіці у відповідності до ендогенних та екзогенних трансформацій.

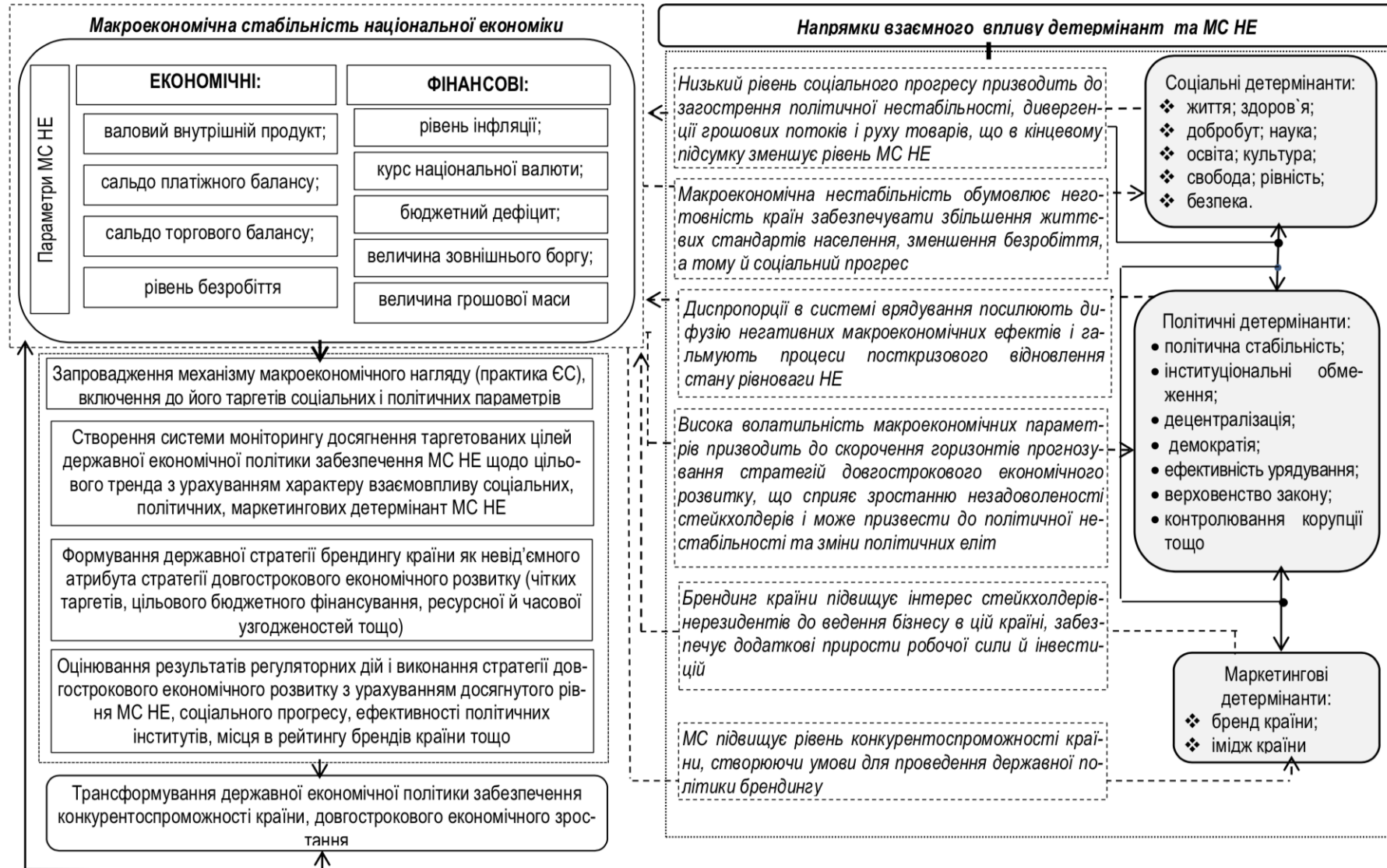

Рисунок 1.10 – Концептуальні засади комплексного врахування соціальних, політичних та маркетингових детермінант макроекономічної стабільності в процесі управління національною економікою

1.3 Роль та місце макроекономічної стабільності в забезпеченні конкурентоспроможності, економічного зростання національної економіки

Проведені дослідження у попередніх підрозділах підтверджують взаємозв'язок між рівнем макроекономічної стабільності та економічним зростанням країни. Окрім цього, результати аналізу методів розрахунку світових індексів, що визначають місце та роль країни на світовій арені (Індекс глобальної конкурентоспроможності, Щорічник світової конкурентоспроможності, Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс людського розвитку, Індекс голоду, Індекс конкурентоспроможності ІТ, Індекс міжнародних прав власності, Індекс корупції, Індекс екологічної ефективності країни, Індекс сталого розвитку тощо) свідчать, що всі ці індекси містять блок індикаторів, що характеризують макроекономічну стабільність країни.

З метою визначення місце України на світовому ринку та виокремлення слабких місць, що стримують економічне зростання національної економіки у роботі було проаналізовано значення України за індексами: глобальної конкурентоспроможності, легкості ведення бізнесу, корупції, та соціального прогресу для України та країн-світових лідерів.

Результати дослідження свідчать, що за низкою світових індексів наведених на рисунках 1.11–1.14 Україна займає останні місця. При цьому, найбільш слабкими місцями України є:

- низькі значення макроекономічних показників;
- низький рівень довіри до влади;
- високий рівень корупції в країні та ін.

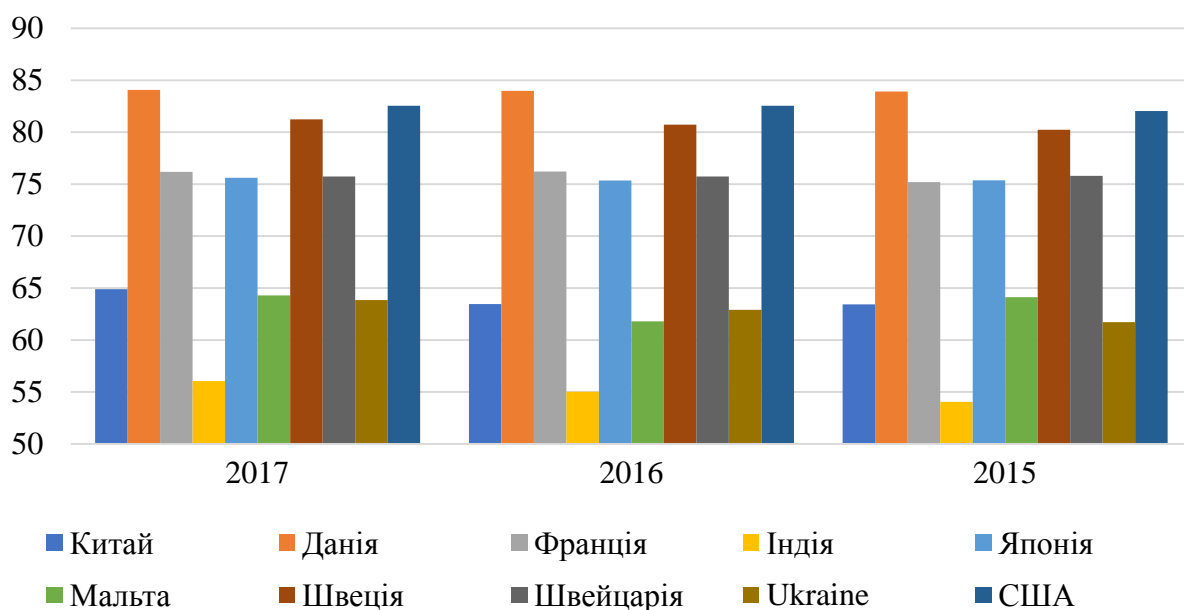

Рисунок 1.11 – Динаміка індексу легкості ведення бізнесу 2015–2017 роки

Джерело: систематизовано та побудовано на основі [402]

Так результати дослідження свідчать, що найвищий рівень корупції у таких країнах як: Індія, Китай та Україна. При цьому, Данія, Швейцарія та Швеція мають найнижчий рівень корупції.

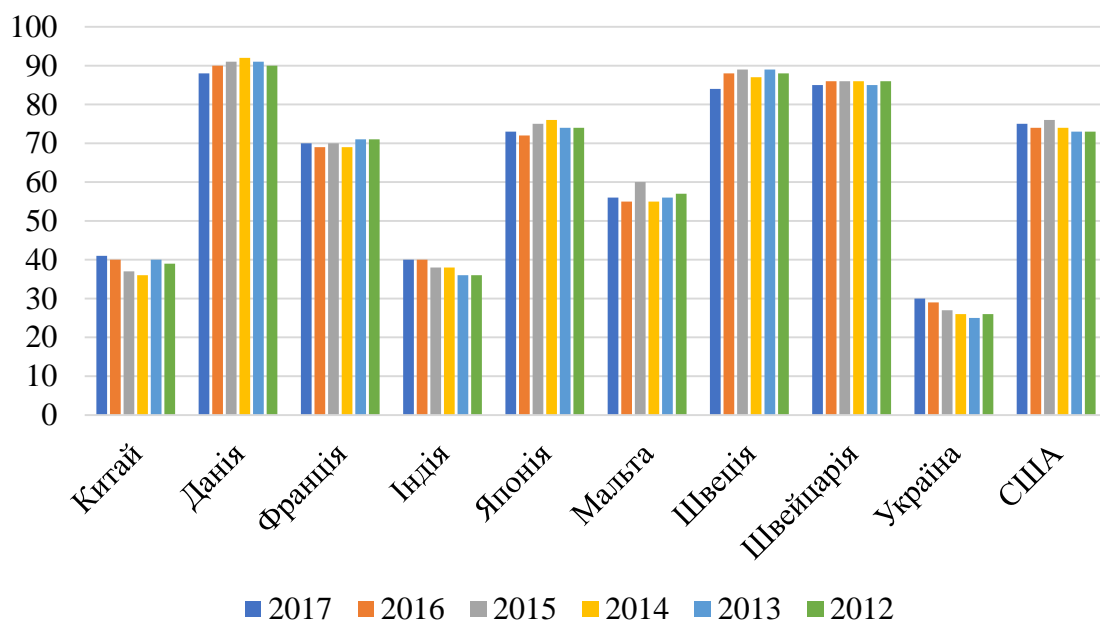

Рисунок 1.12 – Динаміка індексу корупції 2012–2017 роки

Джерело: систематизовано та побудовано на основі [402]

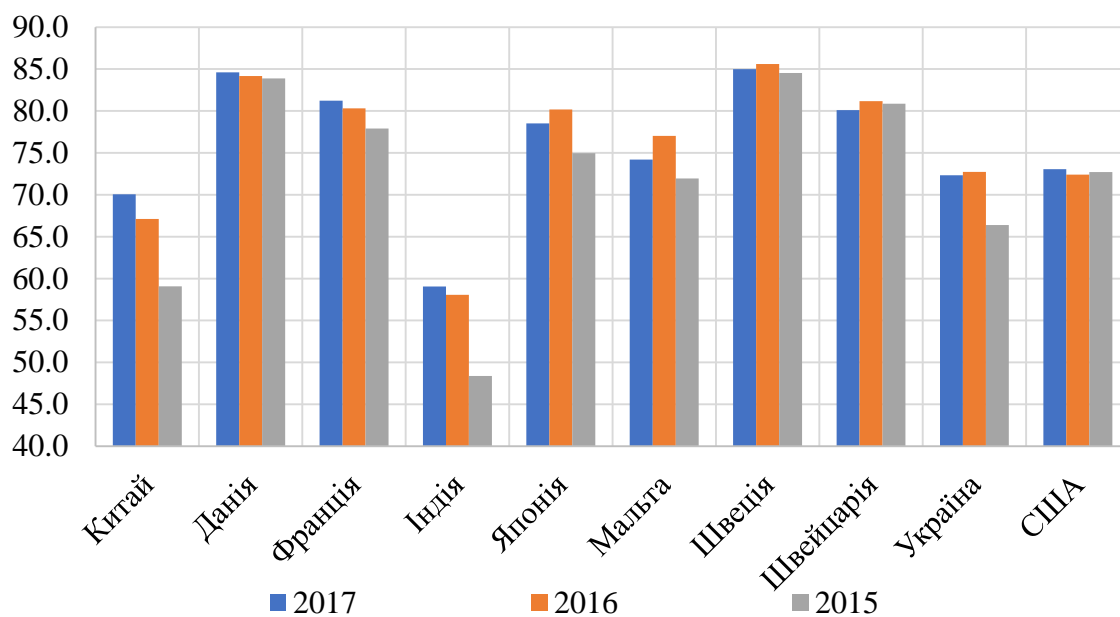

Рисунок 1.13 – Динаміка індексу сталого розвитку 2015–2017 роки

Джерело: систематизовано та побудовано на основі [354]

Аналіз основних макроекономічних показників розвитку економіки України за 2007-2017 рр. свідчить про системний та структурний характер кризи, в якій функціонує національна економіка.

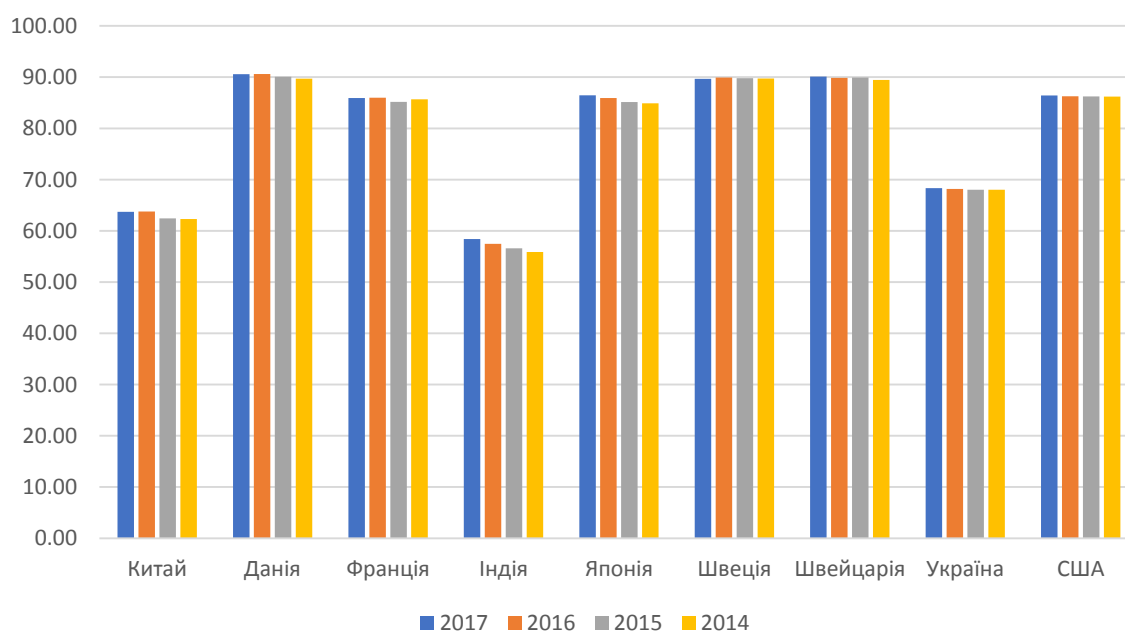

Рисунок 1.14 – Динаміка індексу соціального прогресу 2014–2017 роки

Джерело: систематизовано та побудовано на основі [362]

В аналізованому періоді співвідношення державного боргу України до ВВП засвідчило стрімке зростання щорічного розміру бюджетного боргу, як в абсолютному, так і у відносному вираженні (таблиця. 1.8).

Таблиця 1.8

Динаміка індикаторів макроекономічної стабільності України

Показники-індикатори	Рік							
	2007	2009	2011	2013	2014	2015	2016	2017
Державний прями́й та гарантований борг:								
у млрд. грн.	88,7	317,9	473,1	584,4	1100,8	1571,8	1929,7	2141,6
у % до ВВП	12,3	35,3	36,3	40,6	70,3	79,4	81,0	71,8
Дефіцит (-) / профіцит (+) Державного бюджету України:								
у млрд. грн.	-9,8	-35,5	-23,6	-64,7	-78,1	-45,1	-70,1	-45,1
у % до ВВП	1,4	3,9	1,8	4,4	5	2,28	2,94	1,60
Середньорічний темп росту індексу інфляції, %	112,8	115,9	108,0	99,7	112,8	148,7	113,9	114,4
ВВП, % до попереднього року	108,2	84,9	105,5	100,0	93,4	90,2	101,5	102,5

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [27]

Проте, до 2014 р. відповідне збільшення не призводило до подолання гранично допустимого значення співвідношення державного боргу України до ВВП на рівні 60% відповідно до Маастрихтських критеріїв та відповідала тенденціям країн Єврозони (рис. 1.15).

Однак, на кінець 2014 р. співвідношення державного боргу України до ВВП зросло до 70,3%, а у 2015р. – 81,6% та за прогнозами МВФ до кінця 2020 р. рівень зазначеного показника складатиме 71,0%. Слід відмітити, що також не відповідатиме гранично допустимим нормам співвідношення та

означатиме поступову втрату платоспроможності української фінансової системи [27].

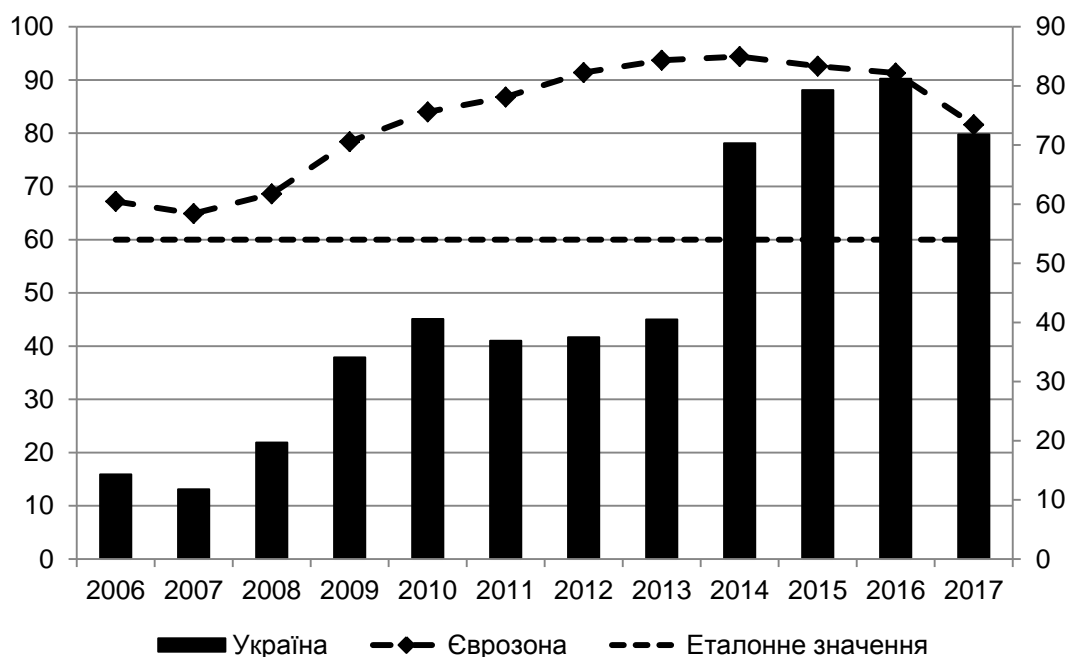

Рисунок 1.15 – Тенденція змін співвідношення державного боргу до ВВП

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [27]

Зростання державного боргу є наслідком збільшення дефіциту державного бюджету, з одного боку, і низьким номінальним зростанням ВВП з іншого. Державний бюджет є відображенням економічної ситуації в країні, тому створення, прийняття і його виконання знаходиться не тільки в сфері інтересів виконавчої та законодавчої влади, а також в сферу інтересів господарюючих суб'єктів і населення.

Як видно з рисунку 1.16 залежність величини державного боргу від величини дефіциту державного бюджету складає 89 % (коефіцієнт детермінації становить $R^2=0,89$), і лише 11% - вплив інших факторів.

Відношення дефіциту державного боргу до ВВП не чинить дестабілізуючого впливу на економіку країни, якщо не перевищує порогу у 3% ВВП, проте у 2014 році дефіцит Державного бюджету України більше

ніж у сім разів перевищив його обсяг в 2007 році і становив 78,1 млрд. грн. або 5% ВВП [27].

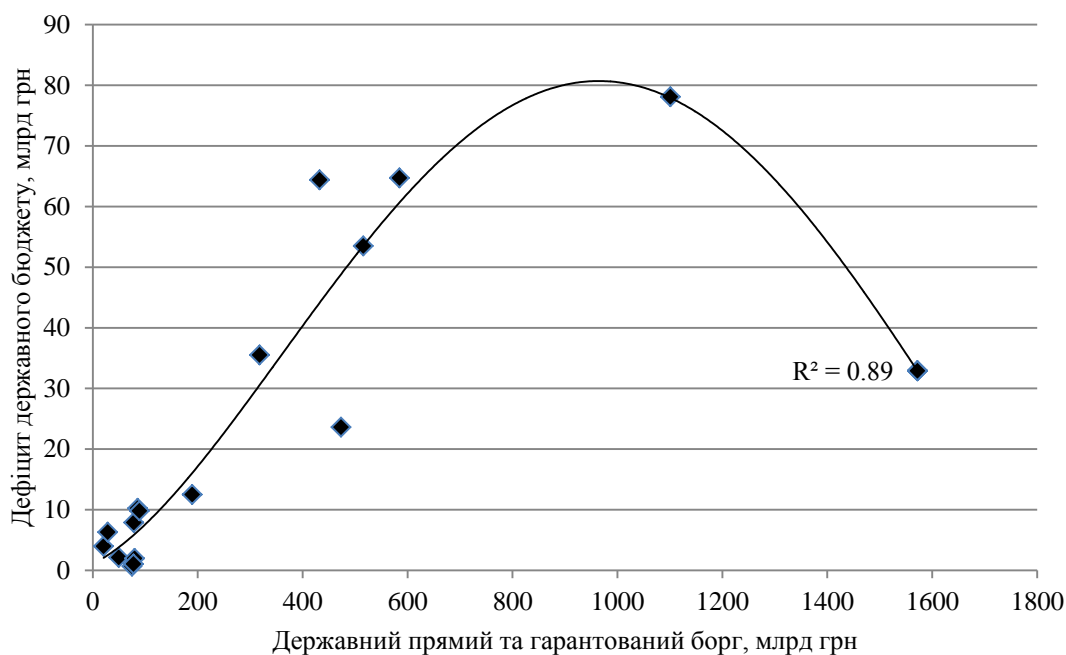

Рисунок 1.16 – Залежність величини державного боргу України від обсягу дефіциту державного бюджету України в період з 1996-2017 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [27]

Різка зміна курсу долара взимку 2015 р. призвела до зниження темпів приросту номінального ВВП на 41190 млн. долл. США або 31,3% від попереднього 2014 р. При цьому частка України у світовому ВВП порівняно з 1990 р. за період 2010-2014 рр. скоротилася майже втричі і становила 0,38 % і це є одним з найгірших показників серед пострадянських країн [35]. Водночас реальний ВВП за 2015 рік знизився на 9,9 %, тоді коли у країнах Європейського союзу (ЄС-28) відбулося зростання даного показника на 1,8 %, а у країнах Єврозони – на 1,5% [27].

Одним із ключових показників перенасичення економіки країни грошовою масою, що не відповідає реальним обсягам товарообороту є темп інфляції. Збільшення даного показника призводить до знецінення грошової одиниці та поступового зростання цін.

За даними Міністерства фінансів України динаміка середньорічного темпу росту індексу інфляції у період із 2000 р. по 2015 р. є характерною для повзучої та галопуючої інфляції, відповідно з 0,8 % у 2002 р. до 48,7 % у 2015 р. Варто відмітити, що піки темпів інфляції співпадають із одночасним зменшенням темпів росту ВВП (рисунок 1.17), що співпадає з піками фінансової, політичної та економічної нестабільності у 2004, 2007 та 2014-2015 роках.

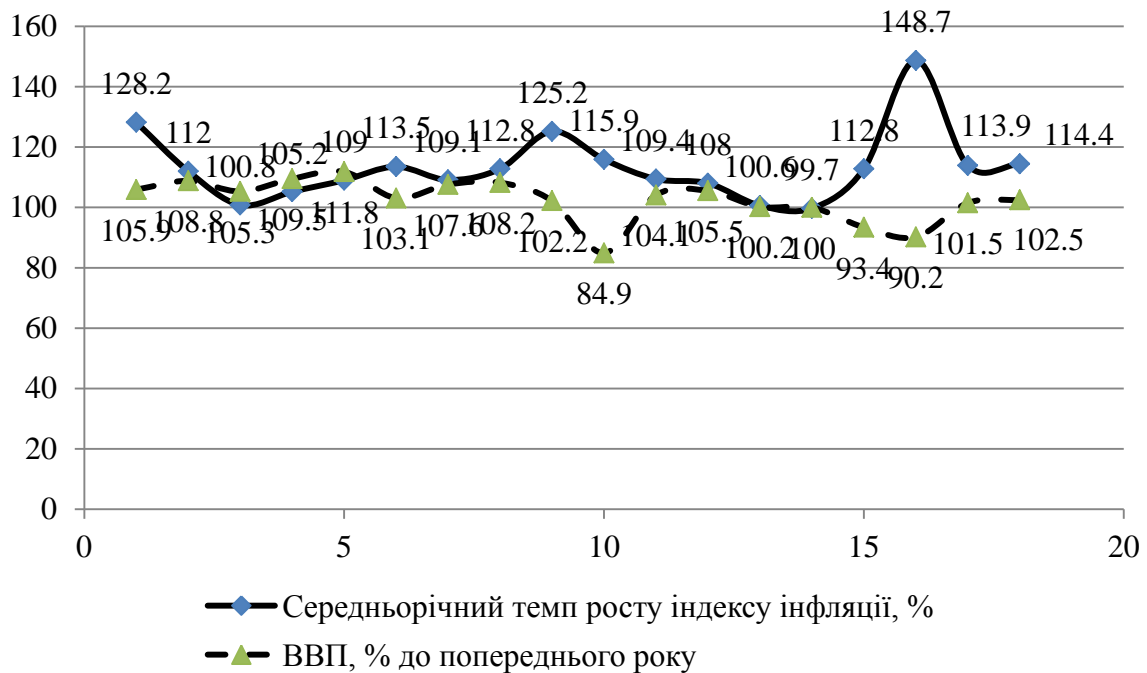

Рисунок 1.17 – Динаміка індексу інфляції та ВВП в Україні

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [27]

Згідно передових досліджень низки вітчизняних та зарубіжних вчених Євроінтеграційні процеси, що вже розпочались в Україні, є одним із шляхів

відновлення макроекономічного балансу країни, подолання її технологічної відсталості, а також відкриття доступ до нових джерел іноземних інвестицій.

Зокрема, після вступу до ЄС у 2004, середньорічні темпи росту естонської економіки почали стрімко зростати, що в першу чергу пояснюється припливом нових іноземних інвестицій.

Починаючи з 2008 р. економіці Естонії стали притаманні негативні тенденції, що були пов'язані зі світовою фінансовою та економічною кризою. Так, відбулося зниження ВВП (рисунок 1.18) та промислового виробництва, що також вплинуло на позицію Естонії у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності, у 2006 році Естонія посідала 25 місце [399], а в 2008 втратила 7 позицій – 32 місце [399].

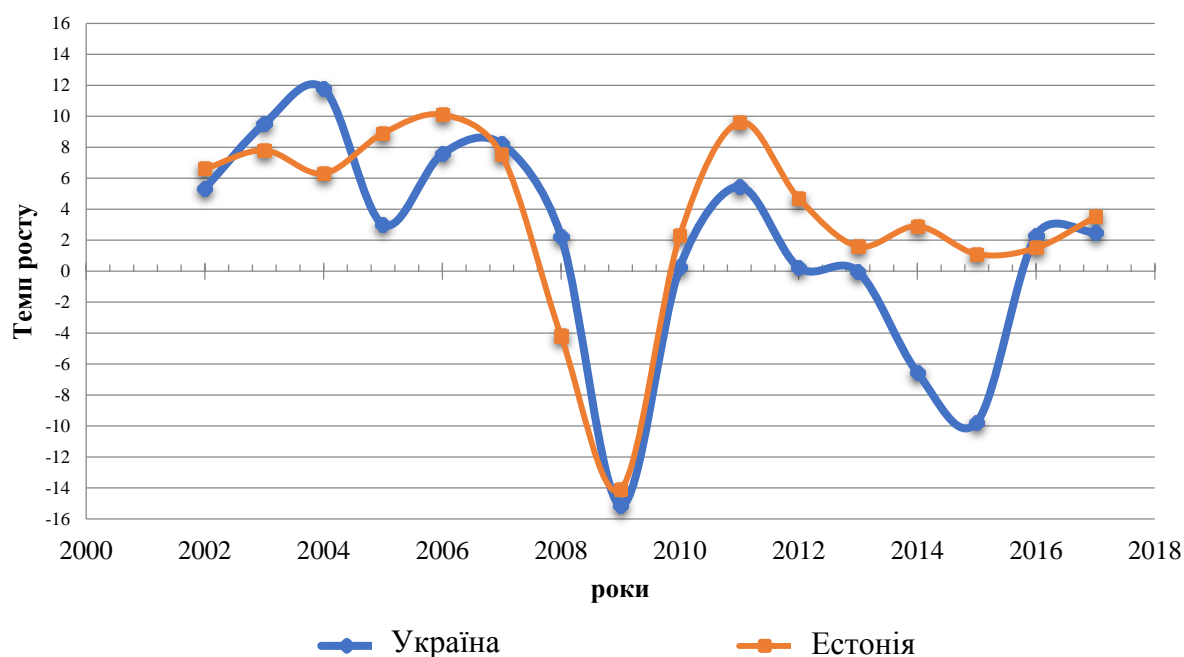

Рисунок 1.18 – Темпи росту ВВП Естонії та України 2002-2017 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [399]

Такі негативні зміни спровокували уряд Естонії вжити відповідних заходів. Перш за все було проведено дослідження на замовлення Державного фонду розвитку «Конкурентоспроможність Естонії зараз і в майбутньому»

групою Тартуського університету. Результати дослідження виявили, що Естонія розвивається по економічному шляху Греції, тобто переваги надавались готельним послугам, торгівлі та малопродуктивному будівництву, а не промисловості, фінансовому посередництву та високопродуктивним комерційним послугам. Отримані результати стали підґрунтям розробки та імплементації відповідних реформ щодо переорієнтації розвитку Естонії.

Так, за офіційними статистичними даними, в період з 3-го кварталу 2009 по 4-й квартал 2010 спостерігалось послідовне зростання ВВП. Реальний експорт в 4-му кварталі 2010 року зріс на 53%. У 2010 році зростання ВВП становило 3,1%. Таким чином, у 2010 році естонська економіка вийшла з кризи [31]. Вступ Естонії до ЄС став головним катализатором реорганізації економіки, проведення глибоких реформ та економічного зростання.

Досвід країн Вишеградської групи (Чехія, Угорщина, Польща, Словачька Республіка), також свідчать про позитивний вплив їх інтеграції до ЄС (2004 р.) – значне зростання ВВП у порівнянні з 2000 роком (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Порівняльна динаміка ВВП в Україні, Молдові та країнах Вишеградської четвірки (у порівнянні з 2000), %

Країна	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Молдова	6%	14%	22%	31%	41%	48%	52%	64%	54%
Чехія	3%	5%	9%	14%	21%	30%	37%	40%	34%
Угорщина	4%	9%	13%	18%	23%	28%	29%	30%	21%
Польща	1%	3%	6%	12%	16%	23%	32%	37%	41%
Словаччина	3%	8%	14%	20%	27%	38%	53%	62%	53%
Україна	9%	15%	26%	41%	45%	55%	68%	71%	46%
Країна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Молдова	65%	76%	74%	91%	100%	99%	111%	109%	
Чехія	37%	39%	38%	37%	40%	46%	40%	39%	
Угорщина	22%	24%	22%	24%	29%	33%	30%	31%	
Польща	46%	53%	55%	57%	63%	68%	57%	57%	

Продовження табл. 1.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Словаччина	61%	65%	68%	70%	75%	81%	77%	78%
Україна	52%	60%	60%	60%	50%	35%	14%	15%

Кольором – після інтеграційний період

Джерело: побудовано автором на основі [399]

У той же час, за даними звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму [402], значення ВВП на душу населення в Україні в 2017 році на рівні 2639,82 дол. США (2016 р. – 2185,72 дол. США, 2015 р. – 2124,66 дол. США), свідчить, про знаходження національної економіки на перехідному етапі від ресурсорієнтованої до ефективноорієнтованої економіки яка на 40-60% залежить переважно від базових чинників конкурентоспроможності:

- інститути;
- інфраструктура;
- макроекономічна стабільність;
- охорона здоров'я та початкова освіта (табл.1.10).

Відповідно до Звітів про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) конкурентоспроможність визначається як «сукупність інститутів, політик та виробничих факторів, що формують рівень продуктивності країни» [402]. Основними складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – GCI) виступають 12 груп чинників, що визначають національну конкурентоспроможність: державні інститути, інфраструктура, МС, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, обсяг ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам, інновації. Таким чином, продуктивність можна розглядати в контексті здатності країн утримувати стійкий рівень добробуту

в економіці, ринкову перевагу при придбанні виробничих факторів та здатність виробляти вищі рівні доходів для своїх громадян.

Таблиця 1.10

Класифікація чинників Глобального індексу конкурентоспроможності відповідно до методики Всесвітнього економічного форуму

ГЛОБАЛЬНИЙ ІНДЕКС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ					
Базові чинники:		Чинники ефективності:		Інноваційні чинники:	
– інститути; – інфраструктура; – макроекономічна стабільність; – охорона здоров'я та початкова освіта		– вища професійна освіта; – ефективність ринку праці; – розвиненість фінансового ринку		– конкурентоспроможність бізнесу; – інноваційність	
Ресурсорієнтована економіка		Ефективноорієнтована економіка		Інноваційна економіка	
ЕТАПИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ					
	I	I → II	II	II → III	III
ВВП на душу населення, дол. США	<2,000	2,000–2,999	3,000–8,999	9,000–17,000	>17,000
вага для базових чинників	60%	40-60%	40%	20-40%	20%
вага для чинників ефективності	35%	35-50%	50%	50%	50%
вага для інноваційних чинників	5%	5-10%	10%	10-30%	30%

Джерело: побудовано автором на основі [402]

Одним із стратегічних індикаторів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» є входження до 40 кращих країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності [123]. Проте за даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 рр. Україна за рівнем макроекономічної стабільності опустилася на 30 пунктів (121 місце) в порівнянні з 2008-2009 рр. (91 місце), втрачаючи в середньому 3 позиції у кожному річному Звіті рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн (рис. 1.19).

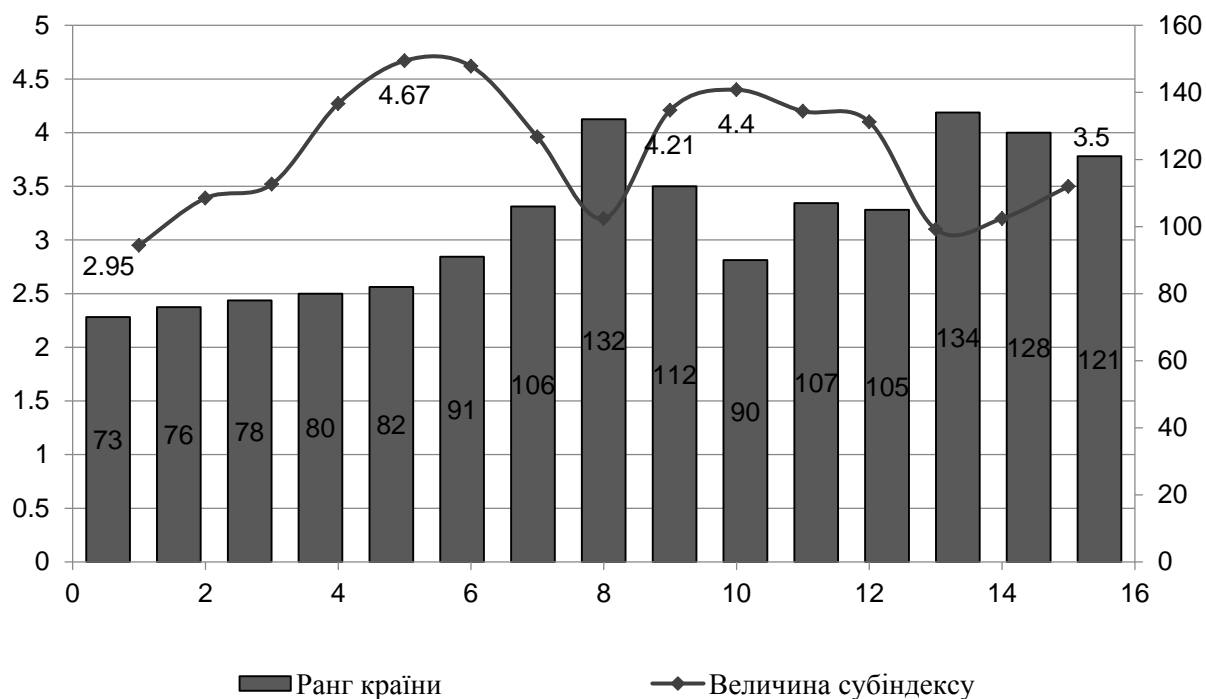

Рисунок 1.19 – Динаміка субіндексу макроекономічної стабільності України за рейтингом глобальної конкурентоспроможності, за звітами 2000-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [402]

Загалом за індексом глобальної конкурентоспроможності національна економіка України посіла 81 місце серед 137 країн Світу втративши порівняно зі звітом 2008-2009 рр. 9 позицій (72 місце), 2014-2015 рр. – 5 позицій (76) місце. [402].

Одним із головних стримуючих факторів збільшення рівня конкурентоспроможності була макроекономічна стабільність національної економіки, яка за останні 15 спостережень мала висхідний тренд (рис. 1.20).

Проведений аналіз складових індексу глобальної конкурентоспроможності України (таблиця 1.11.) засвідчив невідповідність існуючих тенденцій субіндексів. Найбільш стабільну динаміку, яка характеризується незначним варіюванням ознак, в межах 10%, за рангом та оцінкою в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності України мають державні інститути, інфраструктура, ефективність товарних ринків,

розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, відповідність бізнесу сучасним вимогам.

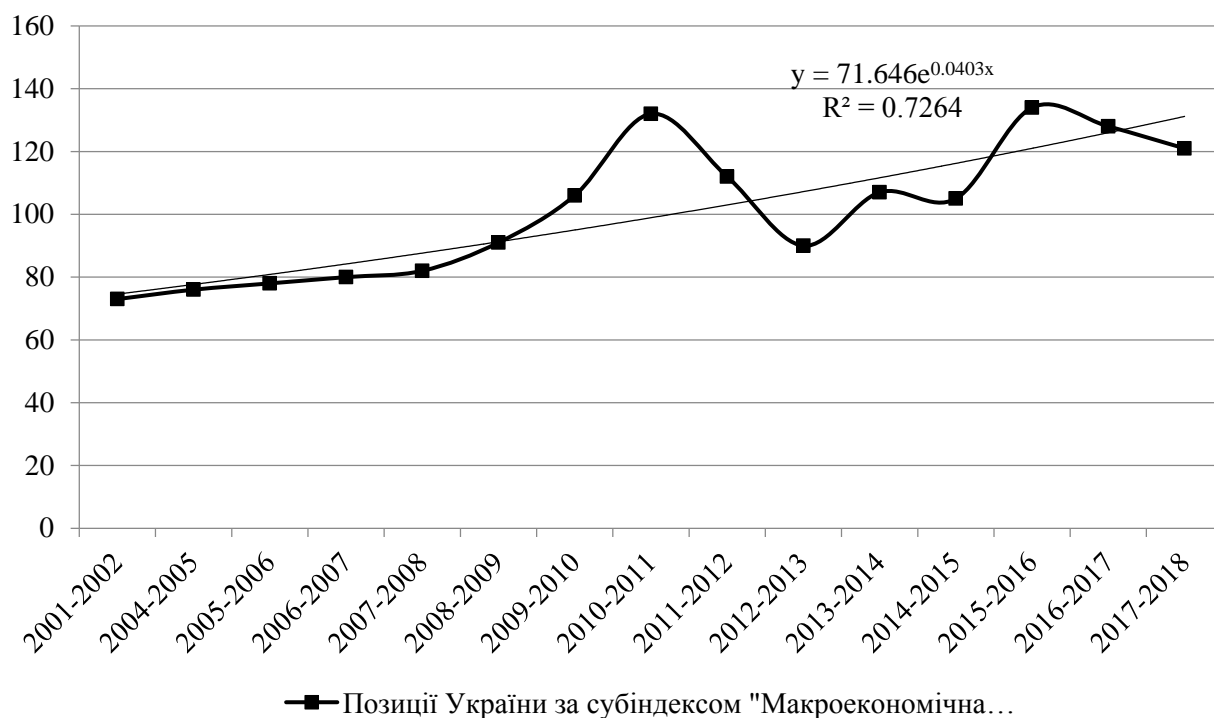

Рисунок 1.20 – Тренд змін субіндексу «макроекономічна стабільність» для України в період з 2000-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [402]

Однак середнє значення рангу за більшістю саме цих компонентів Індексу конкурентоспроможності України були оцінені як слабкі: державні інститути – 129 місце, ефективність товарних ринків – 110 місце, розвиток фінансових ринків – 119 місце, відповідність бізнесу сучасним вимогам – 95 місце, технологічна готовність – 86 місце. У той же час, найбільш стримуючими складовими зростання рейтингу України за останні 5 років стали державні інститути, макроекономічна стабільність та розвиток фінансових ринків.

Зміни в показниках міжнародної конкурентоспроможності України

	2013– 2014 Ранг (з 148 країн) / Оцінка (1-7)	2014– 2015 Ранг (з 144 країн) / Оцінка (1-7)	2015– 2016 Ранг (з 140 країн) / Оцінка (1-7)	2016– 2017 Ранг (з 138 країн) / Оцінка (1-7)	2017– 2018 Ранг (з 137 країн) / Оцінка (1-7)	Середнє значення Ранг / Оцінка	Стандартне відхилення Ранг / Оцінка
GCI	84/4,1	76/4,1	79/4,0	85/4,0	81/4,1	81/4,06	3,67/0,05
Державні інститути	137/3,0	130/3,0	130/3,1	129/3,0	118/3,2	129/3,06	6,83/0,09
Інфраструктура	68/4,1	68/4,2	69/4,1	75/3,9	78/3,9	72/4,04	4,62/0,13
Макроекономічна стабільність	107/4,2	105/4,1	134/3,1	128/3,2	121/3,5	119/3,62	12,75/0,51
Охорона здоров'я та початкова освіта	62/5,8	43/6,1	45/6,1	54/6,0	53/6,0	51/6,0	7,64/0,122
Вища освіта та професійна підготовка	43/4,7	40/4,9	34/5,0	33/5,1	35/5,1	37/4,96	4,30/0,17
Ефективність товарних ринків	124/3,8	112/4,0	106/4,0	108/4,0	101/4,0	110/3,96	8,67/0,09
Ефективність ринку праці	84/4,2	80/4,1	56/4,3	73/4,2	86/4,0	76/4,16	12,13/0,11
Розвиток фінансових ринків	117/3,5	107/3,5	121/3,2	130/3,0	120/3,1	119/3,26	8,28/0,23
Технологічна готовність	94/3,3	85/3,5	86/3,4	85/3,6	81/3,8	86/3,52	4,76/0,19
Обсяг ринку	38/4,6	38/4,6	45/4,5	47/4,4	47/4,5	43/4,52	4,64/0,08
Відповідність бізнесу сучасним вимогам	97/3,7	99/3,7	91/3,7	98/3,6	90/3,7	95/3,68	4,2/0,04
Інновації	93/3,0	81/3,2	54/3,4	52/3,4	61/3,4	68/3,28	17,99/0,18

Джерело: побудовано автором на основі [402]

З усіх компонент Індексу конкурентоспроможності України лише вища освіта та професійна підготовка відповідала наведеному вище стратегічному індикатору реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (середнє значення рангу у світі – 37 місце). У той же час за даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 рр. ВЕФ, найбільш стримуючими складовими зростання рейтингу стали державні інститути (118-е місце зі 137 оцінюваних країн світу або 3,2 бала з 7 можливих),

макроекономічна стабільність (121-е місце або 3,5 бали) та розвиток фінансових ринків (120-е місце або 3,1 бали) (табл. 1.11).

Досягнення цілей реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» потребує від національної економіки збалансованого розвитку за всіма складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності. Відтак забезпечення 40 місця за рейтингом макроекономічної стабільності потребує від України досягнення даним субіндексом рівня приблизно 5,22, що більше від існуючого рівня на 1,6. Найбільшого зростання Україна за даним індексом досягала у 2010-2011 рр. – 1,01, проте така динаміка спостерігалася лише одночасно протягом усього досліджуваного періоду.

В середньому субіндекс макроекономічної стабільності зростає щороку для України лише на 0,03 пункти. Відтак досягнення цільового значення в 5,22 пункти за умови оптимістичного сценарію (зростання на 1,01 пункти щорічно) потребуватиме 2 роки для виконання цілей Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», а у разі песемістичного сценарію (зростання лише на рівні 0,03 пункти щороку) близько 50 років.

Орієнтуючись на початкове положення в рейтингу 2013-2014 рр за рівнем макроекономічної стабільності національної економіки (107 місце, 4,2 пункти), як базові значення при прийнятті Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Україна повинна забезпечити зростання на 1,02 пункти за 5 років. Проте максимальне зростання за будь-який 5 річний термін з 2005-2006 рр. не сягало вище значення 0,44.

Досліджуючи 243 спостережень змін рівня субіндексу макроекономічної стабільності Індексу глобальної конкурентоспроможності в 5 річний період для країни ЄС, зростання більше ніж на 1 пункт спостерігалася менше ніж в 5% випадках, зокрема в Ірландії, Болгарії, Румунії, Хорватії, Естонії, Латвії, Польщі, Словаччині, Словенії, Чехії.

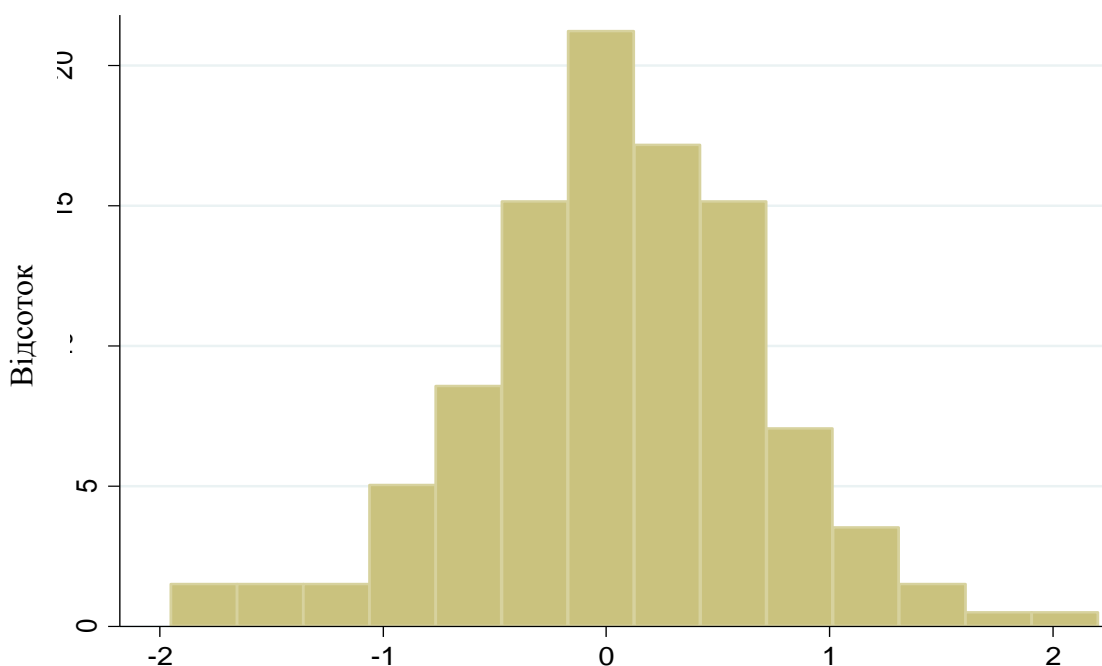

Рисунок 1.21 – Гістограма змін рівня субіндексу макроекономічної стабільності Індексу глобальної конкурентоспроможності в 5 річний період для країни ЄС

Джерело: побудовано автором на основі [402]

У той же час поліпшення в 5 річний термін позиції в рейтингу на 67 пунктів за даним субіндексом зустрічалися лише в 3 % спостережень, зокрема в Ірландії, Латвії, Угорщині (рис. 1.22).

З метою досягнення вищезазначених цілей було б доцільно дослідити та проаналізувати досвід країн-світових лідерів та пострадянських країн, які після приєднання до Євросоюзу почали динамічно розвиватися та вже сьогодні досягли високого рівня конкурентоспроможності.

У роботі [330] автор вивчає вплив макроекономічної нестабільності на економічне зростання Колумбії за період з 1950 по 2009 рік. Використовуючи виробничу функцію Коба-Дугласа результати дослідження свідчать про значний та негативний вплив макроекономічної нестабільності на потенціал зростання колумбійської економіки протягом зазначеного періоду.

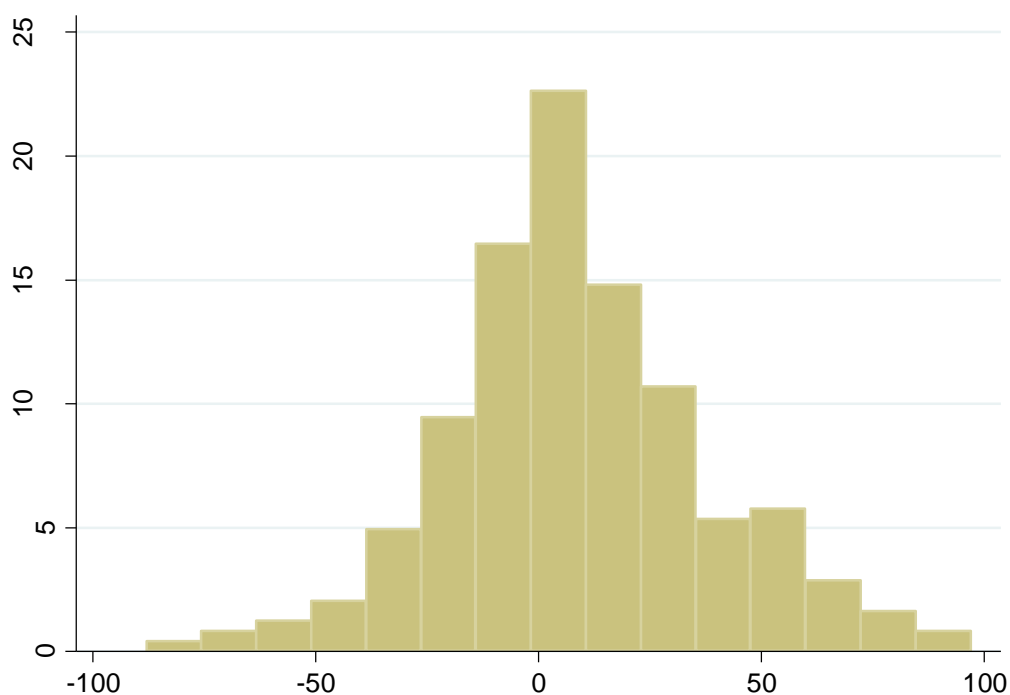

Рисунок 1.22 – Гістограма змін рівня позицій в рейтингу Глобальної конкурентоспроможності за субіндексом макроекономічної стабільності в 5 річний період для країни ЄС

Джерело: побудовано автором на основі [402]

Виявлено, що зростання індексу макроекономічної нестабільності на 0,1 бала призводить до зменшення економічного зростання економіки Колумбії на 2,25 %. У даному випадку, для розрахунку індексу макроекономічної нестабільності Педраза використовує методологію запропоновану в рамках Програми розвитку ООН для оцінки Індексу розвитку людського потенціалу [224] та базується на чотирьох макроекономічних показниках:

- рівень інфляції;
- державний дефіцит у співвідношенні до ВВП;
- співвідношення зовнішнього боргу до ВВП;
- зміна обмінного курсу.

Використання зазначеної методології визвано необхідністю проведення процедури нормалізації складових індексу макроекономічної нестабільності, які мають різні одиниці вимірювання та діапазон коливання. Тому індекс макроекономічної нестабільності МІІ розраховується в два етапи. На першому етапі всі субіндекси МІІ проходять процедуру нормалізації:

$$I_t = \frac{X_t - X_{min}}{X_{max} - X_{min}} \quad (1.1)$$

де I_t – нормалізований субіндекс показника X (рівень інфляції, державний дефіцит у співвідношенні до ВВП, співвідношення зовнішнього боргу до ВВП та зміна обмінного курсу) у році t ;

X_t – фактичне значення показника X в році t ;

X_{min} та X_{max} – мінімальне та максимальне значення показника X протягом усього аналізованого періоду.

На другому етапі здійснюється розрахунок індексу макроекономічної нестабільності МІІ шляхом знаходження середньоарифметичного нормалізованих субіндексів показника X (рівень інфляції, державний дефіцит у співвідношенні до ВВП, співвідношення зовнішнього боргу до ВВП та зміна обмінного курсу) у році t [330].

Іранські науковці досліджуючи проблему макроекономічної нестабільності та її впливу на економічне зростання Ірану в період 1974-2008 рр. [347] приходять до висновку, про існування тісного кореляційного зв'язку між макроекономічною стабільністю та відповідним зростанням ВВП.

Розрахунок індексу макроекономічної нестабільності МІІ, який поєднує в собі інфляцію (inf), дефіцит бюджету (bd), волатильність обмінного курсу (ex), а також сальдо торговельного балансу (tot) здійснюють за модифікованою методологією методологію оцінки Індексу розвитку людського потенціалу:

$$MII_t = \alpha \left(\frac{\text{inf}_t - \text{inf}_{\min}}{\text{inf}_{\max} - \text{inf}_{\min}} \right) + \beta \left(\frac{\text{bd}_t - \text{bd}_{\min}}{\text{bd}_{\max} - \text{bd}_{\min}} \right) + \gamma \left(\frac{\text{ex}_t - \text{ex}_{\min}}{\text{ex}_{\max} - \text{ex}_{\min}} \right) + \varphi \left(\frac{\text{tot}_t - \text{tot}_{\min}}{\text{tot}_{\max} - \text{tot}_{\min}} \right) \quad (1.2)$$

де $\alpha + \beta + \gamma + \varphi = 1$.

Вивчення співвідношення двох змінних *MII* та економічного зростання показує значну негативну кореляцію (-0,6) для Ірану протягом аналізованого періоду 1974-2008 рр.

Використовуючи подібну до роботи [3476] методику розрахунку макроекономічної нестабільності автори праці [222] також на прикладі Ірану доводять існування довгострокових відносин між економічним зростанням та макроекономічною нестабільністю.

Ці довгострокові відносини між економічним зростанням та макроекономічною нестабільністю науковці вивчали використовуючи виробничу функцію Коба-Дугласа, яка після всіх перетворень приймає вигляду наведеного у формулі 1.3.

$$PCRYG_t = \eta_1 ELG_t + \eta_2 PIY_t + \eta_3 GIY_t + \eta_4 SSER_t + \theta_1 MII_t + \varepsilon_t, \quad (1.3)$$

де PCRYG – приріст ВВП на душу населення;

ELG – коефіцієнт загального приросту населення (працевдатного населення);

PIY – обсяг приватних інвестицій у відсотках до ВВП;

GIY – обсяг державних інвестицій у відсотках до ВВП;

SSER – рівень розвитку людського капіталу;

МІІ – індекс макроекономічної нестабільності.

Дослідження впливу макроекономічної нестабільності на економічне зростання за допомогою модифікованої виробничої функції Коба-Дугласа також знайшло свого відображення в роботах [149, 158].

Емпіричні висновки [149] роботи свідчать, що як у короткостроковому так і у довгостроковому періоді макроекономічна нестабільність має значний та негативний вплив на економічне зростання економіки Пакистану.

До основних факторів досліджуваної моделі (1.4) науковці відносять: валовий внутрішній продукт (GPD), кількість осіб зарахованих до середньої школи (SSE), фінансовий розвиток (FIN), чисельність робочої сили (TLF) макроекономічна нестабільність (MII), прямі іноземні інвестиції (FDI).

$$GPD_t = \alpha_0 SSE^{\alpha_1} FIN^{\alpha_2} TLF^{\alpha_3} MII^{\alpha_4} FDI^{\alpha_5} e^{t\alpha_6} \quad (1.4)$$

При цьому перевірка причинно-наслідкового зв'язку між часовими рядами запропонованих факторів моделі (1.4) за допомогою тесту Гренджера засвідчила наявність причинних зв'язків ВВП Пакистану з усіма незалежними змінними. Це підтверджує, що досягнення цільового рівня економічне зростання країни повинно супроводжуватись відповідною політикою щодо забезпечення макроекономічної стабільності, фінансового розвитку та належної освіти [149].

В якості індикатора макроекономічної стабільності аналогічно до робіт [316, 356, 372, 375] науковці університету Цзянсу в Китаї досліджуючи вплив макроекономічних факторів на економічне зростання Гани в період 1980-2010 рр. використовують показник інфляції [158]. При цьому автори відзначають, що саме інфляція та темпи економічного зростання є двома найбільш важливими та найбільш наближеними макроекономічними змінами [158].

У роботі [363] проаналізовано економічне зростання в окремих європейських країнах з перехідною економікою (Венгрія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словачія, Словенія, Чехія) у 1991-2008 рр. Аналіз

здійснювався за допомогою регресійних рівнянь які в залежності від періоду дослідження 1991-2000 та 2001-2008 рр. включали різні незалежні змінні.

Так, для першого періоду у якості пояснювальних змінних автори обрали інфляцію, дефіцит бюджету, прямі іноземні інвестиції, експорту товарів на душу населення та балансу поточних операцій, а для другого періоду – рівень безробіття, прямі іноземні інвестиції на душу населення, експорт товарів на душу населення та продуктивність праці.

Одержані результати дозволили підтвердити теоретичні гіпотези щодо напрямку та значення впливу інфляції, дефіциту бюджету, балансу поточних операцій, рівня безробіття, прямих іноземних інвестицій, експорту товарів та продуктивність праці на економічне зростання досліджуваних країн.

Позитивний зв'язок між економічним зростанням та макроекономічною стабільністю підтверджують результати проведеного аналізу для сімдесяти розвинених країн в роботі [359]. На думку авторів, збільшення рівня економічного зростання на 0,5-0,7 % пов'язано з покращенням на один пункт рівня макроекономічної стабільності.

В економіці функціональна форма виробничих функцій Кобба-Дугласа широко використовується для представлення співвідношення обсягу виробництва від двох чинників виробництва – капіталу і праці. Загальна функція, яку побудували американські вчені Кобба і Дуглас в 1928 році [302] на підставі даних економіки США за 1899-1922 рр, приведена у формулі 1.5.

$$Q = AL^{\alpha}K^{\beta} \quad (1.5)$$

де Q – загальне виробництво (ВВП);

L – витрати праці;

K – витрати капіталу;

α і β – коефіцієнти еластичності відповідно капіталу і праці;

A – коефіцієнт пропорційності або масштабності, який дозволяє порівнювати обсяг продукту різного періоду.

Результати звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму засвідчили про необхідність, за даного рівня економічного зростання України, врахувати при побудові виробничої функції базового драйверу підвищення конкурентоспроможності країни – рівень макроекономічної стабільності. Оціненого за допомогою субіндексу «макроекономічна стабільність» Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму.

Поряд із зазначеними індикатором, результати дослідження варіацій використання моделей економічного розвитку [360] вказують на необхідність врахування показника відкритості економіки, як індикатора впливу екзогенних факторів на стан економіки та її зростання. Вважається, що відкритість до міжнародної торгівлі призводить до зростання волатильності ВВП [210].

Поряд з відкритістю економіки сильний і статистично значущий вплив на макроекономічну стабільність та економічне зростання країни мають також прямі іноземні інвестиції [148, 250, 360].

Проведений огляд економічної літератури зв'язку прямих іноземних інвестицій та економічного зростання в роботі [150] підтверджує наявність позитивного та статистично значущого взаємозв'язку між зазначеними показниками в переважній більшості проведених досліджень протягом 1994-2012 рр.

При цьому, відкритість економіки, поряд з структурою ринку та людським капіталом, є важливими факторами для оцінки впливу прямих іноземних інвестицій на економічне зростання національної економіки.

Таким чином, форма рівняння Кобба-Дугласа з урахуванням вище наведених факторів та використовуючи основні принципи проведення кореляційно-регресійного аналізу прийнятого в роботах [149, 158, 222, 330, 347]. визначається як:

$$GDP_t = a_0 + a_1 K_t + a_2 L_t + a_3 MS_t + a_4 Open_t + a_5 FDI_t + e_t \quad (1.7)$$

де GDP_t – логарифм ВВП на душу населення у період t ;

K_t – логарифм витрат капіталу в період t (валове нагромадження основного капіталу);

L_t – логарифм витрат праці (економічно активне населення у віці від 15 років і старше);

MS_t – макроекономічна стабільність у період t ;

$Open_t$ – відкритість економіки у період t (логарифм частки суми експорту та імпорту у ВВП);

FDI_t – прямі іноземні інвестиції в момент t (логарифм прямих іноземних інвестицій у відсотках до ВВП).

Для проведення процедури оцінки зв'язку між економічним зростанням та вибраними факторами впливу на основі звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму (WEF) було вибрано країни Європи, що знаходяться на етапі від ресурсорієнтованої до ефективноорієнтованої економіки за параметром ВВП на душу населення (таблиця 1.12).

Таблиця 1.12

Розподіл аналізованих країн за рівнем ВВП на душу населення

ТИП ЕКОНОМІКИ	РЕСУРСООРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА	ЕФЕКТИВНООРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА
Критерій	<i>ВВП на душу населення, дол. США</i>	
	2000 < ВВП < 3000	3000 ≤ ВВП < 9000
Країни	Україна (UKR); Грузія (GEO); Македонія (MKD); Румунія (ROU); Сербія (SRB)	Молдова (MDA); Вірменія (ARM); Болгарія (BGR); Хорватія (MNE);

Джерело: сформовано автором на основі [402]

Статистичний аналіз за середнім значенням, стандартним відхиленням та коефіцієнтом варіації змінних рівняння (1.7) для різних країн представлений у таблиці 1.13.

Таблиця 1.13

Описова статистика використовуваних змінних в логарифмах за 2000-2016 рр

Країна	Статистичні індикатори	GDP	K	L	MS	Open	FDI
1	2	3	4	5	6	7	8
UKR	Mean	25,27086	23,638	16,9033	3,81933	4,63427	1,19521
	Std. Dev.	0,5928598	0,61712	0,02827	0,58047	0,07817	0,6549
	CV	0,02346021	0,02611	0,00167	0,18596	0,01687	0,54794
BGR	Mean	24,28228	22,7915	15,0448	5,01142	4,64208	2,02737
	Std. Dev.	0,5345565	0,64753	0,02197	0,55116	0,20217	0,72181
	CV	0,02201426	0,02841	0,00146	0,11982	0,04355	0,35603
GEO	Mean	22,83506	21,413	14,5674	2,90164	4,44244	2,04982
	Std. Dev.	0,6248025	0,58684	0,02813	0,22986	0,1615	0,46765
	CV	0,02736154	0,02741	0,00193	0,07922	0,03635	0,22814
SRB	Mean	24,09262	22,4162	14,9831	3,47166	4,28955	1,5757
	Std. Dev.	0,5686582	0,70272	0,03797	0,46109	0,33763	0,7424
	CV	0,023603	0,03135	0,00253	0,13282	0,07871	0,47115
MKD	Mean	22,70882	21,2088	13,7153	3,54905	4,53441	1,33408
	Std. Dev.	0,3999435	0,45968	0,0534	0,12937	0,17907	0,71043
	CV	0,01761181	0,02167	0,00389	0,03645	0,03949	0,53253
MNE	Mean	21,75154	20,1594	12,4188	4,55857	4,64572	2,45026
	Std. Dev.	0,5447627	0,74651	0,00492	0,38848	0,14098	0,772
	CV	0,02504479	0,03703	0,0004	0,03604	0,03035	0,31507
ROU	Mean	25,46288	24,0898	16,0897	4,67142	4,31909	1,16765
	Std. Dev.	0,6180559	0,75861	0,07627	0,6219678	0,08118	0,60582
	CV	0,02427282	0,03149	0,00474	0,20887	0,01879	0,51883
MDA	Mean	22,08651	20,5927	14,1056	2,70711	4,85492	1,72174
	Std. Dev.	0,6381159	0,83473	0,06286	0,42451	0,07671	0,43701
	CV	0,02889166	0,04054	0,00446	0,15681	0,0158	0,25382

1	2	3	4	5	6	7	8
ARM	Mean	22,53387	21,179	14,1081	3,06783	4,24523	1,61949
	Std. Dev.	0,6741747	0,83752	0,03718	0,13285	0,1144	0,43124
	CV	0,02991828	0,03954	0,00264	0,0433	0,02695	0,26628

Джерело: розраховано автором на основі [399]

Одними із важливих показників оцінки волатильності являються стандартне відхилення та коефіцієнт варіації. Так, наприклад, у роботі [140] оцінку макроекономічної нестабільності автори проводять за допомогою стандартного відхилення ВВП та обсягів торгівлі. Джованні і Левченко у роботі [217] також використовують стандартне відхилення ВВП на душу населення та обсягу експорту, як показники оцінки рівня макроекономічної нестабільності.

Серед аналізованих країн найвищий коефіцієнт варіації ВВП має Вірменія (0,0299183) та Молдова (0,02889166) через високу міру невизначеності економічного зростання, як показано на рисунку 1.23.

З іншого боку, найнижчу мінливість серед всіх аналізованих факторів рівняння (1.7) мають показники економічно активного населення (коефіцієнт варіації для Хорватії становить 0,0004) та прямих іноземних інвестицій (коефіцієнт варіації для Молдови становить 0,0158).

Україна має найвищий показник розсіювання значень величини прямих іноземних інвестицій щодо їх середнього значення (0,54794), поряд з Україною також високий рівень зазначеного показника мають Румунія (0,51883) та Македонія (0,53253). У той же час коефіцієнт варіації менше 33% спостерігається для сукупності даних GDP, K, L, MS, Open, що свідчить про їх однорідність.

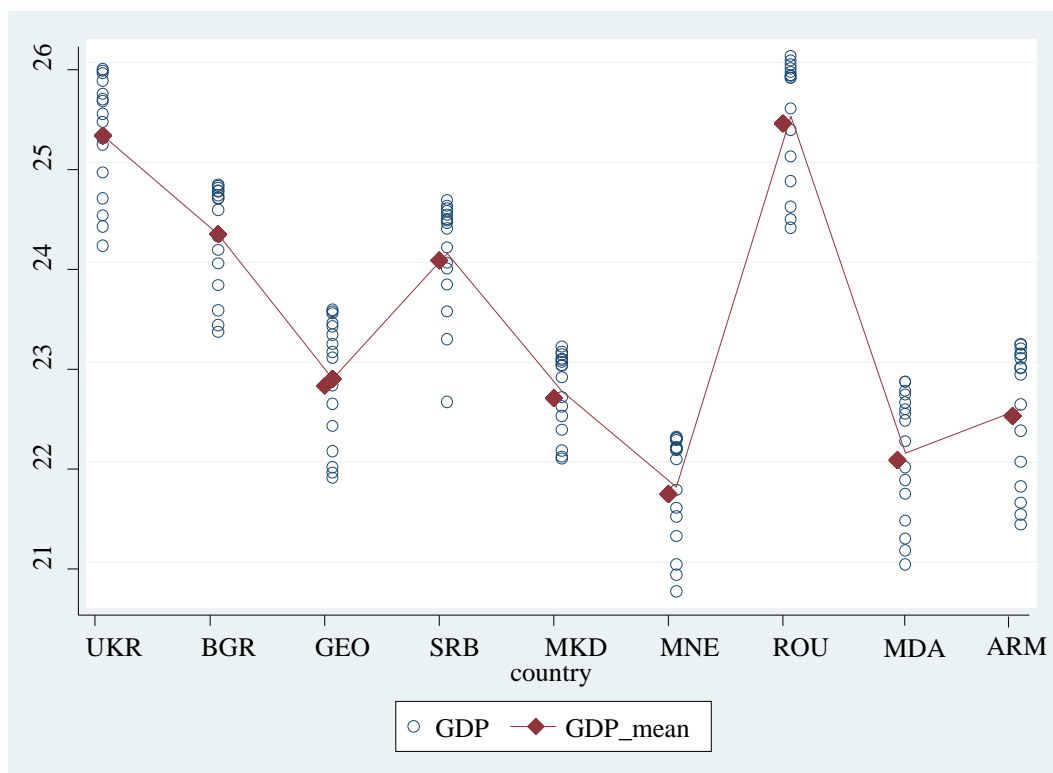

Рисунок 1.23 – Розподіл аналізованих країн за рівнем ВВП та його середнім значенням протягом 2000-2016 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [399]

Використання показників рівняння (1.7) в натуральних логарифмах дозволяє уникнути проблем, пов'язаних з динамічними властивостями серії панельних даних. Результати проведення тесту одиничних коренів за допомогою Levin, Lin & Chu (LLC) тестів, Breitung, Hadri LM, Im-Pesaran-Shin (IPS) методів для змінних GDP, K, L, MS, Open, FDI показані в таблиці 1.14.

Всі тести, окрім Im-Pesaran-Shin (IPS), відкидають нульову гіпотезу нестационарності змінних. Результати досліджень проведених в роботі [225] показують, що Breitung тест підтверджує статистично значимий вплив та найменший розмір розкиду.

Як видно з таблиці 1.14 ВВП на душу населення, валове нагромадження основного капіталу, економічно активне населення відкритість економіки, прями іноземні інвестиції за тестом Breitung мають

стаціонарність на рівні 1%, а макроекономічна стабільність має стаціонарність на рівні 5%.

Таблиця 1.14

Панельні дані за критерієм одиничних коренів для індикаторів GDP, K, L, MS, Open, FDI

Індика-тор	Unit root test				
	Levin, Lin & Chu (LLC)	Breitung	Hadri LM	Im-Pesaran-Shin (IPS)	
				Level	First difference
GDP	-5,5171 (0,0000)*	-3,0822 (0,0010)*	23,0478 (0,0000)*	-2,7732 (0,0028)*	-2,1586 (0,0154)**
K	-4,3649 (0,0000)*	-4,2202 (0,0000)*	19,1760 (0,0000)*	-1,9968 (0,0229)**	-2,6678 (0,0038)*
L	-4,3710 (0,0000)*	-4,6683 (0,0000)*	21,7481 (0,0000)*	-0,0008 (0,4997)	-4,2810 (0,0000)*
MS	-4,7392 (0,0000)*	-1,8425 (0,032)**	10,4880 (0,0000)*	-2,0667 (0,0194)**	-2,8062 (0,0025)*
Open	-2,2972 (0,0108)**	-3,6758 (0,0001)*	14,4808 (0,0000)*	-1,3383 (0,0904)***	-4,9680 (0,0000)*
FDI	-2,6829 (0,0036)*	-5,9422 (0,0000)*	5,5603 (0,0000)*	-1,1399 (0,1272)	-5,1298 (0,0000)*

Примітка: *, ** та *** представляють значимість (significance) на рівні 1%, 5% та 10% відповідно

Джерело: розраховано автором на основі [399]

За Hadri LM тестом усі змінні мають стаціонарність на рівні 1%. Отримані результати дозволяють оцінювати статистично значимі коефіцієнти a_1, a_2, a_3, a_4, a_5 для незалежних змінних K, L, MS, Open, FDI рівняння (1.7).

Оцінка коефіцієнтів $a_0, a_1, a_2, a_3, a_4, a_5$ для незалежних змінних K, L, MS, Open, FDI рівняння (1.7) здійснювалась за допомогою звичайного методу найменших квадратів (OLS), моделей фіксованих та випадкових ефектів (fixed effects та random effects models). Результати оцінки приведені у таблицях 1.15–1.17.

Таблиця 1.15

Метод найменших квадратів регресійної моделі ВВП для панельних даних
обраних країн для аналізу

GDP	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
1	2	3	4	5	6	
7K	0,896041	0,0194005	46,19	0,000	0,85768	0,934401
L	0,090735	0,0234183	3,87	0,000	0,04443	0,13704
MS	0,123836	0,0670929	1,85	0,067	-0,00883	0,256499
Open	-0,09524	0,0240847	-3,95	0,000	-0,14286	-0,04761
FDI	0,094548	0,0375187	2,52	0,013	0,020362	0,168734
const	1,771336	0,4792369	3,70	0,000	0,82374	2,718933
F(5, 138) = 1600,85; Prob > F = 0,000; R-squared = 0,9831; Adj R-squared = 0,9824; Root MSE = 0,18726						

Джерело: розраховано автором на основі [399]

Коефіцієнт детермінації R-squared не залежно від обраної моделі оцінки економічного зростання знаходиться на високому рівні. З таблиці 4. видно, що на 98,31 % варіація ВВП обумовлена змінами обраних факторів K, L, MS, Open, FDI (R-squared = 0.9831). Test (F) відображає що всі коефіцієнти в моделях табл. 1.15-1.17 відрізняються від нуля.

Таблиця 1.16

Модель фіксованих ефектів регресійної моделі ВВП для панельних даних
обраних країн для аналізу

GDP	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
K	0,8036575	0,0214127	37,53	0,000	0,761295	0,8460201
L	-0,8152515	0,3109556	-2,62	0,010	-1,43044	-0,2000631
MS	0,1963446	0,0780659	2,52	0,013	0,0419006	0,3507886
Open	-0,1116702	0,0202456	-5,52	0,000	-0,1517236	-0,0716168
FDI	0,0309958	0,0393868	0,79	0,433	-0,0469263	0,1089179
const	16,97208	4,573408	3,71	0,000	7,924144	26,02002
sigma_u	1,3113731					
sigma_e	0,13773699					
F(8, 130) = 15,63 Prob > F = 0,0000						

Джерело: розраховано автором на основі [399]

Модель випадкових ефектів регресійної моделі ВВП для панельних даних
обраних країн для аналізу

GDP	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
K	0,8420492	0,0202257	41,63	0,000	0,8024077	0,881691
L	0,1280253	0,0332761	3,85	0,000	0,0628053	0,193245
MS	0,1163215	0,0739674	1,57	0,116	-0,0286519	0,261295
Open	-0,1116877	0,0212246	-5,26	0,000	-0,1532871	-0,07009
FDI	0,0152942	0,0371561	0,41	0,681	-0,0575304	0,088119
const	2,710085	0,5705435	4,75	0,000	1,59184	3,82833
sigma_u	0,08565822					
sigma_e	0,13773699					
rho	0,27889253					
R-sq: within = 0,9419, between = 0,9899, overall = 0,9819; Prob > chi2 = 0,0000						

Джерело: розраховано автором на основі [399]

Так, для звичайного Методу найменших квадратів (OLS) – Prob > F = 0,000, fixed effects – Prob > F = 0,0000, random effects Prob > chi2 = 0,0000.

Три змінні в OLS регресійні моделі є значними на рівні 1%, зокрема валове нагромадження основного капіталу, економічно активне населення та відкритість економіки.

Макроекономічна стабільність значима на рівні 10%, а прямі іноземні інвестиції – 5%. Коефіцієнт a_4 має негативний знак – це означає, що відкритість економіки негативно впливає на зростання ВВП, тоді як решта коефіцієнтів a_1 , a_2 , a_3 , a_5 (валове нагромадження основного капіталу, економічно активне населення у віці від 15 років і старше, макроекономічна стабільність та прямі іноземні інвестиції) мають позитивний знак та вплив на зростання ВВП.

Негативний знак коефіцієнта a_4 при аналізі країн Європи, які знаходяться на етапі від ресурсорієнтованої до ефективноорієнтованої

економіки, підтверджує теоретичну гіпотезу [210] щодо зростання волатильності GDP.

Також потрібно відзначити статистично не значимий вплив прямих іноземних інвестицій в моделях з фіксованими та випадковими ефектами: $P>t$ становить 0,433 та 0,681 відповідно. Для макроекономічної нестабільності модель випадкових ефектів визначає, що $P>t$ становить 0,116. Оцінка еластичності макроекономічної стабільності є позитивною та статистично значимою, що підтверджується результатами використання методу найменших квадратів (OLS) та моделі фіксованих ефектів, на рівні 10% та 5% та коливається від 0,123836 до 0,1963446.

Результати таблиці 1.14 показують, що збільшення ВДЕ на 1% призводить до збільшення ВВП на душу населення на 0,896041%, збільшення економічно активного населення у віці від 15 років і старше на 1% призводить до збільшення ВВП на душу населення на 0,090735%, 1%-е збільшення прямих іноземних інвестицій на 0,094548%.

Зростання макроекономічної стабільності на 1% призведе до зростання ВВП на душу населення на 0,123836%, 0,1963446% та 0,1163215 залежно від обраної моделі (табл. 1.15-17). Примітним є те, що 1%-е збільшення макроекономічної стабільності має більш позитивний вплив на зростання ВВП порівняно з прямими іноземними інвестиціями, що вказує на необхідність впровадження відповідної макроекономічної політики урядів для забезпечення перспективи економічного зростання в досліджуваних країнах.

Отже, отримані результати розрахунків оцінки макроекономічної стабільності підтверджують нагальність переорієнтації державної політики з метою підвищення рівня конкурентоспроможності та зростання національної економіки. Окрім цього, результати оцінки рівня макроекономічної стабільності за модифікованою виробничою функцією Коба-Дугласа дають підстави зробити висновок, що зростання макроекономічної стабільності

національної економіки має більш суттєвий позитивний вплив на зростання ВВП порівняно з обсягом прямих іноземних інвестицій.

Висновки до першого розділу

У першому розділі здійснено типологізацію підходів до визначення МС НЕ, уточнено трактування її сутності, поглиблено засади комплексного врахування соціальних, політичних та маркетингових детермінант МС в процесі управління НЕ.

Автором досліджено різні наукові погляди щодо визначення сутності поняття макроекономічної стабільності національної економіки, сформульовано власні висновки стосовно теоретичних засад до класифікації підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки.

Запропоновано всі наукові підходи до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки згрупувати як: підходи, що визначають макроекономічну стабільність як відсутність різких змін її компонент (динамічний та рівноважний); підходи, що визначають макроекономічну стабільність як здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність (функціональний, результатний та ресурсний); підходи, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки через стабільність її системо-утворюючих елементів або основних параметрів (структурно-рівноважний та елементний).

На основі результатів аналізу підходів щодо визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки у роботі автором запропоновано визначати макроекономічну стабільність національної економіки як такий стан розвитку національної економіки, що

характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренду, динамічно-стійкою або прогресуючою інституційною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій.

Встановлено, що різноманіття точок зору на визначення сутності макроекономічної стабільності обумовлює не визначеність уніфікованих індикаторів та детермінант макроекономічної стабільності національної економіки. З іншої сторони, окрім фінансово-економічних детермінант, доведено необхідність вираховування соціальних, політичних та економічних детермінант макроекономічної стабільності національної економіки при формуванні державної політики підвищення рівня конкурентоздатності та забезпечення економічного зростання національної економіки.

Доведено, що основні економічні та фінансові параметри, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки, обумовлені таргетами стабілізаційної політики держави.

У той же час, визначено, що макроекономічна стабільність національної економіки підпадає під прямий та опосередкований вплив факторів, які мають не стільки фінансово-економічне, скільки соціальне, культурне, політичне та інституціональне походження. Їх сукупний конвергентний та дивергентний вплив на рівень макроекономічної стабільності національної економіки є значним, тому їх можна вважати системо-утворюючими детермінантами макроекономічної стабільності національної економіки.

Запропоновано до соціальних детермінант відносити систему факторів-впливу, що враховують рівень освіти, культури та здоров'я населення, свободи працевлаштування, віросповідання, соціальної активності, рівності та безпеки в суспільстві та ін.

Автором визначено, що політичні детермінанти враховують сукупний вплив факторів, пов'язаних з рівнем політичної стабільності, демократизації

та корумпованості суспільства, свободою волевиявлення, децентралізацією управління, ефективністю урядування та ін.

На основі систематизації проведених досліджень обґрунтовано, що маркетингові детермінанти повинні враховувати сукупний вплив факторів, пов'язаних з додатковим притоком робочої сили та капіталу в країну через її позитивний імідж у глобальному соціально-економічному просторі, управління брендом країни, державну політику зміцнення конкурентних позицій країни на світовому ринку та ін.

Аналіз результатів емпіричних розрахунків підтверджують наявність та необхідність врахування взаємозв'язку між соціальними, політичними та маркетинговими детермінантами та макроекономічною стабільністю національної економіки. При цьому, встановлено, що даний зв'язок є не одностороннім (детермінанти впливають на макроекономічну стабільність національної економіки), а взаємним, тобто сформований в країні рівень макроекономічної стабільності національної економіки також в значній мірі визначає соціальний прогрес, ефективність дії політичних та суспільних інститутів, імідж країни у міжнародних партнерів тощо. Ці взаємозв'язки мають бути враховані при побудові системи управління національним господарством.

Проблематика цього розділу висвітлена в роботах [75, 78, 81, 83, 88, 89, 277, 282, 290, 388].

РОЗДІЛ 2 РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ТА МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 Теоретико-методологічні засади та прикладний інструментарій оцінювання макроекономічної стабільності в Україні

Сучасні тенденції розвитку національної економіки України, які відбуваються в умовах невизначеності та крайньої мінливості, обумовлюють необхідність виявлення якісних та кількісних критеріїв макроекономічної стабільності національної економіки з метою своєчасної оцінки та нівелювання негативних наслідків їх конвергентного та дивергентного взаємовпливу.

Своєчасне виявлення негативних тенденцій зміни якісних та кількісних критеріїв макроекономічної стабільності дозволяють вчасно відреагувати на внутрішні і зовнішні шоки та підвищити рівень конкурентоспроможності та прискорити економічне зростання країни. Важливим питанням у цьому контексті постає проблема відбору множини індикаторів, що свідчать про рівень макроекономічної стабільності.

Результати проведених досліджень у попередньому розділі дають підстави зробити висновок про відсутність уніфікованого термінологічного апарату щодо сутності поняття макроекономічна стабільність, що є, в свою чергу, однією з причин відсутності єдиного, визнаного всіма дослідниками і спеціалістами вирішення проблеми вибору множини індикаторів, метода вимірювання та оцінки рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

Відповідно до теорії розпізнавання образу основними вимогами до критеріїв відбору множини індикаторів є:

1. Регламентованість та відповідність визнаними та прийнятим нормативними актами, що передбачають не тільки факт закріплення їх в офіційній статистиці, а й нормативне затвердження методики їх збору (незалежно від того, чи є ці показники статистичними даними, результатами соціологічних досліджень або матеріалами спостереження).
2. Можливість емпіричного вимірювання. Тобто критерії повинні бути такими, які можливо кількісно оцінити.
3. Мають високу реактивну інформативність, що забезпечує надання швидкої та своєчасної інформації про активізацію можливих факторів.
4. Мають властивість холістичності, тобто, з одного боку, є самодостатніми для індикативного відображення того чи іншого прояву тієї чи іншої загрози, але, з іншого боку, в сукупності з іншими показниками можуть індикативно відображати інші прояви тієї чи іншої загрози, які не можуть бути відображені ніяким окремим показником.

Вчені Т. К. Кваша та В. С. Степашко пропонують при виборі множини індикаторів керуватись принципом комплексності та системності. Тобто обирати систему індикаторів, які комплексно характеризують стан системи та допомагає його коригувати на основі формування різноманітних інструментів та механізмів [42].

Окрім цього, враховуючі основні принципи традиційної теорії економічного аналізу обрані індикатори повинні бути об'єктивними, не дублюватись, достовірними та реальними, що у свою чергу забезпечить адекватність оцінки макроекономічної стабільності національної економіки та своєчасного виявлення наявних дивергентних і конвергентних взаємозв'язків державних дії, які можуть спричинити появу низки шоків, і, як

наслідок, неефективність скорегованої державної політики управління національною економікою у контексті забезпечення її зростання.

У міжнародній практиці, зокрема для розрахунку індексу стійкого розвитку застосовуються наступні критерії [228]:

- по-перше, множина показників повинна охоплювати питання які мають відношення до питань сталого розвитку в більшості країн;
- по-друге, кожен з показників повинен надавати важливу інформацію, не доступну з інших ключових показників;
- по-третє, методика розрахунку показників повинна бути однакою для всіх країн, дані яких або легко доступні або можуть бути надані протягом розумного періоду часу і без великих витрат.

У своїй доповіді присвяченій міжнародному досвіду розрахунку макроекономічних індикаторів та їх використання Санджай Калре виділяє такі критерії:

- 1) показники повинні враховувати специфіку країни;
- 2) мати чітке економічне значення;
- 3) широкий статистичний охоптя;
- 4) враховувати циклічну поведінку [243].

Питання, пов'язані із розробкою, виділенням вимог (критеріїв) до показників є предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Систематизація основних вимог до множини індикаторів оцінки макроекономічної стабільності національної економіки наведені на рис. 2.1.

Сунцова О.О. у своїй праці [124] пропонує обирати параметри оцінки макроекономічної стабільності національної економіки на основі оцінки макрофінансової стабільності держави та проводити її у за наступними етапами:

1. Полікритеріальне оцінювання рівня соціально-економічного розвитку.
2. Групування основних макрофінансових індикаторів.
3. Оцінювання екзогенних та ендогенованих впливів.

4. Інтерпретація отриманих результатів і розробка рекомендацій (таблиця 2.1) [124].

Рисунок 2.1 – Основні критерії відбору множини індикаторів

Джерело: систематизовано та побудовано автором

При цьому вихідною базою для аналізу обраних індексів є: Міжнародна фінансова статистика (International Financial Statistics), офіційні дані міністерств статистики окремої країни та статистика центральних банків відповідних країн [124].

Таблиця 2.1

Етапи оцінки макроекономічної стабільності через оцінку
макрофінансової стабільності країни

ЕТАП	НАЗВА ЕТАПУ	ХАРАКТЕРИСТИКА
1	2	3
<i>Етап 1</i>	Полікритеріальне оцінювання рівня соціально-економічного розвитку певної країни	Формування соціально-економічного рейтингу країни за рівнем її розвитку

Продовження табл. 2.1

1	2	3
<i>Етап 2.</i>	Групування основних макрофінансових індикаторів	Значущість макрофінансових показників для оцінки макрофінансової стабільності країни визначається згідно з її рейтингом соціально-економічного розвитку.
<i>Етап 3.</i>	Оцінювання екзогенних та ендогенованих впливів на макрофінансові індикатори	Емпірична оцінка впливу
<i>Етап 4.</i>	Інтерпретація отриманих результатів і розробка рекомендацій	Виявлення вузьких місць з метою їх мінімізації негативних впливів на фінансову систему держави

Джерело: побудовано автором на основі [124]

Радіонова І. Ф. пропонує оцінювати результати макроекономічної політики за відхиленнями від рівноважних значень макроекономічних змінних, що спирається на неокласичну ідею загальної рівноваги як результату взаємодії агрегованих ринків [115].

При цьому, Радіонова І. Ф. зазначає, що «реалізація такого підходу передбачає проходження певних етапів аналізу, а саме: формування часових рядів змінних, побудови регресійних рівнянь та оцінки їх якості, визначення рівноважних значень змінних і оцінки відхилень від них фактичних значень макроекономічних змінних» [115].

У своїй роботі [115] Радіонова І. Ф. пропонує наступну модель оцінки макроекономічної стабільності національної економіки.

$$\begin{cases} I = I(r) \\ S = \left(Y, r, \frac{T_H}{Y_H} \right) \\ S = I \\ M^D = (Y, r) \\ M^D = M^S = \bar{M} \end{cases} \quad (2.1)$$

де I та S – відповідно інвестиції та заощадження;

M^D, M^S – відповідно попит та пропозиція грошей;

Y – ВВП;

r – агрегована процентна ставка;

$\frac{T_H}{Y_H}$ – частка податків у доходах домашніх господарств;

\bar{M} – грошовий агрегат, який знаходиться під впливом національного банку.

На основі отриманих результатів дослідження у попередньому розділі та аналізу світового і вітчизняного досвідів теоретико-методичних підходів до оцінювання макроекономічної стабільності дає можливість узагальнити два основних підходи:

- перший підхід базується фундаментальній оцінці макроекономічної стабільності національної економіки на основі системи індикаторів, з урахуванням їх динаміки та відповідності нормативним/критеріальним значенням;
- другий підхід засновується на оцінці інтегрального (агрегованого) показника, який демонструє загальну ступінь макроекономічної стабільності (нестабільності) національної економіки.

Абдолмаджід Ахангарі [138] в рамках дослідження впливу макроекономічної нестабільності національної економіки на об'єм приватних інвестицій в Ірані використовує індекс макроекономічної нестабільності в основі якого лежить аналіз чотирьох складових:

- рівень інфляції (INF);
- відношення державного дефіциту до ВВП (BD);
- зовнішній борг до ВВП (FD);
- обмінний курс (RO) [87].

При цьому під нестабільністю, автор розуміє накопичення послідовності коливання рівнів (дефіциту і надлишків) змін зазначених показників в результаті макроекономічного управління, іншими словами,

нестійкість – це збільшення або зменшення значень змінної, навколо значень які характеризують тенденції зміни процесу.

Таким чином, індекс нестабільності кожного з показників розраховується за допомогою формули:

$$IX_t = X_t - TX_t, \quad (2.2)$$

де IX_t – індекс нестабільності змінної X_t ;

X_t – фактичне значення змінної в момент часу t ;

TX_t – розрахункове значення змінної X в залежності від конкретної форми рівняння тенденції зміни процесу.

Рівняння тенденції змін значень змінної X набуває вигляду:

$$TX_t = a_0 + a_1t + a_2t^2 + a_3t^3 + \dots + a_nt^n + e_t, \quad (2.3)$$

де t – час;

a_0 – вільний член;

$a_1 \dots a_n$ – коефіцієнти регресії;

e_t – коефіцієнт що характеризує вплив різних випадкових факторів на швидкість росту значень змінної X .

Тоді загальний індекс макроекономічної нестабільності знаходиться як середньоарифметичне чотирьох складових індексів нестабільності:

$$MII_{tn} = \frac{\sum(IINF_{tn}, IBD_{tn}, IFD_{tn}, IRO_{tn})}{N} \quad (2.4)$$

де MII_{tn} – індекс макроекономічної нестабільності;

$IINF_{tn}$ – індекс нестабільності рівня інфляції;

IBD_{tn} – індекс нестабільності показника відношення державного дефіциту до ВВП;

IFD_{tn} – індекс нестабільності показника зовнішнього боргу до ВВП;

IRO_{tn} – індекс нестабільності показника відношення вільного до офіційного курсу.

Враховуючи вищенаведені запропоновані вимоги до множини індикаторів макроекономічної стабільності національної економіки (рис. 2.1) у роботі запропоновано в якості показника який характеризує стабільність або нестабільність обмінного курсу використовувати відповідно до вимог Маастрихтських критеріїв показник відхилення величини обмінного курсу до попереднього періоду.

У рамках дослідження, з метою апробації вищенаведеного підходу та зазначених положень автором було здійснено оцінку рівня макроекономічної стабільності національної економіки. Так, використання даних з 1995 по 2017 рр. зазначених показників для модуля нелінійне оцінювання програми STATISTICA дозволила отримати рівняння тенденції кожного з показників:

$$IINF_{tn} = 841,826 - 644,725t + 186,208t^2 - 26,022t^3 + 1,886t^4 - 0,068t^5 + 0,01t^6, R^2 = 0,98 \quad (2.5)$$

$$TBD_{tn} = 6,24177 + 3,0229t - 2,09951t^2 + 0,39874t^3 - 0,03393t^4 + 0,00136t^5 - 0,00002t^6, R^2 = 0,85 \quad (2.6)$$

$$TFD_{tn} = 38,1722 - 36,0579t + 19,5117t^2 - 3,9015t^3 + 0,3605t^4 - 0,0155t^5 + 0,0003t^6, R^2 = 0,98 \quad (2.7)$$

$$TRO_{tn} = 8,10036 - 6,70701t + 2,07818t^2 - 0,30648t^3 + 0,02309t^4 - 0,00086t^5 + 0,00001t^6, R^2 = 0,93 \quad (2.8)$$

У таблицях 2.2–2.3 представлено результати розрахунку індексу макроекономічної нестабільності за запропонованою методикою на прикладі України у період 1995-2017 роки.

Таблиця 2.2

Розрахунок індексу макроекономічної нестабільності прикладі України у період 1995–2002 роки

Рік	$IINF_{tn}$	IBD_{tn}	IFD_{tn}	IRO_{tn}	MII_{tn}
1995	17,6407	0,36930	-0,58972	0,310446	4,432688
1996	-36,7633	-1,67754	3,22987	-0,648081	-8,96477
1997	-1,9047	2,35394	-3,68688	-0,061348	-0,82475
1998	16,7085	-0,77968	-4,90277	0,323542	2,837394
1999	21,0394	-0,02721	8,49635	0,530863	7,509856
2000	12,2895	-0,55348	4,32756	0,007697	4,01783
2001	-12,6784	0,06520	-7,56314	-0,361244	-5,1344
2002	-23,8979	-0,33950	-2,63516	-0,275610	-6,78705

Джерело: побудовано автором

Таблиця 2.3

Розрахунок індексу макроекономічної нестабільності прикладі України у період 2003–2017 роки

Рік	$IINF_{tn}$	IBD_{tn}	IFD_{tn}	IRO_{tn}	MII_{tn}
1	2	3	4	5	6
2003	-12,8662	-0,49326	-2,39765	-0,112172	-3,96733
2004	-0,1330	2,27053	11,93591	0,042354	3,528954
2005	11,0885	0,27562	-7,40698	0,110635	1,016942
2006	8,1899	-1,11735	1,47732	0,144124	2,173498
2007	7,9329	-0,91584	1,99355	0,078735	2,272325
2008	12,5603	-0,68546	-7,45757	-0,016333	1,100233
2009	-4,3754	-0,02488	8,66533	0,282015	1,136771
2010	-13,7207	3,17433	-3,53119	-0,250922	-3,58212
2011	-9,8239	-1,61704	-0,59095	-0,226915	-3,06471
2012	-4,2594	-0,49561	1,08600	-0,089462	-0,93962

Продовження табл 2.3

1	2	3	4	5	6
2013	7,8377	-0,13992	-1,25243	0,034663	1,619994
2014	14,2589	0,48994	1,20347	0,370127	4,08061
2015	-9,1233	-0,13207	-0,40094	-0,193116	-2,46236
2016	-10,1283	-0,15644	-0,78944	-0,345677	-3,10349
2017	-9,43567	-1,33245	-0,88732	-0,367833	-3,24312

Джерело: розраховано автором

Значення індексу макроекономічної нестабільності (MII_{tn}) повинно спрямовуватись до нульового значення, у той час як вплив кризових ситуацій або бумів позначиться на його зменшенні або зростанні відповідно.

Результати кореляційної матриці (таблиця 2.4) показують, що індекс макроекономічної нестабільності (MII_{tn}) упродовж 1996-2017 рр., з одного боку, має позитивну та суттєву кореляцію із змінами субіндексу нестабільності рівня інфляції (0.924), субіндексу нестабільності показника відношення обмінного курсу до попереднього періоду (0.917), а з іншого, має позитивні, але несуттєві зв'язки з субіндексом нестабільності показника відношення державного дефіциту до ВВП (0.128) та субіндексом нестабільності показника зовнішнього боргу до ВВП (0.3788).

Таблиця 2.4

Кореляційна матриця залежності індексу макроекономічної нестабільності MII_{tn} та його субіндексів на прикладі України у період 1995-2015 роки.

	$IINF_{tn}$	IBD_{tn}	IFD_{tn}	IRO_{tn}	MII_{tn}
$IINF_{tn}$	1,0000				
IBD_{tn}	0,0438	1,0000			
IFD_{tn}	0,0571	0,0378	1,0000		
IRO_{tn}	0,8820	0,0936	0,2942	1,0000	
MII_{tn}	0,9425	0,1282	0,3788	0,9170	1,0000

Джерело: розраховано автором

При цьому, субіндекс нестабільності показника відношення обмінного курсу до попереднього періоду має позитивну та значну кореляцію з субіндексом нестабільності рівня інфляції (0,8820), що свідчить майже про 90% співпадання тенденцій коливання зазначених субіндексів.

Хоча співвідношення субіндексу нестабільності показника відношення державного дефіциту до ВВП до індексу макроекономічної нестабільності MII_{tn} , як видається, є статистично значимим на рівні 13 відсотків, оцінка амплітуди настільки мала, що її можна вважати економічно незначною. Загальні оцінені результати показують, що всі змінні моделі індексу макроекономічної нестабільності (MII_{tn}) мають позитивну кореляцію, тобто підвищення рівня одного з субіндексів супроводжується підвищенням рівня індексу макроекономічної нестабільності (MII_{tn}).

Залежність динаміки зміни індексу макроекономічної нестабільності України у період 1995-2015 роки із відповідними значеннями показника темпу економічного зростання (GDP growth) наведена на рис. 2.2.

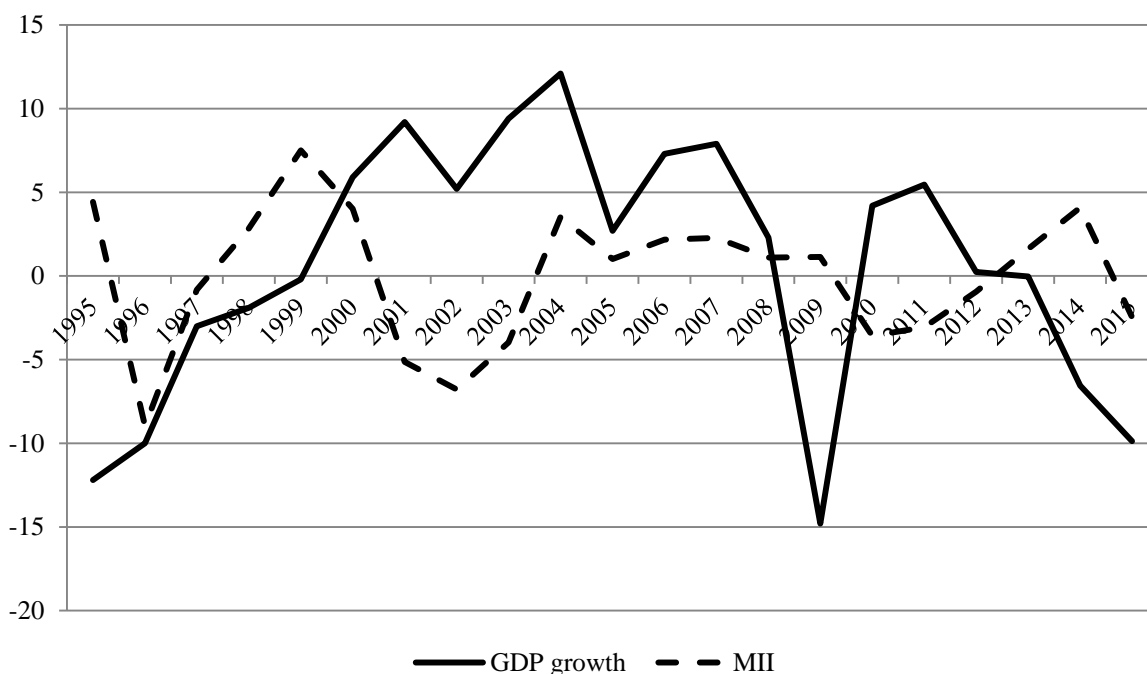

Рисунок 2.2 – Індекс макроекономічної нестабільності та економічного зростання України

Джерело: розраховано та побудовано автором

Найбільш значне падіння індексу макроекономічної нестабільності України спостерігалось в 1996 році (-8,96), коли відповідне значення показника (GDP growth) склало -10%. У 1999 р. темпи падіння економіки України порівняно з попередніми періодами, у 1997 р. та у 1998 р. відповідно до -3% та -1,9%, майже припинилися (-0,2%) а індекс макроекономічної нестабільності MII_{tn} досяг свого максимального позитивного значення (7,51).

Протягом періоду загальноекономічного піднесення економіки України 2000-2004 рр., коли крива економічного зростання прискорено рухалася до максимального рівня досягнутого у 2004 р. (+12,1%), показник індексу макроекономічної нестабільності MII_{tn} коливався в діапазоні від 4,02 у 2000 р. до 3,53 у 2004 р.

Одним із найвпливовіших субіндексів у зазначений період, що стримував економічний розвиток є нестабільність показника зовнішнього боргу до ВВП (приблизно 4,33 у 2000 р. та 11,94 у 2004 р.). Так починаючи з 2004 р. надмірне залучення коштів (137 % ВВП у 2015 р.) на недосить вигідних умовах поряд з нераціональністю їх використання перешкоджають довгостроковому економічному зростанню та зменшенню амплітуди коливання макроекономічної стабільності країни.

У період світової фінансової та економічної кризи 2007-2010 рр. та посткризового періоду 2011–2017 рр. разом із боргом значно зросли темпи зростання інфляції в економіці України, рівень якої за аналізований період сягнув двозначного значення. Так, зокрема в 2015 р. рівень інфляції зріс до 48,72.

Дані таблиці 2.5 свідчать про обернену залежність зазначених показників, іншими словами зростання показника ВВП призводять до зменшення індексу макроекономічної нестабільності. Таким чином, можна стверджувати, що зміни показників індексу макроекономічної нестабільності будуть пов'язані зі збільшенням (зменшенням) економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Лінійна регресія індексу макроекономічної нестабільності (MII_{tn}) та відповідного значеннями показника (GDP growth) України

MII_{tn}	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
GDP growth	-0,0295725	0,1241744	-0,24	0,814	-,2894724 ,2303275
Const.	0,0197592	0,9300215	0,02	0,983	-1,926798 1,966317

Джерело: розраховано та побудовано автором

Основними недоліками запропонованої моделі оцінки макроекономічної нестабільності є:

- висока залежність отриманих результатів від вибору рівняння тенденції змін значень складових індексу;
- неспівставність діапазону змін показників;
- характеризує лише амплітуди коливань рівнів часового ряду без урахування необхідної оптимальної тенденції змін;
- відсутність інтерпретації індексу макроекономічної нестабільності.

Лаура Джарамілло і Чеміле Санчак у своїй роботі [349] досліджують індекс макроекономічної нестабільності який поєднує в собі інфляцію, дефіцит бюджету, волатильність обмінного курсу, а також втрати міжнародного резерву за допомогою формули:

$$mi_{it} = \frac{\ln\left(\frac{cpi_{it}}{cpi_{i,t-1}}\right)}{\sigma_{cpi}} + \frac{\ln\left(\frac{er_{it}}{er_{i,t-1}}\right)}{\sigma_{er}} - \frac{\ln\left(\frac{res_{it}-res_{i,t-1}}{bmi_{i,t-1}}\right)}{\sigma_{res}} - \frac{\ln\left(\frac{fbal_{it}}{gdp_{it}}\right)}{\sigma_{fbal}} \quad (2.9)$$

де mi_{it} – індекс макроекономічної нестабільності для країни i в момент часу t ;

cpi – індекс рівня інфляції;

er – обмінний курс національної валюти до 1 дол. США;

res – міжнародний резерв країни;

bm – база грошової маси;

$fbal_{it}$ – дефіцит державного бюджету;

gdp_{it} – валовий внутрішній продукт держави;

σ – середньоквадратичне відхилення кожного з показників.

З метою усунення неспівставності діапазону змін показників автори пропонують проводити процедуру логарифмування, проте виходячи з рівняння (2.8) для країн з негативною тенденцією росту золотовалютного резерву (ЗВР) обчислення індексу макроекономічної нестабільності стає неможливим.

Так, зокрема в Україні в період з 2010-2014 рр. спостерігається падіння обсягів золотовалютного резерву з 34,58 млрд. дол. США у 2010 р., до 7,53 млрд. дол. США, у 2014 р., або у 4,6 рази (рис. 2.3).

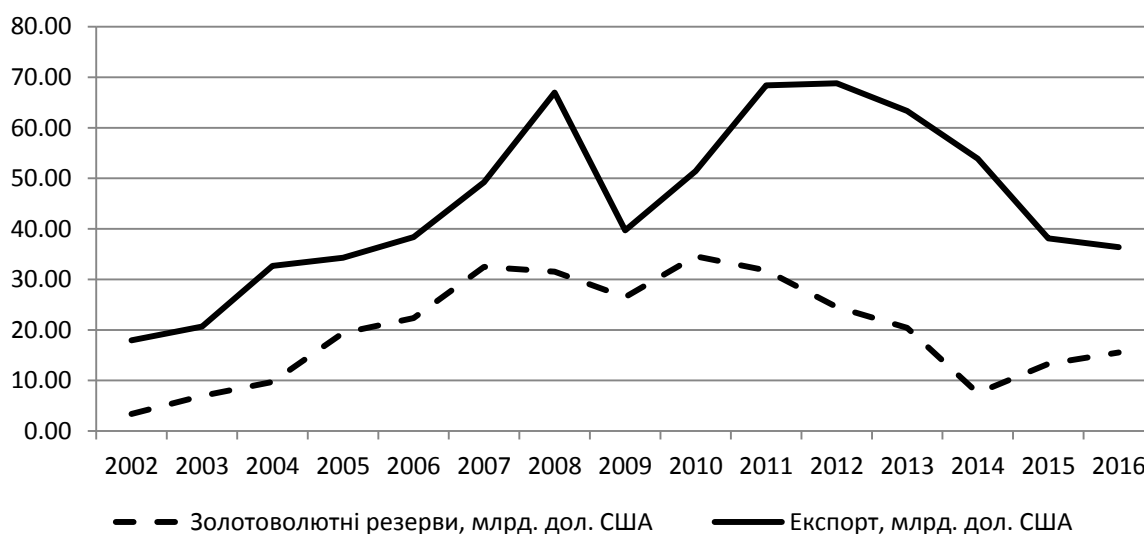

Рисунок 2.3 – Динаміка золотовалютних резервів та експорту України за 2002-2016 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором

Дана негативна тенденція обумовлена в першу чергу:

- негативною тенденцією українського експорту на світових ринках, анексією Криму і бойовими діями на Донбасі [96];
- непослідовною політикою уряду;
- жорсткою монетарною політикою з підтримки стабільності гривні;
- стрімкою девальвацією гривні [96];
- необхідністю здійснення платежів за державним боргом.

Проте, за 2016 р. цей показник зріс до 15,54 млрд. дол. США або на 2,2 млрд. більше ніж у попередньому періоді.

Як зазначається в повідомленні прес-служби Національного банку України таке зростання обумовлене валютною інтервенцією Національного банку, надходження третього траншу від Міжнародного валютного фонду та пов'язаного з програмою МВФ офіційного фінансування, у той же час зазначений показник виявся нижчим за офіційний прогноз НБУ, опублікований в Інфляційному звіті наприкінці жовтня [97].

У науковій вітчизняній та зарубіжній літературі золотовалютні резерви держав розглядають як страховий запас, що запобігає негативному впливу екзогенних шоків, тому їх оцінку здійснюють через співвідношення з іншими макроекономічними параметрами: ВВП, імпортом, зовнішнім боргом, грошовою масою. Так в роботах вітчизняних науковців [6, 10, 33, 36, 41, 51] проведений аналіз сучасних підходів до оцінки визначення оптимального обсягу міжнародних резервів держави основними з яких є: критерій покриття імпорту, критерій Я. Редді, критерій П. Гвідотті та А. Грінспена, співвідношення міжнародних резервів до грошової маси M2, критерій МВФ.

Сутність критерію покриття імпорту полягає в тому, що обсяг золотовалютних резервів вважають оптимальними, якщо вони покривають три місяці імпорту, на випадок тимчасових зупинок надходжень від експорту та інших припливів іноземної валюти.

Проте, як зазначають члени Німецької консультативної групи Вероніка Мовчан, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі даний критерій використовують

більше як орієнтир, а не чіткий критерій, оскільки даному показнику бракує теоретичної та емпіричної бази [98].

При визначенні оптимального розміру міжнародних резервів за критерієм Я. Редді до уваги береться сума платежів імпорту товарів і послуг та платежі в рахунок погашення та обслуговування довгострокового зовнішнього боргу. В аналітичній доповіді Харазішвілі Ю.М. та Дронь Є.В. [129] для України визначені наступні порогові значення індикатору оптимальності золотовалютного резерву:

- нижній поріг достатності – 3;
- нижнє оптимальне значення – 6;
- верхнє оптимальне значення – 10;
- верхній поріг достатності – 12 місяців імпорту товарів і послуг держави.

Колишній заступник Міністра фінансів Аргентини Пабло Гвідотті запропонував наступне правило: обсяг резервів достатній, якщо країна може утримуватись від зовнішніх запозичень принаймні протягом одного року.

Аланом Грінспеном, колишнім головою Федеральної резервної системи США, було розширене дане правило відповідно до якого ЗВР повинні перевищувати усі платежі за короткостроковими зовнішніми запозиченнями [187].

У дослідженні О. де Б'юфорта Війнхольда та Е. Кептейна [187] співвідношення міжнародних резервів до грошової маси M2 вважається оптимальним, якщо ЗВР покривають 5-10% грошової маси M2 для країн з плаваючим валютним режимом та 10-20% – для країн з фіксованим валютним режимом.

Фахівці МВФ пропонують оцінювати оптимальний розмір міжнародних резервів для країн з фіксованими та плаваючими валютними курсами, зосереджуючи увагу на чотирьох специфічних джерелах ризиків: експорт товарів і послуг, грошова маса, короткостроковий зовнішній борг держави, інші портфельні зобов'язання, які у кризових умовах

перетворюються на канали вилучення міжнародних резервів, за формулами [143, 313]:

$$OPT (fix) = 0,3 \times STED + 0,2 \times OPL + 0,1 \times M2 + 0,1 \times EXP \quad (2.10)$$

де $OPT (fix)$ – оптимальний рівень міжнародних резервів для фіксованих валютних режимів;

$STED$ – короткостроковий зовнішній борг держави;

OPL – інші портфельні зобов'язання;

$M2$ – грошова маса $M2$; EXP – експорт товарів та послуг.

$$OPT (float) = 0,3*STED + 0,1*OPL + 0,05*M2 + 0,05* EXP \quad (2.11)$$

де $OPT (float)$ – оптимальний рівень міжнародних резервів для плаваючих валютних режимів.

Так оптимальним вважається обсяг ЗВР в інтервалі 100–150% від запропонованого індикатора достатності.

Тож з метою визначення впливу міжнародних резервів на макроекономічну стабільність пропонуємо використовувати показники (таблиця 2.6):

- міжнародні резерви у процентах до грошової маси $M2$;
- міжнародні резерви у процентах до короткострокового зовнішнього боргу;
- міжнародні резерви в місяцях імпорту товарів і послуг;
- оптимальний об'єм ЗВР за методикою МВФ.

Дані показники були обрані з огляду на те, що вони офіційно досліджуються та збираються базою даних МВФ, що задовольняє першу

вимогу до критеріїв відбору множини індикаторів відповідно до теорії розпізнавання образу.

Результати оцінки достатності міжнародних резервів України за множиною індикаторів представлені у таблиці 2.6–2.7.

Таблиця 2.6

Достатність міжнародних резервів України за різними показникам,
2000-2008 рр.

Рік \ Показник	МР/ІМПОРТ	МР/ ГРОШОВА МАСА	МР/ ЗОВНІШНІЙ БОРГ	МР ПІДХІД МВФ
1	2	3	4	5
2001	1,81	0,36	0,32	0,51
2002	2,47	0,36	0,41	0,49
2003	3,01	0,39	0,58	0,65
2004	3,15	0,4	0,79	0,69
2005	5,32	0,51	0,95	1,07
2006	5,01	0,43	0,83	0,94
2007	5,4	0,41	0,85	1,31
2008	3,79	0,32	0,69	0,74

Джерело: розраховано та побудовано автором

Науковці Мальтійського університету (University of Malta) з метою розрахунку індексу макроекономічної стабільності та можливості його порівняння між країнами за єдиним критерієм використовують статистичні бази даних МВФ і Всесвітнього банку, а всі складові індексу проходять процедуру нормалізації [174]:

$$XS_{ij} = \frac{X_{ij} - \text{Min}X_j}{\text{Max}X_j - \text{Min}X_j} \quad (2.12)$$

де XS_{ij} – нормалізоване значення j -го критерію по досліджуваній

країні i ;

X_{ij} – поточне значення відповідного j -го критерію по досліджуваній країні i ;

$\text{Max}X_j$, $\text{Min}X_j$ – відповідно максимальне та мінімальне значення досліджуваного j -го критерію.

Таблиця 2.7

Достатність міжнародних резервів України за різними показникам,
2009-2016 рр.

ПОКАЗНИК/РІК	МР/ІМПОРТ	МР/ ГРОШОВА МАСА	МР/ ЗОВНІШНІЙ БОРГ	МР ПІДХІД МВФ
2009	5,66	0,42	0,71	0,74
2010	5,67	0,46	0,73	0,82
2011	3,85	0,37	0,53	0,66
2012	2,82	0,25	0,34	0,48
2013	2,52	0,18	0,35	0,53
2014	1,28	0,09	0,2	0,24
2015	3,29	0,29	0,41	0,5
2016	5,05	0,46	0,65	0,75

Джерело: розраховано та побудовано автором

При цьому, індекс макроекономічної стабільності розраховується як середньоарифметичне нормалізованих показників:

- відношення державного дефіциту до ВВП;
- суми рівня безробіття та рівня інфляції ;
- відношення зовнішнього боргу до ВВП.

На відміну від раніше описаної методики, методика науковців Мальтійського університету повністю задовольняє вимогу щодо вибору множини індикаторів стосовно ідентичності методики розрахунку та доступності отримання інформації показників складових індексу

макроекономічної для всіх досліджуваних країн, що робить дану методику простою у своєму застосуванні. Також дана методика дозволяє ступінь макроекономічної стійкості досліджуваної держави співвідносити зі ступенем стійкості інших держав. Результати усереднення трьох компонентів індексу макроекономічної стабільності наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок індексу макроекономічної стабільності за методикою науковців Мальтійського університету

Країна	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	0,618	0,706	0,705	0,692	0,272	0,208
Латвія	0,134	0,334	0,511	0,594	0,490	0,426
Литва	0,699	0,666	0,771	0,894	0,887	0,787
Польща	0,766	0,636	0,709	0,699	0,754	0,711
Чехія	0,899	0,697	0,846	0,917	0,778	0,791
Румунія	0,684	0,596	0,705	0,868	0,894	0,825
Хорватія	0,606	0,493	0,438	0,220	0,480	0,408
Вірменія	0,557	0,665	0,704	0,591	0,655	0,484
Грузія	0,519	0,737	0,798	0,689	0,680	0,559
Молдова	0,792	0,730	0,762	0,791	0,788	0,552
Білорусь	0,992	0,668	0,859	0,871	0,926	0,900
Сербія	0,521	0,572	0,244	0,304	0,424	0,545

Джерело: розраховано та побудовано автором

Порівняння отриманих рангів країн за результатами індексу макроекономічної стабільності за методикою науковців Мальтійського університету з аналогічним індексом опублікованим Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) [402] засвідчив значну розбіжність отриманих результатів (таблиця 2.8) попри використання майже схожих підходів до вибору складових.

Таблиця 2.8

Порівняння рангу країн отриманих за методикою науковців Мальтійського університету та Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum)

Країна	2015		2014-2015		
	оцінка	ранг	оцінка	ранг	ранг в межах досліджуваних країн
Україна	0,208	12	3,12	134	11
Латвія	0,426	10	5,56	31	3
Литва	0,787	4	5,56	30	2
Польща	0,711	5	5,11	46	5
Чехія	0,791	3	5,97	21	1
Румунія	0,825	2	5,44	34	4
Хорватія	0,408	11	4,19	107	9
Вірменія	0,484	9	4,71	72	8
Грузія	0,559	6	4,95	51	6
Молдова	0,552	7	4,86	55	7
Білорусь	0,900	1	–	–	–
Сербія	0,545	8	3,6	125	10

Джерело: розраховано та побудовано автором

Так, при розрахунку складової індексу глобальної конкуренції – макроекономічна стабільність експерти використовують показники, що характеризують насамперед фінансову ситуацію в країні.

Зокрема враховується сальдо державного балансу у % до ВВП, норма накопичення у % до ВВП, рівень інфляції у %, розмір державного боргу у % до ВВП, а також кредитний рейтинг країни, що оцінюється від 0 до 100 (найкраще значення).

Підсумовуючі наведені підходи до оцінки рівня макроекономічної стабільності національної економіки, до основних факторів, що обумовлюють наявні розбіжності результатів можна віднести:

- використання формули середньої арифметичної при розрахунку загального індексу макроекономічної стабільності, що спричиняє ризик

недооцінки погіршення ситуації макроекономічної стабільності у зв'язку з компенсацією негативного впливу по одному аспекту через поліпшення оцінки за іншим;

- втрата частини інформації через її надмірне узагальнення;
- висока мультиколінеарність складових індексу макроекономічної стабільності.

Результати оцінювання рівня взаємозв'язку між факторами впливу на рівень макроекономічної стабільності досліджуваних країн (табл. 2.9-2.10).

Таблиця 2.9

Кореляційна матриця оцінювання рівня взаємозв'язку між факторами впливу на рівень макроекономічної стабільності для України та Вірменії

Змінні	Державний дефіцит (% до ВВП)	Рівень безробіття	Рівень інфляції	Зовнішній борг (% до ВВП)
	Україна			
державний дефіцит (% до ВВП)	1			
рівень безробіття	-0,1914	1		
рівень інфляції	-0,4283	0,892	1	
зовнішній борг (% до ВВП)	-0,4809	0,764	0,970	1
	Вірменія			
державний дефіцит (% до ВВП)	1			
рівень безробіття	-0,8394	1		
рівень інфляції	-0,0131	0,0409	1	
зовнішній борг (% до ВВП)	0,1739	-0,5262	-0,7188	1

Джерело: розраховано та побудовано автором

В роботах [235, 298] в якості основних параметрів макроекономічної стабільності науковцями використовується Індекс нещастя (англ. Misery index), який є сумою рівня безробіття та рівня інфляції (2.13):

$$MI = UR + INF \quad (2.13)$$

де MI – Misery Index;

UR – рівень безробіття;

INF – рівень інфляції.

Таблиця 2.10

Кореляційна матриця оцінювання рівня взаємозв'язку між факторами впливу на рівень макроекономічної стабільності для Сербії

	Сербія			
державний дефіцит (% до ВВП)	1			
рівень безробіття	-0,4384	1		
рівень інфляції	-0,0042	0,5202	1	
зовнішній борг (% до ВВП)	-0,1964	-0,2181	0,4110	1

Джерело: розраховано та побудовано автором

Використання зазначеного індексу полягає в теоретичному припущенні про негативний вплив відносно високого рівня інфляції та зростаючого рівня безробіття на економічне зростання національної економіки.

Р. Наджарзаде та В. С. Шахрі в роботі пропонують в якості індикатора макроекономічної стабільності використовувати показник волатильності ВВП [312]:

$$VolGDP_t = \frac{\sqrt{VarGDP_t}}{E(GDP_t)} \quad (2.14)$$

М. Ісмїхан [236] пропонує оцінювати рівень макроекономічної стабільності за допомогою уніфікованих показників інфляції, державного боргу, зовнішнього боргу країни та мінливості обмінного курсу. Збільшення рівня індексу ISI знайденого шляхом суми зазначених уніфікованих

параметрів свідчить про зниження рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

Безумовно, розкриття принципових особливостей процесів та оцінки впливу параметрів на стан економічної системи неможливе без системного підходу до аналізу, що враховує синергетику різних компонентів трансформацій сучасного соціально-економічного простору.

Аналіз економічної літератури щодо наявних визначень стійкості економічних систем показав, що, залежно від контексту дослідження, можна виділити п'ять відмінних один від одного підходи (Додаток А): 1) стійкість як здатність системи ефективно функціонувати, розвиватись, зростати, досягати конкурентних переваг; 2) стійкість як умова динамічної рівноваги системи; 3) стійкість як безпека, стабільність, надійність, цілісність і міцність системи; 4) стійкість як можливість уникнення банкрутства і забезпечення платоспроможності підприємства; 5) стійкість як здатність адаптуватися до змін умов господарювання системи. Синергетичний підхід визначає як аксіому неможливість повного опису адекватними термінами поведінки складної системи та процесу її розвитку [34]. Проте він дозволяє окреслити детермінованість, загальні та специфічні закономірності, принципи та особливості динаміки економічної системи. Таким чином використання синергетичних моделей при описі макроекономічних процесів створює можливість вивчення траєкторії змін економічної системи при різних значеннях вхідних параметрів і знаходження оптимального розв'язку проблем.

Рівняння Лотки-Вольтерри являються математичним описом дарвінського принципу боротьби за існування, також відомі як нелінійні диференціальні рівняння хижак-жертва першого порядку [127]. Дарвін був прихильником ідей Мальтуса, розповсюджуючи їх на все живе: в природі йде боротьба за життя, боротьба за існування, в якій гірший і найслабший організм гине першим, а перемагають більш розвинені форми, більш здорові та пристосовані. Саме ці особини продовжують рід та розвиток. Організми

швидше адаптуються до умов оточуючого середовища, якщо подібні випадки боротьби повторюються через деякі проміжки часу. Аналогічні процеси відбуваються і в економічних системах. Так, наприклад, країни конкурують за інвестиційні ресурси, дотації з боку Міжнародних фондів тощо. При цьому виживає конкурентоздатніша економічна система. Треба відмітити, що ті економічні системи, які швидко адаптуються та змінюються у відповідності до змін оточуючого середовища є найбільш конкурентоздатними та виживають у сучасних глобалізаційних умовах.

Система рівнянь, що описують взаємодію може бути виражена як:

$$\frac{dN}{dt} = a_n N - b_n N^2 \pm c_{nm} NM, \quad (2.15)$$

$$\frac{dM}{dT} = a_m M - b_m M^2 \pm c_{mn} MN. \quad (2.16)$$

Останнім часом процеси, що відбуваються в економіці, активно досліджуються з точки зору самоорганізації, теорії поведінки, хаосу і т.п. [103, 104], що дозволяє створювати якісні математичні моделі. Для опису еволюційних процесів запропонована ціла концепція синергетичної економіки, яка ґрунтується на фізичній теорії відкритих систем, що володіють вираженими нелінійними зв'язками. Наприклад, вплив випадкових факторів може бути зведене до постійного дії флуктуацій (шуму), інтенсивність яких може задаватися дослідником. Відповідно до такого підходу стабільність економічної системи, відображається за допомогою синергетичної моделі макроекономічні параметри якої досягають рівноваги з часом. Зокрема дію закону попиту та пропозиції можна представити у вигляді рівнянь:

$$\dot{\eta} = -\eta + h^{-1}, \quad (2.17)$$

$$\theta \dot{h} = h(1 - \eta h S), \quad (2.18)$$

$$\delta \dot{S} = (S_e - S) - \eta h^{-1}, \quad (2.19)$$

де S – ціна,

h – попит,

η – пропозиція.

Розв'язання зазначених рівнянь ілюструє досягнення стабільності в економічних системах у часі залежно від вихідних умов (рис. 2.4).

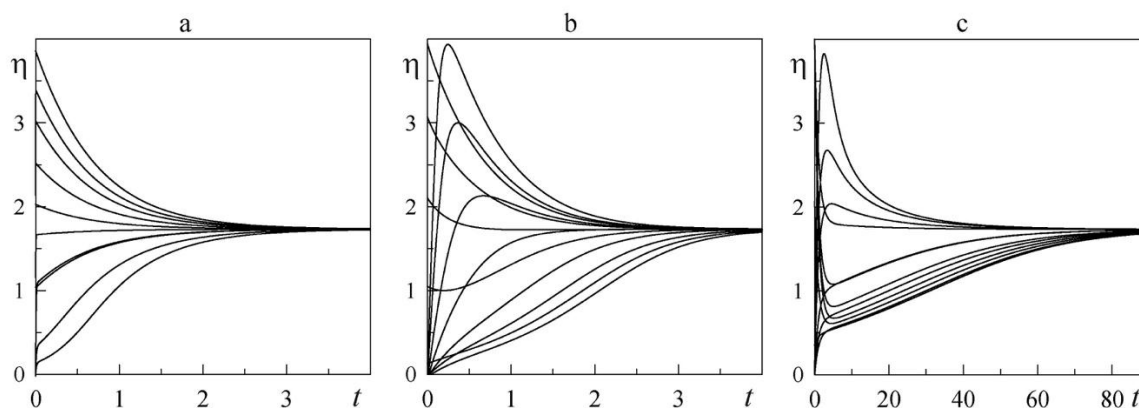

Рисунок 2.4 – Графічна інтерпретація досягнення стабільності в економічних системах

Джерело: розраховано та побудовано автором

У той же час потрібно відзначити, що такі моделі носять скоріше описовий характер і не можуть бути використані при управлінні макроекономічними процесами.

На основі результатів аналізу вітчизняних та зарубіжних науково-методичних підходів та інструментів оцінки рівня макроекономічної стабільності національної економіки можна зробити висновок про відсутність системних досліджень щодо класифікації методів, моделей, груп підходів тощо у цій сфері.

Виходячи з цього у роботі автором запропоновано наступну типологізацію підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки:

1. Динамічно-рівноважний підхід.
2. Статично-інтервальний підхід.
3. Статично-компаративний підхід.

Динамічно-рівноважний підхід об'єднує методи, що оцінюють макроекономічну стабільність національної економіки через рівень волатильності у часі, а саме відхилення від середнього значення або тренду. Тобто стабільною вважається національна економіка, яка швидко повертається до рівноважного стану після відхилення у відповідь на збурення. При цьому, низький рівень волатильності є ознакою високого рівня макроекономічної стабільності національної економіки, а напрямок тренду не є важливим, результати суттєво залежать від вибору типу функції, що описує тренд зміни як рівня макроекономічної стабільності національної економіки в цілому, так і її окремих складових. Слід відмітити, що цей підхід враховує лише амплітуду коливань рівнів часового ряду, тоді як цільові орієнтири змін залишаються поза увагою.

Статично-інтервальний підхід – оцінює рівень макроекономічної стабільності національної економіки не з позиції стабільності у часі, а через можливість збереження оптимального рівня в заданому діапазоні. Тобто макроекономічна стабільність національної економіки може мати значний рівень волатильності в різні моменти часу, але якщо в кожному періоді відхилення не виходять за межі встановленого діапазону, то національна економіка вважається стабільною. Науково-методичні підходи оцінки рівня макроекономічної стабільності національної економіки в межах даної класифікаційної групи оцінює рівень макроекономічної стабільності національної економіки скоріше як статичне, а не динамічне явище, що ігнорує об'єктивну циклічну природу коливань більшості макроекономічних параметрів.

Слід відмітити, що статично-компаративний підхід оцінює рівень макроекономічної стабільності національної економіки досліджуваної країни не через динаміку цього показника у часі для цієї ж країни, а через порівняння з аналогічним показником країни-еталону у фіксований момент часу. При цьому, країна-еталон визначається залежно від різних параметрів. У межах цього підходу не враховується відхилення параметрів

макроекономічної стабільності національної економіки від їх динамічного рівноважного стану, а також здатність національної економіки подолати диспропорції, які викликають такі відхилення. Треба відмітити, що застосування цього підходу може призвести до недооцінки рівня макроекономічної стабільності національної економіки, а адекватність результатів в значній мірі залежить від вибору країни-еталону.

2.2 Розвиток методичного інструментарію комплексного оцінювання макроекономічної стабільності

Порівняльний аналіз теоретичного підґрунтя оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки засвідчив, що в найбільшій мірі вимога щодо забезпечення достовірності порівняння різних країн та досягнення основних цілей стабілізаційної політики держави виконується при використанні концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності.

Як різновид аналізу макроекономічної стабільності директором інституту фінансів у Варшаві, професором економіки Гжегож В. Колодко [260] була запропонована модель п'ятикутника макроекономічної стабільності «Macroeconomic stabilization Pentagon» (MSP). Дана модель призначена для забезпечення оцінки рівня розвитку економіки, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх дисбалансів. Модель п'ятикутника макроекономічної стабільності побудована на основі розрахунку п'яти ключових показників які відображають п'ять ознак макроекономічної стабільності, а саме:

– рівень зростання ВВП (g), який відображає процеси розвитку в реальній сфері економіки. При цьому автором відзначає що досягнення та

підтримування стабільності економіки в умовах стійких стагнацій та кризових тенденції не можливо;

- рівень безробіття (U), який відображає міру використання людського потенціалу країни. Значення даного показника повинно бути настільки низьким, наскільки це можливо;

- рівень інфляції (CPI). Слід відмітити, що інфляція не повинна провокувати стримування зростання обсягів виробництва та впливати на перерозподіл багатства чи доходів у соціально неприйнятному масштабі;

- сальдо бюджету держави до ВВП (G). При цьому, державний бюджет повинен бути збалансованим і показувати певний надлишок надходжень над витратами. Цей надлишок – з огляду на фіскальний дефіцит, який, як правило, існує до стабілізації – повинен зберігатися на рівні, що гарантує підтримку внутрішнього державного боргу в межах, які можуть бути профінансовані, можливо, неінфляційним шляхом. Враховуючі вищенаведене необхідним є систематизація вимог, які накладаються на країни ЄС за планованим валютним союзом. Прийнято вважати, що бюджетний баланс повинен гарантувати зменшення сукупного державного боргу до менш ніж 60% ВВП протягом 10 років. При цьому у роботі пропонується оцінювати через співвідношення бюджетного балансу до ВВП;

- сальдо величини поточних оборотів до ВВП (CA). Баланс поточного рахунку повинен забезпечувати повне та ефективне обслуговування зовнішнього боргу та водночас створювати шанс на поступове скорочення та ліквідацію боргу протягом певного періоду часу (наприклад, 10 або 25 років) [260].

Сутність моделі MSP полягає в оцінці досягнення країною п'яти цілей макроекономічної стабільності: 1) стабільне економічне зростання, що вимірюється швидкістю зростання валового внутрішнього продукту; 2) підвищення рівня зайнятості, тобто зниження рівня безробіття; 3) підвищення внутрішньої рівноваги, що розуміється як зменшення темпу інфляції, 4) збалансований державний бюджет, за яким можна буде

підтримувати фінансування внутрішнього державного боргу без інфляційних ефектів 5) баланс поточного рахунку повинен підтримуватися на рівні, що дозволить скоротити зовнішній борг. Кожний з п'яти вищезазначених показників являє собою вершину п'ятикутника (рисунок 2.5).

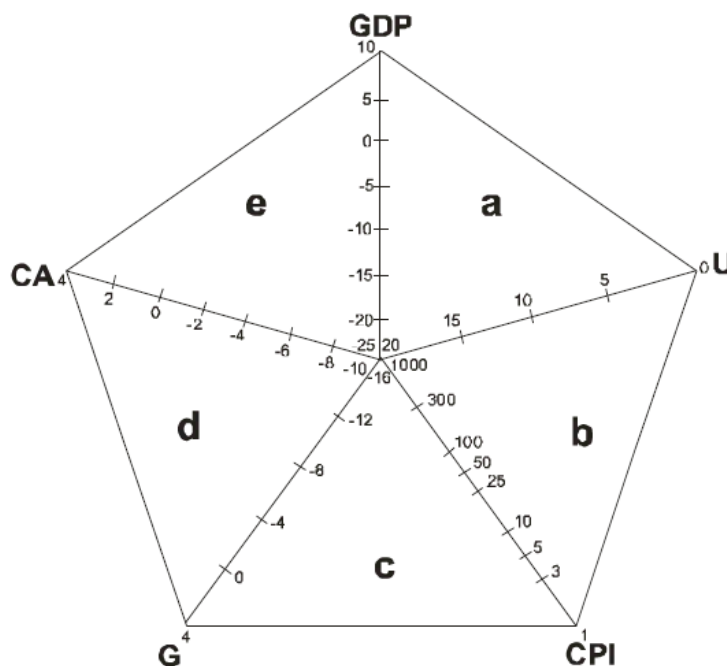

Рисунок 2.5 – П'ятикутник макроекономічної стабільності «Macroeconomic stabilization Pentagon»

Джерело: побудовано на основі [260]

При цьому синтетичний показник MSP, що є мірою поверхні, визначеної вершинами, розраховується на підставі співвідношень вищенаведених п'яти показників (вершин). Так MSP пропонується розраховувати за формуло 2.18.

$$MSP = a + b + c + d + e = [(r \times U) + (U \times CPI) + (CPI \times G) + (G \times CA) + (CA \times r)] \times k \quad (2.18)$$

де a, b, c, d, e – площа відповідних трикутників п'ятикутника макроекономічної стабільності «Macroeconomic stabilization Pentagon»;
 $k = 1/2 \sin 72^\circ$

Слід відмітити, що a площа трикутника характеризує показник оцінки реальної сфери економіки та визначається як добуток рівня зростання ВВП і рівня безробіття.

Площа трикутника b залежить від рівня безробіття та інфляції та визначається як показник стагфляції.

Площа трикутника c , характеризує показник бюджету й інфляції і визначається як добуток рівня інфляції і сальдо бюджету держави.

Площа трикутника d оцінює фінансову рівновагу і розраховується як добуток сальдо бюджету держави і сальдо величини поточних оборотів до ВВП.

Площа трикутника e або трикутника зовнішнього сектора, відображає добуток сальдо величини поточних оборотів до ВВП і рівня зростання ВВП.

При цьому a, b, c, d, e розраховуюся за формулами (2.19–2.24).

$$a = r \times U \times k \quad (2.19)$$

де r – рівень зростання ВВП;

U – рівень безробіття;

$$b = U \times CPI \times k \quad (2.20)$$

де CPI – рівень інфляції;

U – рівень безробіття;

$$c = CPI \times G \times k \quad (2.21)$$

де CPI – рівень інфляції;

G – сальдо бюджету держави до ВВП;

$$d = G \times CA \times k \quad (2.22)$$

де CA – сальдо величини поточних оборотів до ВВП;

G – сальдо бюджету держави до ВВП;

$$e = CA \times r \times k \quad (2.23)$$

де CA – сальдо величини поточних оборотів до ВВП;

r – рівень зростання ВВП;

$$k = 1/2 \sin 72^\circ \quad (2.24)$$

При цьому інтерпретація сформованого п'ятикутника на основі запропонованих показників базується на аналізі поверхні та форми п'ятикутника, а також значення MSP.

Вважається, що рівень загальної макроекономічної стабільності країни прямо пропорційний площі поверхні п'ятикутника, в той час як ступінь збалансованості форми п'ятикутника свідчить про рівень координації окремих веток регуляторної політики держави. Для забезпечення позитивних темпів економічного зростання і стабільності економіки значення синтетичного індикатора MSP бажано підтримувати на максимально можливому рівні.

Для більш детального аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на макроекономічну стабільність країни рівняння (2.18) представляють у вигляді:

$$MSP = MSP1 + MSP2 \quad (2.25)$$

де $MSP1$ – індикатор, що характеризує вплив внутрішніх факторів на макроекономічну стабільність країни;

$MSP2$ – індикатор, що характеризує вплив зовнішніх факторів.

При цьому $MSP1$ та $MSP2$ розраховуються за формулами:

$$MSP1 = a + b + c \quad (2.26)$$

$$MSP2 = d + e \quad (2.27)$$

Значення індикатора MSP не повинна перевищувати 1, площа кожного з трикутників 0,200 ($5 \times 0,200 = 1$). Максимальна довжина сторони трикутника 0,6485.

Аналіз макроекономічної стабільності України в період 1997-2016 рр. з урахуванням структури впливу внутрішніх (сума поверхонь трикутників a, b та c) та зовнішніх факторів (сума поверхонь трикутників d і e) на різних стадіях економічного циклу: становлення пострадянської економічної системи (1991-1998), докризовий період (1999-2007 рр.), кризовий період (2008-2013 рр.) та посткризовий період (2014-2016 рр.) демонструє хаотичний процес стабілізації економіки та різну направленість макроекономічної пропорції країни (рис. 2.6).

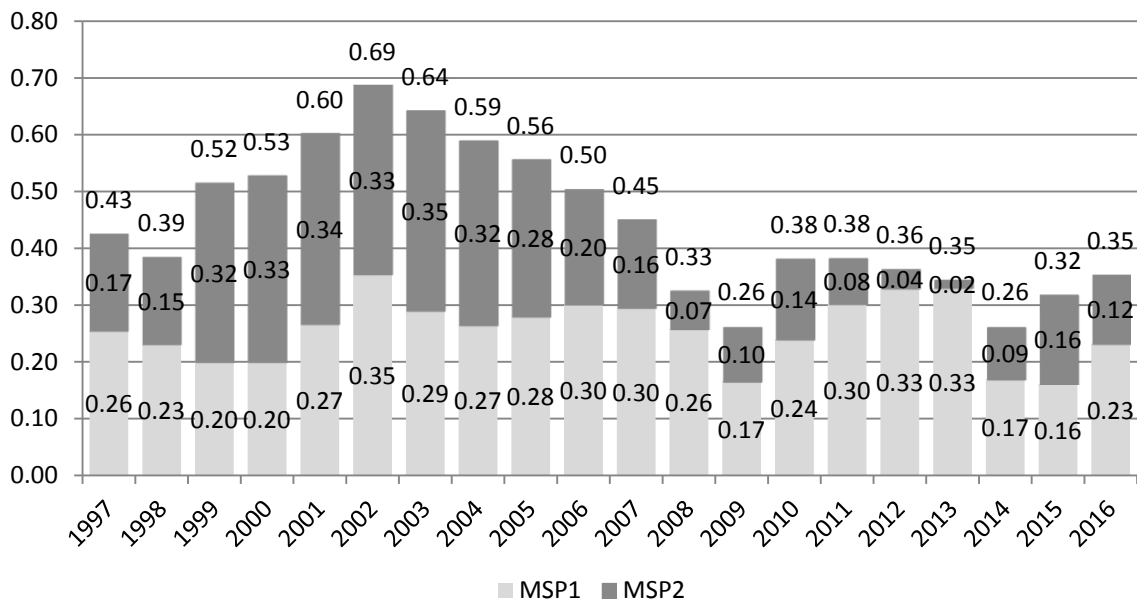

Рисунок 2.6 – Індикатори впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на макроекономічну стабільність України у 1997-2016 роках

Джерело: побудовано автором

Максимальне значення MSP (0,69) Україною було досягнуто 2002 року коли існував відносний баланс між MSP1 (0,35) та MSP2 (0,33). З 1997 року по 2003 рік трикутники фінансової рівноваги та зовнішнього сектору постійно зростали (рис. 2.7) та у 2003 році індекс MSP2 був найвищим серед усіх аналізованих років (рівень субіндексу MSP2 зріс з 0,17 у 1997 р. до 0,35 у 2003 р., або на 105%).

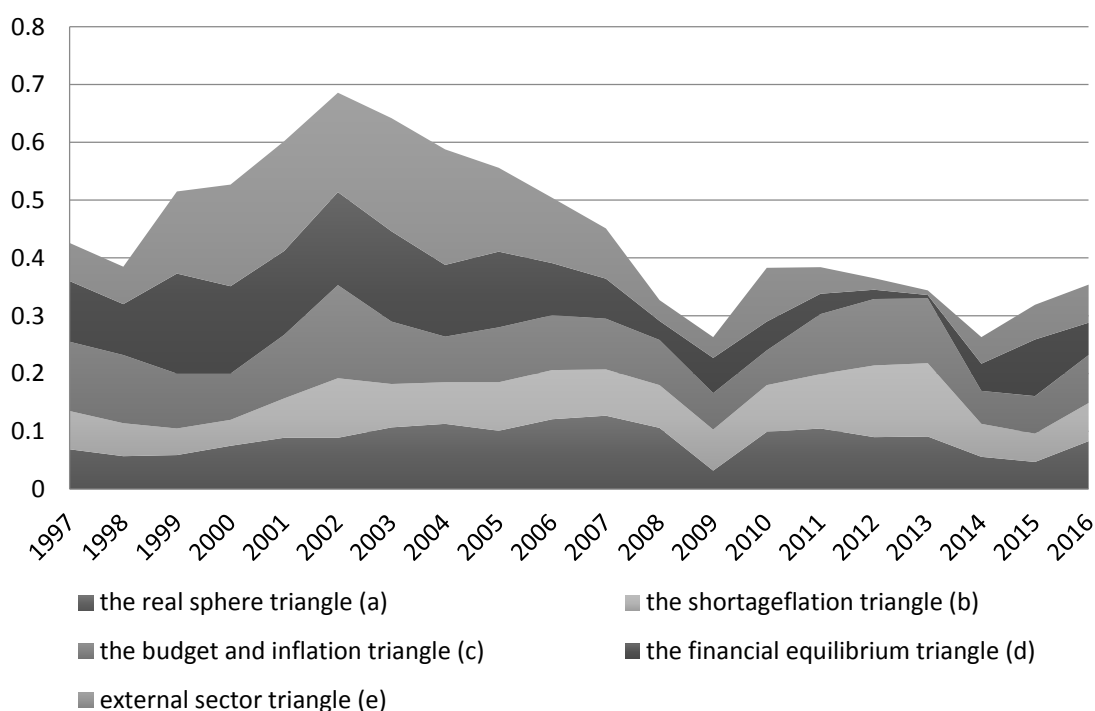

Рисунок 2.7 – Розподіл значення MSP для України у 1997-2016 роках

Джерело: побудовано автором

Треба відзначити, що протягом всього інтервалу часу з 1997 по 2016 роки достатній рівень макроекономічної стабільності вищий за значення 0,5 був продемонстрований країною лише в докризовий період з 1999 по 2007 роки. У зазначений період, за винятком 1999 та 2000 років, внутрішні фактори (поля трикутників а, b та с), мали велику питому вагу в структурі MSP протягом аналізованого періоду та знаходились в діапазоні від 38% (1999 р.) до 65% (2007 р.).

У 2008 році погіршення ситуації відбулося в основному за рахунок зовнішніх факторів (рівень MSP2 склав 0,07), і, насамперед, це було наслідком значного впливу світової фінансової та економічної кризи.

Протягом всього кризового періоду 2008-2013 рр. розмір субіндексу MSP2 зменшувався і досяг свого мінімуму у 2013 році (0,02 або 5% значення MSP). Велика питома вага субіндексу MSP1 в 2008-2013 рр. свідчить, що макроекономічна ситуація в країні залежить перш за все від вітчизняного виробництва.

У процесі стабілізації в після кризовий період як зовнішні фактори, так і у більшій мірі внутрішні чинники сприяли підвищенню рівня макроекономічної стабільності. Чотири трикутника (а, б та д, е) з п'яти характеризували позитивну динаміку, проте велика питома вага внутрішніх факторів (у 2016 році близько 66%) свідчить про поступову політику відновлення відкритості своїх ринків і збільшення зростання ВВП (рис. 2.8).

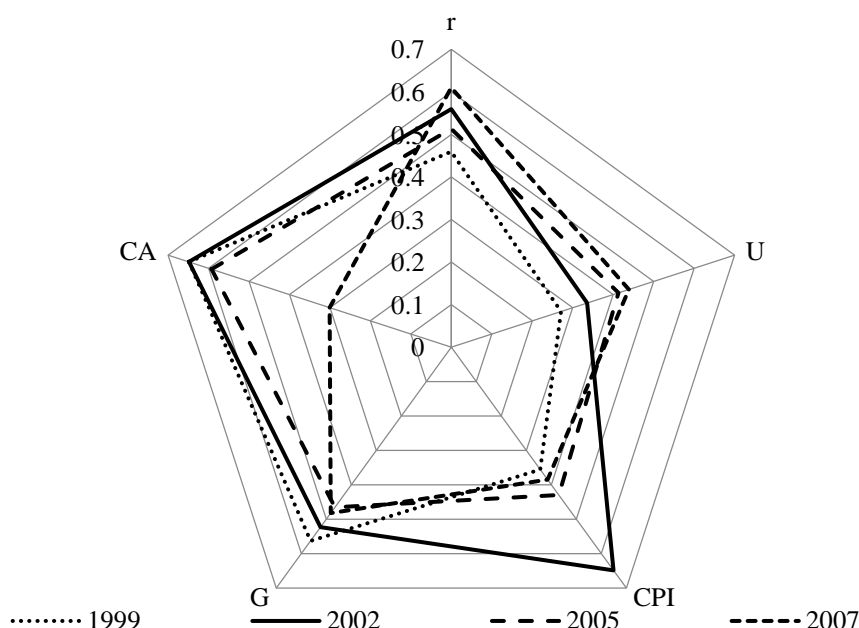

Рисунок 2.8 – Профіль індексу макроекономічної стабільності національної економіки у докризовий період 1999-2007 рр.

Джерело: побудовано автором

У 2016 році рівень MSP (0,353) був вищий на 0,027 пункти порівняно з 2008 роком (0,326) та на 0,09 у 2009 р., тоді як поля реальної сфери економіки, стагфляції, трикутнику бюджету й інфляції порівняно з 2013 роком знизилися на 0,008, 0,061 та 0,029 пункти відповідно.

Треба відзначити, що рівень MSP в 2014-2016 роках так і не досяг мінімального значення досягнутого у докризовий період з 1999 по 2007 рр. (0,451 у 2007 р.).

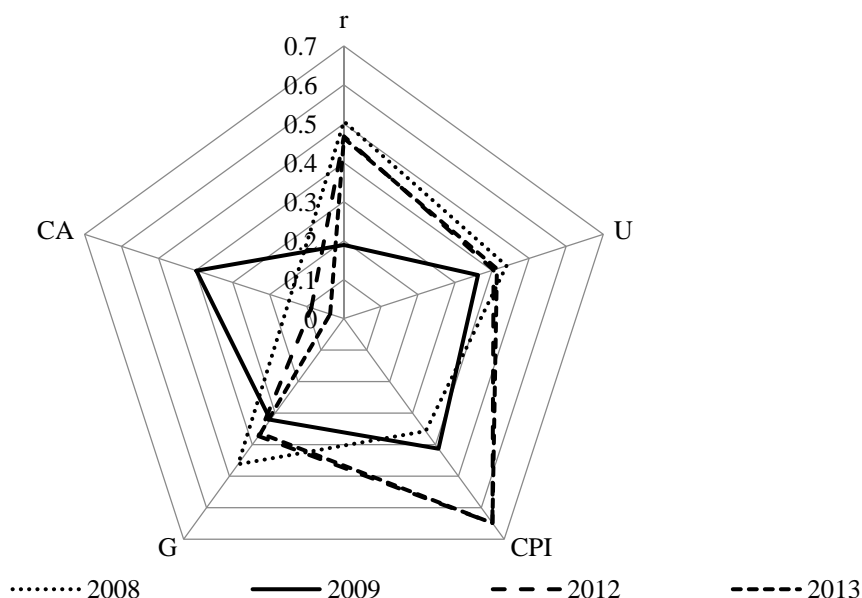

Рисунок 2.9 – Профіль індексу макроекономічної стабільності національної економіки у кризовий період 2008-2013 рр.

Джерело: побудовано автором

На рисунках 2.8–2.11 представлено графічну інтерпретацію отриманих розрахунків у розрізі наступних періодів: докризовий, кризовий, посткризовий та прогнозований.

Середнє значення площ трикутників синтетичного показника MSP протягом всього аналізованого періоду не перевищувало оптимального значення 0,1:

- середнє значення площі трикутника a – 0,086,
- середнє значення площі трикутника b – 0,076;
- середнє значення площі трикутника c – 0,094;
- середнє значення площі трикутника d – 0,089;
- середнє значення площі трикутника e – 0,098.

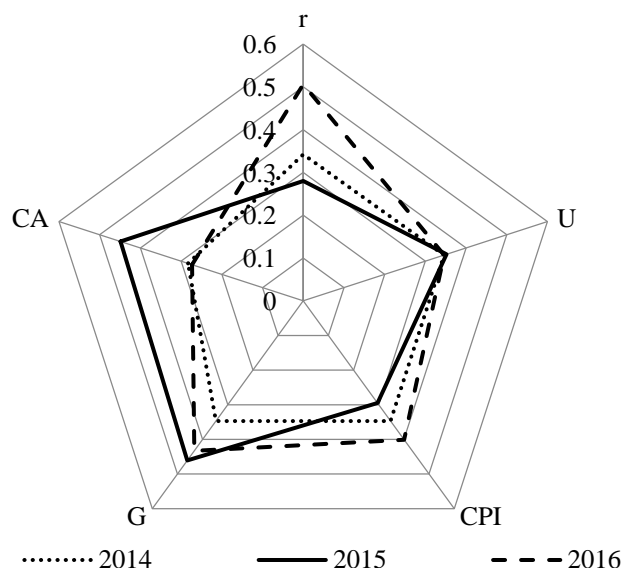

Рисунок 2.10 – Профіль індексу макроекономічної стабільності національної економіки у посткризовий період 2014-2016 рр.

Джерело: побудовано автором

Враховуючи макроекономічні прогнози для України показників зростання ВВП та рівень безробіття затверджених 31 травня на засіданні Кабінетом Міністрів України та на основі екстраполяції даних індексу споживчих цін, балансу державного бюджету та поточного рахунку можна стверджувати (рисунок 2.11), що поступове покращення макроекономічної стабільності у 2018-2020 роках буде відбуватися в основному через зростання балансу зовнішніх та внутрішніх факторів.

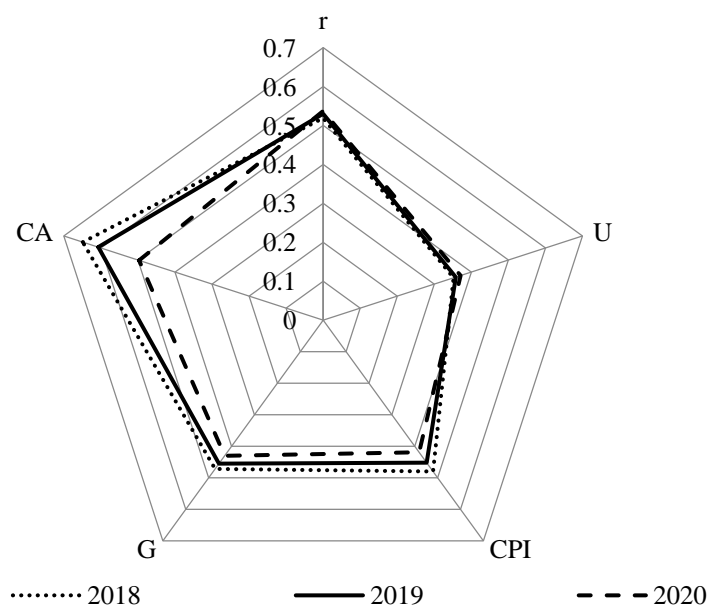

Рисунок 2.11– Профіль індексу макроекономічної стабільності національної економіки прогнозовані значення (2018-2020 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Проведений розрахунок індикатору MSP, а також його складових MSP1 та MSP2 дозволяє визначити області, які визначають прогресивний процес стабілізації або дестабілізації національної економіки та рівень впливу державної політики.

З метою визначення кращого досвіду державної політики підвищення рівня макроекономічної стабільності у роботі було проведено аналогічні розрахунки для обраних країн ЄС.

Порівняння площ п'ятикутників макроекономічної стабільності дає можливість виявити кращий досвід країн, які подолали проблеми макроекономічної нестабільності (за показниками рівень безробіття, інфляції та ін.) і вийшли на передові позиції. Результати проведених розрахунків приведені у таблицях 2.11–12.

Таблиця 2.11

Значення індексу MSP та його складових для аналізованих країн у період з 2000-2015 роки для України, Латвії, Сербії та Литви

Країна	Індикатор	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Україна	MSP1	0,200	0,354	0,265	0,301	0,258	0,24	0,329	0,17	0,161
	MSP2	0,328	0,333	0,324	0,203	0,068	0,142	0,035	0,092	0,158
	MSP	0,527	0,687	0,589	0,504	0,326	0,382	0,364	0,263	0,319
Латвія	MSP1	0,213	0,268	0,238	0,335	0,231	0,039	0,226	0,300	0,314
	MSP2	0,111	0,080	0,000	0,000	0,000	0,135	0,144	0,167	0,192
	MSP	0,324	0,348	0,238	0,335	0,231	0,173	0,370	0,467	0,506
Сербія	MSP1	0,148	0,211	0,105	0,110	0,183	0,078	0,060	0,086	0,141
	MSP2	0,198	0,137	0,000	0,009	0,000	0,068	0,000	0,064	0,101
	MSP	0,346	0,348	0,105	0,119	0,183	0,146	0,060	0,150	0,242
Литва	MSP1	0,199	0,272	0,289	0,364	0,312	0,146	0,236	0,323	0,347
	MSP2	0,094	0,117	0,057	0,000	0,000	0,200	0,197	0,309	0,170
	MSP	0,293	0,388	0,346	0,364	0,312	0,346	0,433	0,632	0,517

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Аналіз даних таблиці 2.12 продемонстрував різні швидкості змін макроекономічної стабільності національних економік досліджуваних країн. Графічна інтерпретація отриманих даних наведена в додатку Б. Так, зокрема Україною в період з 2000-2008 рр. було продемонстровано найвищий рівень індикатора MSP, при цьому майже весь період життєво важливе значення в формуванні ступеня стабілізації відігравали зовнішні фактори (поля трикутників d, e), тоді як Білорусією в період світової фінансової кризи 2007-2010 рр. основними факторами які забезпечили найвищий рівень стабілізації серед досліджуваних країн були внутрішні (поля трикутників a, b, c).

Треба відзначити, що попри високий рівень макроекономічної стабільності України в період з 2000-2008 рр. темпи його зниження з 0,527 у 2000 р. до 0,326 у 2008 р. дозволяє зробити висновок про відсутність належної координації економічної політики, що проводиться Україною для

досягнення високого рівня макроекономічної стабільності зовнішніх факторів.

Таблиця 2.12

Значення індексу MSP та його складових для аналізованих країн у період з 2000-2015 роки для Польщі, Вірменії, Білорусії, Хорватії, Грузії, Молдови, Болгарії та Румунії

Країна	Індикатор	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Польща	MSP1	0,147	0,108	0,099	0,231	0,314	0,249	0,267	0,321	0,358
	MSP2	0,084	0,134	0,089	0,129	0,066	0,084	0,123	0,161	0,199
	MSP	0,231	0,243	0,188	0,360	0,380	0,334	0,390	0,482	0,557
Вірменія	MSP1	0,118	0,118	0,137	0,117	0,175	0,087	0,167	0,146	0,135
	MSP2	0,000	0,092	0,194	0,192	0,000	0,000	0,000	0,052	0,140
	MSP	0,118	0,210	0,332	0,309	0,175	0,087	0,167	0,198	0,275
Білорусь	MSP1	0,265	0,314	0,377	0,445	0,423	0,401	0,342	0,361	0,353
	MSP2	0,155	0,192	0,127	0,170	0,057	0,000	0,160	0,076	0,138
	MSP	0,420	0,506	0,504	0,616	0,480	0,401	0,502	0,437	0,491
Хорватія	MSP1	0,078	0,115	0,141	0,187	0,239	0,146	0,115	0,128	0,154
	MSP2	0,149	0,062	0,124	0,078	0,026	0,155	0,178	0,222	0,255
	MSP	0,226	0,176	0,265	0,265	0,265	0,301	0,294	0,349	0,409
Грузія	MSP1	0,259	0,224	0,233	0,225	0,157	0,129	0,247	0,252	0,236
	MSP2	0,088	0,078	0,073	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	MSP	0,347	0,302	0,305	0,225	0,157	0,129	0,247	0,252	0,236
Молдова	MSP1	0,237	0,364	0,286	0,283	0,372	0,293	0,323	0,370	0,284
	MSP2	0,053	0,228	0,202	0,000	0,000	0,056	0,049	0,104	0,099
	MSP	0,290	0,592	0,489	0,283	0,372	0,350	0,372	0,474	0,383
Болгарія	MSP1	0,127	0,166	0,271	0,322	0,359	0,237	0,249	0,268	0,323
	MSP2	0,159	0,220	0,144	0,000	0,000	0,154	0,192	0,195	0,206
	MSP	0,286	0,386	0,416	0,322	0,359	0,392	0,441	0,462	0,529
Румунія	MSP1	0,203	0,249	0,295	0,324	0,325	0,242	0,292	0,380	0,381
	MSP2	0,139	0,162	0,060	0,000	0,000	0,079	0,100	0,202	0,192
	MSP	0,342	0,411	0,356	0,324	0,325	0,320	0,392	0,582	0,573

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Хорватія і Румунія в посткризові період продемонстрували найкращі показники по рівню макроекономічної стабілізації, варто відзначити, що ці країни увійшли в ЄС у 2013 році і 2007 роках відповідно. При цьому, економіка Хорватії до входження в ЄС демонструвала один з найнижчих рівнів загальної макроекономічної стабільності MSP та MSP2, зокрема у 2002 р. $MSP=0,176$ і $MSP2=0,062$, а після входження в ЄС значення MSP2 стрімко зростало та досягло максимального значення серед аналізованих країн у 2015 р. склало 0,255.

Подібні тенденції демонструвала і економіка Румунії, яка у 2015 р. завдяки підвищенню рівня стабілізації внутрішніх факторів на 87 %, з рівня 0,203 MSP1 у 2000 р. до 0,381 у 2015 р., спромоглася досягти найкращого рівня макроекономічної стабільності.

З точки зору макроекономічної стабілізації, найкращий показник MSP протягом усього аналізованого періоду було досягнуто Білорусією у 2005 році, рівень макроекономічної стабільності якої складав 0,711. У той же час найнижчий рівень макроекономічної стабілізації 0,06 було зафіксовано в 2012 році Сербією.

Основним недоліком аналізу синтетичного показника MSP є обмеженість його інтерпретації. Тобто, він дозволяє лише визначити напрям зміни стабілізаційних процесів та отримати часткову інформацію про рівень економічної стабільності на основі порівняння або з попереднім періодом або з даними по іншій країні.

У роботі [413] запропоновано дещо інший підхід до вирішення досліджуваної нами проблеми, який дозволяє за допомогою індикатора макроекономічної стабілізації (IMS) виділити п'ять основних її рівня.

Проте аналіз макроекономічної стабільності лише за MSP або IMS носить статичний характер, оскільки не враховує коливання кожного складового елементу індикатору MSP/IMS та ризиків втрати їхньої стабільності.

Слід відмітити, що результати досліджень попередніх підрозділів свідчать про наявність взаємовпливу та взаємозалежності показників макроекономічної стабільності національної економіки, що мають характер циклічності.

На основі проведених досліджень базової концепції п'ятикутника оцінки макроекономічної стабільності, розробленої Гж. Колодко та її модифікації, запропоновані К. Заманом [413], Б. Дерліком [413], Г. Гурдузеу [227], М. І. Лазар [227], А. Малиною [295], Д. Міерзвою [295], Я. Перою [330], Р. О. Іонітою [233] та ін. можна зробити висновок, що вищезгадані концепції не враховують циклічні коливання індикаторів оцінки макроекономічної стабільності національної економіки.

У зв'язку з цим для усунення цього недоліку автором у роботі запропоновано трьох етапний підхід до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, який представлено на рисунку 2.12.

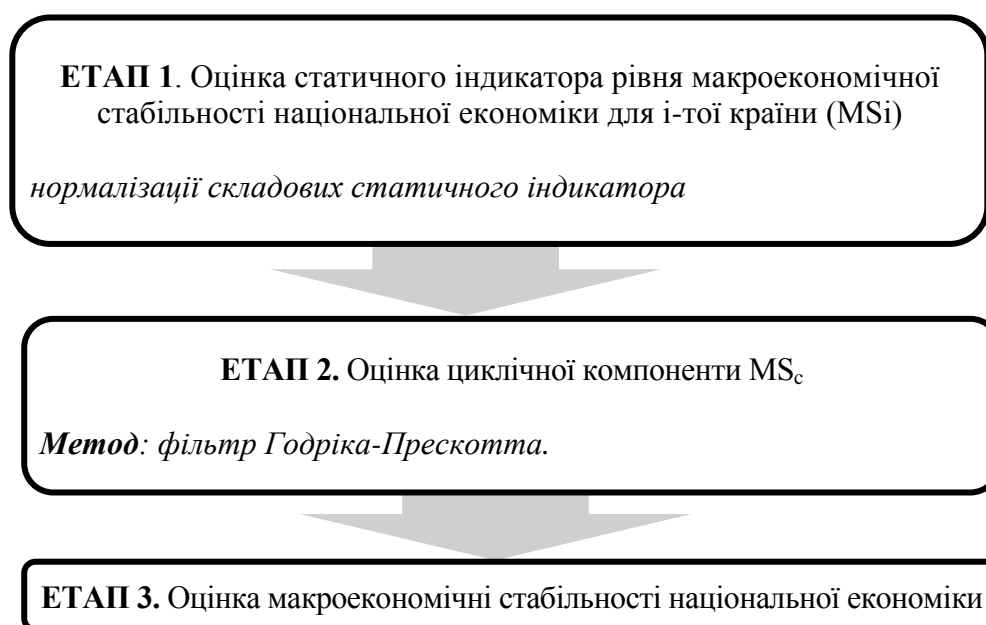

Рисунок 2.12 – Основні етапи оцінки рівня макроекономічної стабільності

Джерело: запропоновано автором

На першому етапі, визначається статична складова макроекономічної стабільності національної економіки за запропонованою в роботі [413] модифікованою моделлю п'ятикутника:

$$MS_i = \sum_{j=1}^n A_j = \sum_{j=1}^n \left(\frac{X_j - X_{min}}{(X_{max} - X_{min...}) \times 10} \right) \quad (2.28)$$

де A_j – нормалізовані значення j -того елементу синтетичного індикатора MS;

X_j – фактичне значення j -того елементу синтетичного індикатора MS;

X_{max} та X_{min} – максимальне та мінімальне значення елементу синтетичного індикатора MS.

Відповідні складові синтетичного індикатора MS мають свої діапазони, а саме:

- зміна рівня ВВП (g) має діапазон від 0 до 10;
- діапазон зони рівня безробіття (u) від 5 до 25;
- зміна рівня інфляції (p) від 0,92 до 4,61;
- дефіцит бюджету у % до ВВП (bd) складає від -10 до 2;
- зовнішній борг (fd) становить від 10 до 65.

При цьому враховуючі результати дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених автором запропоновано виокремлювати такі основні рівні статистичного індикатору MS:

- дуже стабільна економіка;
- економіка стабільна;
- середньо стабільна економіка;
- низький рівень стабільності економіки;
- вкрай нестабільна економіка.

Максимальний рівень статичного індикатора макроекономічної стабільності може сягати 50, а значення кожного субіндексу, не може

перевищувати рівень 10. Межі рівня статичного індикатора представлені у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Межі рівня статичного індикатора MS

МЕЖІ	РІВЕНЬ
$MS \in (40; 50]$	дуже стабільна економіка
$MS \in (30; 40]$	економіка стабільна
$MS \in (20; 30]$	середньо стабільна економіка
$MS \in (10; 20]$	низький рівень стабільності економіки
$MS \leq 10$	вкрай нестабільна економіка

Джерело: запропоновано автором

Вимірювання макроекономічної стабільності передбачає оцінку рівноважних значень змінних та їх відхилень від фактичних, еталонних значень. При цьому, рівноважність означає наявність постійного стану або тенденції, до яких змінні, як правило, повертаються після відхилення у відповідь на збурення. Тому в статистичному плані оцінка макроекономічної стабільності повинна включати порівняння значення MS зі середньоквадратичними відхиленнями його складових.

На другому етапі розраховуються відхилення фактичних значень змінних від рівноважних, за допомогою фільтра Годріка-Прескотта виділяється циклічна компонента кожного з елементів синтетичного індикатора макроекономічної стабільності національної економіки. При цьому, середньоарифметична сума стандартних відхилень яких дозволяє врахувати негативні відхилення рівноважних значень параметрів від оптимального значення.

Врахування середньоквадратичних відхилень змінних дозволить врахувати негативні тенденції, які можуть бути нівельовані за рахунок досягнутої стабілізації всіх інших складових елементів та гарантує, що всі

компоненти MS мають рівну волатильність вибірки, так що зміни в індексі не винятково керуються самими стійкими компонентами.

У той же час додаткове враховування показників асиметрії або ступіня ексцесу розподілу та показника виникнення крайніх відхилень. дозволяють проаналізувати реакцію економічних агентів на дію позитивних або негативних шоків. Крім того, такий підхід дозволяє врахувати характер розподілу значень субіндексів інтегрального індикатора макроекономічної навколо тренда.

- характеризується частими потрясіннями в обмеженому масштабі;
- в основному переважають рідкісні потрясіння в великих масштабах.

Отже, математична формалізація розрахунку зазначених показників передбачає застосування формул (2.29 та 2.30).

$$Skewness_j = 100 \times \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i - \bar{x}}{\bar{x}}\right)^3}{\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i - \bar{x}}{\bar{x}}\right)^2\right)^{3/2}} \quad (2.29)$$

де *Skewness* – показник асиметрії *j*-тої складової індикатора макроекономічної стабільності (MS);

x_i – значення відповідної складової індикатора макроекономічної стабільності (MS) в *i*-ом періоді;

\bar{x} – середнє значення відповідної складової індикатора макроекономічної стабільності (MS) за аналізований період;

n – кількість аналізованих періодів.

$$Kurtosis_j = 100 \times \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i - \bar{x}}{\bar{x}}\right)^4}{\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i - \bar{x}}{\bar{x}}\right)^2\right)^2} \quad (2.30)$$

де *Kurtosis* – показник виникнення крайніх відхилень *j*-тої складової індикатора макроекономічної стабілізації (IMS).

Значення показника *Skewness* близького до нуля свідчатиме про симетричний розподіл *j*-тої складової індикатора макроекономічної стабільності (*MS*), у той час як вплив кризових ситуацій або бумів позначиться на його зменшенні або зростанні відповідно.

Таким чином, ненульове значення показника асиметрії (додатне або від'ємне) вказує на нестабільність, тобто на переважання позитивних (негативних) шоків.

Аналіз показника *Skewness* разом з *Kurtosis* дозволяє в повній мірі засвідчити вплив різких незвичайних коливань в країні на складові індикатора макроекономічної стабільності (*MS*). При цьому, у випадку симетричного розподілу окремих складових індикатора макроекономічної стабілізації (*MS*) показник *Kurtosis* дорівнює 3 або 300%, значення більше або менше зазначено рівня свідчить про схильність змінної до крайніх величин.

У рамках авторського підходу до оцінки макроекономічної стабільності національної економіки циклічну компоненту запропоновано розраховувати за формулою (2.31)

$$MS_{cyci} = \left(\sum_{j=1}^n \sqrt{\frac{1}{T} \sum (c_{tj} - mean(c_{tj}))^2} \right) / n \quad (2.31)$$

де c_t – циклічна компонента значення *j*-того елемента синтетичного індикатора *MS*;

$mean(c_t)$ – циклічна компонента значення *j*-того елемента синтетичного індикатора *MS*;

$T=1...t$ – період дослідження.

$$c_t = X_t - \tau_t \quad (2.32)$$

де X_t – фактичні дані значення *j*-того елемента синтетичного індикатора *MS*;

τ_t – трендова компонента.

Трендова компонента, виділяється з фактичного ряду даних y_t шляхом вирішення виразу:

$$\min_{\tau_t} \sum_{t=1}^T ((y_t - \tau_t)^2 + \lambda((\tau_{t+1} - \tau_t) - (\tau_t - \tau_{t-1}))^2) \quad (2.33)$$

На останньому етапі розраховується співвідношення статичного та циклічного індикаторів макроекономічної стабільності національної економіки, що дозволяє оцінити конверсію державної регуляторної політики.

Для того, щоб скласти чітке уявлення про рівень макроекономічної стабільності, необхідно надати графічну інтерпретацію п'ятикутника макроекономічної стабільності, порівняти індикатор MS з сумою середньоквадратичних відхилень субіндексів MS з урахування асиметрії розподілу та виникнення крайніх відхилень.

2.3 Моделювання інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності України

З метою апробації запропонованого у попередньому підрозділі підходу до оцінки рівня макроекономічної стабільності автором було проведене моделювання інтегрального індексу оцінки рівня макроекономічної стабільності України.

На першому етапі для емпіричного підтвердження необхідності врахування циклічної складової автором було оцінено рівень макроекономічної стабільності країни за допомогою базової концепції п'ятикутника оцінки макроекономічної стабільності країни. У даному

випадку об'єктами дослідження було обрано Україну, країни-сусіди та країни, що останніми приєднались до ЄС.

У ході розрахунку використовувалась наведена методика у підрозділі 2.2 та прикладна програма статистичного аналізу Stata 14.

У таблицях 2.14–2.16 представлено аналіз індикатору MS на різних стадіях економічного циклу: докризовий період (2000–2006 рр.), кризовий період (2007–2010 рр.) та посткризовий період (2011–2017 рр.). Графічна інтерпретація отриманих результатів наведена в додатку В.

Таблиця 2.14

Індекс MS для економік країн з низьким і середнім рівнем доходу за період 2000-2006 роки (докризовий період)

	Україна	Латвія	Литва	Польща	Хорватія	Румунія
2000	29,78	26,95	29,85	26,35	20,13	24,19
2001	38,19	28,41	31,89	23,15	22,55	28,93
2002	38,63	30,08	34,98	23,38	23,76	30,79
2003	41,36	30,71	38,84	22,69	24,00	32,14
2004	37,94	29,28	35,21	24,98	22,96	36,37
2005	33,05	32,62	36,52	26,13	23,25	32,18
2006	33,17	34,48	34,76	30,78	26,10	35,96
	Болгарія	Грузія	Молдова	Вірменія	Білорусь	Сербія
2000	22,21	24,53	22,03	25,78	32,36	22,40
2001	24,09	29,44	31,55	28,84	31,92	23,66
2002	27,00	26,40	35,11	26,54	34,16	30,04
2003	28,20	31,56	30,17	25,10	35,78	25,84
2004	32,25	28,86	30,06	29,87	41,43	28,53
2005	31,71	35,07	32,44	32,49	43,54	22,44
2006	32,35	36,49	27,42	32,03	45,39	23,08

Джерело: власні розрахунки

Отримані результати (таблиці 2.14–2.16) демонструють різну швидкість змін макроекономічної стабільності національних економік досліджуваних країн у різні періоди.

Таблиця 2.15

Індекс MS для економік країн з низьким і середнім рівнем доходу за період 2007-2010 роки (кризовий період)

	Україна	Латвія	Литва	Польща	Хорватія	Румунія
2007	29,51	33,05	35,01	33,38	25,46	33,09
2008	19,28	19,62	26,57	29,51	25,30	32,85
2009	20,20	13,70	21,84	24,73	21,05	18,66
2010	25,56	12,75	20,91	23,99	18,57	18,59
	Болгарія	Грузія	Молдова	Вірменія	Білорусь	Сербія
2007	32,58	32,31	26,52	31,24	39,83	23,65
2008	32,44	22,13	32,90	33,50	42,76	24,77
2009	26,67	15,44	22,70	13,75	28,61	17,57
2010	21,03	21,19	28,92	16,09	33,57	14,48

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.16

Індекс MS для економік країн з низьким і середнім рівнем доходу за період 2011-2017 роки (посткризовий період)

	Україна	Латвія	Литва	Польща	Хорватія	Румунія
1	2	3	4	5	6	7
2011	23,99	24,35	26,21	26,02	18,28	23,72
2012	20,53	26,63	26,88	24,55	17,07	23,54
2013	19,72	27,23	27,87	23,84	16,38	28,98
2014	19,83	25,93	28,78	26,91	17,87	29,74
2017	17,97	26,73	27,93	28,89	19,59	31,40
	Болгарія	Грузія	Молдова	Вірменія	Білорусь	Сербія
2011	25,55	29,50	29,71	22,33	26,78	14,18
2012	24,00	29,30	25,06	27,64	26,45	9,17
2013	23,73	25,69	34,26	22,61	25,55	17,48

Продовження табл 2.16

1	2	3	4	5	6	7
2014	23,37	27,36	30,09	22,52	27,95	15,69
2017	27,46	24,79	22,15	20,66	25,76	19,43

Джерело: власні розрахунки

Так, зокрема, в докризовий період більшість країн окрім Хорватії та Сербії демонстрували стабільний рівень макроекономічної стабільності. Як видно з таблиці 1.10, досягнутий у 2003 р. Україною рівень IMS був найвищим у порівнянні з іншими аналізованими країнами та складав 41,36. Профілі макроекономічної стабільності аналізованих країн представлені на рисунках 2.13–2.18.

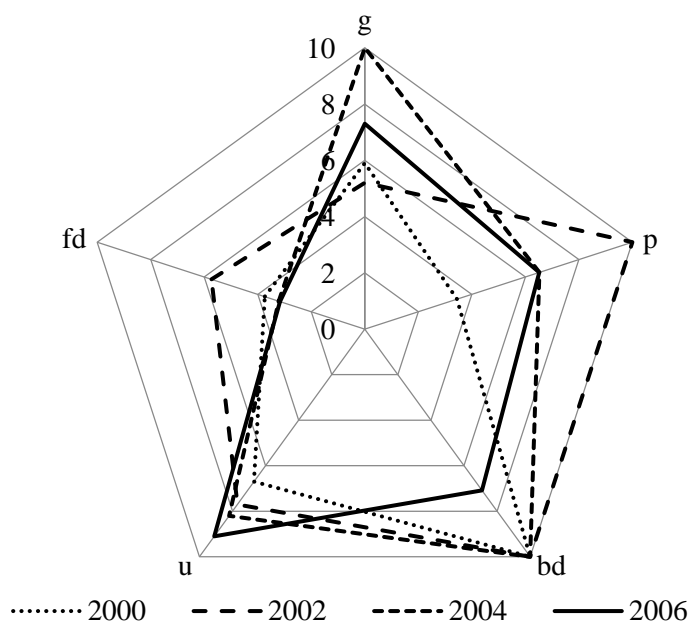

Рисунок 2.13 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності України у період 2000–2006 роки

Джерело: власні розрахунки

У той же час, за весь докризовий період 2000-2006 рр. найкращу динаміку макроекономічної стабільності демонструвала Білорусь (рівень індикатора IMS зріс з 32,36 у 2000 р. до 45,39 у 2006 р.).

При цьому треба відзначити, що з точки зору макроекономічної стабільності, найкращий показник IMS протягом усього аналізованого періоду було досягнуто Білорусією у 2006 р.

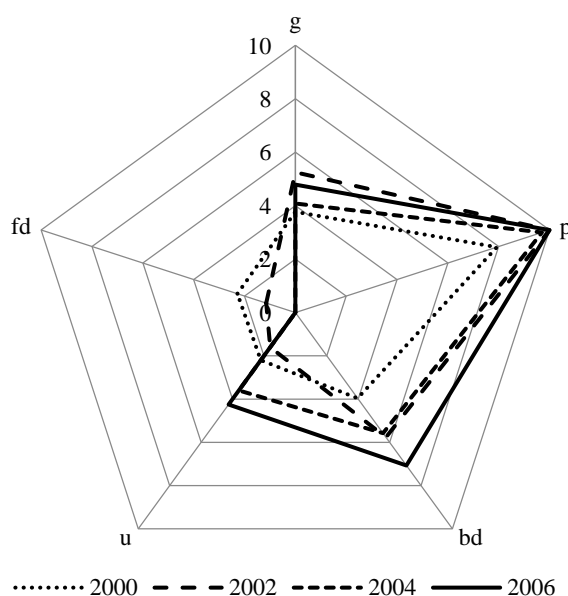

Рисунок 2.14 – П’ятикутник індексу макроекономічної стабільності Хорватії у період 2000–2006 роки

Джерело: власні розрахунки

Розглядаючи інтенсивність кризових явищ у період з 2007-2010 рр. через призму порушення прийнятного діапазону макроекономічної стабільності, видно, що економіки досліджуваних країн можна розділити на:

- країни, стійкі до кризових явищ: Білорусь;
- країни з помірною стійкістю до кризових явищ: Україна, Литва, Польща, Болгарія, Грузія, Молдова;

країни з низькою стійкістю до кризових явищ: Латвія, Хорватія, Румунія, Вірменія та Сербія.

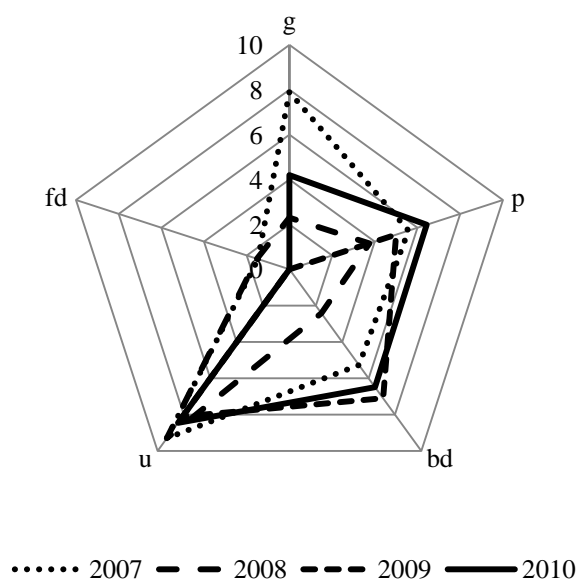

Рисунок 2.15 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Білорусії у період 2007–2010 роки

Джерело: власні розрахунки

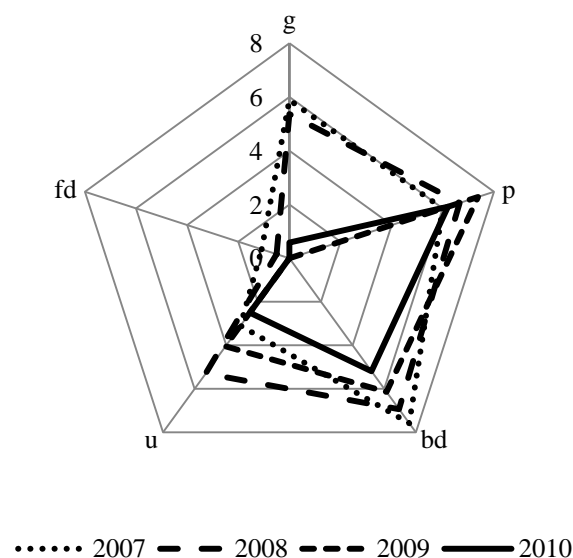

Рисунок 2.16 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Сербії у період 2007–2010 роки

Джерело: власні розрахунки

Порівняння макроекономічної стабільності країн Європейського Союзу з використанням індикатору IMS показує, що економіка Латвії, Литви, Польщі з моменту вступу до Європейського Союзу в 2004 р. з кожним роком ставала стабільнішою. Така ситуація спостерігалася до 2008 р., проте криза на фінансових ринках також негативно вплинула на стабільність економіки аналізованих країн.

З 2011 по 2017 рр. Румунія, Польща, Литва суттєво зменшили розрив між значеннями IMS, досягнутими у докризовий період (2000-2006 рр.).

Цей процес був найшвидшим у Румунії, економіку якої можна охарактеризувати як середньо стабільну – 31,40. Попри невисокий рівень значення індикатору IMS Хорватії (в 2015 р. він склав 19,59), економіка даної країни після вступу у 2013 р. до Європейського Союзу демонструє тенденцію суттєвого поліпшення макроекономічної стабільності.

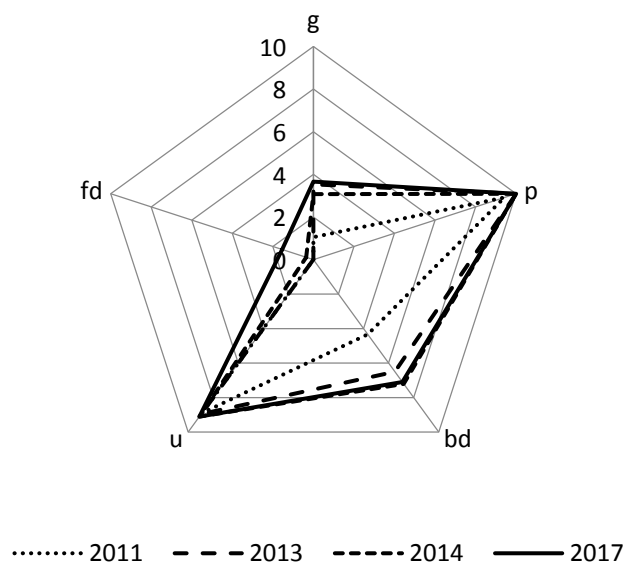

Рисунок 2.17 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Румунії у період 2011–2017 роки

Джерело: власні розрахунки

Найбільше зниження IMS в період 2011-2017 рр. було зареєстроване в Україні (17,97), Хорватії (19,59), Сербії (19,43).

З 2006 року рівень макроекономічної стабільності України погіршився. Ситуація почала змінюватися в 2010-2012 рр., проте після 2012 року макроекономічна стабільність почала суттєво погіршуватись і досягла свого мінімуму у 2015 році. Таким чином, порівнюючи макроекономічну стабільність у 2000-2006 рр. з 2011-2017 рр., можна побачити, що площа аналізованого нами п'ятикутника у 2017 році досягла мінімального значення (рис. 2.18).

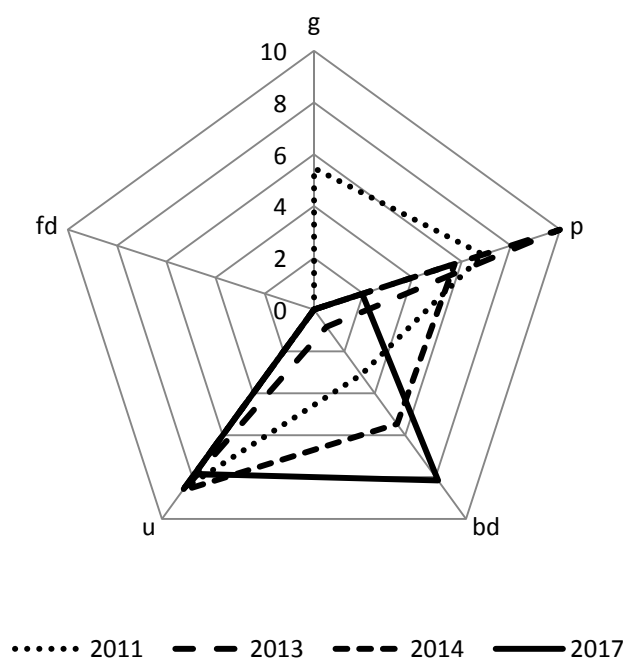

Рисунок 2.18 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності України у період 2011–2017 роки

Джерело: власні розрахунки

Дані таблиці 2.17 свідчать про подібність трендів макроекономічної стабільності для аналізованих країн. За отриманими даними найбільш високі ефекти подібності трендів макроекономічної стабільності зафіксовані між

Литвою і Латвією (0,89), Грузією та Латвією (0,88), Болгарією та Хорватією (0,8), Білорусією та Хорватією (0,86), що свідчить про майже дев'яносто відсотковий збіг темпоритмів економічного розвитку.

Серед країни з найбільшою кількістю позитивних коефіцієнтів парної кореляції, що перевищує значення 0,7, можна виділити Вірменію, Білорусію, Сербію. Негативні значення в таблиці свідчать про зворотну залежність, тобто висхідний тренд однієї країни супроводжується низхідним трендом іншої.

Таблиця 2.17

Матриця парних коефіцієнтів кореляції MS 12 країн Європи за період 2000-2017 років

	Україна	Латвія	Литва	Польща	Хорватія	Румунія	Болгарія	Грузія	Молдова	Вірменія	Білорусь	Сербія
Україна	1,00											
Латвія	0,55	1,00										
Литва	0,79	0,89	1,00									
Польща	-0,26	0,26	0,11	1,00								
Хорватія	0,60	0,40	0,63	0,42	1,00							
Румунія	0,42	0,77	0,79	0,41	0,63	1,00						
Болгарія	0,28	0,45	0,57	0,57	0,80	0,75	1,00					
Грузія	0,52	0,88	0,78	0,26	0,37	0,64	0,44	1,00				
Молдова	0,33	0,20	0,32	-0,31	0,17	0,37	0,15	0,25	1,00			
Вірменія	0,42	0,70	0,69	0,41	0,63	0,76	0,66	0,70	0,35	1,00		
Білорусь	0,53	0,36	0,57	0,41	0,86	0,61	0,78	0,46	0,27	0,71	1,00	
Сербія	0,72	0,45	0,71	0,09	0,80	0,68	0,59	0,23	0,35	0,51	0,65	1,00

Джерело: власні розрахунки

Отримані результати досліджень з макроекономічної стабільності, показали незбалансованість форм поверхонь п'ятикутників, що свідчить про зростання основних макроекономічних показників країн різними темпами. Так, зокрема, найвищий середній приріст ВВП в 2000-2017 рр. зберігався на рівні 6,92% річного приросту, яку продемонструвала економіка Вірменії.

Проте попри пікове зростання зазначеного показника в 2003 р. до 14,04, загальне значення IMS складало 25,10, що відповідає середньо стабільній економіці. Серед інших країн ЄС цей результат вражає, але слід врахувати, що він досягнутий на тлі низького рівня безробіття, який за період 2000-2005 рр. сягав більше 30%.

Найнижчий середній приріст ВВП в 2000-2015 рр. зафіксовано в Хорватії (1.68%), але потрібно відзначити позитивне зростання ВВП у 2015 році на тлі постійного спадання у 2009-2014 рр. (приблизно -7,4% у 2009 р. та -0,4% у 2014 році).

Поряд з Хорватією найбільших рецесії в ЄС зазнали Латвія та Литва. Економіка Латвії скоротилась на 21% у 2008-2010 роках, економіка Литва – на 12% у 2008-2009 роках.

Середній приріст ВВП в Україні за 2000-2017 рр. був на рівні 4,03% річного приросту. Періодом значного зниження динаміки ВВП були 2009 та 2010 рр., відповідно на 14,33% та 3,78%. Також за аналізований період можна відзначити роки: 2005, 2006, 2007, коли економіка демонструвала зростання зазначеного показника на високому рівні – до 10% на рік.

Варто відзначити, що в результаті фінансової кризи макроекономічна стабільність погіршилася по кожному з аналізованих аспектів. Так, зокрема, високий рівень безробіття (близько 29%) сприяв погіршенню ситуації у Вірменії, а високий рівень дефіциту бюджету у % до ВВП (-12%) та зовнішній борг (168% від ВВП) економіці Латвії. Найвищий показник рівень інфляції в період з 2007-2010 рр. серед аналізованих країн був в Україні.

Аналізуючи темпи зростання інфляції в економіці України, можна побачити, що це велика проблема, оскільки в аналізованому періоді її рівень сягнув двозначного значення.

Так, зокрема в 2015 р. рівень інфляції зріс до 48.72. При цьому, як зазначається в дослідженні [370] одним із ключових факторів послаблення економічної продуктивності країни є сама інфляція, яка була підтримана

розширенням споживчого кредитування домогосподарств, що не відповідає макроекономічному рівню розвитку економіки країни.

Як випливає з таблиці (таблиця 2.18), два з п'яти показників макроекономічної стабільності України розподілені із лівобічною асиметрією: реальний ВВП (-1,05); дефіцит бюджету (-0,26).

Проте, найбільший негативний вплив на макроекономічну стабільність має саме показник реальний ВВП, оскільки значення коефіцієнту асиметрії, який за модулем є меншим ніж 0,5, можна не враховувати [24].

Таблиця 2.18

Дані розрахунку Skewness та Kurtosis для 12 країн Європи за період 2000-2017 років

	ВВП (%)		Рівень інфляції (% а.а.)		Дефіцит бюджету (% ВВП)		Рівень безробіття (%)		Зовнішній борг (% ВВП)	
	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>K</i>
Україна	-1,05	3,27	1,58	5,43	-0,26	2,05	0,69	2,71	0,98	3,73
Латвія	-1,38	4,66	0,97	3,22	1,70	4,75	0,20	2,41	-0,18	1,70
Литва	-2,21	8,48	0,80	3,02	1,16	3,08	-0,27	2,06	-0,17	1,49
Польща	0,25	2,41	0,71	3,72	0,25	2,14	0,36	1,45	0,12	1,39
Хорватія	-0,98	3,40	0,21	2,57	-0,38	2,20	-0,26	2,43	-0,27	1,73
Румунія	1,00	1,00	-1,47	2,56	-1,82	3,92	-1,07	1,20	-1,00	1,00
Болгарія	-0,77	2,85	0,25	2,49	-0,11	1,96	0,31	2,25	-0,31	1,86
Грузія	-0,39	3,30	0,13	2,59	1,35	5,04	0,16	1,99	-0,24	3,13
Молдова	-1,25	3,82	0,20	2,11	0,68	3,62	-0,37	1,90	1,19	3,56
Вірменія	-1,55	5,84	-0,16	1,94	1,21	3,71	0,31	1,52	-0,13	1,54
Білорусь	-0,51	2,45	1,87	5,02	0,25	2,17	0,65	1,99	0,40	1,61
Сербія	-0,29	2,00	3,27	12,48	0,18	1,94	-0,21	1,96	-0,28	1,69

S – Skewness; *K* – Kurtosis

Джерело: власні розрахунки

Крім того, доцільно наголосити на наявності правосторонньої асиметрії (таблиця 2.18) кожного з показників макроекономічної стабільності Польщі, що свідчить про високу ймовірність сприятливих відхилень у майбутньому.

З метою врахування негативних відхилень рівноважних значень параметрів від їх оптимального значення на наступному етапі, розраховуються відхилення фактичних значень змінних від рівноважних, за допомогою фільтра Годріка–Прескотта виділяється циклічна компонента кожного з елементів синтетичного індикатора макроекономічної стабільності національної економіки (табл 2.19).

Таблиця 2.19

Дані розрахунку циклічної компоненти MS_c для 12 країн Європи за період 2000-2017 років

Рік	Україна	Латвія	Литва	Польща	Хорватія	Румунія	Болгарія	Грузія	Молдова	Вірменія	Білорусь	Сербія
2001	5,620	0,896	0,979	2,444	1,430	1,973	2,202	0,954	5,296	1,600	8,735	13,53
2005	6,163	2,198	2,559	2,306	2,115	3,353	4,183	4,100	6,112	4,692	8,818	11,57
2009	6,080	4,042	4,795	2,430	3,057	4,025	5,135	5,524	5,957	6,727	7,817	9,229
2014	5,683	3,435	3,557	2,268	2,926	4,051	4,416	4,856	5,084	5,758	8,859	7,760
2017	7,064	3,432	3,491	2,233	2,987	4,218	4,491	4,946	5,290	5,735	8,689	7,583

Джерело: власні розрахунки

Аналізуючи дані, відображені на рис 2.19, доцільно зауважити, що низькі значення співвідношення статичного індикатора MS з сумою середньоквадратичних відхилень циклічних компонент його субіндексів свідчать про великий ризик втрати макроекономічної стабільності країни та низьку синхронізацію регуляторних політик щодо її основних напрямів.

Найбільший рівень зниження статичного індикатора MS НЕ за 2011–2017 рр. був в Україні та Сербії.

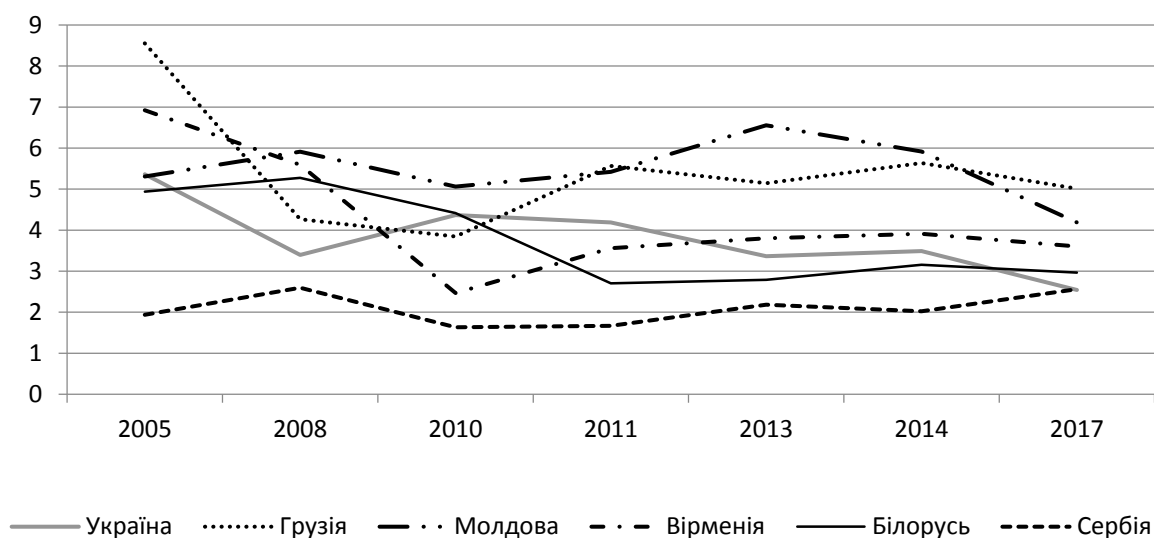

Рисунок 2.19 – Розрахунок рівня макроекономічної стабільності для України, Грузії, Молдови, Вірменії, Білорусії та Сербії

Джерело: розраховано автором

Рівень МС НЕ Латвії, Литви, Польщі щорічно зростає із моменту їх вступу до ЄС до кризового 2008 р.; Румунія, Польща, Литва за 2011–2015 рр. істотно зменшили розрив між докризовим рівнем їх макроекономічної стабільності, причому цей процес був найшвидшим у Румунії.

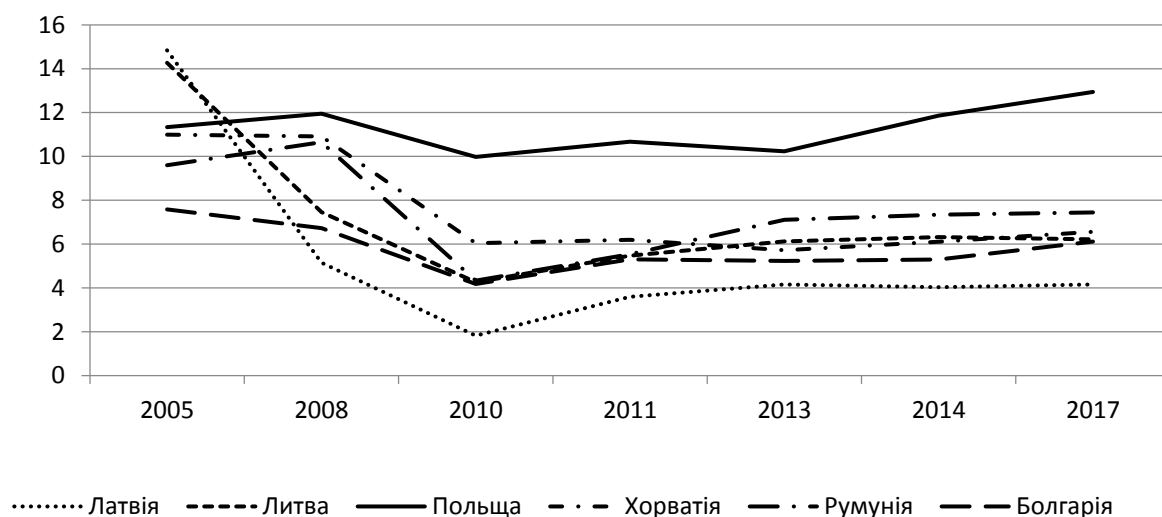

Рисунок 2.20 – Розрахунок рівня макроекономічної стабільності для 6 країн Європи за за період 2000-2017 років

Джерело: розраховано автором

Всупереч невисокому стартовому рівню макроекономічної стабільності національної економіки Хорватії після вступу до ЄС динаміка її макроекономічної стабілізації набула високих темпів.

Низький рівень середньоквадратичних відхилень циклічних компонент макроекономічної стабільності національної економіки для країн ЄС свідчить про ефективність конверсії державної політики цих держав щодо макростабілізації.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було узагальнено існуючий світовий досвід науково-методичних підходів до оцінки макроекономічної стабільності національної економіки.

Результати проведених досліджень свідчать про відсутність уніфікованого підходу до оцінки макроекономічної стабільності національної економіки та використання різних підходів в залежності від мети аналізу, фактору часу, країни-еталону (бази порівняння) та особливостей країни, яка аналізується. У зв'язку з цим, було узагальнено критеріальні ознаки класифікації підходів до оцінки мікроекономічної стабільності національної економіки: врахування фактору часу (динамічна / статична оцінка) та базові параметри оцінки (волатильність / сталість в межах заданого інтервалу / наближеність до еталону).

На основі запропонованих критеріїв автором запропоновано типологізацію підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки: динамічно-рівноважний підхід; статично-інтервальний підхід; статично-компаративний підхід.

Емпіричні результати дослідження підтвердили необхідність врахування не лише статичних, а й циклічних компонент при оцінці рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

У зв'язку з цим було удосконалено концептуальні засади інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

Запропонована методологія інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що, на відміну від існуючих, базується на концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності та враховує п'ять основних орієнтирів стабілізаційної політики держави: рівень зростання ВВП, безробіття, інфляції, зовнішнього боргу, сальдо державного бюджету, а також системно поєднує статичну складову макроекономічної стабільності національної економіки та її циклічну компоненту, дозволяє оцінити конверсію державної регуляторної політики щодо досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Результати апробації запропонованого підходу до оцінки рівня макроекономічної стабільності показали, що найбільший рівень зниження статичного індикатору макроекономічної стабільності національної економіки за 2011-2017 рр. був в Україні та в Сербії.

Визначено, що рівень макроекономічної стабільності національної економіки Латвії, Литви, Польщі щорічно зростав з моменту їх вступу до ЄС до кризового 2008 р. Румунія, Польща, Литва за 2011-2015 рр. суттєво зменшили розрив між докризовим рівнем їх макроекономічної стабільності національної економіки, причому цей процес був найшвидшим у Румунії. Попри невисокий стартовий рівень макроекономічної стабільності національної економіки Хорватії, після її вступу до ЄС динаміка її макроекономічної стабілізації набула високих темпів.

Встановлено, що низький рівень середньоквадратичних відхилень циклічних компонент макроекономічної стабільності національної економіки НЕ для країн ЄС свідчить про ефективність конверсії державної політики цих держав щодо макростабілізації.

Проблематика цього розділу висвітлена в роботах [60-64, 70, 71, 78, 84-86, 275, 269, 282, 284, 286-288].

РОЗДІЛ 3 СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1 Теоретико-методичні основи структуризації взаємовпливу макроекономічної стабільності та соціального розвитку країни

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 року мала незворотні наслідки для всіх країн світу. При цьому, одним із головних негативних наслідків даної кризи є прискорення темпів зростання диспропорцій та протиріч у соціально-економічному розвитку країн. Окрім цього, вчені у роботах [1, 121] ототожнюють кризу 2008-2009 років із глобальною економічною катастрофою 1929–1932 рр.

Результати дослідження наукової літератури як вітчизняних так і зарубіжних вчених щодо сили впливу та наслідків впливу фінансової кризи дають підстави зробити висновок, що всі сектори економіки відчули негативний деструктивний вплив у наслідок появи дивергентних і конвергентних ланцюгових реакцій.

Марко Буті (генеральний директор з економічних та фінансових питань Європейської Комісії) в своїй роботі «Балансування диспропорцій: покращення економічного врядування в ЄС після кризи» зазначає, що однією з головних причин негативного впливу останньої фінансово-економічної кризи на економіку країн-членів ЄС було накопичення все більшої макроекономічної нестабільності [177].

Аналізуючи результати фінансово-економічної кризи в країнах ЄС [120] приходять до висновку, що найбільше криза позначилась у фінансовій сфері, а ніж в економічній. Окрім цього, у роботі [120] наголошується, що найбільше від фінансово-економічної кризи постраждали країни з

економікою, що розвивається, а саме пострадянські країни Єврозони: Литва та Латвія.

З метою визначення ступінь взаємозалежності між ВВП на душу населення та рівнем безробіття (як індикаторів макроекономічної стабільності до та після кризового періоду) було здійснено порівняльний аналіз середніх темпів економічного зростання ВВП на душу населення та рівня безробіття у країнах-членів ЄС проаналізовано.

Слід відмітити, що отримані результати проведеного аналізу офіційних статистичних даних (рисунки 3.1-3.2) показали, що Європейський життєвий рівень, виміряний валовим внутрішнім продуктом на душу населення, в період з 2008-2016 рр. (рисунок 3.2) є статистично нижчим ніж в докризовий період.

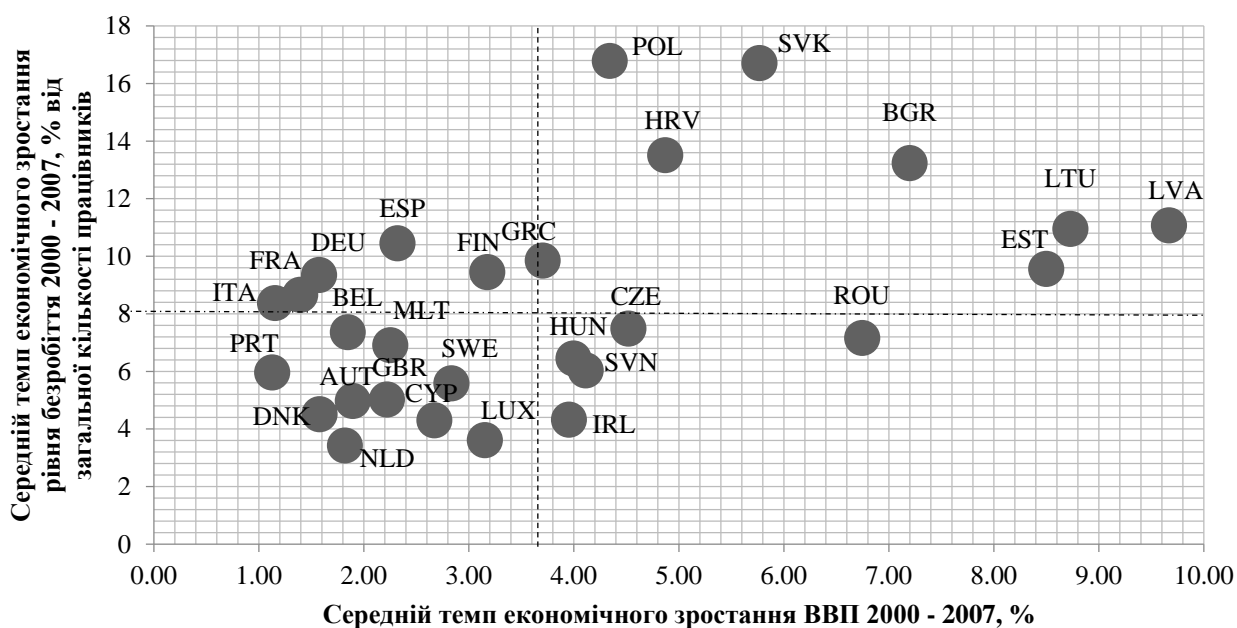
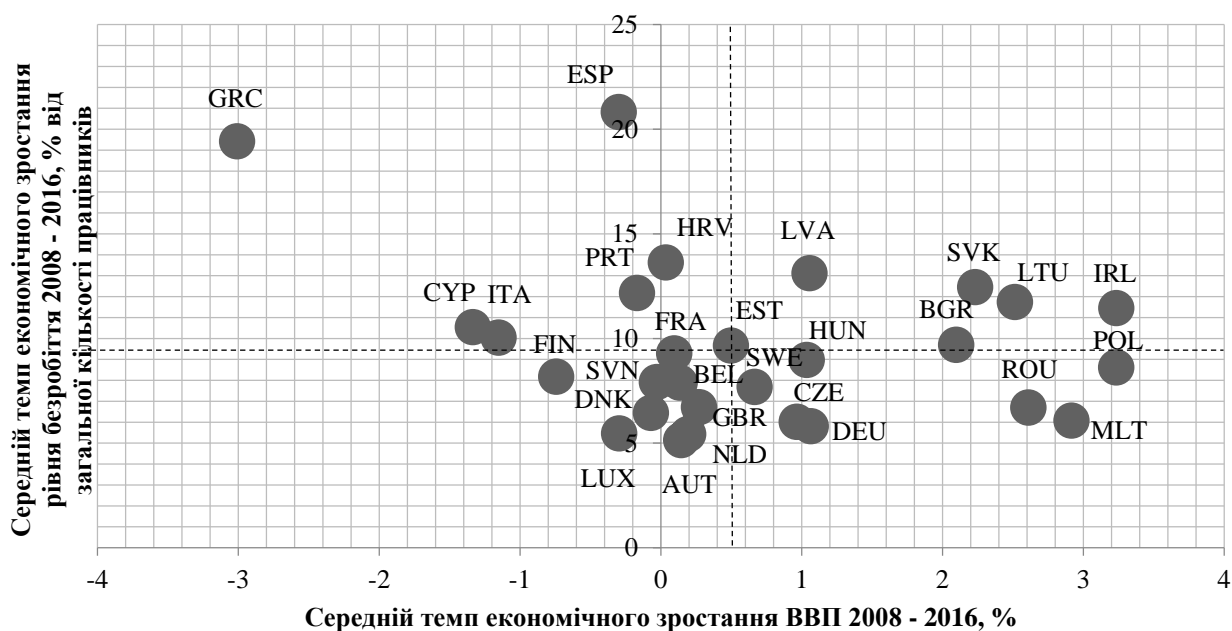

Рисунок 3.1. – Порівняння середніх темпів економічного зростання ВВП на душу населення та рівня безробіття у країнах-членів ЄС, 2000-2007 рр.

Австрія-AUT; Бельгія-BEL; Болгарія-BGR; Кіпр-CYP; Чехія-CZE; Німеччина-DEU; Данія-DNK; Іспанія-ESP; Естонія-EST; Фінляндія-FIN; Франція-FRA; Великобританія-GBR; Греція-GRC; Хорватія-HRV; Угорщина-HUN; Ірландія-IRL; Італія-ITA; Литва-LTU; Люксембург-LUX; Латвія-LVA; Мальта-MLT; Нідерланди-NLD; Польща-POL; Португалія-PRT; Румунія-ROU; Словачька Республіка-SVK; Словенія-SVN; Швеція-SWE.

Джерело: сформовано автором на основі даних Світового Банку [399]

Австрія-AUT; Бельгія-BEL; Болгарія-BGR; Кіпр-CYP; Чехія-CZE; Німеччина-DEU; Данія-DNK; Іспанія-ESP; Естонія-EST; Фінляндія-FIN; Франція-FRA; Великобританія-GBR; Греція-GRC; Хорватія-HRV; Угорщина-HUN; Ірландія-IRL; Італія-ITA; Литва-LTU; Люксембург-LUX; Латвія-LVA; Мальта-MLT; Нідерланди-NLD; Польща-POL; Португалія-PRT; Румунія-ROU; Словачька Республіка-SVK; Словенія-SVN; Швеція-SWE.

Рисунок 3.2. – Порівняння середніх темпів економічного зростання на душу населення та рівня безробіття у країнах-членів ЄС 2008-2016 рр.

Джерело: сформовано автором на основі даних Світового Банку [399]

Так, протягом 2000-2007 рр. (рисунок 3.1) темп росту ВВП на душу населення в країнах ЄС в середньому складав приблизно 4%. Найбільш позитивну динаміку зазначеного показника в середньому за 2000-2007 рр. продемонстрували економіки Латвії (9,67%), Литви (8,73%), Естонії (8,5%), Болгарії (7,2%), Румунії (6,75%).

При цьому, результати аналізу свідчать, що з зазначених країн лише в Румунії рівень безробіття в середньому за аналізований період (7,16%) був нижчий ніж по країнам ЄС в цілому (8,25%). Загалом лише 5 країн ЄС зайняли за обома показниками позиції у верхньому квантілі – це Чехія, Словенія, Угорщина, Ірландія та Румунія. Ці країни мали найвищі середні

темпи росту ВВП на душу населення з мінімальним рівнем безробіття (рисунок 3.2).

Дорошенко І. В. відмічає, що деструктивний вплив відчули наступні сектори:

- банківський сектор (втрата ліквідності);
- будівельна галузь (обвал ринку іпотечного кредитування);
- ринок енергоносіїв (стрімке зростання цін на енергоносії, зростання цін на ринку нафти);
- дисбаланс фінансової системи (підвищення рівня інфляції) [30].

Необхідно зауважити, що вчені Лук'яненко Д., Поручник А. та Столярчук Я. [58] аналізуючи фінансові кризи приходять до висновку, що криза спричинила низку фінансових дисбалансів, що в свою чергу вплинули на макроекономічну стабільність країн. При цьому вони відмічають, що для розвинених країн фінансова криза трансформувалась в довгохвильову депресію, а країни, що розвиваються, навпаки отримали імпульс до стрімкого економічного розвитку [58].

Вчені у працях [16, 38, 59] досліджуючи фактори дисбалансів у ході фінансово-економічної кризи виокремлюють наступні її наслідки:

- структурні фінансові дисбаланси (відставання темпів зростання ВВП, зростання обсягів споживання та капітальних витрат, зниження ефективності соціальних реформ та програм, диспропорцій інвестиційного ринку, обвал фондового ринку, тощо);
- зниження ліквідності кредитного ринку;
- дисбаланси будівельного сектору;
- загострення проблеми зовнішнього боргу.

У роботі [106] у ході дослідження приходять до висновку, що одним із головних наслідків кризи є утворення «інституційного вакууму». У свою чергу це призводить до дестабілізації і появи низки негативних ланцюгових реакцій у всіх секторах: економічному, соціальному, фінансовому та інших.

Слід наголосити, що низка вчених [58, 121] наголошують на тому, що криза 2008-2009 років мала не лише деструктивний вплив, але й стала відповідним стимулюючим драйвером для потужного стрибка у новий технологічний уклад.

Вчені у працях [1, 58, 105] відмічають, що фінансово-економічна криза підтвердила неефективність експортно-орієнтованої моделі національної моделі економічного розвитку, що, як наслідок, спричинює погіршення соціально-економічної ситуації та неефективність запроваджених соціальних програм у 2005 році.

Результати дослідження дали підстави систематизувати наслідки глобальної фінансово-економічної кризи для національної економіки (таблиця 3.1), що у свою чергу формують передумови дослідження факторів-впливу досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Таблиця 3.1

Систематизація наслідків впливу фінансово-економічної кризи 2008-2009 років

Вчені	Наслідки
1	2
НЕГАТИВНІ	
Рудницька О. [120]	Зниження темпів зростання макроекономічних показників
Ортіна Г. [105], Скринник З. [121], Айвазов А. [1]	Погіршення соціально-економічного стану країни
Панченко В., Резнікова Н. [106]	Утворення «інституційних вакуумів»
Лук'яненко О., Єна І. [59], Геєць В. [16], Кабанов В. [38]	Поява структурних фінансових дисбалансів (зростання обсягів споживання та капітальних витрат, диспропорції інвестиційного ринку, обвал фондового ринку, тощо); зниження ліквідності кредитного ринку; дисбаланси будівельного сектору; загострення проблеми зовнішнього боргу.
Лук'яненко Д., Поручник А. та Столярчук Я. [58]	Посилення фінансових дисбалансів та зниження рівня макроекономічної стабільності
Дорошенко І. В. [30]	Дестабілізація секторів економіки: банківського; будівельного (обвал ринку іпотечного кредитування); енергетичного (стрімке зростання цін на енергоносії, зростання цін на ринку нафти); фінансового (підвищення рівня інфляції).

Продовження табл. 3.1

1	2
Холахан Дж. [226], Мартін А., Ласман Д. [297]	Дестабілізація соціального сектору і як наслідок, негативна ланцюгова реакція - руйнація соціального капіталу
Кастелс-Квуїнтана, Роуела [180], Вайт В., Елліс С., Моран В. [391]	Зростання темпів безробіття, посилення соціальної нерівності
ПОЗИТИВНІ	
Скринник З. [121], Айвазов А. [1], Лук'яненко Д. [58]	Драйвер потужного стрибка у новий технологічний уклад

Джерело: систематизовано авторами

Слід відмітити, що у 2005 році урядом України було започатковано впровадження низки соціальних реформ та програм (пенсійної реформи, поступове підвищення заробітної плати та ін.). Однак, ефективність соціальних реформ 2005 року була низькою у першу чергу із-за фінансово-економічної світової кризи. Також, це спричинило появу низки дестабілізуючих шоків у соціальній сфері. На основі результатів аналізу функціонування економіки країн світу можна зробити висновок, що двома основними негативними аспектами дії кризи стали:

- високі та стійкі темпи безробіття;
- зростання соціальної нерівності.

До такої ж думки приходять вчені у своїй праці [180]. Окрім цього, зарубіжні вчені у праці [391] акцентують увагу на тому, що в США окрім традиційних наслідків (обвал житлового та фондового ринків) найбільших потрясінь відчула соціальна сфера. Так, більше ніж 7 млн осіб втратило місце роботи до середини 2009 року, а рівень безробіття в США зріс вдвічі до 10%.

Американські вчені відмічають, що низка сімей опинилась в умовах фінансової кризи. Так, зі збільшенням рівня безробіття частка дорослих, які отримують медичне страхування від роботодавців, зменшилась з 65,2% у 2004 році до 60,4% у 2009 році, а питома вага осіб без страхового полісу зросла з 16,9% до 18,9% за той же період [226, 297, 383, 391].

У своїх працях [170, 300] аналізують рівень безробіття як один із змінних індикаторів відновлення макроекономічної стабільності США після фінансової кризи.

Вчені [255, 358, 394] аналізують соціальний капітал як невід'ємну складову забезпечення макроекономічної стабільності країни під час трансформаційних процесів. При цьому, соціальний капітал розглядається як «ефект подушки», що забезпечує зниження вразливості під час кризи.

Результати дослідження дають підстави зробити висновок, що більшість вітчизняних наукових досліджень присвячено аналізу впливу неефективності кредитного ринку, окремих галузей економіки (будівельної, промислової, банківської, тощо), ринку нафти на економічний розвиток країни, у тому числі на рівень її макроекономічної стабільності у посткризовий період.

У зв'язку з цим, актуальності набуває аналіз та оцінка впливу соціальних факторів на макроекономічну стабільність національної економіки з метою розробки ефективної системи реформування соціального сектору національної економіки з урахуванням вимог євроінтеграційного процесу та наслідків фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

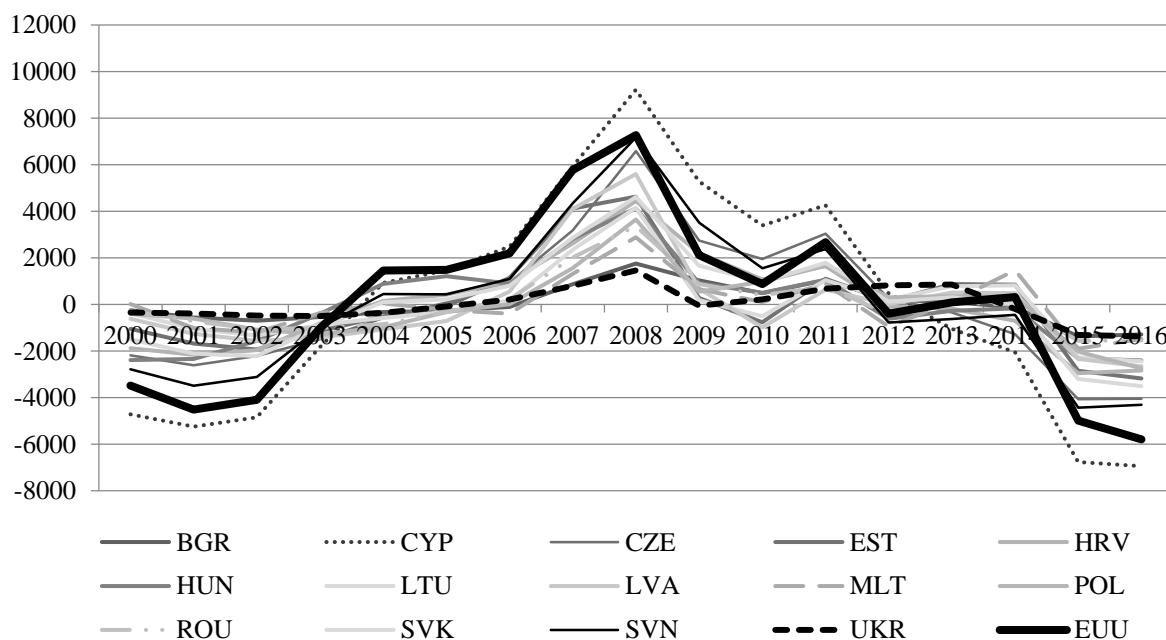
Економічне зростання, виміряне валовим внутрішнім продуктом на душу населення, в більшості аналізованих країнах-членах ЄС змінювалося нерівномірно навколо лінії тренду. Виділення циклічної компоненти часового ряду ВВП на душу населення за допомогою фільтра Годріка-Прескотта дозволяє прийти до висновку про існування однакової тенденції короткострокових коливань розвитку в країнах-членах ЄС (рис. 3.3).

Так коефіцієнт кореляції флуктуації ВВП на душу населення по більшості аналізованих країн ВВП має значення 0.5066 або вище.

Потрібно відзначити, що застосування фільтра Годріка-Прескотта є одним з найпопулярніших способів виділення трендової та циклічної (флуктуаційної) компоненти часового ряду [340]:

$$y_t = \tau_t + c_t \quad (3.1)$$

де y_t – фактичні дані, τ_t – трендова компонента, c_t – циклічна компонента.

Болгарія-BGR; Кіпр-CYP; Чехія-CZE; Естонія-EST; Хорватія-HRV; Угорщина-HUN; Литва-LTU; Латвія-LVA; Мальта-MLT; Польща-POL; Румунія-ROU; Словачька Республіка-SVK; Словенія-SVN; Україна-UKR, Європейський Союз-EUU

Рисунок 3.3 – Відхилення ВВП на душу населення від лінії тренду в цілому по ЄС так і в окремих країнах (фільтр Годріка-Прескотта)

Джерело: сформовано автором на основі даних Світового Банку [399]

Трендова компонента τ_t виділяється з фактичного ряду даних y_t шляхом вирішення нерівності (3.2):

$$\min_{\tau_t} \sum_{t=1}^T ((y_t - \tau_t)^2 + \lambda((\tau_{t+1} - \tau_t) - (\tau_t - \tau_{t-1}))^2) \quad (3.2)$$

Найбільш стабільну динаміку яка характеризується незначним варіюванням ознак зазначеного показника, в межах 10-30%, мають Австрія

(23,07%), Бельгія (22,23%), Кіпр (24,37%), Німеччина (21,51%), Данія (21,94%), Іспанія (23,24%), Фінляндія (22,46%), Франція (20,63%), Великобританія (16,51%), Греція (26,78%), Угорщина (28,76%), Ірландія (23,12%), Італія (19,51%), Люксембург (26,86%), Мальта (26,86%), Нідерланди (22,16%), Португалія (21,32%), Словенія (26,79%), Швеція (23,28%).), а в межах 30-50% - Болгарія (43,5%), Чеська Республіка (34,67%), Естонія (41,13%), Хорватія (30,4%), Литва (43,31%), Латвія (43,44%), Польща (35,43%), Румунія (47,66%), Словацька Республіка (34,40%), що пояснюється в першу чергу отриманими можливостями зазначених країн після входження до зони ЄС.

Так у 2016 р. порівняно з роком вступу до ЄС Болгарія спромоглася підвищити ВВП на душу населення на 26%, Чеська Республіка – 58%, Польща – 86%, Румунія –16%, Словацька Республіка – 55%.

З метою визначення сили впливу рівня безробіття на зміну темпів росту ВВП було проведено регресійний аналіз їх взаємозалежності до початку фінансової кризи та після. Так, тенденція змін темпів росту ВВП на душу населення (Y) в країнах ЄС від рівня безробіття (Un) за період з 2000 по 2007 рр. може бути охарактеризована регресійною моделлю (3.3):

$$Y(Un) = 6.1447850 - 0.2810339 \times Un \quad (3.3)$$

де Y – зміна темпів росту ВВП;

Un – рівень безробіття.

Модель регресії свідчить про те, що рівень безробіття має негативний і дуже значущий вплив на економічне зростання країн ЄС в період з 2000-2007 рр. Основні характеристики отриманої регресійної моделі наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результати панельного аналізу залежності темпів росту ВВП на душу населення в країнах ЄС від рівня безробіття за період з 2000 по 2007 рр.

Показники	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
Un	-0,2810339	0,0561092	-5,01	0,000	-0,3916926 -0,1703752
const	6,144785	0,474773	12,94	0,000	5,208436 7,081134

Джерело: розраховано авторами на основі Світового Банку [399]

У період з 2007 до 2016 року економіки країн ЄС зазнали найбільшої рецесії. Так у 2009 р. з усіх країн ЄС лише в Польщі спостерігалось зростання ВВП на душу населення (2,75%), значні негативні зміни відбулися в Естонії (падіння ВВП на душу населення на 14,56%), Литві (на 13,86%), Латвії (на 12,98%) та Словенії (на 8,63%). З 28 країн ЄС лише 8 за співвідношенням показників зростання ВВП на душу населення та безробіття зайняли позиції у верхньому квантілі – це Швейцарія, Чехія, Німеччина, Угорщина, Болгарія, Румунія, Мальта та Польща. Проте, як було зазначено вище, середній рівень зростання ВВП на душу населення в країнах ЄС склав 0,64% за 2008-2016 рр, що майже в шість разів менше ніж в докризовий період. Найбільше зростання зазначеного показника, більш як у чотири рази відносно середнього показника для 28 країн ЄС з 2008 до 2016 року відбулося в Ірландії (5,06%), Мальті (4,57%), Польщі (5,06%), Румунії (4,08%).

У відповідності запропонованих Європейською комісією критеріїв виявлення, запобігання та появи потенційно шкідливих макроекономічних дисбалансів, які можуть негативно вплинути на економічну стабільність в країнах членах ЄС [198] перевищення 10% порогу середнього значення рівня безробіття за останні три роки відбулося в Греції (на 14,97%), Іспанії (на 12,03%), Хорватії (на 5,53%), Кіпрі (на 4,67%), Португалії (на 2,47%), Словаччині (на 1,47%), Франції (на 0,27%).

Найнижчий середній річний рівень безробіття за останні три роки був зафіксований в Німеччині (4,57%), Австрії (5,77%), Чехії (5,03%), Великої Британії (5,4%), Мальті (5,3%).

Основні характеристики отриманої в період з 2008 по 2016 рр модель регресії (3.4) залежності ВВП на душу населення (Y) в країнах ЄС від рівня безробіття (Un) наведені в табл. 3.3.

$$Y(Un) = 1.406869 - 0.0805075 \times Un, R - squared = 0.4567 \quad (3.4)$$

де Y – зміна темпів росту ВВП, Un – рівень безробіття.

Таблиця 3.3

Результати панельного аналізу залежності темпів росту ВВП на душу населення в країнах ЄС від рівня безробіття за період з 2008 по 2016 рр.

Показники	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
Un	-0,0805075	0,0562327	-1,43	0,152	-0,1907217 0,0297066
const	1,406869	0,6016552	2,34	0,019	0,2276466 2,586092

Джерело: розраховано авторами на основі [399]

Трансформації в Україні в наслідок світової фінансової та економічної кризи відбулися по більшості аспектів суспільного життя: рівень зайнятості, зарплати, доходів населення, розміру державних витрат на соціальні цілі, тощо. Так, рівень безробіття у 2016 р. зріс на 3% у порівняно з 2007 р. та склав 9,4% або 1691,5 тис. осіб [27]. Наслідком такої негативної тенденції стало збільшення рівня безробіття серед населення віком від 15-24 років (23%). Потрібно відзначити, що вперше з 2007 р. даний рівень безробіття на 0,7% перевищив середнє значення по країнам ЄС (у 2016 р. к – 8,7%). Проте, протягом всього аналізованого періоду лише у 2002 р. середній рівень безробіття перевищував 10% та становив 10,73% (рис. 3.4).

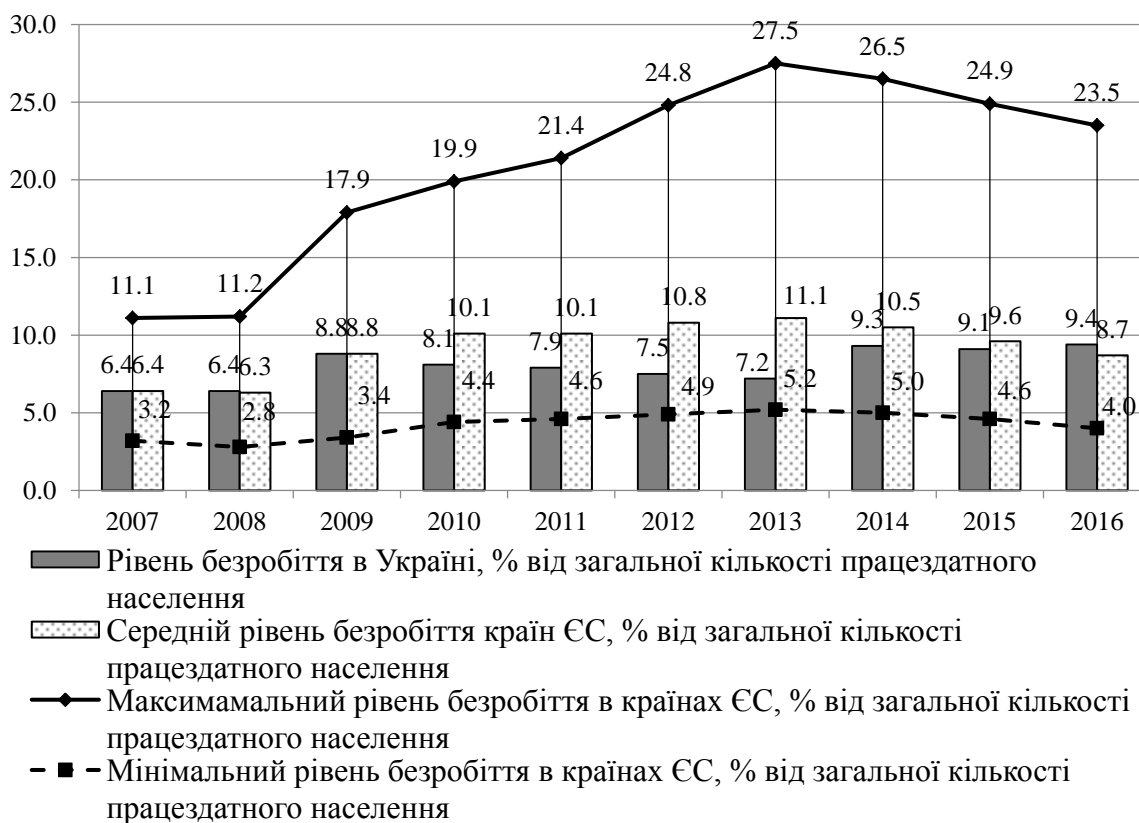

Рисунок 3.4 – Порівняння рівня безробіття в Україні та ЄС у період 2007-2016 рр.

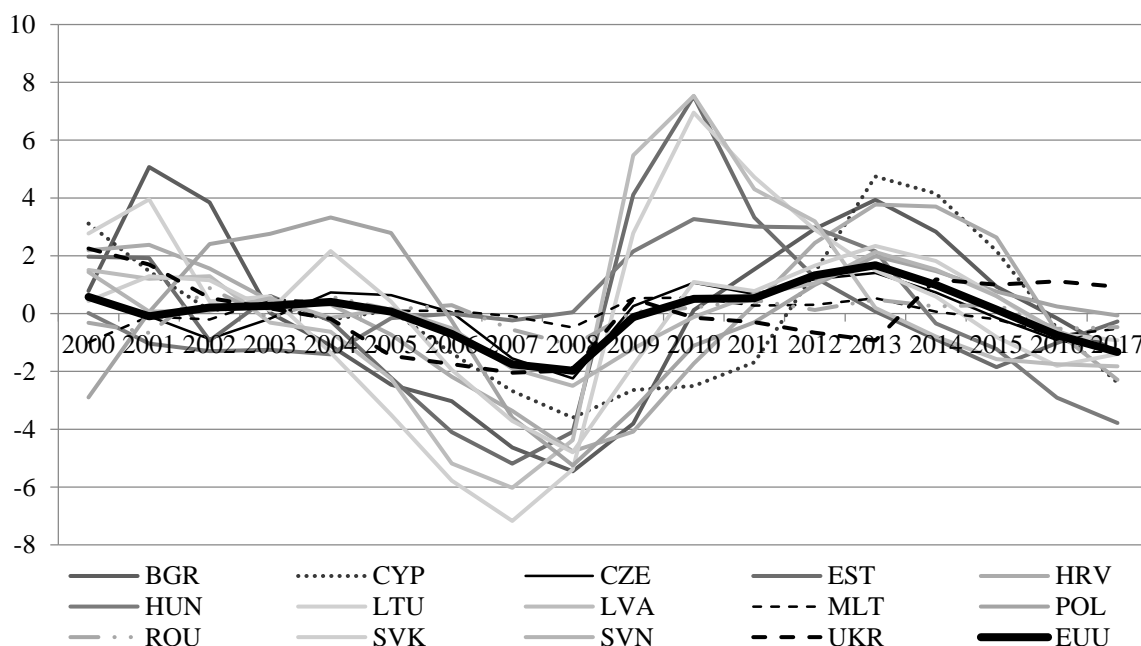
Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних [399]

Доповнюючи аналіз порівняння рівня безробіття коефіцієнтом варіації для країн-членів ЄС протягом 2000-2017 рр. можна стверджувати, що найбільш однорідну динаміку в межах 10-20% та не перевищуючи абсолютного значення по всьому регіоні продемонструвала Австрія (11,23%), Бельгія (9,01%), Фінляндія (15,09%), Франція (8,88%), Мальта (12,36%).

Проведені розрахунки за 2000-2016 рр для ЄС в цілому та України показують статистично значимий кореляційний зв'язок між флуктуаціями ВВП на душу населення (Y) та рівнем безробіття (Un), який можна представити у вигляді регресійного рівняння для ЄС в цілому (формула 3.3) та для України (формула 3.5):

$$Y(Un) = -22.71298 - 416.265 \times Un, R - squared = 0.5019 \quad (3.5)$$

де Y – зміна темпів росту ВВП; Un – рівень безробіття.

Болгарія-BGR; Кіпр-CYP; Чехія-CZE; Естонія-EST; Хорватія-HRV; Угорщина-HUN; Литва-LTU; Латвія-LVA; Мальта-MLT; Польща-POL; Румунія-ROU; Словацька Республіка-SVK; Словенія-SVK; Україна-UKR, Європейський Союз - EUU.

Рисунок 3.5 – Відхилення рівня безробіття від лінії тренду в цілому по ЄС так і в окремих країнах (фільтр Годріка-Прескотта)

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних Світового банку [399]

Як бачимо з наведених вище даних, інтеграційні процеси країн в Європейський Союз стали стимулом для їх соціального та економічного розвитку. У той же час, як зазначалося вище накопичення макроекономічної нестабільності призводить до різноманітності соціально-економічних умов і якості життя в окремих країнах. Основною гіпотезою роботи [179] є те, що країни з більшою макроекономічною стабільністю досягають більшого соціального прогресу.

Рівень середньої та мінімальної заробітної плати в гривневому еквіваленті з 2000 р. стрімко зростав та становив у 2017 р. 6785 грн та 3200 грн відповідно. Але відносно долара за даними рис. 3.6 спостерігається

неоднозначна тенденція: з 2000 р. до 2008р. рівень мінімальної та середньої заробітної плати зростає.

При цьому, у 2014-2017 рр. у зв'язку зі зростанням курсу долара стрімко скорочувався досягши свого мінімуму у 2016 р. (58 дол. США), що відповідало рівню 2005 р. (58 дол. США).

Свого максимального рівня мінімальна та середня заробітна плата в докризовий та після кризовий період досягала в роки сталих відміток курсу долара, так у 2008 р. її рівень склав 100 дол. США та 342 дол. США, а у 2013 р. – це 148 дол. США та 410 дол. США (рис. 3.6).

Серед країн ЄС мінімальний рівень заробітної плати на 1 січня 2017 р. за даними [203] мала Болгарія (235 Євро), яка спромоглася досягти найвищого відносного зростання з 2008 р. (+109%) порівняно з 22 країнами-членами ЄС в яких законодавчо встановлений мінімальний рівень зарплати. Україна за існуючою тенденцією 2014-2017 рр. та рівнем мінімальної заробітної плати в декілька разів відстає від країн-членів ЄС, зокрема з якими вона межує.

Так, Польща та Румунія підвищили мінімальний рівень заробітної плати з 2014 р. на 12,3% та 44,74% (Польща з 404 € на місяць у 2014 р. до 453 € на місяць у 2017 р. станом на 1 січня, Румунія зі 190 до 275 € на місяць).

В абсолютному вимірі найвищий рівень мінімальної заробітної плати на 1 січня 2017 р. вдалося досягти Люксембургу (1999 € на місяць), а Великою Британією – абсолютного приросту (+146 € на місяць) [203].

Значний негативний вплив на економічне зростання країни відіграє нерівність розподілу доходів населення [182]. Нерівність перешкоджає політичному процесу та демократичному управлінню оскільки породжує появу корупції внаслідок концентрації багатства та доходів у певних групах людей [410]. Індекс Джині є найпоширенішою мірою нерівності, який оцінюється за шкалою від 0 – повна рівність до 100 загальна нерівність [374].

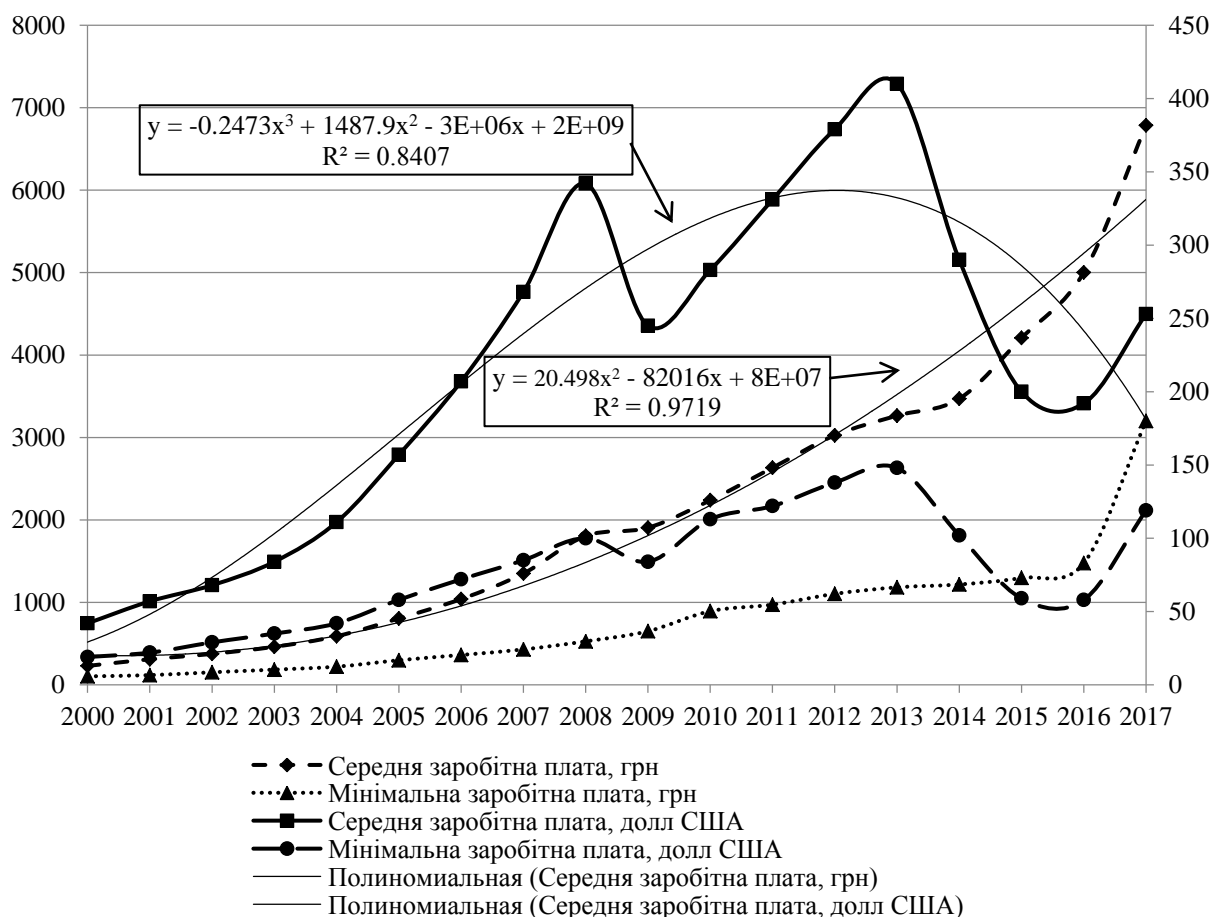
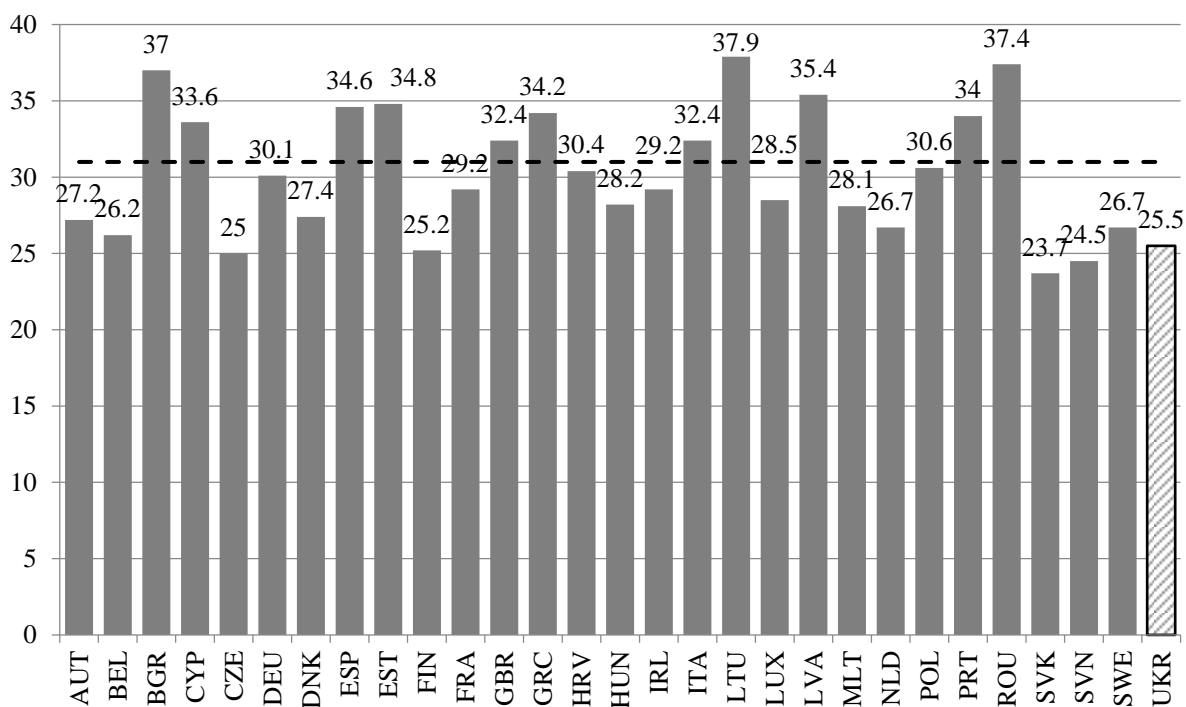

Рисунок 3. 6. – Динаміка середньої та мінімальної заробітної плати в Україні за 2000-2017 рр.

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі Державна служба статистики [27]

У 2015 р. Україна досягла значного прогресу в забезпеченні рівномірного розподілу доходів серед населення (індекс Джині склав 25,5). Порівнюючи даний показник з країнами ЄС (рис. 3.7) лише Словенія (24,5), Словаччина (23,7), Фінляндія (25,2) та Чехія (25) мали нижчий рівень нерівності доходів ніж в Україні. Болгарія, Литва, Румунія мали найвищий рівень індексу Джині в 2015 р., який перевищував середнє значення по ЄС на 6, 6,9 та 6,4 пункти відповідно.

Австрія-AUT; Бельгія-BEL; Болгарія-BGR; Кіпр-CYP; Чехія-CZE; Німеччина-DEU; Данія-DNK; Іспанія-ESP; Естонія-EST; Фінляндія-FIN; Франція-FRA; Великобританія-GBR; Греція-GRC; Хорватія-HRV; Угорщина-HUN; Ірландія-IRL; Італія-ITA; Литва-LTU; Люксембург-LUX; Латвія-LVA; Мальта-MLT; Нідерланди-NLD; Польща-POL; Португалія-PRT; Румунія-ROU; Словацька Республіка-SVK; Словенія-SVN; Швеція-SWE; Україна-UKR.

Рисунок 3.7 – Порівняльний аналіз коефіцієнту Джині за країнами ЄС та Україною, 2015 рік

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних Європейської статистичної служби [203]

Проведений кореляційно-регресійний аналіз впливу на зростання ВВП України структури населення за віком в період з 1991-2016 рр. засвідчив наявність статистично значущого та позитивного зв'язку між ВВП та групою населення віком від 15-64 років (табл. 3.4).

Відповідно до наведених даних в табл. 3.4 можна стверджувати, що поряд з іншими факторами, які потрібно додатково враховувати (оскільки запропонована модель лише на 25% описує взаємозалежність) показник

збільшення структури населення віком від 15-64 років може призводити до збільшення ВВП.

Таблиця 3.4

Взаємозв'язок між ВВП та кількістю населення України протягом
1991-2016 р.

Source	SS	df	MS			
Model	2.07109762	1	2.07109762	Number of obs =	26	
Residual	5.94261987	24	.247609161	F(1, 24) =	8.36	
Total	8.01371749	25	.320548699	Prob > F =	0.0080	
				R-squared =	0.2584	
				Adj R-squared =	0.2275	
				Root MSE =	.4976	

GDP	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
POP	14.76598	5.105583	2.89	0.008	4.228575	25.30339
_cons	-37.38261	21.59233	-1.73	0.096	-81.94699	7.181775

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних Світового банку [399]

Отже, результати дослідження наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених дають підстави структурувати основні тенденції впливу соціальних детермінант на макроекономічну стабільність країни. Так, серед основних соціальних детермінант можна виокремити наступні: ВВП на душу населення, кількість населення; коефіцієнт Джині; рівень середньої та мінімальної заробітної плати; рівень освіти та культури, кількість працездатного населення та ін.

У зв'язку з цим актуальності набуває аналіз впливу соціальних детермінант на рівень макроекономічної стабільності та навпаки. При цьому, необхідним є консолідація цих параметрів у єдиний інтегральний індекс, який би описував ефективність соціального розвитку країни.

3.2 Науково-методичний підхід до оцінки інтегрального індексу соціального прогресу як детермінанти макроекономічної стабільності країни

У 2010 р. країни ЄС прийняли важливий рамковий документ – Стратегію «Європа 2020», який визначив концептуальні напрямки інвестування в соціальний розвиток. Зміни напрямків та інвестиційного забезпечення реформ соціальної сфери, визначені цією Стратегією, мали суттєвий вплив на рівень макроекономічної стабільності країн – членів ЄС.

Результати дослідження приведені у попередньому підрозділі актуалізують питання вивчення конвергенції (взаємовпливу) соціальних детермінант та рівня макроекономічної стабільності. У рамках даного дослідження автором запропоновано об'єднати усі соціальні детермінанти макроекономічної стабільності у інтегральний індекс соціального прогресу. У зв'язку з цим, доцільним є виокремлення основних параметрів, критерії та методу розрахунку єдиного інтегрального індексу соціального прогресу країни.

Теоретичні та прикладні передумови впливу соціальних факторів на макроекономічні показники всебічно розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Слід зауважити, що більшість вчених розглядають сутність соціального прогресу з позиції руху в перед. Так, у праці [131] визначають соціальний прогрес як планомірний розвиток суспільства від менш до більш досконалих форм. При цьому автори у якості головного у критерію розглядають кількісне збільшення та якісне вдосконалення суспільних умов життєдіяльності людей [131].

Окрім цього науковці визначають, що параметри соціального прогресу деталізують основні критерії суспільного розвитку, виокремлюючи наступні:

- умови життєдіяльності;

- соціальну структуру населення;
- спосіб життя;
- рівень доходів населення;
- рівномірність розподілу доходів;
- доступ до систем освіти та охорони здоров'я;
- соціально-демографічні показники [131].

Вчені у праці [133] визначають, що основна мета соціального прогресу – це суспільний розвиток в основі якого є підвищення матеріального та культурного рівнів життя суспільства, шляхом формування умов для всебічного розвитку особистості. При цьому автори наголошують, ключовим індикатором у даному випадку стають сучасні інноваційні технології.

З філософської точки зору, вчені наголошують про критеріями суспільного розвитку є не об'єктивні, а суб'єктивні характеристики. У першу чергу, вони пояснюють це тим, що оцінка суспільного прогресу залежить від шкали цінностей суб'єкту який здійснює дану оцінку. Автори наголошують, що за одним і тим же критерієм можна визнати як прогрес та і регрес. До цієї ж думки приходять і французький філософ Лаланда А. розглядаючи прогрес як суто відносну дефініцію, оскільки, його оцінка залежить від шкали цінностей того хто характеризує прогрес.

У праці [20] визначаючи соціальний прогрес спирається на погляди Тодд А. Д., який в роботі «Теорії соціального прогресу» наголошує, що прогрес – це людське поняття, «... настільки людське, що кожен мислить його по-своєму».

Традиційно з філософської точки зору вчені приходять до висновку, що суспільний прогрес необхідно розглядати через призму соціального прогресу, який визначається як безперервний процес розвитку та самовдосконалення людської сутності, що є невід'ємною складовою покращення умов буття та життєдіяльності.

У праці [22] автор ототожнює соціальний прогрес з суспільним добробутом населення країни, що включає в себе соціальні блага як рівень

освіти, культури, стан навколишнього середовища, рівень безпеки, наявність суспільних інститутів тощо.

Низка вчених [91] визначають, що соціальний прогрес залежить від індексу людського розвитку суспільства. Слід відмітити, що розглядаючи соціальний прогрес автор [24] приходять до висновку, що необхідною його умовою є соціальний розвиток країни, який розглядається як альтернатива економічного розвитку.

У своїй праці вчені [24] зазначають, що експерти міжнародного науково-дослідницького проекту Social Progress Imperative пропонують власний «Індекс соціального прогресу». При цьому, автори [91] пропонують оцінювати країни за основними факторами добробуту населення, що включає наступні параметри:

- доступ до гігієни;
- доступ до житла;
- доступ до харчування;
- доступ до охорони здоров'я;
- доступ до інформації та освіти;
- дотримання прав і свобод людини;
- рівень толерантності [362].

Слід відмітити, що Індекс соціального прогресу (The Social Progress Index) це інтегральний індекс, який вимірює досягнення країн світу з точки зору суспільного добробуту та соціального прогресу. Даний індекс був започаткований у 2013 році М. Портера, голови «The Social Progress Imperative», професора Гарвардського університету, фахівця в галузі стратегічного управління та міжнародної конкурентоспроможності.

Згідно методики даний індекс аналізує країни, які мають відповідну статистичну базу даних. Тобто найбільша питома вага припадає на статистичні дані.

Згідно офіційного звіту Україна суттєво відстає за даним індексом соціального прогресу порівнюючи з країнами-новими членами ЄС (рис. 3.8).

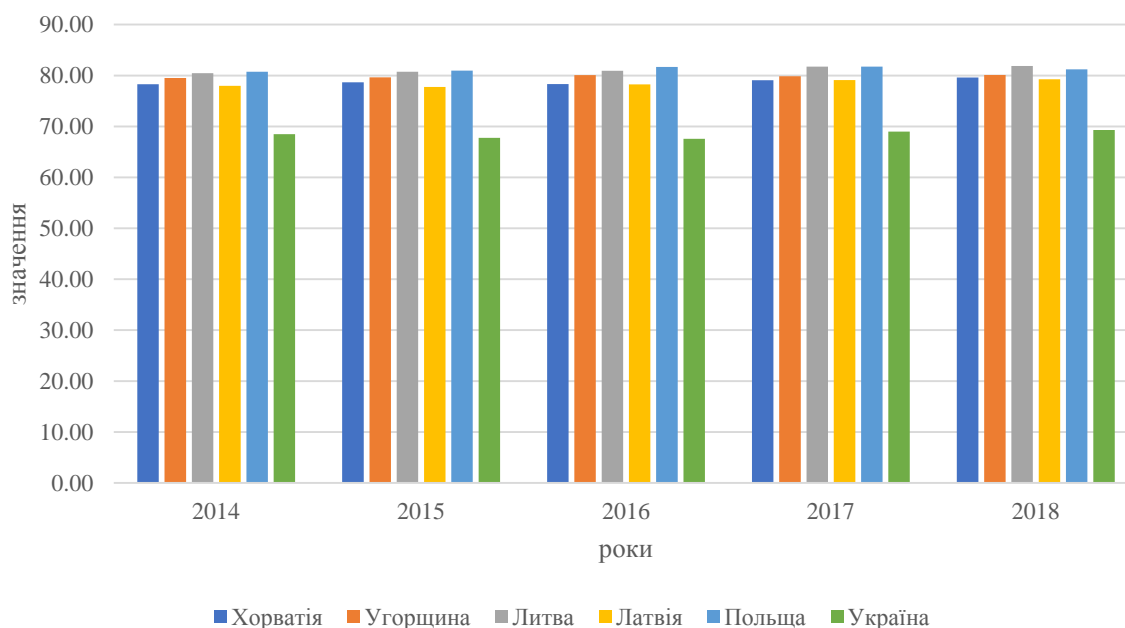

Рисунок 3.8 – Динаміка індексу соціального прогресу за даними Social Progress Imperative

Джерело: побудовано автором на основі даних [362]

Тернова І. А. у своїй праці аналізуючи рівень соціального та економічного розвитку України в сучасних умовах функціонування світової економіки пропонує оцінювати соціальний розвиток країни за репрезентативними світовими індексами, а саме:

1. Індекс демократії
2. Індекс процвітання
3. Індекс глобалізації
4. Індекс глобальної конкурентоспроможності
5. Індекс інновацій
6. Індекс корупції
7. Індекс податкового навантаження
8. Індекс економічної свободи та інші [125].

Анна-Марія Попа використовує економетричну модель, з метою перевірки спрямованості та значущості впливу соціальних факторів на економічним зростання європейських країн в період 2005-2009 рр. [335].

Автором у праці [335] в якості залежної змінної використовується ВВП на душу населення, а незалежними змінними виступають: відсоток населення, яке перебуває під ризиком бідності, рівень безробіття, тривалість життя та очікуваний період навчання. Результатом дослідження стало підтвердження гіпотези про існування міцного зв'язку між соціальним та економічним розвитком країни.

Крім того, для більш повного аналізу, окрім запропонованих параметрів, на думку автора, необхідно додатково враховувати фінансові, політичні та законодавчі фактори в рамках кожної досліджуваної країни.

Море І. та Айу Дж. [308] використовують виробничу функцію Кобба-Дугласа (3.6), щоб показати роль соціальних інституцій в економічному розвитку та нерівності у Південній Африці за період 1994-2013:

$$Y = f(GDCF, LFPR, EDUEXP, HEXP, T) \quad (3.6)$$

де Y – ВВП на душу населення;

$GDCF$ – формування валового внутрішнього капіталу;

$LFPR$ – робоча сила;

$EDUEXP$ – витрати на освіту;

$HEXP$ – витрати на охорону здоров'я;

T – відкритість торгівлі.

Автори у праці [308] приходять до висновку існування різної направленості та сили впливу на економічне зростання та диспропорції витрат на освіту та охорону здоров'я [308]. Так, вплив витрат на освіту на економічне зростання мав статистично значимий та позитивний характер, а

витрати на охорону здоров'я – негативний та статистично незначний характер.

При цьому, на диспропорцію витрати в освіту очікувано впливали негативно але така залежність була статистично незначна, на противагу їм витрати на охорону здоров'я мали суттєвий та негативний вплив [308].

Емпіричні дослідження проведені в роботі [218] визнають що соціальні інститути та інфраструктура мають позитивний вплив на економічне зростання та соціальний розвиток Південної Африки.

Давід Састеллс-Куїнтана та Вісенте Роуела у своїй праці [180] досліджували зв'язок між економічним розвитком та безробіттям. Вони виявили, що поряд зі зростанням диспропорцій у доходах високий та стійкий рівень безробіття має негативний і значний ефект на довгострокове економічне зростання.

Вчені у праці [145] стверджують про існування значної кореляція між економічним зростанням та зміною індексу безробіття в Йорданії та деяких інших Арабських країнах. Основні результати дослідження вчених у праці [250] свідчать що збільшення економічного зростання на 1% призведе до зниження рівня безробіття на 0,16%.

Науковці Давід Бдум, Давід Каннінг та Джайпі Севілла у своїй праці розглядаючи у своїй роботі [171] приходять до висновку про необхідність проведення урядами країн відповідної демографічної політики, оскільки вікова структура населення країни, яка відрізняється економічною активністю людей на різних етапах життя, за її зміни може мати значний вплив на економічні показники розвитку та конкурентоспроможності країни [171]. В основі дослідження авторів лежить розгляд трьох основних гіпотез:

- 1) зростання населення обмежує економічний розвиток («песимістична» теорія);
- 2) зміна населення може сприяти економічному зростанню («оптимістична» теорія);

3) зміна населення не має суттєвого впливу на економічне зростання (теорія нейтралітету)

Додатковим фактором економічного зростання країни є рівень освіти її населення [220]. Використання модифікованої моделі Кобба-Дугласа в роботі [253] дозволило авторам прийти до висновку, що одним з пояснювальних факторів зростання ВВП Маврикії в період 1990-2006 рр. була освіта населення, яка виступає дійсно інструментом підвищення продуктивності праці. Проведений аналіз основних детермінант економічного зростання близько ніж в 100 країнах у період з 1960 по 1995 рік засвідчив наявність позитивного зв'язку економічного зростання з періодом початку навчання молоді чоловічої статі та незначного зв'язку періодом початку навчання молоді жіночої статі у середній та вищій школах [120].

Марта Ева Куц вивчаючи процеси соціальної конвергенції за допомогою ланцюгової матриці переходу Маркова в 24 країн-членів ЄС в період з 1995-2012 рр приходять до висновку про наявності конвергенції стаціонарного розподілу; однак, підтверджується низький рівень конвергенції мирного устрою країни [213]. Основні показники дослідження автор зводить до десяти груп: населення, ринок праці та охорона праці, охорона здоров'я та соціальна допомога, освіта, дозвілля, умови проживання, транспорт та зв'язок, соціальне забезпечення, доходи та витрати населення, навколишнє природне середовище.

Вивченням питань можливості скорочення відмінностей у рівнях життя країн після інтеграції в ЄС присвячена робота [364]. Аналізуючи дохід на душу населення для вираження диверсифікації рівня життя серед 15 держав-членів ЄС за період 1960-1997 років, науковець відзначає відсутність конвергенції між досліджуваними країнами. Автор відмічає, що темпи зростання доходу на душу населення менш розвинених країн не є достатньо високими, щоб гарантувати абсолютне зменшення невідповідності рівня життя серед країн ЄС.

На основі вище-проведених (у тому числі у попередньому підрозділі) результатів дослідження автором було запропоновано об'єднати сукупність соціальних детермінант у єдиний інтегральний індекс соціального прогресу. При цьому, у рамках даного дослідження, автором запропоновано вимірювати рівень соціального прогресу національної економіки в контексті зростання макроекономічної стабільності.

Даний інтегральний індикатор соціального прогресу, який на відміні від існуючих, методом евклідових відстаней та середньої геометричної узагальнює нормалізовані значення параметрів, які характеризують рівень життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури.

З урахуванням вище наведеного, автором запропоновано розраховувати три субіндекси:

1. «Життя, Здоров'я, Добробут».
2. «Наука. Освіта. Культура».
3. «Свобода. Рівність. Безпека».

Дані субіндекси соціального прогресу, об'єднують дев'ятнадцять параметрів. Параметрів. У таблиці 3.5 наведені базові компоненти та джерела інформації субіндексів інтегрального індексу соціального прогресу.

Таблиця 3.5

Основні складові та джерела інформації субіндексів інтегрального індексу соціального прогресу

ІНДИКАТОРИ	ПОЗНАЧЕННЯ	ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ
1	2	3
«Життя. Здоров'я. Добробут»	I_{hi}	
Індекс людського розвитку	k_{hdi}	Human Development Report
Глобальний індекс голоду	k_{ghi}	The International Food Policy Research Institute
Індекс процвітання	k_{pi}	Legatum institute

Продовження табл. 3.5

1	2	3
Витрати на охорону здоров'я	k_{he}	World Development Indicators
Частка населення віком 15-64 років у % від загальної кількості	k_{pop}	
Частка населення віком 0-14 у % від загальної кількості	k_{pa}	World Development Indicators World Economic Forum
Коефіцієнт Джині	k_{gni}	
Частка населення, що живе в умовах бідності у % до загальної кількості	k_{phr}	
Очікувана тривалість життя	k_{leb}	
«Наука. Освіта. Культура»	I_{sec}	
Кількість патентних заявок	k_{pap}	World Development Indicators
Глобальний інноваційний індекс	k_{gii}	Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
Частка державних видатків на освіту у ВВП	k_{ge}	World Development Indicators
Валовий коефіцієнт охоплення освітою	k_{ger}	
Частка державних видатків на дослідження та розробки у ВВП	k_{rde}	
«Свобода. Рівність. Безпека»	I_{fes}	
Індекс економічної свободи	k_{ief}	The Heritage Foundation
Індекс свободи преси	k_{pfi}	Reporters Without Borders
Індекс громадянських свобод	k_{cli}	The Freedom House
Міжнародний індекс захисту прав власності	k_{ipr}	DC-based Property Rights Alliance
Індекс мережевої готовності	k_{nri}	World Economic Forum

Джерело: запропоновано автором

Інтегральний індикатор соціального прогресу (I_{sp}) пропонується розраховувати методом середньої геометричної (формула 3.7):

$$I_{sp} = \sqrt[3]{I_{lhi} \times I_{sec} \times I_{fes}} \quad (3.7)$$

де I_{lhi} – субіндекс «Життя, Здоров'я, Дробробут»;

I_{sec} – субіндекс «Наука. Освіта. Культура»;

I_{fes} – субіндекс «Свобода. Рівність. Безпека».

Синтетичні субіндекси I_{hi} , I_{sec} та I_{fes} розраховується за методом TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to an Ideal Solution). Даний метод заснований на визначені евклідових відстаней між фактичними значеннями та еталонними – нормативними або прийнятими як граничні.

У першу чергу здійснюється нормалізація вихідних даних за формулою:

$$r_{ij} = \sqrt{\frac{E_{ij}}{\sum_j E_{ij}}} \quad (3.8)$$

У разі необхідності врахування важливості показників w_j , нормалізовані дані масштабують:

$$v_{ij} = w_j \times r_{ij} \quad (3.9)$$

Для кожного j -го показника визначають найкращу V_j^+ та найгіршу V_j^- точки. Відстані до найкращої (S_i) та найгіршої (R_i) точок розраховують за формулами (3.10) та (3.11):

$$S_i = \sqrt{\sum_j (v_{ij} - V_j^+)^2} \quad (3.10)$$

$$R_i = \sqrt{\sum_j (v_{ij} - V_j^-)^2} \quad (3.11)$$

Узагальнений показник, який характеризує i -ту альтернативу, має вигляд:

$$C_i^* = \frac{R_i}{S_i + R_i} \quad (3.12)$$

Найкращою вважається альтернатива, якій відповідає найбільше значення показника C_i^* , тобто пріоритетний ряд альтернатив необхідно будувати за його зменшенням [119].

Як вже зазначалось у таблиці 3.5 кожен субіндекс має відповідні параметри, які розраховуються за відповідною методикою, що подана у таблиці 3.6–3.7.

Таблиця 3.6

Джерела інформації субіндексу «Життя, Здоров'я, Дробробут» інтегрального індексу соціального прогресу

ПАРАМЕТР	РОЗРАХУНОК	НАПРЯМ ВПЛИВУ
k_{hdi}	Індекс ранжується від 0 до 1	стимулятор
k_{ghi}	Індекс ранжується від 0 – найкращий бал (без голоду) до 100 – найгірший	дестимулятор
k_{pi}	Індекс ранжується від 0 до 100	стимулятор
k_{he}	Сума витрат державного та приватного медичного обслуговування у структурі ВВП	стимулятор
k_{pop}	Загальна чисельність населення віком від 15 до 64 років у відсотках від загальної чисельності населення	стимулятор
k_{pa}	Населення у віці від 0 до 14 у відсотках від загальної чисельності населення	стимулятор
k_{gni}	Коефіцієнт Джіні - це валовий національний дохід, конвертований у долари США за методом Світового банку Атлас, поділений на середньовічну кількість населення	стимулятор
k_{phr}	Відсоток населення, що знаходиться за межами національної межі бідності. Національні оцінки базуються на підрахунках населення за підсумками досліджень результатів опитування домашніх господарств	дестимулятор
k_{leb}	Кількість прожитих років, якщо пануючі закономірності смертності на момент народження залишаться однаковими протягом усього життя	стимулятор

Джерело: запропоновано автором

Усі дев'ятнадцять параметрів нормалізовані залежно від напрямку їх впливу на рівень соціального прогресу (стимулятори або дестимулятори).

Оскільки в межах запропонованої методики розрахунку інтегрального індексу соціального прогресу, використовується інформаційна база показників як стимуляторів, так і дестимуляторів актуальності набуває процедура їх нормалізації за допомогою формул 3.13 та 3.14.

Для показників-стимуляторів, збільшення яких супроводжується збільшенням інтегрального індексу соціального прогресу:

$$X_{jt} = \frac{k_{jt}}{\max_t\{k_{jt}\}} \quad (3.13)$$

де k_{jt} – фактичне значення j -того показника за t -ий період часу;

X_{jt} – нормалізований j -тий показник за t -ий період часу.

Таблиця 3.7

Джерела інформації субіндексів «Наука. Освіта. Культура» та «Свобода. Рівність. Безпека» інтегрального індексу соціального прогресу

ПАРАМЕТР	РОЗРАХУНОК	НАПРЯМ ВПЛИВУ
	«НАУКА. ОСВІТА. КУЛЬТУРА»	
k_{rap}	Заявки, подані на отримання патентів, або права на винахід - продукт, процес, нове технічне рішення проблеми	стимулятор
k_{gii}	Індекс ранжується: від 0 до 7 (2007-2010), від 0 до 100 (2011-2017)	стимулятор
k_{ge}	Державні витрати на освіту (поточний капітал, трансферти) виражаються у відсотках від ВВП	стимулятор
k_{ger}	Співвідношення загальної кількості зарахованих на навчання незалежно від віку до кількості людей вікової групи у відповідності до рівня освіти	стимулятор
k_{rde}	Поточні та капітальні витрати на систематичну творчу роботу, спрямовану на розвиток техніки та науки	стимулятор
	«СВОБОДА. РІВНІСТЬ. БЕЗПЕКА»	
k_{ief}	Індекс ранжується від 0 (мінімальна свобода) до 100 (максимальна свобода)	стимулятор
k_{pfi}	Індекс ранжується від 0 (найкращий показник) до 100 (найгірший показник)	дестимулятор
k_{cli}	Індекс ранжується від 1 (максимальна свобода) до 7 (мінімальна свобода)	дестимулятор
k_{ipr}	Індекс ранжується від 0 до 10	стимулятор
k_{nri}	Індекс ранжується від 1 (максимальна свобода) до 7 (мінімальна свобода)	дестимулятор

Джерело: запропоновано автором

Для показників-дестимуляторів, збільшення яких супроводжується зменшенням інтегрального індексу соціального прогресу:

$$X_{jt} = \frac{\max_t\{k_{jt}\} - k_{jt}}{\max_t\{k_{jt}\} - \min_t\{k_{jt}\}} \quad (3.14)$$

При цьому, максимальні та мінімальні значення параметрів в процесі нормалізації визначалися або як нормативи, встановлені профільними міжнародними інституціями, або, у разі відсутності нормативів – як граничні значення відповідного параметру по досліджуваній вибірці країн.

Властивості даних головних пояснювальних показників інтегрального індексу соціального прогресу та їх описові статистичні характеристики наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Описова статистика основних пояснювальних показників інтегрального індексу соціального прогресу

ПАРАМ ЕТР	ЗНАЧЕННЯ			СТАНДАРТНЕ ВІДХИЛЕННЯ
	СЕРЕДНЄ	МІНІМАЛЬНЕ	МАКСИМАЛЬНЕ	
1	2	3	4	5
k _{hdi}	0,7211875	0,673	0,748	0,0237661
k _{ghi}	4,972941	1,9	13,7	2,545208
k _{pi}	52,75636	51,75	53,93	0,6532274
k _{he}	6,776947	5,588903	7,807534	0,7071699
k _{pop}	69,52356	68,60608	70,16267	0,4272054
k _{pa}	14,9422	14,10357	17,11799	0,8896512
k _{gni}	2265,882	700	3800	1076,691
k _{phr}	27,21333	3,8	83,3	29,43246
k _{leb}	69,25442	67,85951	71,18951	1,381256
k _{pap}	3139,882	1601	7208	1421,289
k _{gii}	23,93727	2,24	37,6	16,94854

Продовження табл. 3.8

1	2	3	4	5
k_{ge}	5,911403	4,16794	7,31364	0,8269676
k_{ger}	72,68068	48,70301	84,1975	12,62112
k_{rde}	0,8792119	0,61742	1,11322	0,1509864
k_{ief}	49,25	45,8	55,8	3,031647
k_{pfi}	35,69167	19,3	54	11,44866
k_{cli}	2,583333	2	3	0,5149287
k_{ipr}	4,06	3,4	4,3	0,2796824
k_{nri}	3,788	3,48	4,2	0,2482292

Джерело: розраховано автором

Останнім етапом розрахунку інтегрального індексу соціального прогресу є ранжування країн. Автором запропоновано класифікувати країни за рівнем інтегрального індексу соціального прогресу на 4 групи: високий рівень; рівень вище середнього; рівень нижче середнього; низький рівень (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9

Градація та межі рівнів інтегрального індексу соціального прогресу

МЕЖІ РІВНІВ	ВІДПОВІДНИЙ РІВЕНЬ
$I_{sp_i} \geq \bar{I}_{sp_t} + \sigma$	Високий
$\bar{I}_{sp_t} \leq I_{sp_i} < \bar{I}_{sp_t} + \sigma$	Вище середнього
$I_{sp_t} - \sigma \leq I_{sp_i} < I_{sp_t}$	Нижче середнього
$I_{sp_i} < \bar{I}_{sp_t} - \sigma$	Низький

I_{sp_i} – фактичне значення індикатору соціального прогресу в i -тій країні в t -ому періоді; \bar{I}_{sp_t} – середнє значення інтегрального індикатору соціального прогресу в t -ому періоді по всій вибірці країн, σ – стандартне відхилення

Джерело: запропоновано автором

Отже розрахунок інтегрального індексу соціального прогресу здійснюється за такими основними етапами: формування матриці даних; нормалізація параметрів; розрахунок індексів; розрахунок інтегрального індексу соціального прогресу та градація країн за рівнем індексу соціального прогресу (рис 3.9).

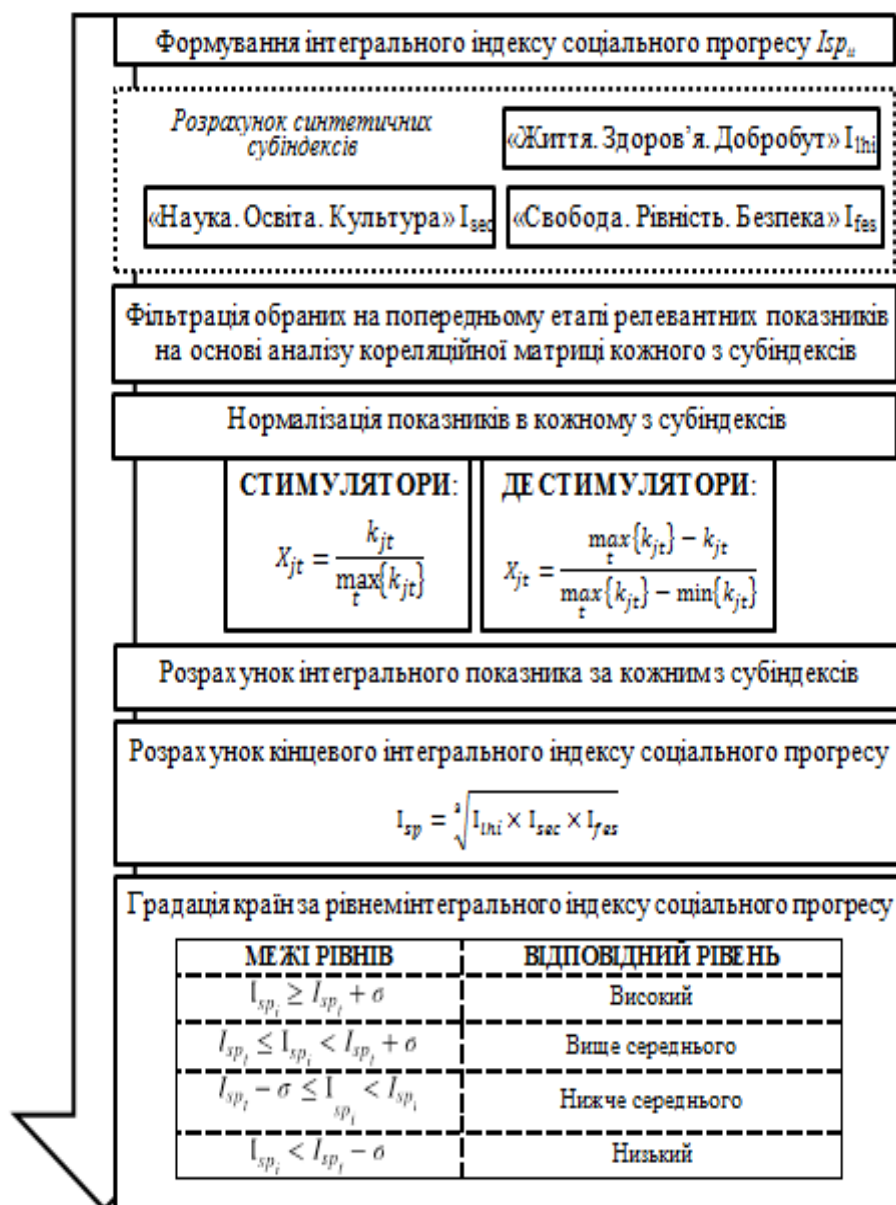

Рисунок 3.9 – Узагальнені етапи розрахунку інтегрального індексу соціального прогресу

Джерело: запропоновано автором

При запропонованому підході розрахунку інтегрального індексу соціального прогресу використання єдиної система показників дозволяє проводити порівняльний аналіз різних країн, виявляти флуктуації їх розвитку та здійснювати оцінки впливу на макроекономічну стабільність країни.

Також відмітимо, що оскільки при проведенні реформ соціальної сфери в Україні в контексті входження до єдиного європейського простору важливою є орієнтація на досвід саме тих країн, для яких в межах даного дослідження підтверджено однотипну з Україною залежність між динамікою флуктуацій ВВП на душу населення та витрат на соціальний розвиток.

Виходячи з цього, з метою апробації запропонованого підходу було розраховано інтегральний індекс соціального прогресу для України (табл. 3.10) та 5 країн – нових членів ЄС (Литва, Латвія, Хорватія, Румунія, Польща), які за результатами дослідження мають однакові коливання основних макроекономічних та соціальних показників. Періодом дослідження обрано 2000-2017 рр. (до та після прийняття Стратегії «Європа 2020»).

Таблиця 3.10

Інтегральний індекс соціального прогресу для України
в період 2000–2017 рр.

Рік	I_{hi}	I_{sec}	I_{fes}	I_{sp}
1	2	3	4	5
2000	0,43800	0,31474	0,478	0,40391
2001	0,44849	0,33905	0,485	0,41936
2002	0,41648	0,25910	0,482	0,37328
2003	0,47930	0,26723	0,511	0,40300
2004	0,41264	0,33687	0,537	0,42105
2005	0,41691	0,33754	0,68190	0,45782
2006	0,43329	0,33755	0,69326	0,46631
2007	0,51921	0,33288	0,65521	0,48381
2008	0,56338	0,33304	0,60508	0,48421
2009	0,58860	0,32497	0,58830	0,48278

Продовження табл. 3.10

2010	0,56922	0,24297	0,52361	0,41682
2011	0,56961	0,29481	0,50478	0,43928
2012	0,56705	0,30814	0,50070	0,44393
2013	0,58637	0,30814	0,53333	0,45846
2014	0,60030	0,29108	0,54244	0,45594
2015	0,58539	0,14903	0,51404	0,35529
2016	0,56705	0,28477	0,53543	0,45594
2017	0,57535	0,25567	0,52546	0,35529
CV	14,41%	16,79%	12,88%	8,92%

Джерело: розраховано автором

Потрібно відзначити, аналіз варіації зазначених субіндексів та інтегрального індексу соціального прогресу (табл. 3.9) не перевищує 33% що дає можливість охарактеризувати дану сукупність як однорідну. Середній рівень інтегрального індексу соціального прогресу протягом всього аналізованого періоду 0,44 одиниці, що відповідає помірному рівню розвитку.

Провівши аналіз даних наведених в табл. 3.9, справедливо зазначити що одними із факторів стримуючих позитивну динаміку інтегрального індексу соціального прогресу були складові субіндексу «Наука. Освіта. Культура» середній рівень якого протягом аналізованого періоду склав 0,3 одиниці та відзначався найбільшою мінливістю.

Результати порівняння розрахунків запропонованого індексу соціального прогресу для країн ЄС та України за період 2000-2017 роки представлені у таблиці 3.11

Таблиця 3.11

Розрахунок інтегрального індексу людського капіталу для частини країн ЄС та України за період 2000-2017 років

РІК	ЛАТВІЯ	ЛИТВА	ПОЛЬЩА	ХОРВАТІЯ	РУМУНІЯ	УКРАЇНА
2000	0,472625	0,440838	0,509688	0,474581	0,299257	0,403911

Продовження табл. 3.11

1	2	3	4	5	6	7
2001	0,466392	0,506713	0,504098	0,44568	0,346526	0,419362
2002	0,494464	0,53406	0,520724	0,497064	0,371321	0,373284
2003	0,473491	0,528093	0,508682	0,49833	0,378692	0,403004
2004	0,482424	0,559209	0,523779	0,521673	0,398735	0,421055
2005	0,458974	0,533725	0,528677	0,48787	0,377312	0,457829
2006	0,620411	0,660946	0,585184	0,544836	0,493224	0,466312
2007	0,572403	0,626801	0,576961	0,557847	0,538957	0,48381
2008	0,564025	0,61679	0,581221	0,561141	0,513517	0,484217
2009	0,55122	0,627171	0,588015	0,555485	0,535377	0,482789
2010	0,549822	0,611005	0,590742	0,551684	0,526842	0,416824
2011	0,537617	0,603864	0,586228	0,545427	0,511958	0,43928
2012	0,565488	0,59369	0,602505	0,539281	0,508311	0,443934
2013	0,548991	0,584306	0,575183	0,563395	0,486565	0,458466
2014	0,5404	0,57529	0,601398	0,5549	0,489163	0,455948
2015	0,481404	0,533207	0,540267	0,552531	0,415555	0,35529
2016	0,572403	0,61679	0,588015	0,561141	0,535377	0,43928
2017	0,5404	0,627171	0,590742	0,555485	0,526842	0,443934
<i>Mean</i>	0,523759	0,570982	0,55771	0,528233	0,449457	0,435332
<i>Std. Dev.</i>	0,048028	0,056026	0,036489	0,036254	0,077854	0,038814
<i>CV</i>	0,091698	0,098123	0,065427	0,068633	0,173218	0,08916

Джерело: розраховано автором

Проведені емпіричні розрахунки для досліджуваної вибірки країн за 2000-2017 рр. (рис. 3.10) свідчать, що середнє за цей період значення індикатора I_{sp} було низьким для Румунії (0,449) та для України (0,435).

При цьому зазначимо, що коефіцієнт варіації індикатора I_{sp} для Румунії склав 17%, що свідчить про наявність позитивних флуктуацій в динаміці часового ряду (за період з моменту вступу до ЄС до 2017 р. він збільшився на 12,86%), тоді як для України коливання цього показника були незначними. Залежно від фактичних значень індикатора I_{sp} по кожній з досліджуваних

країн у відповідному році порівняно із середнім по всій вибірці зроблені висновки про наближеність векторів соціальних реформ, які проводяться в них.

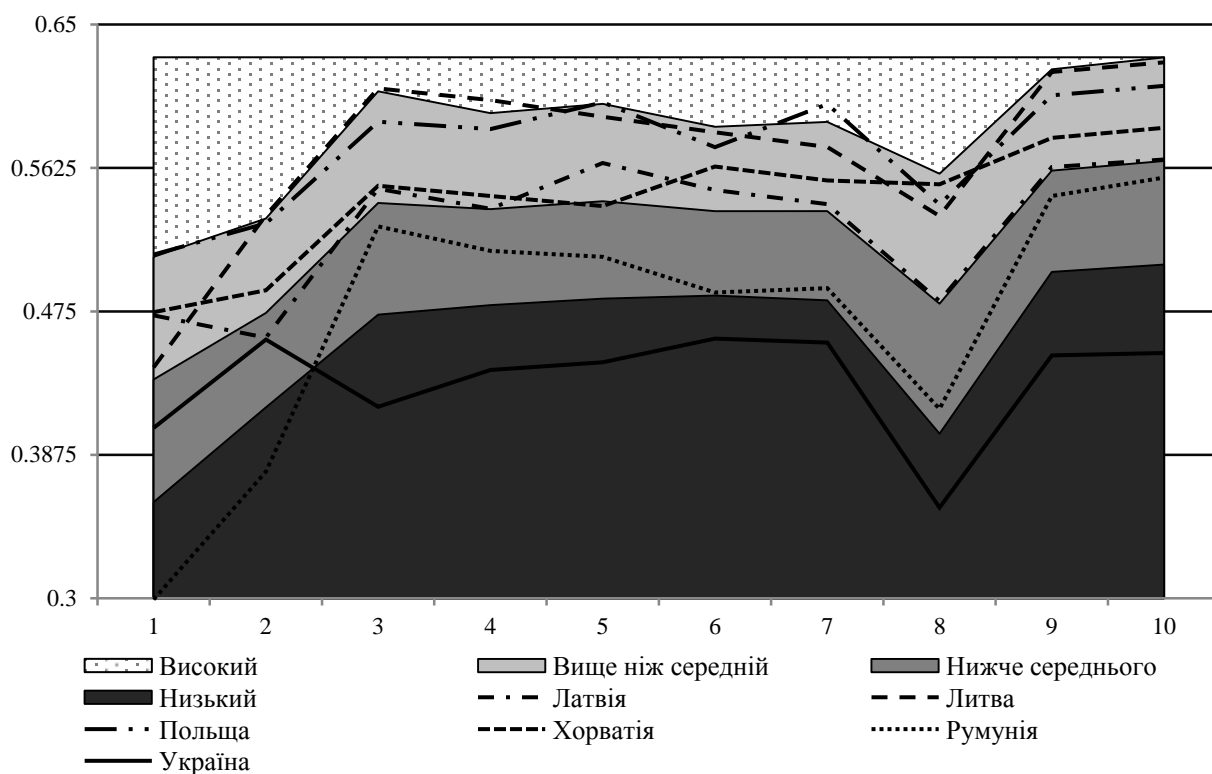

Рисунок 3.10 – Результати градації країн – нових членів ЄС за рівнем інтегрального індексу соціального прогресу

Джерело: розраховано автором

Отримані результати дослідження свідчать про наявність взаємовпливу між соціальними детермінантами, що згруповані у запропонований авторам єдиний інтегральний індекс соціального прогресу та рівнем макроекономічної стабільності.

У зв'язку з цим, доцільним є визначення пріоритетних напрямів реформування економіки України з урахуванням досвіду п'яти країн нових членів ЄС та врахуванні конвергентних та дивергентних ланцюгів взаємозв'язків індексу соціального прогресу та рівня макроекономічної стабільності.

3.3 Моделювання стратегій реформ в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу

Україна вже розпочала процес євроінтеграції, що супроводжується впровадженням низки реформ у всіх галузях економіки. При цьому, однією із головних вимог ЄС є гармонізація довготривалих стратегій розвитку країн. Поряд з цим, головним викликом для України є відновлення макроекономічної стабільності шляхом трансформації від експортно-орієнтованої моделі розвитку (з наявними соціальними, економічними, екологічними та політичними протиріччями) до конвергентної.

Дослідження впливу та статистичної значимості змін соціального прогресу на макроекономічну стабільність, ми пропонуємо використовувати за допомогою моделі попередньо запропонованої автором в роботі [302]:

$$MI = \alpha + \beta (I_{sp}) + \delta(Z) + \varepsilon, \quad (3.15)$$

де MI – інтегральний показник макроекономічної стабільності;

Z – вектор змінних, які пояснюють поведінку макроекономічної стабільності в часі (відкритість економіки, що розраховується як відсоток торгового обороту від ВВП (*Openness*), прями іноземні інвестиції (*FDI*);

α , β та δ – константи рівняння;

ε – похибка, пов'язана з апроксимацією моделі та стахостичністю її чинників.

У даному випадку для оцінки рівня макроекономічної стабільності використано наступні змінні:

Рівень інфляції – щорічна зміна Індексу споживчих цін (*CPI*) [238];

Індекс нещастя (MI), що є сумою рівня безробіття та рівня інфляції [324]:

$$MI = UR + INF \quad (3.16)$$

де MI – індекс нещастя;

UR – рівня безробіття;

INF – рівень інфляції.

Синтетичний показник MS, в основі якого лежить концепція п'ятикутника макроекономічної стабільності, яка була запропонована директором інституту фінансів у Варшаві, професором економіки Гжегож В. Колодко [260, 418]. В таблиці 3.11 представлені результати використання методу OLS (найменших квадратів) для побудови регресійного рівняння (3.15).

Варто зазначити, що за умови використання в якості індикатора макроекономічної стабільності країни інтегрального показника, який характеризує основні цілі макроекономічної політики держави: високі темпи розвитку виробництва, повної зайнятості, сповільнення темпів інфляції, рівноваги зовнішніх платежів, підтримки стабільного курсу національної валюти збільшується точність оцінки залежної змінної, яка пояснюється розглянутою моделлю залежностей. Зокрема величина R-squared змінюється в діапазоні від 0,3464 до 0,9354 при використанні CPI, Misery Index та MSP в якості інтегрального показника макроекономічної стабільності.

Отримані результати, то емпіричні висновки дослідження свідчать про позитивний та статистично значущий вплив соціального прогресу на макроекономічну стабільність. Знаки для всіх змінних моделі є позитивними. Проте потрібно відзначити, хоча інтегральний індекс соціального прогресу статистично значущий чинник у поясненні відмінностей макроекономічної стабільності України, невеликий розмір константи рівняння (3.15) β

демонструє, що він є економічно незначним порівняно з іншими включеними змінами.

Таблиця 3.12

Результати оцінка впливу соціального прогресу на макроекономічну стабільність для частини країн ЄС та України за період 2000-2017 років

Індикатори	CPI	Misery Index	MSP
для аналізованих країн ЄС			
Opennes	0,1134666	0,5408216	0,340598
FDI	0,0029677	0,0560233	0,0084758
I_{sp}	0,1695302	0,094949	0,9678703
Const	0,0078111	0,0410598	0,0042102
R-squared	0,4495	0,4149	0,9354
Україна			
Opennes	2,191027	3,743012	2,26548
FDI	0,0423862	0,1896754	0,1423544
I_{sp}	0,5419695	0,1666731	1,090892
Const	-10,1752	-14,50906	-11,93013
R-squared	0,3464	0,2386	0,7668

Джерело: розраховано автором

Для частини країн ЄС значення даної константи лежить в діапазоні від 0,094949 до 0,9678703, що також не дає підстав стверджувати про значний вплив соціального прогресу на макроекономічну стабільність.

Відповідно до цього, значення інтегрального індексу соціального прогресу повинно різко зростати, щоб викликати помітну зміну макроекономічної стабільності.

У зв'язку з цим, у першу чергу, доцільним є визначення напрямків соціальних реформ за якими досліджувані країни рухаються у спільному напрямку (конвергенція) або кожна країна за власною траєкторією (дивергенція). Автором запропоновано визначати дані напрями за формалізованими 19 параметрами індексу соціального прогресу.

Методологічною основою цього аналізу обрано концепції σ -конвергенції (формула 3.17) та β -конвергенції (формула 3.18).

$$\sigma - \text{конвергенція } \sigma_t = \sqrt{\sum_{i=1}^N (\ln(k_{jt}) - \ln(\bar{k}_t))^2} / N \quad (3.17)$$

$$\begin{aligned} \beta - \text{конвергенція } ((1/T)\ln(k_{jt} - k_{0t}) &= \alpha + \theta \ln(k_{0i}) + \varepsilon, \\ \beta &= -(1/T)\ln(1 + \theta T) \end{aligned} \quad (3.18)$$

де N – кількість країн (6);

k_{jt} – фактичне значення j -того параметру в t -ому періоді;

T – період дослідження (17 років);

α, θ – константи;

ε – похибка;

k_{0i} – фактичне значення j -того параметру i -ї країни в таргетованому періоді (2010 р.);

\bar{k}_t – середнє значення j -того параметру в t -ому періоді в цілому по вибірці країн

Результати розрахунку σ -конвергенції та β -конвергенції представлені у таблицях 3.12–3.13

Таблиця 3.12

Результати аналізу σ -конвергенції (без урахуванням України)

Рік	k_{hdi}	k_{ghi}	k_{pi}	k_{he}	k_{pop}	k_{pa}	k_{gni}	k_{phr}	k_{leb}	k_{pap}
2010	0,04	0,13	0,36	0,11	0,02	0,04	0,55	0,32	0,03	1,52
2017	0,07	0,37	0,41	0,12	0,02	0,02	0,56	0,75	0,03	1,65
Рік	k_{gii}	k_{ge}	k_{ger}	k_{rde}	k_{ief}	k_{pfi}	k_{cli}	k_{ipr}	k_{nri}	
2010	0,03	0,21	0,15	0,23	0,13	0,96	0,41	0,13	0,05	
2017	0,05	0,37	0,13	0,29	0,16	0,19	0,42	0,20	0,09	

Джерело: розраховано автором

Як видно з таблиць 3.12, отримані результати оцінювання σ -конвергенції демонструють спільність векторів соціальних реформ у досліджуваних країнах за переважною більшістю напрямків (всі параметри, окрім k_{pap}).

Таблиця 3.13

Результати аналізу σ -конвергенції (з урахуванням України)

Рік	k_{hdi}	k_{ghi}	k_{pi}	k_{he}	k_{pop}	k_{pa}	k_{gni}	k_{phr}	k_{leb}	k_{pap}
2010	0,01	0,01	0,25	0,11	0,02	0,04	0,17	0,08	0,02	1,51
2017	0,02	0,06	0,23	0,12	0,02	0,02	0,15	0,12	0,02	1,72
Рік	$k_{gü}$	k_{ge}	k_{ger}	k_{rde}	k_{ief}	k_{pfi}	k_{cli}	k_{ipr}	k_{nri}	
2010	0,02	0,16	0,15	0,23	0,06	0,72	0,34	0,08	0,02	
2017	0,05	0,34	0,11	0,31	0,09	0,16	0,37	0,10	0,10	

Джерело: розраховано автором

У той же час, соціальні трансформації в Україні відбуваються в кардинально інших напрямках порівняно з іншими п'ятьма досліджуваними країнами за наступними параметрами:

- глобальний індекс голоду (k_{ghi});
- індекс процвітання (k_{pi});
- коефіцієнт Джині (k_{gni});
- частка населення, що живе в умовах бідності у % до загальної кількості (k_{phr});
- кількість патентних заявок (k_{pap});
- частка державних видатків на освіту у ВВП (k_{ge});
- індекс громадянських свобод (k_{cli}).

Розрахунки значень абсолютної β -конвергенції (таблиця 3.14) з використанням крос-секційного регресійного аналізу методом найменших квадратів (виходячи з припущення, що всі країни прагнуть до довгострокової рівноваги, скорочуючи відстань до неї) дозволили окреслити перелік напрямків соціальних реформ, для яких взаємозв'язки між швидкістю

зростання параметрів та їх початковим рівнем за всією вибіркою країн виявилися найбільш статистично значущими.

Таблиця 3.14

Результати аналізу β -конвергенції

β- конвергенції (без урахуванням України)																
	k_{hd}	...	k_{pop}	k_{pa}	...	k_{phr}	...	k_{ge}	k_{ger}	...	k_{ief}	k_{pfi}	...			
$\ln k_{ot}$	-0,021	...	-0,119	-0,117	...	0,059	...	0,087	-0,043	...	-0,021	-0,118	...			
R^2	0,322	...	0,065	0,848	...	0,775	...	0,339	0,667	...	0,563	0,873	...			
β	0,023	...	0,379	0,345	...	-0,048	...	-0,066	0,0521	...	0,023	0,374	...			
β- конвергенції (з урахуванням України)																
	k_{hdi}	...	k_{pi}	k_{he}	k_{pop}	k_{pa}	k_{gni}	...	k_{leb}	...	k_{ger}	k_{rde}	...	k_{pfi}	k_{ipr}	k_{nri}
$\ln k_{ot}$	-0,104	...	-0,042	-0,005	-0,022	-0,116	-0,027	...	-	...	-0,07	-0,005	...	-0,14	-0,04	-0,69
R^2	0,546	...	0,226	0,018	0,143	0,788	0,076	...	0,005	...	0,193	0,018	...	0,862	0,156	0,444
β	0,223	...	0,051	0,024	0,329	0,0304	0,005	...	0,005	...	0,119	0,005	...	0,402	0,041	0,1

Джерело: розраховано автором

Як свідчать результати у таблиці 3.15, країни ЄС за переважною більшістю індикаторів соціального прогресу (глобальний індекс голоду (k_{ghi}), індекс процвітання (k_{pi}), коефіцієнт Джині (k_{gni}); частка населення, що живе в умовах бідності у % до загальної кількості (k_{phr}); частка державних видатків на освіту у ВВП (k_{ge}), індекс громадянських свобод (k_{cli}) продемонстрували значну швидкість конвергенції (від 10% до 40 %), у той час як Україні знадобиться подолати більш тривалий шлях до конвергентної довгострокової рівноваги, ніж більш розвиненим державам ЄС.

З метою виокремлення пріоритетних напрямів узгодження політики України з ЄС у роботі запропоновано використовувати кластерний аналіз. При цьому, дану кластеризацію доцільно проводити за допомогою ієрархічного агломеративного метода Уорда, який базується на аналізі головних компонент РСА. Даний підхід дозволяє виокремити ключові

детермінанти реформування з метою переходу від одного кластеру гармонізуючи національну стратегію розвитку з індикативними цілями ЄС.

Таблиця 3.15

Результати розрахунків

ПАРАМЕТР	1-а КОМПОНЕНТА	2-а КОМПОНЕНТА
K_{hdi}	0,3625	
K_{pi}	-0,3209	
K_{pop}	0,3413	
K_{pa}		-0,4162
K_{gni}	0,3273	
K_{gii}		0,4158
K_{ief}	0,3273	
K_{pfi}		0,3814

Джерело: розраховано автором

Алгоритм методу Уорда спрямований на об'єднання близько розташованих кластерів і полягає в наступному: спочатку кожен об'єкт формує свій власний кластер, а потім на кожному кроці алгоритму об'єднуються такі два кластери, які призводять до мінімального приросту функції відстані між кластерами.

Алгоритм кластеризації на основі ієрархічного агломеративного методу Уорда складається з наступних декількох кроків. На першому кроці необхідно створити первинний набір кластерів, кожен з яких містить один елемент набору кластеризації:

$$K_t = \{\{S_t\}, \dots, \{S_n\}\}, t = 1 \quad (3.19)$$

де S_t – об'єкт кластеризації; t – номер ітерації.

Крок 2. Для всіх $t=2, \dots, n$ де t – номер ітерації:

Крок 3. Визначити в K_{t-1} два найближчих кластера U, V .

$$(U, V) := \arg_{U \neq V} \min R(U, V), R_t = R(U, V) \quad (3.20)$$

де $R(U, V)$ відстань між кластерами.

Крок 4. Вилучити кластери U і V , додати злитий кластер:

$$W = U \cup V: K_t = K_{t-1} \cup \{W\} \setminus \{U, V\} \quad (3.21)$$

Крок 5. Для всіх $S_t \in K_t$ обчислити відстань $R(W, S)$.

Зокрема, було проаналізовано пріоритетні напрямки, за якими Україні в процесі її входження до ЄС необхідно буде узгоджувати національну політику соціального розвитку з іншими країнами ЄС. Результати кластерного аналізу представлені на рисунку 3.11.

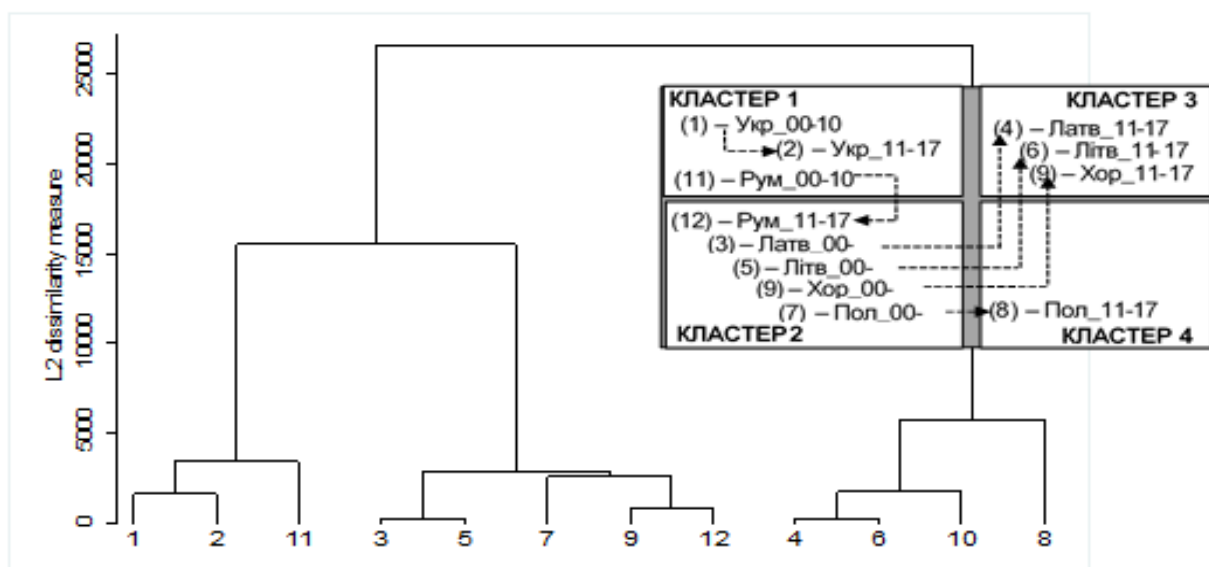

Рисунок 3.11 – Результати кластерного аналізу на основі головних компонент

Джерело: розраховано та побудовано автором

Згідно результатів кластеризації отримали, що до першого кластеру потрапили Румунія та Україна 2010 року. При цьому слід відмітити, що Румунії до 2017 року вдалось перейти до другого кластеру, у той час як

Україна у 2017 році залишилась у тому ж кластері 1. До другого кластеру потрапили країни Латвія, Хорватія, Литва і Польща 2010 року. Серед цих країн лише Польщі вдалось перейти до 4 кластеру у 2017 році. Всі інші країни (Латвія, Хорватія, Литва) потрапили до третього кластеру у 2017 році.

Окрім цього, проведені розрахунки у попередньому підрозділі та результати кластерного аналізу дають підстави систематизувати драйвери соціального прогресу при переході від одного кластеру до іншого, а саме:

- індекс людського розвитку (κ_{hdi});
- індекс процвітання (κ_{pi});
- частка населення віком 15-64 років у % від загальної кількості (κ_{pop});
- частка населення віком 0-14 у % від загальної кількості (κ_{pa});
- коефіцієнт Джині (κ_{gini});
- глобальний інноваційний індекс (κ_{gii});
- індекс економічної свободи (κ_{ief});
- індекс свободи преси (κ_{pfi});
- міжнародний індекс захисту прав власності (κ_{ipr}).

Результати дослідження дозволили висунути гіпотезу, що взаємний вплив рівня соціального прогресу та макроекономічної стабільності має суб'єктно-об'єктний характер. Так, з одного боку, макроекономічна нестабільність обумовлює неготовність країн забезпечувати збільшення життєвих стандартів населення, зменшення безробіття, а відтак і соціальний прогрес.

Слід відмітити, що, як правило, це відбувається внаслідок того, що в країнах з низьким рівнем макроекономічної стабільності фінансування соціальних видатків перестає бути першочерговим пріоритетом, поступаючись місцем необхідності вирішення питань відновлення внутрішньої та зовнішньої рівноваги (стабільне економічне зростання, покращення платіжного балансу, зниження державного боргу, стабільність обмінного курсу, залучення іноземних інвестицій тощо).

З іншого боку, низький рівень соціального прогресу, який проявляється у збільшенні рівня бідності, безробіття, нерівномірності відтворення структури трудового потенціалу, зменшення соціальних трансфертів та ін., призводить до загострення політичної нестабільності, дивергенції грошових потоків та руху товарів, що в кінцевому підсумку зменшує рівень макроекономічної стабільності.

Для перевірки справедливості висунутої в роботі гіпотези щодо суб'єктно-об'єктного взаємовпливу макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу автором розроблено динамічну модель (формула 3.22), яка базується на методі моментів Ареллано-Бонда.

Слід зауважити, що даний метод було обрано, оскільки вчені метод Ареллано-Бонда є базовим при аналізі панельних даних. Так, автори у праці [160] пропонують ряд тестів, які можна застосовувати після оцінки динамічної моделі панельних даних узагальненим методом моментів (GMM) [14]. У загальному вигляді метод моментів можна записати у вигляді формули (3.22).

$$\gamma(\beta_0) = E[\phi(\xi_\tau; \beta_0)] = E[v_\tau] = E[(\mu_{\tau+1}(\beta_0)\xi_{\tau+1} - \pi_\tau)] = 0 \quad (3.22)$$

2. Момент представляється у вигляді:

$$g_T(b) = E_T[f(x_t, b)]; \quad E_T(\cdot) = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T \cdot \quad (3.23)$$

3. GMM \hat{b} розраховується як:

$$a_T g_T(\hat{b}) = 0 \quad (3.24)$$

4. Похибка розраховується:

$$\sqrt{T}(\hat{b} - b_0) \rightarrow N(0, (ad)^{-1} a S a' (ad)^{-1'}) \quad (3.25)$$

При цьому d розраховується:

$$d = \frac{\partial g(b)}{\partial b'} \quad (3.26)$$

$$a = \text{plim } a_T \quad (3.27)$$

$$S = \sum_{j=-\infty}^{\infty} E[f(x_t, b_0)f(x_{t-j}, b_0)'] = \sum_{j=-\infty}^{\infty} E[u_t u_{t-j}'] \quad (3.28)$$

5. Відхилення моментів розраховується за формулою:

$$\sqrt{T}(\hat{b}) \rightarrow N(0, [I - d(ad)^{-1}a]S[I - d(ad)^{-1}a]') \quad (3.29)$$

$$\text{var}[g_T(b_0)] = \frac{1}{T}S \quad (3.30)$$

$$\text{var}[g_T(\hat{b})] = \frac{1}{T}[I - d(ad)^{-1}a]S[I - d(ad)^{-1}a]' \quad (3.31)$$

Це може бути використано для перевірки окремих моментів, або для χ^2 тестів для спільного значення, зокрема g_T

$$g_T' \text{var}(g_T)^+ g_T \tilde{\chi}_{N-K}^2 \quad (3.32)$$

6. Для перевірки ефективності GMM:

$$a = d'S^{-1} \quad (3.33)$$

$$\text{var}(\hat{b}) = \frac{1}{T}(d'S^{-1})^{-1} \quad (3.34)$$

$$\text{cov}(g_T) = \frac{1}{T}[S - d((d'S^{-1})^{-1})^{-1}d'] \quad (3.35)$$

$$g_T' \text{cov}(g_T)^+ g_T = T g_T' S^{-1} g_T = T J_T \tilde{\chi}_{\#mom-\#par}^2 \quad (3.36)$$

7. Мінімізація:

$$\hat{b}_1 = \min_b g_T(b)' W g_T(b) \quad (3.37)$$

Для a_T :

$$\left\{ \frac{\partial g_T(b)'}{\partial b} W \right\} g_T(b) = a_T g_T(b) = 0 \quad (3.38)$$

Наступний етап перевірки ефективності:

$$\hat{b}_2 = \min_b g_T(b)' S^{-1} g_T(b) \quad (3.39)$$

Перевірка першого порядку:

$$\left\{ \frac{\partial g_T(b)'}{\partial b} S^{-1} \right\} g_T(b) = d' S^{-1} g_T(b) = 0 \quad (3.40)$$

Перевірка другого порядку:

$$TJ_T = T \min_{\{b\}} [g_T(b)' S^{-1} g_T(b)] \chi_{\# \text{mot} - \# \text{par}}^2 \quad (3.41)$$

Перевагою такого підходу є одночасне врахування:

- 1) фактичних значень параметрів моделі та і їх динаміки;
- 2) ендогенних та екзогенних параметрів, що характеризують соціальний, економічний та політичний розвиток (таблиця 3.16).

Таблиця 3.16

Складові ендогенних та екзогенних параметрів

ТИП ПАРАМЕТРІВ	ІНДИКАТОР	ПОЗНАЧЕННЯ
Ендогенні	Індекс інтегрованості країни в глобалізаційні процеси в світовій економіці	KOF
	Агрегований показник ефективності державного управління	GOV
Екзогенні	Кількість населення	Pop
	Форма державного правління (введена в модель як фіктивна змінна: 0 – президентська республіка; 1 – змішана республіка; 2 – парламентська республіка.	Reg

Джерело: розроблено автором

Так, у рамках дослідження, ендогенними параметрами моделі обрано:

1. KOF – індекс інтегрованості країни в глобалізаційні процеси в світовій економіці. Даний фактор був обраний, оскільки, глобалізація не тільки підвищує мобільність трудових ресурсів, що обумовлює гіпердинамічні трансформації соціального сектору економіки, а й формує нові мегатренди руху потоків грошей та капіталу.

2. Gov – агрегований показник ефективності державного управління. Роль державних інститутів полягає у створенні ними захисних буферів для економіки та соціального сектору від зовнішніх шоків, тому країни з неефективною судовою системою, політичною нестабільністю, в яких регуляторно не впорядковані механізми обмеження доступу політичних еліт до ресурсів та боротьби з корупцією не здатні нівелювати вплив волатильності екзогенних потрясінь на досягнення макроекономічної стабільності та соціального прогресу.

Екзогенними параметрами моделі стали:

1) Pop – кількість населення. Даний параметр був введений в модель для забезпечення адекватного порівняння країн;

2) Reg – форма державного правління. Оскільки для України вибір форми політичного устрою залишається актуальним, то даний індикатор введено в модель як фіктивну змінну:

- 0 – президентська республіка;
- 1 – змішана республіка;
- 2 – парламентська республіка.

У загальному вигляді функціональні залежності, що описують вплив індексу соціального прогресу на макроекономічну стабільність (перше рівняння моделі 3.43) та навпаки – макроекономічної стабільності на рівень соціального прогресу (друге рівняння моделі 3.43), є наступними:

$$\begin{cases} MS_{it} = \alpha_1 \Delta MS_{it-1} + \alpha_2 \Delta Isp_{it} + \alpha_3 \Delta KOF_{it} + \alpha_4 \Delta GOV_{it} + \alpha_5 \Delta Pop_{it} + \alpha_6 Reg_{it} + \varepsilon_{it} \\ \Delta Isp_{it} = \beta_1 \Delta Isp_{it-1} + \beta_2 \Delta MS_{it} + \beta_3 \Delta KOF_{it} + \beta_4 \Delta GOV_{it} + \beta_5 \Delta Pop_{it} + \beta_6 Reg_{it} + \varepsilon_{it} \end{cases} \quad (3.43)$$

де $\alpha_1 \dots \alpha_6, \beta_1 \dots \beta_6$ – константи моделі, ε_{it} – похибка.

З метою апробації запропонованого підходу до визначення сили та напрямку взаємовпливу макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу автором було проведено розрахунки для України, Литви, Латвії, Хорватії, Румунії, Польщі.

В таблицях 3.17–3.18 представлено фрагмент результатів застосування цієї моделі для декількох досліджуваних країн.

Таблиця 3.17

Результати аналізу взаємного впливу МС та рівня соціального прогресу для України та країн ЄС

Змінні моделі	Досліджувані країни ЄС			Україна		
	(а)	(б)	(в)	(а)	(б)	(в)
1	2	3	4	5	6	7
Значення констант α при відповідних змінних у першому рівнянні динамічній моделі (3.12)						
ΔMS	0,4228 (0,007)	0,4290 (0,004)	0,4219 (0,007)	0,3017 (0,05)	0,2759 (0,007)	0,3791 (0,198)
Isp	-3,1178 (0,002)	-2,3445 (0,024)	-3,1545 (0,018)	-3,574 (0,043)	-1,7052 (0,236)	-1,033 (0,715)
Pop	0,0001 (0,012)	0,0001 (0,004)	0,0001 (0,014)	0,0001 (0,195)	0,0001 (0,009)	0,0001 (0,009)
KOF	0,0932 (0,046)	0,1648 (0,08)	–	-2,673 (0,008)	-2,5082 (0,000)	–
Gov	2,5943 (0,047)	–	4,2626 (0,135)	-8,674 (0,103)	–	-2,067 (0,744)
Reg	-3,1562 (0,001)	-2,809 (0,000)	-3,538 (0,000)	–	–	–
R^2	0,96	0,96	0,90	0,96	0,96	0,91
Значення констант β при відповідних змінних у другому рівнянні динамічній моделі (3.12)						
ΔIsp	0,0589 (0,503)	0,092 (0,369)	0,0515 (0,548)	0,5735 (0,003)	0,7724 (0,005)	0,6735 (0,005)
MS	-0,0030 (0,004)	-0,004 (0,003)	-0,003 (0,004)	-0,006 (0,02)	-0,0057 (0,07)	-0,004 (0,028)
Pop	0,0001 (0,388)	0,00001 (0,096)	0,0001 (0,417)	0,0001 (0,23)	0,0001 (0,486)	0,0001 (0,635)
KOF	0,0005 (0,681)	0,005 (0,000)	–	-0,013 (0,174)	-0,0084 (0,269)	–
Gov	0,1334 (0,001)	–	0,1418 (0,000)	-0,145 (0,006)	–	-0,133 (0,016)
Reg	-0,0106 (0,233)	0,292 (0,000)	-0,012 (0,104)	–	–	–

Продовження табл. 3.17

1	2	3	4	5	6	7
R^2	0,88	0,32	0,91	0,88	0,71	0,85

Примітка: (а) – розрахунки з урахуванням всіх ендогенних та екзогенних параметрів моделі; (б) – розрахунки без врахування ендогенного параметру *Gov*; (в) – розрахунки без врахування ендогенного параметру *KOF*; R^2 – коефіцієнт детермінації моделі; в дужках показано статистичну значущість відповідних констант α та β .

Таблиця 3.18

Результати аналізу взаємного впливу МС та рівня соціального прогресу для Литви та Латвії

Змінні моделі	Литва			Латвія		
	(а)	(б)	(в)	(а)	(б)	(в)
Значення констант α при відповідних змінних у першому рівнянні динамічній моделі (3.12)						
ΔMS	0,7172 (0,001)	0,7246 (0,003)	0,5605 (0,032)	0,585 (0,015)	0,608 (0,105)	0,543 (0,020)
<i>Isp</i>	12,479 (0,042)	-3,6836 (0,082)	4,6859 (0,066)	-6,343 (0,076)	-13,73 (0,061)	11,69 (0,053)
<i>Pop</i>	0,0001 (0,000)	0,0001 (0,000)	0,0001 (0,000)	0,001 (0,026)	0,004 (0,074)	0,004 (0,003)
<i>KOF</i>	1,6475 (0,004)	2,5583 (0,001)	–	0,900 (0,296)	0,946 (0,182)	–
<i>Gov</i>	4,0569 (0,004)	–	5,95812 (0,003)	6,907 (0,006)	–	6,54 (0,006)
<i>Reg</i>	–	–	–	–	–	–
R^2	0,90	0,81	0,82	0,615	0,36	0,586
Значення констант β при відповідних змінних у другому рівнянні динамічній моделі (3.12)						
ΔIsp	0,5278 (0,041)	0,5194 (0,027)	0,6207 (0,035)	0,1810 (0,375)	0,0529 (0,713)	0,367 (0,045)
<i>MS</i>	-0,001 (0,465)	-0,0014 (0,291)	-0,0008 (0,699)	-0,002 (0,486)	-0,005 (0,014)	0,0018 (0,682)
<i>Pop</i>	0,0001 (0,467)	0,0001 (0,339)	0,0001 (0,004)	0,0001 (0,286)	0,0001 (0,023)	0,0001 (0,132)
<i>KOF</i>	0,0127 (0,115)	0,0130 (0,08)		0,0209 (0,084)	0,0245 (0,019)	
<i>Gov</i>	0,0819 (0,556)	–	0,1501 (0,36)	0,324 (0,11)	–	0,446 (0,048)
<i>Reg</i>	–		–		–	
R^2	0,70	0,73	0,52	0,69	0,65	0,48

Джерело: розраховано автором

Негативні значення параметрів α_2 , β_2 та їх висока статистична значущість дозволяють стверджувати про дивергентний характер векторів, що характеризують динаміку зміни макроекономічної стабільності та соціального прогресу.

Тобто зростання рівня соціального прогресу супроводжується зменшенням рівня макроекономічної стабільності (частіше за все внаслідок зростання бюджетних транзакцій держави на забезпечення соціальних гарантій, боротьбу з безробіттям, соціальне вирівнювання тощо) та навпаки.

Так, зокрема, здійснення додаткових фінансових інтервенцій для збільшення індексу соціального прогресу на 1 пункт обумовлює зменшення рівня макроекономічної стабільності на 3 пункти для країн ЄС та 3.5 пункти для України.

Емпіричні розрахунки засвідчили, що політична нестабільність та неефективність державного управління в Україні зменшує рівень макроекономічної стабільності на 8 пунктів та зменшує рівень соціального прогресу на 0.14 пунктів.

У той же час, аналіз результатів моделювання по вибірці досліджуваних країн ЄС (без України) засвідчив, що за рахунок досконалої системи державного управління та узгодженості дій при інтеграції до ЄС цим країнам вдалося нівелювати дивергентний характер досліджуваних трендів, а Литві – навіть перейти від дивергенції до конвергенції (коефіцієнт α_2 склав 12.47).

Орієнтуючись на досвід аналізованих країн ЄС національний уряд повинен вибудувати власну стратегію реформування. У зв'язку з цим доцільним є узагальнення підходів до визначення сутності стратегії реформування соціальної сфери з метою побудови найбільш прийнятної для вітчизняних умов функціонування національної економіки. Окрім цього дана стратегія повинна враховувати наявні конвергентні та дивергентні взаємозв'язки основних параметрів індексу соціального прогресу та макроекономічної стабільності.

При цьому, дана стратегія повинна корелювати з вже затвердженими стратегіям розвитку інших секторів економіки, а також закріплених на державному рівні «Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» від 12 січня 2015 року [123]. Виходячи з аналізу традиційних підходів до визначення сутності дефініції «стратегія» автор пропонує розглядати стратегію реформування соціального сектору як довгостроковий, таргетований та емпірично обґрунтований напрямок підвищення соціального прогресу країни, з визначенням часових горизонтів досягнення цих таргетів та формалізації необхідних умов їх досягнення.

Так на основі проведеного аналізу автором було систематизовано основні характеристики, які повинна враховувати стратегія реформування соціального сектору національної економіки, які відображені на рисунку 3.12.

Рисунок 3.12 – Основні характеристики стратегії реформування соціального сектору національної економіки

Джерело: сформовано автором

З урахуванням вже прийнятих стратегій реформування соціального сектору, основних характеристик наведених на рис 3.12 та необхідності врахування виявленого та емпірично підтвердженого суб'єктивно-об'єктивного взаємовпливу індексу соціального прогресу та макроекономічної стабільності, автором було розроблено стратегії реформування соціального сектору національної економіки:

- квазіінтеграційного зростання;
- конвергентної диверсифікації;
- прогресивного зростання.

Особливості та характеристика вищенаведених стратегій представлено у таблиці 3.19.

Таблиця 3.19

Характеристика запропонованих стратегій реформування соціального сектору національної економіки

СТРАТЕГІЯ	ОСОБЛИВОСТІ
1	2
Квазіінтеграційного зростання	Подолання суперечностей між досягненням високого рівня інтегрованості національної економіки й недостатні рівнем соціального прогресу, що потребує інвестицій за наступними групами витрат: медичне обслуговування, первинна освіта та освіта дорослих, посилення мотивації до систематичної творчої роботи, спрямованої на розвиток техніки та науки тощо та запровадження європейських принципів (свободи, відкритості, мереживої готовності, доступності інформації тощо)
Конвергентної диверсифікації	Розробка і впровадження нової системи державного управління через визнання прав громадян на гідне життя, справедливий розподіл національного багатства, доступну освіту, створення сприятливого бізнес-середовища тощо. Забезпечення поступового зростання соціального прогресу за всіма його складовими

1	2
Прогресивного зростання	Прискорення темпів реформ спрямованих на перехід від короткострової рівноваги до довгострокової стабільності національної економіки в основі яких покладені принципи досягнення не тільки до ринкової економіки, а й політичної демократії, громадянського суспільства, нової ментальності та культури. Відтак критично важливим стає запровадження дієвої політики відтворення людських ресурсів, зменшення нерівномірності розподілу доходів, соціального відчуження, покращення стану навколишнього середовища, яке частково спустошено внаслідок переслідування прибутку і збільшення матеріального виробництва, покращення системи охорони здоров'я тощо

Джерело: розроблено автором

Отже, наведені характеристики запропонованих стратегій, виявлені взаємозв'язки макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу можуть використовуватися як підґрунтя для вибору Україною траєкторії проведення відповідних реформ залежно від того, досвід яких країн вона прийме за орієнтир:

- стратегія «квазіінтеграційного зростання» – орієнтиром є політика країн з кластеру №2 (рис. 3.11): Румунії – протягом 2011-2017 рр., Латвії, Литви, Хорватії, Польщі – протягом 2000-2010 рр.;
- стратегія «конвергентної диверсифікації» – орієнтиром є політика країн з кластеру №3 (рис. 3.11): Литви, Латвії, Хорватії – протягом 2011-2017 рр.;
- стратегія «прогресивного зростання» – орієнтиром є політика Польщі протягом 2011-2017 рр. (кластер №4 (рис. 3.11)).

Так, виходячи з розрахунків при реалізації стратегії «квазіінтеграційного зростання» Україна зможе досягти зростання

макроекономічної стабільності на 12.68 та рівень інтегрального індексу соціального прогресу на 0.08 пунктів у 2030 році. Для цього необхідним є зосередження на індексі глобалізації та ефективності державного управління. Відповідно при стратегії «прогресивного зростання» Україна досягне зростання макроекономічної стабільності на 11.44 пункти та рівень інтегрального індексу соціального прогресу на 0.12 пунктів у 2038 році.

При цьому, найбільш прийнятні результати у довгостроковій перспективі дає стратегія «конвергентної диверсифікації». Так, згідно прогнозних даних, за умови суттєвого підвищення інтеграції України в глобалізаційні процеси на 3.6 пунктів та ефективності державного управління на 1.63, Україна до 2047 року зможе досягти зростання рівня макроекономічної стабільності та індексу соціального прогресу відповідно на 10.92 та 0.25 пунктів відповідно. Зауважимо, що для ефективного впровадження даної стратегії доцільним є аналіз досвіду Латвії, Хорватії та Литви у період 2011-2017 років.

На основі отриманих результатів автором було розроблено дорожні карти реалізації в Україні цих реформ у відповідності до кожної з цих трьох стратегій.

Таблиця 3.20 демонструє граничні значення відповідних параметрів, які будуть досягнуті після реалізації цих реформ.

У таблиці 3.21 автором представлено Статистичну значущість параметрів відповідної стратегії реформування в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу

Згідно результатів дослідження можна зробити висновок, що саме стратегія «конвергентної диверсифікації» дозволяє одночасно суттєво збільшити як рівень макроекономічної стабільності (на 10.92 пункти), так і рівень соціального прогресу (на 0.25 пункти).

Таблиця 3.20

Результати моделювання стратегій реформ в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу

Результати реформ, які будуть досягнуті в Україні відповідно до обраної стратегії		Необхідні умови досягнення результатів	Вид функціональної залежності першого рівняння моделі (3.43)
Очікувані значення параметрів моделі	Рік досягнення		
СТРАТЕГІЯ «КВАЗІІНТЕГРАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ»			
$\uparrow \Delta MS = 12,68$ $\uparrow \Delta I_{sp} = 0,08$	2030	$\uparrow \Delta KOF = const$ $\uparrow \Delta GOF = 1,33$	$\Delta MS_{it} = 0,7\Delta MS_{it-1} + 3,7\Delta I_{sp_{it}} + 2,46\Delta KOF_{it} + 3,2\Delta GOV_{it} + 0,0001\Delta Pop_{it}$
СТРАТЕГІЯ «КОНВЕРГЕНТНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ»			
$\uparrow \Delta MS = 10,92$ $\uparrow \Delta I_{sp} = 0,25$	2047	$\uparrow \Delta KOF = 3,6$ $\uparrow \Delta GOF = 1,63$	$\Delta MS_{it} = 0,29\Delta MS_{it-1} - 7,3\Delta I_{sp_{it}} + 1,08\Delta KOF_{it} + 2,99\Delta GOV_{it} + 0,0001\Delta Pop_{it}$
СТРАТЕГІЯ «ПРОГРЕСИВНОГО ЗРОСТАННЯ»			
$\uparrow \Delta MS = 11,44$ $\uparrow \Delta I_{sp} = 0,12$	2038	$\uparrow \Delta KOF = const$ $\uparrow \Delta GOF = 1,33$	$\Delta MS_{it} = 0,43\Delta MS_{it-1} - 2,6\Delta I_{sp_{it}} + 1,77\Delta KOF_{it} + 2,24\Delta GOV_{it} + 0,0001\Delta Pop_{it}$

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для досягнення таких результатів необхідне суттєве зростання рівня інтегрованості України в глобалізаційні процеси в світовій економіці (KOF на 3.6) та ефективності державного управління (збільшення індикатора GOF на 1.63 пункти).

Таблиця 3.21

Статистична значущість параметрів відповідної стратегії реформування в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу

ΔMS	I_{sp}	KOF	GOF	Pop
СТРАТЕГІЯ «КВАЗІІНТЕГРАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ»				
0,116	0,147	0,013	0,030	0,271
СТРАТЕГІЯ «КОНВЕРГЕНТНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ»				
0,305	0,022	0,025	0,033	0,272
СТРАТЕГІЯ «ПРОГРЕСИВНОГО ЗРОСТАННЯ»				
0,021	0,028	0,000	0,011	0,17

Джерело: розраховано та побудовано автором

Висновки до третього розділу

За результатами дослідження доведено, що рівень соціального прогресу в національній економіці є важливим драйвером макроекономічної стабільності національної економіки. Для його інтегрального вимірювання застосовано метод евклідових відстаней та середньої геометричної, а складовими стали параметри, які характеризують рівень життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури. Емпіричні розрахунки для країн – нових членів ЄС за 2000-2017 рр. засвідчили, що його середній рівень був низьким для України та Румунії, вище середнього – для Хорватії, Польщі, Латвії та Литви.

Оцінювання наближеності векторів реформ соціального сектору України та країн – нових членів ЄС засвідчило, що для збільшення рівня МС Україні необхідно кардинально змінити траєкторію реформ, що стосуються продовольчої безпеки (рівень σ -конвергенції склав 0.37), суспільного добробуту (0.41), боротьби з нерівністю (0.56) та бідністю (0.75), фінансування освіти (0.37), забезпечення громадянських свобод (0.42).

Кластеризація досліджуваних країн на основі головних компонент дозволила виявити спільні для них соціальні детермінанти зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

Результати формалізації суб'єктно-об'єктного взаємозв'язку макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу в національній економіці за 2000-2017 рр. вказують на наявність від'ємного та статистично значущого (5%) зв'язку: інвестиції у збільшення соціального прогресу на 1 пункт призводять до зменшення рівня макроекономічної стабільності національної економіки на 3 пункти для країн ЄС та 3.5 пункти для України. Політична нестабільність та неефективність державного управління в Україні зменшує рівень макроекономічної

стабільності національної економіки на 8 пунктів та рівень соціального прогресу на 0.14 пунктів.

Залежно від того, досвід яких країн Україна прийме за орієнтир при проведенні реформ для забезпечення одночасного збільшення і макроекономічної стабільності національної економіки, і соціального прогресу, можна виділити три стратегії: квазіінтеграційного зростання, конвергентної диверсифікації та прогресивного зростання.

Моделювання засвідчило, що найкращі результати досягаються при реалізації другої стратегії, але для цього до 2047 року необхідно забезпечити н суттєве зростання рівня інтегрованості України в глобалізаційні процеси в світовій економіці (на 3.6) та ефективності державного управління (на 1.63 пункти).

Проблематика цього розділу висвітлена в роботах [3, 68, 69, 72, 76, 78, 87, 279, 278, 289].

РОЗДІЛ 4 ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ НА МАКРОЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

4.1 Детермінанти макроекономічної стабільності: інституційний аспект

Забезпечення стабільного суспільно-економічного розвитку національної економіки можливе шляхом формування ефективних механізмів подолання суперечностей у трикутнику: суспільство – держава – економіка, де важливим є синхронізація та гармонізація змісту комплексу економічних та політичних реформ, їх відповідна упорядкованість та цілеспрямованість. Першочерговим завданням функціонування системи соціально-економічних відносин, які виникають всередині країни є забезпечення макроекономічної стабільності держави. Реформування вітчизняної економіки тісно пов'язано з оцінкою впливу комплексу детермінант макроекономічної стабільності та подальшого економічного зростання, які в кінцевому рахунку визначають специфічність та ефективність національних економік.

Короткостроковий розріз економіки характеризується постійними коливаннями обсягів випуску, рівня зайнятості населення, цін, збільшенням реального обсягу випуску. Макроекономічне зростання можна розглядати як довгостроковий аспект позитивної динаміки сукупної пропозиції або потенційного обсягу випуску товарів та послуг, аналіз факторів і закономірностей якого є одним з центральних завдань економічної науки.

Методологічні питання типізації факторів макроекономічної стабільності, систематизації їх класифікаційних ознак сьогодні залишаються у центрі уваги закордонних та вітчизняних вчених. Формування комплексної системи факторів макроекономічної стабільності дозволяє досліджувати

природу економічного зростання національних економік шляхом виявлення потенційних визначальних детермінант, визначення груп факторів, які для даних соціально-економічних та політичних умов будуть головними.

Складність і багатовекторність поняття економічного зростання обумовлює виникнення неоднозначностей на стадії визначення сутності та змісту категорії. Так, американські економісти - представники класичної школи, П. Самуельсон та У. Нордхаус, розуміють під економічним зростанням довготривалу тенденцію збільшення реального обсягу випуску товарів та послуг в економіці [348].

Дослідження теоретико-методологічних підходів трактування змісту «факторів економічного зростання» дозволило виявити певні розбіжності в інтерпретації даної категорії. Визначальними при цьому виділяють наступні чинники: головні фактори виробництва, що забезпечують зростання ВВП; ресурси, залучені в процес виробництва; детермінанти приросту ВВП; джерела та процеси, які визначають масштаби економічного зростання тощо. Відповідні наукові напрямки, присвячені виявленню та оцінюванню факторів макроекономічної стабільності та ступеню їх впливу на темпи економічного зростання, сформували цілий напрям економічної науки.

На думку представників однієї з перших економічних теорій Ф.Кене, А.Тюрго [8] єдиною галуззю, що створює багатство країни, є сільське господарство, де праця і земля – єдині фактори виробництва. Перший представник англійської класичної політекономії У. Петі [9], при аналізі факторів, які беруть участь у виробництві продукції та створенні національного багатства, виділяє чотири фактори: землю, працю, кваліфікацію працюючого, засоби праці. Ж.Б. Сей, на відміну від інших класиків, виділяє три фактори виробництва: працю, капітал і землю («Теорія трьох факторів»). Й. Шумпетер вводить в економічну науку поняття «підприємництво» як четвертий фактор виробництва [136]. Дж. М. Кейнс як основний чинник, що впливає на зростання національного доходу, розглядав обсяг інвестицій в національну економіку. У методології свого дослідження

він виокремлював також неекономічні чинники, зокрема державу (політичний устрій), яка повинна стимулювати споживчий попит на засоби виробництва, інвестиції та психологію людей [249].

В свою чергу розвиток концепції довгих хвиль М.Д. Кондратьєва визначив необхідність вивчення впливу на макроекономічну стабільність правового, соціального, політичного факторів, а також ролі держави в економічному зростанні [52]. Далі, у другій половині ХХ ст. на перший план при оцінюванні можливостей макроекономічної стабільності вийшли інституціональні детермінанти зростання: інтереси людей, їхня поведінка, правила, норми, соціально-економічні відносини і зв'язки, які мають стійкий характер.

К. Маркс, виділивши два основоположні фактори економічного зростання: особистий і речовий сформував основу їх класифікації факторів та визначив взаємозв'язок з іншими елементами економічної системи [94].

Комплексне та переконливе дослідження економічного зростання та факторів, які його визначають проведене С. Кузнецем, надало нове фундаментальне розуміння процесу суспільного розвитку, його економічної та соціальної природи. Він вніс потужний вклад у порівняльний аналіз економічного зростання [269].

У сучасній економічній теорії роль людського капіталу підкреслюється в ендогенних моделях зростання і модифікованих моделях Р. Солоу. Дана модель зумовила появу якісних змін в моделюванні економічного зростання, також вона сприяла поступової модернізації самого підходу дослідження довгострокового економічного зростання [28].

Модель Солоу завжди використовується як початкова ланка будь-яких наукових досліджень економічного зростання. Так, використовуючи відповідні фактори стійкого зростання економіки, в моделі розглядаються чотири змінні: випуск Y , капітал K , труд L і рівень «знань» E , накопичені в суспільстві. Випуск Y може змінюватися у часі тільки при зміні факторів виробництва K, L, E [127].

З позиції динаміки модель Солоу розглядається як замкнене єдине ціле, в якій вироблений універсальний продукт повністю підлягає споживанню. У динамічній моделі розглядають п'ять макроекономічних (ендогенних) змінних: Y – валовий внутрішній продукт (ВВП); I – валові інвестиції; C – фонд споживання; K – основні виробничі фонди; L – число зайнятого населення. Перші три змінні (Y , I , C) є результативними показниками (їхні значення накопичуються протягом року), змінні K , L – миттєві змінні (їхні значення можуть бути змінені в будь-який момент). В загальному вигляді модель Солоу задається системою рівнянь вигляду:

$$\begin{cases} Y_t = F(K_t, L_t), \\ Y_t = I_t + C_t, \\ K_t = (1 - \mu)K_{t-1} + I_{t-1}, \\ L_t = (1 + v)L_{t-1}, \quad t = 1, 2, \dots, T. \end{cases} \quad (4.1)$$

де $t = 0$ – базовий рік;

T – кінцевий рік досліджуваного періоду;

K_0, I_0, L_0 – вважаються заданими;

μ – коефіцієнт вибуття (зносу) основних виробничих фондів в розрахунку на рік;

v – річний темп зростання числа зайнятих.

Структуровано систему рівнянь можна представити з управлінської точки зору (рис. 4.1), використовуючи традиційний підхід (на «вході в систему» – ресурси; безпосередньо процес виробництва; «вихід» – готова продукція (послуги)).

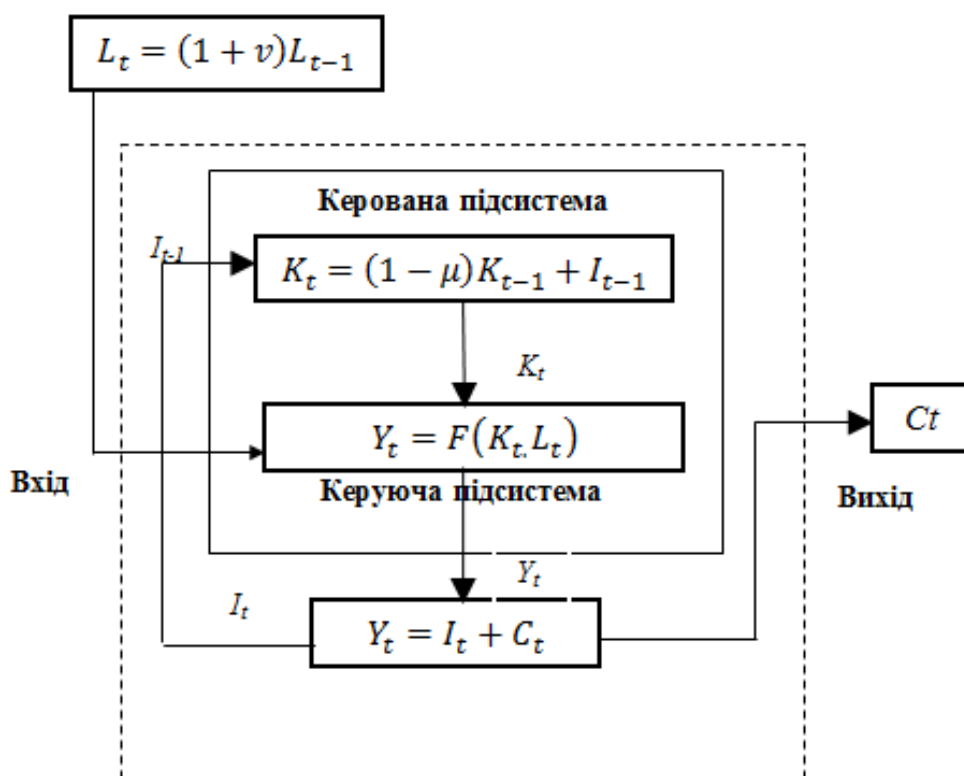

Рисунок 4.1 Скоригована схема моделі Р. Солоу

Джерело: Побудовано автором на основі [49]

В реальному секторі найбільш вагомим ричагом управління є розподіл ВВП на накопичення (валові інвестиції) та споживання. При цьому статичне звено з системи рівнянь $Y_t = I_t + C_t$ можна розглядати як то, яке управляє (адмініструє).

Проте, необхідно зазначити, що емпіричні дослідження головних чинників макроекономічного зростання, які були визначені традиційними виробничими функціями, не змогли повною мірою підтвердити гіпотезу про вирішальну роль накопичень матеріального капіталу в економіці. Так, розрахунки проведені у роботі [191], який, при цьому застосував метод калькуляції економічного зростання, засвідчили, що за період з 1929 по 1982 рр. лише 20% зростання національного доходу США мало місце лише завдяки накопиченню реального капіталу. Проте, вирішальну роль при цьому відігравав неформалізований до цього «факторний залишок», який, за

висновком [191], характеризує прогрес у таких сферах, як управління та організація, чим підкреслюється важливість та необхідність оцінювання впливу не тільки економічної, а й соціально-політичної складової на загальне макроекономічне зростання.

Після цього у 1996 році ОЕСР вперше опублікував звіт про економіку, оснований на знаннях [323], проте декілька років відповідна теорія не знаходила підтримки серед науковців.

Проте ситуація частково змінилася після оголошення Європейською радою так званої Лісабонської стратегії (відомої також як Лісабонська програма) у березні 2000 року. З того часу економіка, заснована на знаннях як дослідницька тема, стає популярнішою і супроводжується серією національних дослідницьких грантів. Сьогодні економіка, заснована на знаннях включає дві основні складові:

1. Соціально-політичні аспекти суспільного життя країн.
2. Цивілізаційно-економічна еволюція та поява нової парадигми в економіці, пов'язаної з вирішальним значенням для економічного розвитку знань та інновацій, які стають набагато важливішими за «класичні» фактори виробництва.

Так, базові складові, які визначають сьогодні зміст та особливості інституціонального фактору макроекономічного зростання представлені в таблиці (4.1).

Необхідно зазначити, що саме інституційні зміни безпосередньо впливають на технологічний прогрес і управління, можуть ґрунтовно трансформувати економічну систему, визначають конструкцію економічного розвитку і макроекономічного зростання.

В той же час політичні інститути здатні не тільки структурувати та знижувати трансакційні витрати і оптимізувати відносини власності, а також, навпаки, можуть негативно дезорганізувати соціально-економічну структуру суспільства, знижуючи при цьому ефективність інноваційних, інвестиційних та інших процесів розвитку.

Таблиця 4.1

Структура інституційної складової макроекономічного зростання

ЧИННИК	ЗМІСТ
Еволюційний	Історичний розвиток суспільства, домінуюча ідея (думка) у суспільстві
Соціально-психологічний	Характеристики суспільства: психологічні риси людей, національна культура, менталітет, етнічна поведінка
Політичний	Конституція; традиції комунікацій між державою, бізнесом та суспільством; політична культура, неформальні правила та традиції
Економічні	Система відносин, яка визначає: ефективні й неефективні види діяльності; відносини права власності; функції і соціальні правила торгівлі; ефективність банківської та фінансової систем; методи управління ризиками і страхова система; система оподаткування; рівень децентралізації; формальні економічні інститути

Джерело: сформовано автором на основі [333]

Таким чином, можна стверджувати, що зміст інституційного фактору макроекономічного зростання полягає у визнанні того факту, що національне багатство та капітал держави залежить не тільки від наявних ресурсів, а також від системи норм та правил, згідно з якими суспільство може використовувати ресурси. Дослідження еволюції системи детермінант економічного зростання і аналіз існуючих теоретико-методологічних підходів до їх структурізації дозволяють виділити відповідні класифікаційні ознаки (таблиця 4.2–4.3).

Таблиця 4.2

Підходи до класифікації детермінант макроекономічної стабільності

ОЗНАКА КЛАСИФІКАЦІЇ	ДЕТЕРМІНАНТИ	ЗМІСТ ВПЛИВУ
1	2	3
Сфера виникнення	Пропозиції	Відображають кількість і якість трудових ресурсів, обсяг і структуру основного капіталу, рівень технології, кількість і якість природних ресурсів

Продовження табл. 4.2

1	2	3
	Попиту	Сукупний попит суспільства на вироблену продукцію
	Розподілу	Ступінь залучення ресурсів у процес виробництва та ефективність їх використання
Спосіб впливу на економічне зростання	Прямі	Визначають фізичну здатність економіки до зростання
	Непрямі	Стимулюють або обмежують реалізацію потенціалу, закладеного в прямих факторах
Походження	Зовнішні (екзогенні)	Знаходяться за межами даної економічної системи: населення, міграція, темпи технічного прогресу, політичний устрій, зміни цін на нафту.
	Внутрішні (ендогенні)	Характеризують економічну систему: споживання, інвестиції, людський капітал
Тип економічного зростання	Екстенсивні	Забезпечують збільшення обсягів виробництва при незмінних техніко-технологічних і кваліфікаційних параметрах.
	Інтенсивні	Забезпечують збільшення обсягів виробництва за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів
Напрямок впливу	Позитивні	Прискорюють економічне зростання
	Негативні	Стримують економічне зростання
Сфера прояву	Економічні	
	Неекономічні	Соціальні, інституційні, демографічні, географічні, політичні, екологічні фактори
Термін дії	Короткострокові	діють строком до одного року
	Середньострокові	Діють протягом одного-п'яти років
	Довгострокові	Діють протягом тривалого періоду часу
Періодичність виникнення	Постійні	Визначають структуру капіталу, потреби ринку тощо
	Епізодичні	Коливання обсягу виробництва, епізодичні реакції на окремі аспекти політики держави

Джерело: сформовано автором на основі [17, 90]

Кризові явища, характерні для економіки України, безумовно, вносять відповідні корективи до визначення головних детермінант макроекономічного зростання вітчизняної економіки.

Таблиця 4.3

Підходи до класифікації детермінант макроекономічної стабільності за місцем виникнення, рівнем регулювання та охоплення, ступінь змінності

ОЗНАКА КЛАСИФІКАЦІЇ	ДЕТЕРМІНАНТИ	ЗМІСТ ВПЛИВУ
Місце виникнення у відношенні до країни (регіону, території)	Внутрішні	Розробка нових родовищ, створення нових продуктів, розробку і впровадження нових технологій
	Зовнішні	Сучасні тенденції глобалізації та концентрації капіталу, зростання ролі транснаціональних корпорацій, посилення спеціалізації та інтеграції
Рівень регулювання	Макрорівня	Інституціональні фактори, розробка законодавство, політика держави
	Мезорівня	Природно-кліматичні особливості регіонів, галузева структура економіки
	Мікрорівня	Ефективність виробництва і розподілу ресурсів на рівні підприємств, платоспроможність і ліквідність підприємств, стадія життєвого циклу
Рівень охоплення	Інтегральні	Діють одночасно на декілька параметрів економічного зростання
	Селективні	Діють на один параметр економічного зростання
Ступінь змінності в рамках даного типу та рівня господарства	Умовно-постійні	Природно-кліматичні ресурси, стан основних засобів, структуру економіки тощо
	Змінні	Політичний лад, законодавча сфера, система оподаткування

Джерело: сформовано автором на основі [17, 90]

Так, фактори, які будуть впливати на вихід національної економіки із кризи та забезпечать стабільні перспективи майбутнього розвитку характеризують:

- 1) розвиток інституційного середовища;
- 2) організаційно-економічний механізм державного регулювання та ефективність його функціонування;
- 3) підходи до розподілу різного роду ресурсів та економічна ефективність їх використання на макрорівні.

Фактори виходу з кризи		
Інституційні	Механізм державного регулювання	Розподіл ресурсів
<ul style="list-style-type: none"> – ефективність роботи політичних та економічних інститутів – підтримка демократії – виконання норм міжнародного права – колаборація влади, бізнесу, суспільства 	<ul style="list-style-type: none"> - стабілізація економіки - національна безпека - підтримка трансформаційних процесів - формування стратегічних пріоритетів з урахуванням та викликів глобального середовища 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання ефективності розподілу та використання фінансових ресурсів - підтримка галузей, розвиток яких забезпечить мультиплікативний ефект - підтримка високо-ефективних інвестиційних проектів
Адаптаційні важелі		
<ul style="list-style-type: none"> – посилення адаптації національної економіки до викликів фінансової кризи – формування передумов макроекономічної стабілізації – стимулювання зростання наукоємності виробничих процесів – розвиток інноваційно-інвестиційних структур – розвиток конкурентоспроможних переробних виробництв – технічне оновлення базових галузей економіки – підтримка трансферу технологій – підтримка вітчизняного виробника на внутрішньому ринку 	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання сукупного попиту - стимулювання зростання валового нагромадження, - довгострокове кредитування реального сектору - державне інвестування в науково-дослідні розробки - стимулювання структурної трансформації галузей, зокрема, розвиток наукомістких, інноваційних виробництв 	<ul style="list-style-type: none"> - інвестиції у бюджето-утворюючі галузі економіки - бюджетні трансферти - ревізія структура видатків з переорієнтацією на економічний розвиток та соціальні програми тощо - контроль податкового навантаження - податкові канікули - використання альтернативних режимів оподаткування

Рисунок 4.2 – Детермінанти виходу з кризи

Джерело: сформовано автором на основі [2, 12]

Аналізуючи відповідні фактори зростання для вітчизняної економіки, зазначимо, що на даний момент не сформовано єдиних, чітких для всіх концептуальних підходів виходу з кризи та економічного відновлення у посткризовий період, які були б визнані та прийняті до виконання всіма

політичними силами і гілками влади. Відсутність подібного плану в умовах жорсткої обмеженості фінансових ресурсів та зростання зовнішньої заборгованості зумовлює прийняття значної кількості безсистемних політичних рішень, які остаточно руйнують економіку України. Тому формування методологічного базису забезпечення макроекономічної стабільності потребує відмови від перманентного вирішення проблем на користь створення належного інституційного підґрунтя для стимулювання розвитку наукоємного інноваційного виробництва в рамках сучасних технологічних укладів, які детермінують релевантний розвиток національної економіки.

Важливою складовою, яка визначає сьогодні специфіку розвитку та прояву інституційної складової в системі визначальних факторів макроекономічної стабільності є рівень демократії в суспільстві. Тому сучасним трендом при визначенні складових економічного зростання виступає оцінка її впливу на рівень макроекономічної стабільності України є актуальним питанням. Досліджуваній проблематиці присвячено цілий ряд наукових праць закордонних та вітчизняних науковців, однак використання різних економіко-математичних моделей та факторів які описують взаємозалежність рівня макроекономічної стабільності від демократії не дають чіткої відповіді щодо характеру та сили відповідної взаємозалежності [195].

Необхідно зазначити, що існування демократії повинно бути засновано на економічних, соціальних і соціокультурних передумовах. Так, до економічних передумов слід віднести: високий рівень індустріального та економічного розвитку в цілому; високий ступінь урбанізації; ринкова конкурентна економіка. Соціальні передумови включають відносно високий рівень добробуту громадян, згладжування соціальної нерівності, її декомпозиція, соціальний плюралізм, наявність численного і впливового середнього класу, підприємців. В свою чергу соціокультурні складові розвитку демократичних процесів неможливі без громадянської політичної

культури, грамотності та освіченості населення, розвиненості масових комунікацій, конфесійного плюралізму.

З метою вивчення рівня демократії, умов її збереження та покращення, науковці використовуються різні підходи в методах оцінки її рівня, які в більшій мірі залежать від теоретичних уявлень про сутність поняття і пояснювальних показників [352]. Зокрема емпіричні вимірювання рівня демократії та їх порівняння в різних країнах здійснюється американською правозахисною організацією «Freedom House» [368], центром «The Economist Intelligence Unit» британського журналу „Economist” [382], експертами Світового банку [401] та інші. Так, американська правозахисна організація «Freedom House» проводить систематичний рейтинг свободи у світі заснований на двох видах вимірюваннях: розмірністю політичних прав та розмірами громадянських свобод. Вимірювання стану свободи не стосується безпосередньо демократії, але часто розглядається як форма її вимірювання. Автори дослідження наголошують, «що свобода найкраща для всіх людей у системах ліберальної демократії» [369]. Тому вони вивчають рівень демократії, який визначає рівень особистої свободи, а не влади. Процес оцінки інтегрального показника демократії ґрунтується на знаходженні середньої арифметичної значень оцінок політичних прав та громадянської свободи, які у свою чергу складаються з 27 питань (у тому числі двох дискреційних питань та 145 призначених їм показників. Сума балів у кожному з оцінених двох вимірів включають в себе характеристики політичних прав щодо:

а) виборчого процесу – справедливі вибори голови уряду чи іншого головного національного органу, формування національних законодавчих органів та інші державні органів, за допомогою чесних і вільних виборів і характер виборчої системи і виборчого права;

б) політичного плюралізму та участі – свобода організації політичних партій, можливість та значення опозиції, відсутність тиску зі сторони впливових груп (військового режиму, іноземних держав, релігійних ієрархій,

олігархів) при здійсненні вибору в політичній сфері, участь меншин (культурних, етнічних, релігійних та інших) у виборчому процесі;

в) функціонування державної влади – вільне та справедливе обрання представників національних законодавчих органів, наявність та рівень корупції, прозорість та відкритість діяльності уряду, а також громадянських свобод (таблиця 4.4).

Таблиця 4.4

Систематизація основних громадянських свобод

ГРОМАДЯНСЬКІ СВОБОДИ		
ВИДИ СВОБОД		ПІДХОД ДО ОЦІНКИ
Свобода слова та віри	Існування незалежних засобів масової інформації та інших форм культурного самовираження, свобода віросповідання, академічна свобода, відкритий і вільний обмін думками в приватній сфері	За шкалою від 1 до 7
Асоціативні та організаційні права	Можливість публічної дискусії, протестів та демонстрацій, наявність діяльності неурядових організацій, профспілок або їх еквіваленти	1,0 – 2,5 «вільні» держави 3,0 -5,5 «частково вільні» 5,5-7,0 «не вільні»
Верховенство права	Незалежність судової системи, захищеність прав підсудних, включаючи презумпцію невинуватості, цивільний контроль над поліцією, захист від політичного терору та рівне ставлення до різних верств населення країни	
Автономія та особисті права	Свобода пересування, вибір місця проживання, працевлаштування та освіти, право володіння майном та свобода економічної діяльності, соціальні свободи (у тому числі гендерна рівність, вибір шлюбних партнерів та розмір сім'ї), відсутність економічної дискримінації	

Джерело: сформовано на основі [369].

Крім того, «Freedom House» також з 2003 р. для 29 колишніх комуністичних країн з Центральної Європи в Середньої Азії проводить аналізи демократичних реформ в цих регіонах та формує рейтинг демократії за такими показниками, як національне демократичне врядування, виборчий

процес, громадянське суспільство, незалежні ЗМІ, місцеве демократичне врядування, судова система та незалежність, корупція [369]. Методика обрахунку інтегрального показника ідентична формуванню попереднього рейтингу. Наявність в країні консолідованої демократії вважається коли інтегральний показник знаходиться в діапазоні від 1 до 2,99, 3,00-3,99 – напівконсолідовані демократії, 4,00-4,99 – перехідні або гібридні режими, 5,00-5,99 – напівконсолідовані авторитарні режими, 6,00-7,00 – консолідовані авторитарні режими.

Основними перевагами двох зазначених рейтингів є широкий географічний діапазон досліджуваних країн та великий часовий розмір систематичного аналізу інтегрального показника демократії заснованого на практично незмінній методології оцінки, що дозволяє науковцям проводити дослідження, як часових рядів окремих держав так і панельних даних які краще ідентифікують та вимірюють ефекти, які просто не можуть бути виявлені в чистому поперечному аналізі однієї країни. Важливе значення має також доступність даних – всі матеріали, що містять результати аналізу, та опис методології доступні на веб-сайтах організації. У той же час одним з головних недоліків побудови інтегрального показника свободи/демократії є використання лише експертних оцінок, що може призводити до суб'єктивного характеру опитуваних.

В основі побудови Індексу демократії підготовленого для британського журналу «The Economist» дослідницьким центром «The Economist Intelligence Unit» лежить більш ширше трактування поняття «демократія» ніж це здійснюється «Freedom House». На думку експертів, розуміння демократії потребує кращого врахування змінних у таких вимірах, як функціонування влади або участь громадськості, оскільки свобода є лише однією з головних частин формування демократії [246]. Таким чином науковці пропонують Індекс демократії обраховувати на основі п'яти категорій:

1) виборчий процес і плюралізм – відображає умова для проведення конкурентоспроможних, вільних, справедливих, чесних, рівноправних та безпечних виборів;

2) функціонування влади – оцінка функціонування державної влади, незалежність її діяльності від зовнішнього тиску (військовослужбовців, служб безпеки, іноземних держав, економічних, релігійних і інших внутрішніх груп) і корупції, довіра та доступність громадськості до уряду;

3) політична участь – виборча активність громадян, участь населення та її меншин у політичному процесі, законних демонстраціях та інших суспільних обговореннях;

4) демократична політична культура – громадянська діяльність, що відображає сприйняття демократії в межах певної системи;

5) громадянські свободи – захист основних прав людини на свободу думки і слова, світогляду й віросповідання, вільного використання засобів масової інформації, створення професійних організації та профспілок та право на справедливий судовий розгляд [246].

Виходячи з цього авторами Індексу демократії приділяється значна увагу показникам, які відображають ступінь поваги до прав інших людей, активного здійснення принципу рівності, взаємної довіри та згуртованості населення, залученням широкого кола громадян до виборчого процесу та політики і т.п. Підхід до оцінювання Індексу демократії наведений в таблиці 4.5.

До уваги розрахунку Індексу демократії за «Voice and accountability» беруться показники які оцінюють наскільки громадяни країни можуть брати участь у виборі свого уряду, а також свободу вираження поглядів, свободу об'єднань та вільної медіа [399].

Оцінювання Індексу демократії за «Voice and accountability» здійснюється в межах від -2,5 (слабка) до 2,5 (сильна).

Оцінювання Індексу демократії

ОЦІНЮВАННЯ	КРИТЕРІЇ	ТИП ДЕМОКРАТІЇ
60 питань, згрупованих за критеріями ↓ від 0 до 10 балів ↓ Середнє арифметичне для п'яти сегментів	8 - 10 балів	Абсолютно демократичний режим
	6 - 7,9 балів	Недосконала демократія
	4 - 5,9 балів	Режим змішаного (гібридного) типу
	менше 4 балів	Авторитарний режим

Джерело: сформовано на основі [246].

З моменту проголошення незалежності України трансформаційні процеси по переходу від монополії влади комуністичної партії та централізованого управління до демократії та ринкової економіки відзначалися різними темпами та характером (рис. 4.3).

Найвищий рівень демократії Україною був досягнутий протягом 2004-2008 рр. За трьома з чотирьох вище зазначених рейтингів у 2006 р. рівень демократії одночасно досяг свого максимуму («The Economist Intelligence Unit» – 6,94, «Freedom in the World» – 2,5, «Nations in Transit»). Директор Українського центру прямої демократії Ігор Курус вважає, що одним із головних факторів досягнення зростання в рейтингах стало не бажання президента України Ющенко В.А. (2005-2010 рр.) узурпувати владу, та вести більш прозору та демократичну політику [109].

Проте попри досягнення відповідно високого значення демократії статус країни залишався за рейтингом «Freedom House», як держави з перехідною або гібридною демократією, а за «The Economist Intelligence Unit» – недосконала демократія. Потрібно відзначити, що в цей період за Звітом про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму Україна також демонструвала позитивну динаміку збільшення

величини макроекономічної стабільності з 2.95 за даними звіту 2001-2002 рр до 4,95 – 2007-2008 рр.

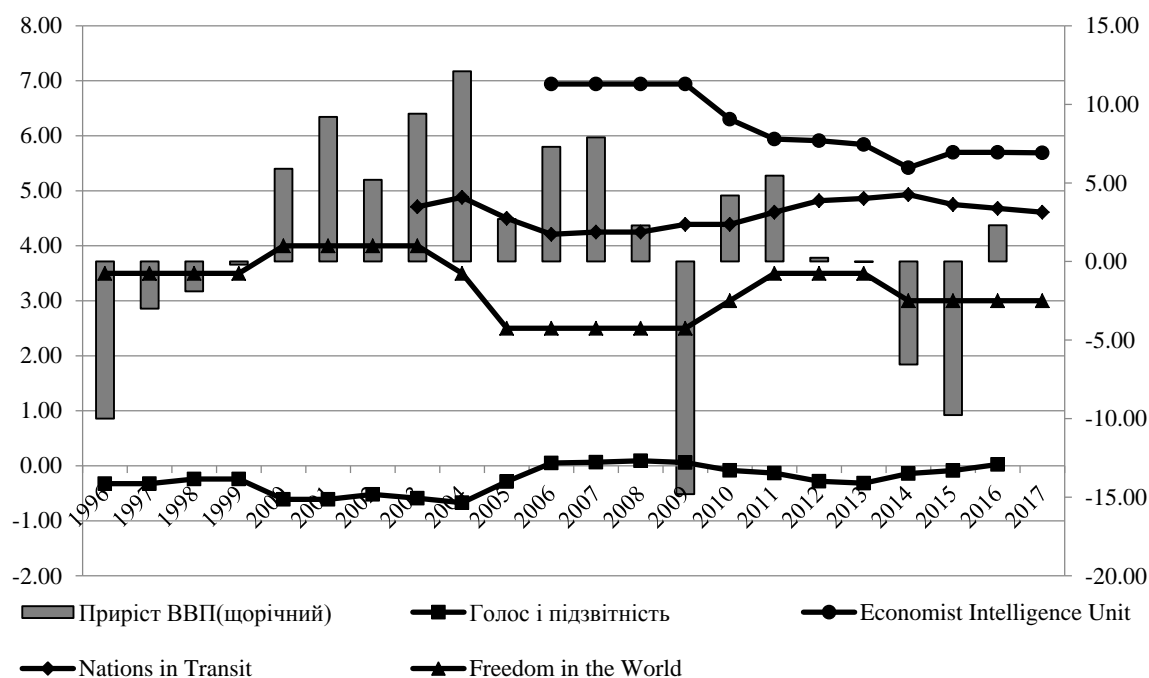

Рисунок 4. 3 – Динаміка індексу демократії за базами даних та економічного зростання в Україні протягом 1996-2017 рр

Джерело: розраховано автором на базі [368-370,382, 399]

Однак, наступні реформи по демократичному переходу з гібридного режиму призвів до погіршення рівня демократії. Так у 2018 р. за даними рейтингу «Nations in Transit» порівняно з 2006 р. Україна втратила 0,43 бали досягнувши рівня у 4,64 бали [368].

Як зазначає експерт «Freedom House», результатами досягнення такого рівня демократії стало те, що «попри досягнення урядом України значних покращень у здійсненні перебудови місцевого самоврядування країни, він не зміг задовольнити очікування громадян у боротьбі з всеосяжною корупцією».

Дійсно, відповідно до результатів національних щорічних моніторингових опитувань у 2016 р. лише 1% респондентів були повністю задоволені тим, як розвивається демократія в нашій країні та ще 11,5% – скоріше задоволені, у той час, як 65,7% – взагалі та скоріше не задоволені, більше того 59,4 % опитуваного населення вважають неможливим досягнення стійкого економічного розвитку країни без впровадження демократії [109].

Погоджуючись з думкою авторів [304] про те, що макроекономічна стабільність може бути досягнена країною шляхом впровадження відповідної грошово-кредитної, фіскальної політик та відкритості економіки вплив демократії, як політичного режиму котрий формує відповідний напрямок зазначених політик може бути визначений за допомогою рівнянь [304]:

$$Mon_{it} = c + \alpha DEM_{it} + V_t + \omega_{it} \quad (4.2)$$

$$SB_{it} = c + \beta DEM_{it} + V_t + \theta_{it} \quad (4.3)$$

$$Ouv_{it} = c + \gamma DEM_{it} + V_t + \varphi_{it} \quad (4.4)$$

де Mon_{it} – логарифм темпу зростання грошової маси (оцінка монетарної політики) [399];

SB_{it} – фіскальний баланс до ВВП (оцінка фіскальної політики) [399];

Ouv_{it} – відкритість торгівлі [399];

DEM_{it} – рівень демократії in t період (розрахований за даними рейтингів «The Economist Intelligence Unit», «Nations in Transit», «Voice and accountability» [382, 399];

V_t – відповідає тимчасовим фіксованим ефектам;

$\omega_{it}, \theta_{it}, \varphi_{it}$ – стахостична помилка;

c, α, β, γ – постійні.

Коефіцієнт при Індексу демократії приймає позитивного значення для рівняння (4.2) у разі ускладнення контролю за створенням грошей при збільшенні рівня демократії, негативні значення коефіцієнтів β , γ у рівняннях (4.3)-(4.4) пов'язані з труднощами налагодження надійної фіскальної політики та здійснення лібералізації торгівлі [304].

Властивості даних головних пояснювальних факторів рівнянь (4.2)-(4.4) та їх описові статистичні характеристики наведені в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6
Описова статистика змінних протягом 1991-2017 рр

Змінні		Спостереження	Значення	Стандартне відхилення	Мінімум	Максимум
Mon_{it}		24	1,537916	0,5683662	0,5913193	3,257475
SB_{it}		21	-0,63585	5,329927	-9,010958	10,64839
Ouv_{it}		26	93,91317	19,08556	45,97089	119,8583
DEM	The Economist Intelligence Unit	10	6,038	0,5262615	5,42	6,94
	Nations in Transit	15	4,589333	0,2446708	4,21	4,93
	Voice and accountability	21	-0,2461	0,2442228	-0,67	0,09

Джерело: розраховано автором

Оцінка ефекту впровадження демократії в Україні на політику макроекономічної стабільності протягом 1991-2016 рр відображена в табл. 4.7.

Таблиця 4.7

Вплив демократії на політику макроекономічної стабільності

	Mon_{it}		SB_{it}		Ouv_{it}	
	OLS	2SLS	OLS	2SLS	OLS	2SLS
1	2	3	4	5	6	7
DEM The Economist Intelligence Unit	0,76251 (0,001)*	0,76251 (0,004)*	-0,04048 (0,807)	-0,04048 (0,834)	-0,0477 (0,370)	-0,0477 (0,539)

Продовження табл. 4.7

Постійна с	0,8085197 (0,000)*	0,8085197 (0,000)*	0,2615858 (0,034)	0,2615858 (0,038)	0,75461 (0,000)*	0,75461 (0,000)*
Prob > F	0,0007	0,0037	0,8070	0,8345	0,3697	0,5386
R-squared	0,7231	0,7231	0,0067	0,0067	0,0563	0,0563
<i>DEM</i> Nations in Transit	0,5750593 (0,016)**	0,5750593 (0,045)**	-0,12252 (0,601)	-0,12252 (0,595)	-0,0981 (0,189)	-0,0981 (0,201)
Пістійна с	1,035837 (0,000)*	1,035837 (0,000)*	0,4304235 (0,028)*	0,4304235 (0,007)*	0,7985747 (0,000)*	0,79857 (0,000)*
Prob > F	0,0162	0,0445	0,6009	0,5954	0,1894	0,2007
R-squared	0,3185	0,3185	0,0242	0,0242	0,1325	0,1325
<i>DEM</i> Voice and accountability	0,3883878 (0,065)***	0,3883878 (0,099)***	-0,52749 (0,002)*	-0,52749 (0,000)*	-0,18610 (0,008)*	-0,18610 (0,025)**
Постійна с	1,601438 (0,000)*	1,601438 (0,000)*	0,7259961 (0,000)*	0,7259961 (0,000)*	0,849511 (0,000)*	0,849511 (0,000)*
Prob > F	0,0648	0,0992	0,0002	0,0024	0,0075	0,0253
R-squared	0,1438	0,1438	0,3927	0,3927	0,2367	0,2367

Примітка: зірочки *, ** та *** позначають значення на рівні 1%, 5% та 10% відповідно.

Джерело: розраховано автором

Отримані емпіричні результати впливу незалежної змінної рівня демократії на впровадження відповідної грошово-кредитної, фіскальної політик та відкритості економіки України протягом 1991-2016 рр з використанням двох методів оцінки: найменших квадратів (OLS) та двоступеневих квадратів (2SLS) засвідчили однаковий напрям дії індексу демократії незалежно від обраної методики його обрахунку, проте різну статистичну значимість.

Так, дані табл. 4.7 свідчать, що уразі використання методики оцінювання демократії запропонованого фахівцями World Bank «Voice and accountability» результати статистичнозначими на рівні 1% для Ouv_{it} , SB_{it} та 10% для Mon_{it} при використанні методу OLS, коефіцієнт детермінації коливається в діапазоні від 14,38-39,27%. У той же час використання інших показників демократії за рейтингами «Nations in Transit» та «The Economist Intelligence Unit» демонструють статистично значимий його вплив на рівні

1% лише для Mon_{it} з коефіцієнтом детермінації 31,85% та 72,31% відповідно. Таким чином демократія має диференційований вплив на політику макроекономічної стабільності, що підтверджує вище наведену теоретичну гіпотезу.

Константи відповідно до основних залежних змінних темпів зростання пропозиції грошей, фіскального балансу до ВВП, відкритості торгівлі, які виступають індикаторами впровадження політики досягнення макроекономічної стабільності: грошово-кредитної, фіскальної та відкритості економіки, показують, що:

1) демократія передбачає зростання пропозиції грошей, оскільки α має позитивний та статистично значимий на рівні 1-10% характер;

2) від'ємні значення при β та γ рівняння (4.3)-(4.4) вказують на зменшення відкритості торгівлі та труднощами налагодження надійної фіскальної політики України протягом 1991-2016 рр. це передбачає суттєве покращення фіскального балансу та зменшує відкритість торгівлі у своїй вибірці країн, що розвиваються, колишніх колоній видобутку.

Таким чином, впровадження реформ щодо просування демократії стане одним з основних факторів позитивного впливу на макроекономічну стабільність країни. В свою чергу кристалізація теоретико-методологічних підходів до формування багатоцільових програм макроекономічного зростання держави, визначальними чинниками яких є система державного регулювання та особливості інституційних факторів, повинна спиратися на відповідні розрахунки, отримані можливі завдяки створенню належних макроекономічних моделей.

4.2 Теоретико-методологічні засади оцінювання ефективності функціонування політичних інститутів

Політичні інститути сьогодні мають визначальний вплив на

економічний розвиток суспільства, оскільки вони структурують інституційне середовище і створюють для індивідів стимули щодо пропозиції різних факторів виробництва, спеціалізації та здійснення інновацій. Політична конкуренція систематично впливає на різні складові неокласичної моделі економічного зростання: акумуляцію праці і капіталу, акумуляцію людського капіталу і продуктивність. Проте, особливості впливу політичних інститутів на перераховані складові економічного зростання, його кількісні та якісні характеристики, не завжди однозначні.

Аналіз широкого кола наукових джерел [166, 173, 322] дозволив виокремити базові інституційні складові, які більшою мірою визначають макроекономічну стабільність держави.

1. Практика регулювання щодо забезпечення більшої орієнтації на результати, (наприклад, підходи та процедури складання бюджету та механізми оцінки результативності).

2. Механізми, які підвищують гнучкість, включаючи передачу функціональних та фінансових обов'язків від центральних органів місцевого самоврядування, внутрішньодержавна координація, механізми управління людськими ресурсами та електронне урядування.

3. Посилення конкурентного тиску в суспільстві через приватизацію та інші засоби.

4. Дієві механізми управління трудовими ресурсами, які включають визначення чисельності працюючих, їх складу, ступінь кваліфікації та характер профспілок, привабливість державного сектору.

Дискусійними та неоднозначними є питання підвищення ефективності інституціональної складової, яка може бути отримано шляхом масштабування операцій, головним чином, у секторі освіти та охорони здоров'я. Цей ефект пояснюється економією від масштабу, яка виникає за рахунок економії накладних витрат та фіксованих витрат на матеріальні активи. Однак тут слід враховувати вплив на інші показники функціонування державного сектору, такі як справедливість, доступ до послуг, їх якість,

повнота, своєчасність тощо. Функціональна та політична децентралізація (тобто відповідальність за витрати) є, безперечно, фактором, який буде підвищувати ефективність використання коштів державних бюджетів. В принципі, децентралізація функціональних обов'язків, яка супроводжується відповідною фіскальною та політичною децентралізацією, забезпечує стимули для місцевих урядів більш ефективно надавати послуги на місцевому рівні.

Оцінювання ефективності політичних інституцій є питанням непростим та комплексним, в якому об'єктами оцінки постають різного роду процеси, ініціативи, складові реформ, в тому числі і політична стабільність як така, верховенство закону в державі, рівень контролю корупції, ефективності урядування, ймовірності неконституційної політичної дестабілізації, здатність уряду відкрито реалізовувати політики та регуляторні заходи, врахування думки населення при формуванні політичних інститутів, підзвітності державних органів тощо.

Враховуючи відсутність систематичної оцінки, часто важко оцінити успіх державних ініціатив, особливо в умовах дефіцитності порівняних кількісних даних, що вимірюють вплив реформи на ефективність та продуктивність. Проте, досвід розвинутих країн свідчить про те, що підвищення ефективності функціонування політичних інститутів, безперечно, надає ряд додаткових вигід (ефектів) в суспільстві (рис. 4.4).

Зупинимось на окремих складових, за рахунок яких уряди (політичні інститути), суспільство в цілому можуть отримувати додаткові ефекти.

1. Розуміння цілей реформ. Зазначимо, що реформи створюють механізм, який дозволяє політикам роз'яснювати та конкретизувати цілі своєї діяльності. Це виявляється корисним інструментом для визначення пріоритетів на короткострокову і середньострокову перспективу та може з'ясувати, які результати можна очікувати від державного сектору та реалізації відповідних реформ та програм.

Рисунок 4.4 Вигоди суспільства при ефективних політичних інститутів

Джерело: сформовано автором

Так, більшість країн-членів ОЕСР стимулюють практику представлення показників продуктивності для парламенту та громадськості або на державному рівні. Наприклад, в Австралії, Канаді, Сполученому Королівстві та США, всі міністерства зобов'язані в рамках формування стратегічних планів, визначати, в тому числі, середньострокові цілі їх досягнення [310, 352].

Успішна реалізація цих ініціатив, буде забезпечувати більше інформації про цілі та пріоритети уряду, про те, як програми корелюють з цими цілями, а також реальний прогрес і результати їх досягнення.

2. Покращення контролю за виконанням, де інформація про результативність реформ виступає як відповідний сигналізатор. Реформи такого типу будуть забезпечувати механізм моніторингу діяльності урядів, продуктивність і прогрес.

Відповідна система надає ключовим суб'єктам відносин інформацію про те, що і як працює в уряді, що надає можливість політичним інститутам

пояснювати суспільству причини неефективності певних складових реформ або програм тощо.

3. Планування державних витрат буде більшою мірою акцентувати на чіткому плануванні та регулюванні бюджетного процесу, його спрямованості на результат та цільовому використанні коштів бюджетів різних рівнів.

При цьому повинно більше уваги приділятися довгостроковому плануванню через впровадження, наприклад, трирічних або п'ятирічних стратегічних періодів. Сьогодні визнаним є факт, що використання планування у бюджетному процесі стає більш системним [334].

Поєднання довгострокових планів з середньостроковими рамками витрат, які можуть інформувати уряди про перспектив фінансування на найближчі два-три роки буде підвищувати ефективність планування витрат, необхідних для досягнення цілей. Це також забезпечить чіткий та логічний бюджетний дизайн, який буде зв'язує ресурси та діяльність з очікуваними результатами.

4. Управління орієнтоване на результат використовується міністерствами та відповідними агенціями з управління державними програмами. Прийняття підходу, орієнтованого на результат, дозволяє політичним менеджерам задавати фундаментальні стратегічні питання про те, як забезпечити реалізацію відповідних заходів.

При проектуванні комплексу заходів державні інститути можуть вирішувати фундаментальні проблеми такі як: необхідність заходів, їх адресність, результативність, яким чином державні служби можуть бути найкращим чином націлені на досягнення відповідного результату. Отримання політичними інститутами повноважень робити це і набуття ними гнучкості у комунікаціях з суспільством, забезпечить формування ефективної організаційної структури та змісту діяльності для досягнення результатів реформ та програм.

5. Підвищення прозорості. Сьогодні багато розвинутих країн забезпечують прозорість та чіткість підзвітності законодавчої влади перед

громадськістю як одну з головних складових ефективного функціонування будь-яких політичних інституцій (рис. 4.5).

Відповідні реформи підвищили прозорість, збільшивши кількість інформації, наданої законодавчому органу та громадськості, щодо діяльності державного сектору, як це було виявлено у 24 з 30 країн ОЕСР [321].

При цьому відновлюється інтерес до надання об'єктивної інформації про ефективність, з метою демонстрації зусиль урядів, які стають більш ефективними та відповідальними.

Зацікавленість політиків у цих ініціативах в деяких країнах впливає з надії на те, що надання більш кількісної інформації про продуктивність забезпечить видиме підтвердження того, що вони виконують виборчі обіцянки щодо підвищення ефективності роботи державного сектору.

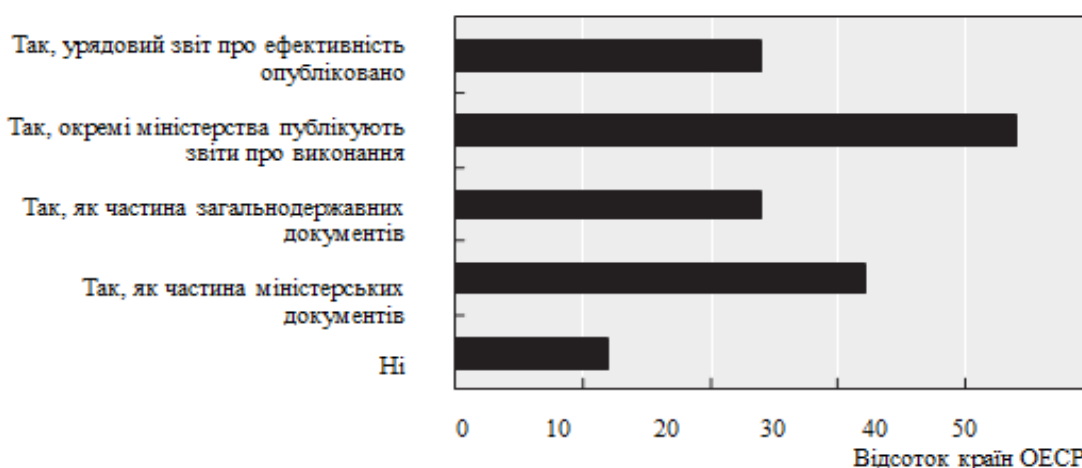

Рисунок 4.5 – Доступність результатів діяльності політичних інститутів для громадськості

Джерело: Сформовано автором на базі [321]

6. Інформування громадян про вибір. Деякі уряди, такі як Австралія та Сполучене Королівство [352] надає громадянам висновки оцінювання та результати порівняльного аналізу рівня надання місцевих послуг, наприклад, щодо роботи шкіл та лікарень. Доступність цієї інформації та дії громадян на

їх основі дані, будуть зосереджувати увагу на неефективних державних послугах і тим самим служити мотивацією для подальшого підвищення продуктивності.

Сьогодні політичні інститути, які, можуть впливати на показники економічного зростання включають наступні складові: вільні вибори, підконтрольність виконавчої влади законодавчої, поділ влади, а також принцип верховенства закону.

У ХХ ст. питання про вплив інститутів демократії на параметри економічного зростання був предметом декількох десятків емпіричних досліджень. Узагальнені результати більшості з них представлені в табл. 4.8.

Таблиця 4.8

Результати емпіричних досліджень економічної ефективності
альтернативних політичних режимів

Автори	Кількість проаналізованих держав	Роки	Результати
1	2	3	4
Landau (1986)	65	1960-1980	Авторитарні держави розвиваються швидше
Kormendi and Meguire (1985)	47	1950-1977	Демократичні держави розвиваються швидше
Marsh (1988)	47	1965–1984	Відсутні розбіжності між режимами в темпах економічного зростання
Pourgerami (1988)	92	1965–1984	Демократичні держави розвиваються швидше
Scully (1988)	115	1960–1980	Демократичні держави розвиваються швидше
Barro (1989)	72	1960–1985	Демократичні держави розвиваються швидше
Remmer (1990)	11 латиноамериканських країн	1982-1988	Демократичні держави розвиваються швидше, проте результат статистично незначний

Продовження табл. 4.8

1	2	3	4
Pourgerami (1991)	106 слаборозвинутих країн	1986	Демократичні держави розвиваються швидше
World Bank (1990)	68	1973–1987	Відсутня залежність між типами політичних режимів та темпами економічного зростання
Barro (1996)	89	1960–1990	Розвиток демократичних інститутів здійснює стимулюючий вплив на економічний розвиток при низькому рівні політичної свободи.

Джерело: систематизовано автором [162, 261, 271, 296, 336, 337, 341, 353, 400]

Слід також зазначити, що не позбавлений недоліків використовуваний в більшості робіт для оцінки рівня розвитку демократичних інститутів індекс Гастила, методологія якого передбачає ранжування країн за шкалою від 1 до 7 на базі експертних оцінок (від 0 до 4) за 25 питань, що стосуються реалізації в відповідній країні політичних прав і громадянських свобод.

Для створення звітів країн використовувались матеріали преси, соціологічні опитування, а також дані неурядових організацій та дослідницьких центрів. Іншими словами, індекс Гастила являє собою скоріше зведений індекс суб'єктивних оцінок розвитку свободи і демократії в різних країнах світу. Як наслідок, він, як і будь-який індекс, заснований на суб'єктивних оцінках, не може бути ідеальним.

Сучасна методологія визначення ефективності діяльності політичних інститутів включає в себе широке коло складових, які можуть формувати самостійні напрямки державної соціально-економічної політики.

Так, критеріями ефективності політичних інститутів в межах даного дослідження обрано розроблені Світовим Банком субіндекси («The Worldwide Government Indicators»): врахування думки населення при формуванні політичних інститутів і підзвітність державних органів (WGI_{ViA}), політична стабільність та ймовірність неконституційної політичної

дестабілізації (WGI_{PS}), ефективність урядування (WGI_{GE}), верховенство закону (WGI_{RL}), контроль корупції (WGI_{CC}), здатність уряду відкрито реалізовувати політики та регуляторні заходи (WGI_{RQ}). Порівняно з іншими індикаторами, які обраховуються, наприклад, агенціями Polity IV, «Freedom House», «Economist Intelligence Unit» та ін.) вони базуються на статистичних, а не суто експертних методах збору даних, та розраховані для значної вибірки країн за тривалі періоди часу.

Як пояснюють вчені у роботах [240, 374, 375] діяльність політичних інституцій та державних установ не може бути оцінена виключно на основі якості їхніх послуг, але також слід враховувати спосіб вирішення соціальних, політичних та екологічних обов'язків.

Іншими словами, уряди повинні оцінюватися не лише на підставі державної політики, а й на рівні їхньої успішності у встановленні принципів та ефективної практики державного управління.

Таблиця 4.9 підсумовує змінні, які можуть бути використані при оцінюванні ефективності політичних інститутів.

Таблиця 4.9

Напрямки оцінювання ефективності політичних інститутів

ПОКАЗНИК	ЗМІСТ ОЦІНЮВАННЯ
1	2
Темпи зростання ВВП	Вимірюється річні зміни в ВВП
Індекс людського розвитку	Вимірюється розвиток регіону на основі рівня освіти, доходів і тривалості життя
Право голосу і підзвітність	Вимірює сприйняття того, наскільки суспільство країни готово брати участь у виборі свого уряду, а також свободу вираження поглядів, свободу об'єднань та вільних ЗМІ
Політична стабільність	Вимірює сприйняття ймовірності того, що уряд може буде дестабілізований неконституційними чи насильницькими засобами, включаючи політичне мотивоване насильство та тероризм
Ефективність влади	Оцінюються заходи сприйняття якості державних послуг, якість державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість формулювання та реалізації політики, а також довіра та прихильність уряду до такої політики

Продовження табл. 4.9

1	2
Нормативна якість	Вимірює сприйняття здатності уряду формулювати та реалізовувати раціональну політику і правила, які дозволяють стимулювати розвиток приватного сектору
Верховенство права	Вимірює сприйняття того, наскільки всі суб'єкти впевнені у правилах суспільства та дотримуються їх, зокрема, повнота виконання контрактів, безпека у відносинах власності, в судових та правоохоронних органах
Контроль корупції	Вимірює сприйняття того, наскільки влада може використовуватись для особистої вигоди, включаючи як дрібні, так і масштабні форми корупції

Джерело: сформовано на базі [326]

Зазначимо, що аналіз відповідного масиву інформації може бути використаний для перевірки гіпотези про те, що належна практика державного управління призводить до вищих показників соціально-економічного розвитку.

Так, в якості об'єкта дослідження в роботі обрано 11 країн Європи, які мають дві спільні характеристики: в політичній сфері – всі вони в 1990-1992 рр. розпочали політичні трансформації у напрямку відмови від монополії влади комуністичної партії; в економічній сфері – в напрямку переходу від централізованого управління до ринкової економіки. Такими країнами стали: Литва, Латвія, Польща, Болгарія, Хорватія, Румунія, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна.

З метою врахування впливу ефективності політичних інститутів на рівень макроекономічної стабільності в роботі запропоновано інтегральний індикатор WGI :

$$WGI = \sum_{i=1}^n w_i \times WGI_i = \sum_{i=1}^n \frac{2(n-j+1)}{n(n+1)} \times WGI_i \quad (4.6)$$

де w_i – вага i -го субіндексу;

n – кількість субіндексів;

j – ранг субіндексу;

WGI_i – розрахункове значення i -го субіндексу.

Специфіка його розрахунку полягає у такому:

1) він базується на методі Фішберна, комплексно враховує силу і напрям впливу різних субіндексів ефективності політичних інститутів на рівень макроекономічної стабільності, усуває проблему їх мультиколінеарності;

2) вагові коефіцієнти для кожного субіндексу визначено емпірично за допомогою розробленої нелінійної економетричної моделі панельних даних, яка оцінює силу та напрямок впливу кожного з субіндексів на рівень макроекономічної стабільності. Результати розрахунків предстпалені у таблицях 4.10-4.15.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що вплив ефективності політичних інститутів на рівень МС є різним для різних груп країн. Так, в країнах ЄС (Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія) вплив кожного субіндексу ефективності політичних інститутів на рівень макроекономічної стабільності виявився статистично значущим (на рівні 1-5%) та позитивним.

Таблиця 4.10

Результати врахування думки населення при формуванні політичних інститутів і підзвітність державних органів (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WGI_i			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$WG_{I_{ViA}}$	(1)	0,626	$Ln MS = -0,1 + 0,989 WGI_{ViA}$	0,39	0,038	0,009	Помірн а	Адеква тна	СП

Продовження табл 4.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
WG I _{VIA}	(2)	-0,652	$Ln MS=0,25-0,1147WGI_{VIA}$	0,24	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СН
	(3)	0,386	$Ln MS=0,29-0,1877WGI_{VIA}$	0,15	0,000	0,029	Слабка	Адекватна	СН
	(4)	-0,559	$Ln MS=0,38-0,323WGI_{VIA}$	0,38	0,000	0,011	Помірна	Адекватна	СН
(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна; СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний									

Джерело: розраховано автором

Найбільш впливовими факторами – стимуляторами макроекономічної стабільності для цих країн виявилися індикатори:

WGI_{VIA} зростання макроекономічної стабільності на 98%;

WGI_{CC} зростання макроекономічної стабільності на 69%;

WGI_{GE} зростання макроекономічної стабільності на 46%.

Таблиця 4.11

Результати оцінювання політичної стабільності та ймовірність неконституційної політичної дестабілізації (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R ²)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WGI _i			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
WGI _{PS}	(1)	0,073	$Ln MS=0,32+0,0476WGI_{PS}$	0,0054	0,006	0,787	Слабка	Не адекватна	
	(2)	0,151	$Ln MS=0,35+0,1283WGI_{PS}$	0,1495	0,000	0,002	Слабка	Адекватна	СП
	(3)	0,456	$Ln MS=0,39+0,1445WGI_{PS}$	0,2083	0,000	0,009	Помірна	Адекватна	СП

Продовження табл. 4.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
WGI_{PS}	(4)	0,497	Ln $MS=0,49+0,080$ $3WGI_{PS}$	0,18 39	0,00 0	0,09 7	Помір на	Адекват на	ПП
(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна; СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний; ПП – помірний, позитивний									

Джерело: розраховано автором

Результати оцінювання свідчать про те, що в країнах – колишніх пострадянських республіках, в яких рівень демократії за даними «Economist Intelligence Unit» відповідає авторитарному режиму або початковому етапу перехідного періоду (Білорусь, Вірменія), сильний та позитивний вплив на макроекономічну стабільність має лише рівень політичної стабільності (субіндекс $WGIPS$)

Таблиця 4.12

Результати оцінювання ефективності урядування (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WGI_t			
$WG I_{GE}$	(1)	0,824	Ln $MS=0,13+0,4$ $676WGI_{GE}$	0,6795	0,009	0,000	Висока	Адекватна	СП
	(2)	- 0,557	Ln $MS=0,24-$ $0,2089WGI_{GE}$	0,5107	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СН
	(3)	0,673	Ln $MS=0,27+0,1$ $481WGI_{GE}$	0,4528	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СП
	(4)	0,09	Ln $MS=0,57+0,1$ $932WGI_{GE}$	0,0264	0,014	0,548	Слабка	Не адекватна	
(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний									

Джерело: розраховано автором

Це підтвердило гіпотезу, що демократія не є похідною від політичної стабільності, тобто країна може мати стабільну авторитарну чи тоталітарну політичну систему, не рухаючись при цьому до демократії.

Необхідно зазначити, що якщо країни цієї групи найближчим часом не реалізують реформи, спрямовані на збільшення ефективності врядування, якості регуляторної політики та дотримання принципу верховенства закону, то слід очікувати значного зменшення рівня їх макроекономічної стабільності.

Подальше зниження показників WGI_{RL} , WGI_{GE} , WGI_{RQ} призведе до зменшення рівня макроекономічної стабільності на 21.39%, 20.89% та 14.73% відповідно.

Таблиця 4.13

Результати оцінювання здатності уряду відкрито реалізовувати політики та регуляторні заходи (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WGI_i			
$WG_{I_{RQ}}$	(1)	0,539	Ln $MS=0,08+0,3515WGI_{RQ}$	0,2908	0,494	0,031	Помірна	Адекватна	СП
	(2)	-0,477	Ln $MS=0,28-0,1473WGI_R$	0,5339	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СН
	(3)	0,58	Ln $MS=0,32+0,1272WGI_{RQ}$	0,3367	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СН
	(4)	0,364	Ln $MS=0,78-0,6147WGI_R$	0,0952	0,013	0,245	Помірна	Не адекватна	
(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний									

Джерело: розраховано автором

Відмітимо, що в країнах – колишніх пострадянських республіках, де рівень демократії за даними «Economist Intelligence Unit» відповідає кінцевому етапу перехідного періоду (Грузія, Молдова), частина політичних інститутів (WGI_{PS} , WGI_{RO} , WGI_{GE}) позитивно впливають на макроекономічну стабільність, тоді як інші (WGI_{ViA} , WGI_{CC} , WGI_{RL}) – негативно.

Таблиця 4.14

Результати оцінювання верховенства закону (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WG I_i			
WGI_{RL}	(1)	0,757	$Ln MS=0,17+0,3994WGI_{RL}$	0,5724	0,001	0,001	Висока	Адекватна	СП
	(2)	-0,505	$Ln MS=0,21-0,2139WGI_{RL}$	0,3535	0,000	0,000	Помірна	Адекватна	СН
	(3)	-0,349	$Ln MS=0,27-0,1225WGI_{RL}$	0,1218	0,000	0,050	Помірна	Адекватна	ПН
	(4)	0,021	$Ln MS=0,37-0,1025WGI_{RL}$	0,0045	0,281	0,806	Слабка	Не адекватна	

(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна; СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний; ПН – помірний негативний

Джерело: розраховано автором

Якщо країни цієї групи найближчим часом не реалізують відповідні реформи, то існує висока ймовірність не лише повернення до авторитаризму, а й зниження рівня макроекономічної стабільності (в середньому на 15% при зменшенні цих індикаторів на одиницю).

В Україні ефективність політичних інститутів практично не впливає на макроекономічну стабільність, що виводить на перший план проблему

довіри населення до них (подальше зниження показника WGI_{via} , що визначає міру, в якій громадяни мають змогу брати участь в формуванні уряду, свободу висловлення, об'єднань, наявність вільних мас-медіа, призведе до зменшення макроекономічної стабільності на 32%, коефіцієнт кореляції складає – 0,559).

Таблиця 4.15

Результати оцінювання контролю корупції (нелінійна економетрична модель панельних даних)

Індикатори	Країни	Коефіцієнт кореляції	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість коефіцієнта при регресорі		Сила зв'язку	Адекватність моделі	Сила і напрям впливу
					const	WGI_i			
WGI_C	(1)	0,93	$Ln MS=0,21+0,694 \cdot 7WGI_{GE}$	0,8640	0,000	0,000	Висока	Адекватна	СП
	(2)	-0,336	$Ln MS=0,27-0,1095WGI_{GE}$	0,1025	0,000	0,010	Помірна	Адекватна	СН
	(3)	-0,647	$Ln MS=0,27-0,1302WGI_{GE}$	0,4184	0,000	0,010	Помірна	Адекватна	СН
	(4)	0,388	$Ln MS=0,78-0,3451WGI_{GE}$	0,1109	0,008	0,207	Помірна	Адекватна	СН
(1) – країни – нові члени ЄС; (2) – Білорусь, Вірменія; (3) – Грузія, Молдова; (4) – Україна СП – сильний позитивний; СН – сильний негативний									

Джерело: розраховано автором

Розрахунки засвідчили існування в Україні замкненого кола суспільно-політичного конфлікту: з одного боку, ефективність політичних інститутів не можлива без підтримки суспільства, а з іншого – суспільство не бажає сприяти діяльності політичних інститутів, які не є ефективними. Перманентне ігнорування цього конфлікту перетворюється для України в одну з найбільших загроз макроекономічної стабільності.

Досягнення прозорості та підвищення ефективності функціонування політичних інститутів в контексті забезпечення макроекономічної стабільності пов'язано з подоланням певних груп викликів.

Перша група викликів характеризується високою ефективністю та відносною легкістю у контролі, і тому може розглядатися як перший пріоритет. До них відносяться:

- Складність структури політичних інститутів: державні адміністративні органи страждають від явних конфліктів юрисдикцій та відповідальності в результаті великої кількості міністерств, урядових департаментів та установ, що призводить до відсутності чіткого розмежування ролей, обов'язків та механізмів координації.

- Низький рівень розподілу фінансових ресурсів для підготовки кадрів, що негативно впливає на продуктивність персоналу та спричиняє зниження якості послуг, що надаються громадянам.

- Недосконалість систем підзвітності та їх зв'язку із досягненням результатів та завдань: працівники несуть відповідальність перед державною адміністрацією за застосування процедурних процесів, а не результати та досягнення цілей, що, в свою чергу, посилює бюрократію.

- Відсутність ефективного менеджменту персоналу державних інституцій. Кадрові департаменти всіх політичних інституцій є слабкими та неефективними, що визначає, в свою чергу, результативність роботи працівників та призводить до витоку мізків з державних інституцій.

- Відсутність зацікавленості у розробці сучасних систем планування та подальшої реалізації заходів.

- Використання традиційних методів підготовки бюджету та відсутність гнучкості. Поточна система підготовки бюджету не вимірює вплив інвестування різного роду ресурсів у досягнення цілей держави.

- Недосконала інформаційна та технологічна інфраструктура, яка не забезпечує можливості політичним інституціям приймати адекватні рішення вчасно.

- Відсутність законодавства про свободу та обмін інформацією призводить до браку прозорості та політичних установ.

- Відсутність підходів для оцінювання ступеня задоволеності громадськості: слабкість спроможності державної адміністрації оцінювати ефективність та ефективність різних послуг, що пропонуються урядом для вимірювання рівня задоволеності громадськості цими послугами.

Другий набір викликів характеризується відносно низьким рівнем впливу або здатністю їх контролювати:

- Відсутність дисципліни, низька культура роботи та стійкість до змін призвели до браку поваги працівників до етики праці та неефективним комунікаціям з суспільством.

- Надмірна зайнятість в політичних інститутах (особливо допоміжна праця), що призводить до масштабуванню штату державних адміністративних органів та збільшення вартості заробітної плати.

- Численні та суперечливі законодавчі та регуляторні акти, призводить до широкомасштабного шахрайства, уникання законів, а також посилення бюрократії та корупції.

- Фінансова та адміністративна корупція, нецільова витрата державних коштів, які значною мірою підбивають рівень довіри суспільства до політичних інститутів та знижують ефективність їх функціонування.

- Відсутність системних автоматизованих інформаційних зв'язків між обчислювальними одиницями, що перешкоджає розумінню повного та точного фінансового стану держави та заважає прийняттю рішень.

- Неефективна комунікація між суспільством та політиками, призводить до високого рівня недовіри до влади та уряду.

З метою оцінювання ефективності політичних інститутів побудовано систему функціональних залежностей інтегрального індикатора *WGI* від його субіндексів для різних груп досліджуваних країн:

$$\begin{cases}
 (1): WGI = 0,2857WGI_{ViA} + 0,0474WGI_{PS} + 0,1905WGI_{GE} + \\
 \quad 0,0954WGI_{RQ} + 0,1429WGI_{RL} + 0,2381WGI_{CC} \\
 (2): WGI = 0,1905WGI_{ViA} + 0,2857WGI_{PS} + 0,0954WGI_{GE} + \\
 \quad 0,1429WGI_{RQ} + 0,0474WGI_{RL} + 0,2381WGI_{CC} \\
 (3): WGI = 0,0474WGI_{ViA} + 0,2381WGI_{PS} + 0,2857WGI_{GE} + \\
 \quad 0,1905WGI_{RQ} + 0,1429WGI_{RL} + 0,0954WGI_{CC} \\
 (4): WGI = 0,2857WGI_{ViA} + 0,2381WGI_{PS} + 0,1905WGI_{GE} + \\
 \quad 0,0474WGI_{RQ} + 0,1429WGI_{RL} + 0,0954WGI_{CC}
 \end{cases} \quad (4.7)$$

де (1) – країни – нові члени ЄС;

(2) – Білорусь, Вірменія;

(3) – Грузія, Молдова;

(4) – Україна.

Результати розрахунку інтегрального індикатора WGI за системою рівнянь (4.7) для груп досліджуваних країн представлені в табл. 4.16.

Таблиця 4.16

Результати розрахунку рівня інтегрального індикатора WGI для групи досліджуваних країн в період 2000-2017 рр.

ГРУПА КРАЇН	2000	2004	2008	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія	0,325	0,4586	0,4943	0,5688	0,603	0,6556	0,6629	0,6501	0,6507
Білорусь, Вірменія	-0,605	-0,582	-0,426	-0,275	-0,253	-0,205	-0,241	-0,234	-0,228
Грузія, Молдова	-0,569	-0,572	-0,279	-0,048	-0,001	0,0436	-0,058	-0,018	0,022
Україна	-0,721	-0,621	-0,413	-0,552	-0,621	-0,573	-0,569	-0,486	-0,402

Джерело: розраховано автором

З метою формалізації впливу політичних інститутів на МС в роботі розроблено наступну динамічну панельну модель:

$$MS_{it} = \alpha_0 + \alpha_2 MS_{it-1} + \alpha_2 WGI_{it} + \alpha_3 X_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (4.8)$$

де X_{it} – матриця пояснювальних змінних;

$\alpha_0 \dots \alpha_3$, – константи моделі, ε_{it} – похибка.

Відмінність запропонованої моделі від існуючих полягає у наступному:

1) вона базується на узагальненому методі моментів GMM, що дозволяє усунути проблему неоднорідності зміни показників в різних країнах та похибки їх вимірювання;

2) лагова змінна MS_{it-1} введена в модель для врахування ефекту ланцюгової реакції «ефективність політичних інститутів в попередньому році → рівень макроекономічної стабільності в попередньому році → рівень макроекономічної стабільності в поточному році»;

3) матриця пояснювальних змінних моделей сформована виходячи з досліджуваної в гіпотези про конвергентний вплив соціальної та політичної детермінант на макроекономічну стабільність (до складу цих змінних увійшли лише ті, факторне навантаження яких при розрахунку складових індексу соціального прогресу, визначене методом головних компонент, виявилось найбільшим: індекс людського розвитку (κ_{hdi}), глобальний інноваційний індекс (κ_{gii}) та індекс свободи преси (κ_{pfi})).

Результати розрахунків за моделлю (4.7) представлені в табл. 4.17.

Розрахунки підтвердили, що ефективність політичних інститутів є значимою детермінантою змін макроекономічної стабільності на рівні 1-5% за всіма групами країн (за винятком моделей з урахуванням конвергентного впливу для Грузії та Молдови).

Зростання рівня ефективності політичних інститутів на 1% матиме наступні наслідки: для країн ЄС – призведе до зростання МС на 5%; для Білорусії, Вірменії – до зниження макроекономічної стабільності на 46%; для Грузії, Молдови – до зменшення на 16%; для України – до зменшення на 35%. Гіпотеза про конвергенцію соціальних та політичних детермінант

макроекономічної стабільності (одночасне підвищення рівня ефективності політичних інститутів та соціального прогресу) підтвердилася лише за показником κ_{hdi} для країн ЄС та показниками κ_{gii} , κ_{pfi} – для Грузії та Молдови.

Таблиця 4.17

Результати аналізу впливу інтегрального індикатора ефективності політичних інститутів на макроекономічну стабільність

Змінні моделі	Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія		Білорусь, Вірменія		Грузія, Молдова		Україна	
	(а)	(б)	(а)	(б)	(а)	(б)	(а)	(б)
	Значення констант α при відповідних змінних в динамічній моделі (1)							
MS_{it-1}	0,81008 (0,002)	1,199598 (0,002)	0,48855 (0,000)	0,24885 (0,048)	0,57187 (0,016)	0,16126 (0,109)	0,43325 (0,000)	0,61292 (0,000)
WGI	0,0567 (0,019)	0,15083 (0,058)	-0,46773 (0,000)	-0,51498 (0,000)	-0,21748 (0,000)	-0,16675 (0,241)	-0,35666 (0,033)	-0,026209 (0,041)
κ_{hdi}	–	3,725157 (0,003)	–	-2,040352 (0,026)	–	-4,431118 (0,002)	–	-2,396753 (0,000)
κ_{gii}	–	0,0001855 (0,721)	–	0,0024075 (0,576)	–	0,034928 (0,000)	–	0,0031851 (0,000)
κ_{pfi}	–	0,0019067 (0,047)	–	0,0123434 (0,000)	–	0,0178937 (0,000)	–	-0,003122 (0,000)
$const$	0,3058566 (0,000)	-2,586592 (0,008)	0,075396 (0,001)	-1,70895 (0,013)	0,266220 (0,000)	1,907149 (0,064)	0,7066809 (0,000)	-1,202864 (0,000)

Примітка: (а) – розрахунки з урахуванням впливу інтегрального індикатора ефективності політичних інститутів; (б) – розрахунки з урахуванням конвергенції соціальних та політичних детермінант макроекономічної стабільності; в дужках показано статистичну значущість відповідних констант α .

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунків свідчать про необхідність формування державних стратегічних завдань щодо підвищення ефективності управління державою, підвищення якості державних послуг, що надаються громадянам

та інвесторам, боротьби з корупцією в адміністративному секторі та підвищення рівня прозорості уряду.

Зазначимо, що стратегічні цілі можуть включати різні аспекти: внутрішній вимір, пов'язаний з компонентами адміністративного органу, зовнішній вимір послуг, що надаються громадянам, та розмірність, пов'язана з відносинами між державою, представленими в її різних установах, з одного боку, а громадянин, з іншого боку.

Так, стратегічні цілі щодо підвищення ефективності функціонування державних інституцій можуть включати наступне (табл.4.18)

Таблиця 4.18

Стратегічні цілі підвищення ефективності функціонування державних інституцій

СТРАТЕГІЧНА МЕТА	ЗМІСТ
Узгодження ефективного функціонування державних органів з глобальними та регіональними змінами.	Створення адміністративних систем на засадах ефективного управління, шляхом оновлення: організаційної структури, законодавства, трудових ресурсів, інформаційної бази, культури роботи в державних адміністративних органах
Надання сучасних якісних державних послуг	Досягнення кращих стандартів якості та розширення використання сучасних методів у наданні державних послуг
Розбудова прозорої системи, яка взаємодіє з громадянами, відповідає їх вимогам і підлягає соціальній підзвітності	Забезпечення прозорості у виробленні політики, сприяння доступності інформації для підвищення довіри громадян до адміністративного сектору та боротьби з корупцією

Джерело: розроблено автором

Таким чином, в рамках першої стратегічної мети для формування та зміцнення внутрішніх компонентів державних адміністративних органів, можна виділити наступні обов'язкові компоненти:

1) законодавча база, яка включає закони, постанови та рішення, які контролюють державні адміністративні органи;

2) інформаційні системи, які включають сучасні технології збору та обміну інформацією всередині та за межами державних інституцій;

3) розвиток кадрового менеджменту шляхом створення нових можливостей, підвищення ефективності, стимулювання інновацій та відчуття організаційної приналежності.

4) внутрішня культура роботи державних інституцій, яка повинна включати такі цінності, як відповідальність, етика, робоча дисципліна, культура співпраці та внутрішніх комунікацій.

Надання якісних послуг громадянам, їх доступність, якість та справедлива вартість. Ця мета полягає в тому, щоб дозволити громадянам задовольнити свої потреби за допомогою модернізованої системи надання послуг протягом прийняттого терміну та у спосіб, який відповідає доходам громадянина.

Третя мета полягає в управлінні адміністративним органом для забезпечення заохочення участі громади та зміцнення принципів прозорості з розробкою антикорупційних програм з метою підвищення довіри громадян, з одного боку, та забезпечити стійкість зусиль реформ, з іншого боку.

Таким чином, необхідно зазначити, що дослідження надає відповідний внесок у сферу управління політичними інститутами, визначаючи та оцінюючи складові індексу, які характеризують ефективність державного управління. Методологія, використана в дослідженні, дозволила спостерігати відмінності у співвідношенні між політичними інститутами, державним управлінням та соціально-економічним розвитком держави.

4.3 Децентралізація державного управління як фактор макроекономічної стабільності

Досвід розвинутих країн сьогодні свідчить про неефективність процесів централізованого державного управління, яке не здатне забезпечувати ефективні управлінські впливи на весь комплекс об'єктів управління та всі сфери діяльності суспільства. Загальновідомим є факт, що країни з високим рівнем розвитку демократії обирають шлях децентралізації державного управління, яке полягає у наділенні місцевих органів влади правом на виконання державних функцій та забезпечення життєдіяльності суспільства на місцевому рівні. Сьогодні «децентралізація» владних процесів є одним із важливих компонентів реалізації демократичних реформ на рівні органів місцевого самоврядування. Децентралізація є політичною ідеєю, котра визначає, що субнаціональні органи влади отримують значну політичну автономію разом із новими функціями та ресурсами [43].

В цьому ракурсі, необхідним є визначення переваг процесів децентралізації державного управління, до яких можна віднести:

- розвиток та підтримка демократичних реформ та процедур управління в суспільстві;
- захист прав людини та її свобод;
- підвищення ефективності функціонування місцевих органів влади;
- формування якісно нової та сучасної системи управління, орієнтованої на результат;
- формування підґрунтя для впровадження нових стратегій розвитку.

Головними характеристиками при цьому є:

- передача частини повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, як засіб забезпечення більшого врахування інтересів населення;

- передачею необхідних для цього ресурсів і наданням права органам місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень з урахуванням місцевих особливостей;
- передача повноважень має здійснюватися на основі принципу субсидіарності [13].

Основні завдання, які визначають зміст та особливості процесів децентралізації визначені на рис. 4.6.

Рисунок 4.6 – Функції децентралізації державного управління

Джерело: визначено автором

Актуальність впровадження реформ децентралізації на сучасному етапі пояснюється, в першу чергу, бажанням країн підвищити ефективність державного сектору та сприяти соціально-економічному розвитку регіонів. Так, Оутс у своїй роботі «До теорії другого покоління фіскального федералізму» [318] відмічає, що впровадження фіскальної децентралізації

було, по перше, визвано реакцією країн на нездатність досягнення стійкого економічного зростання шляхом централізованого планування.

По друге, важливим є розуміння важливості проведення програм децентралізації, спрямованих на зміну процесу прийняття рішень від центру до місцевих органів влади, оскільки останні мають більш конкретну інформацію про місцеві умови та переваги щодо споживання суспільних благ. Ефективність впровадження відповідних функцій децентралізації залежить від рівня надходження в місцеві бюджети та повноважень прийняття рішень по витратах. Тому, саме фінансова відповідальність за матеріалами Світового Банку [398], визначається основним критерієм, який розкриває сутність децентралізації.

Емпіричні дослідження впливу децентралізації на зростання економіки та макроекономічну стабільність знайшли своє відображення у працях вчених-економістів [172, 205, 235, 239, 254, 294, 298, 316, 372]. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, емпіричні дані взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією та макроекономічною стабільністю не дають остаточного висновку щодо напрямку чи значення впливу відносин.

Так, деякі з них наголошують, що впровадження фінансової децентралізації сприяло економічному зростанню та макроекономічній стабільності країни як безпосередньо, так і опосередковано. Інші зазначають, що взаємозалежність між макроекономічною стабільністю, економічним зростанням та децентралізацією має негативний зв'язок або фіксують відсутність причинно-наслідкових зв'язків між відповідними змінними. Так, в роботі [256] автори, досліджуючи процеси фіскальної децентралізації та фінансування місцевих бюджетів в Чорногорії в 2002-2015 роках, приходять до висновку, що політика уряду Чорногорії в період 2008-2015 рр набула характеру фінансової централізації та разом з наслідками економічної кризи погіршувала макроекономічну стабільність країни і гальмувала місцевий економічний розвиток.

Проте, автори Ян Зан та Лютан Гонг [412], вивчаючи наслідки фіскальної децентралізації для економічного зростання провінцій у Китаї за допомогою панельного набору даних з 1994 по 2002 роки, вказують на існування позитивного зв'язку між фіскальною децентралізацією та економічними зростання лише в населених пунктах з більш високим ВВП на душу населення. Вони, також, вказують на різну направленість впливу фіскальної децентралізації на економічний розвиток провінцій Китаю в період з 1986 по 2004 роки та зазначають, що попри різну направленість впливу такої децентралізації на регіони у довгостроковій перспективі фінансова децентралізація справді призвела до економічного зростання Китаю [405].

Норман Геммел, Ричард Кнеллер та Исмаил Санз [213] досліджуючи ефективність впровадження фіскальної децентралізацією на основі в ОЕСР країнах в період 1972–2005рр. підтверджують гіпотезу Оутса про те, що максимальне підвищення ефективності економічного зростання вимагає тісного співвідношення між витратами та децентралізацією доходів. На противагу їм, дослідження науковців [205, 316] підкреслюють існування негативного взаємозв'язку між фіскальною децентралізацією та макроекономічною стабільністю та економічним зростанням. Емпіричні результати Шахид Адил та Мумтаз Анвар [142] показують, що попри проведені Урядом Пакістану реформ децентралізації, вплив фіскальної децентралізації на економічне зростання є статистично незначним в короткостроковій перспективі.

Дослідження вітчизняної практики процесів децентралізації дозволило зробити певні висновки. З початку 90-х років Україною здійснювалися поступові етапи політики фінансової децентралізації. Ретроспективно політика децентралізація державної влади була, головним чином, обумовлена становленням пострадянської економічної системи та переходом від централізованої, планової економіки до ринкової, проте характер та темпи реформ протягом 1991-2017 рр. були нерівномірні. Так, період 1991-2001 рр.

характеризується становленням фінансової децентралізації, у цей період було запроваджено національну валюту. У лютому 1994 р. в Законі України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування», а також відповідно до прийнятої у 1996 р. Конституції України визначено децентралізацію, як один з принципів здійснення державної влади [11, 325].

Фінансовий стан економіки у зазначений період різнився від дефіциту 6,2 млрд грн у 1997 році до профіциту на 1млрд грн у 2000 році (рисунок 4.7) [97].

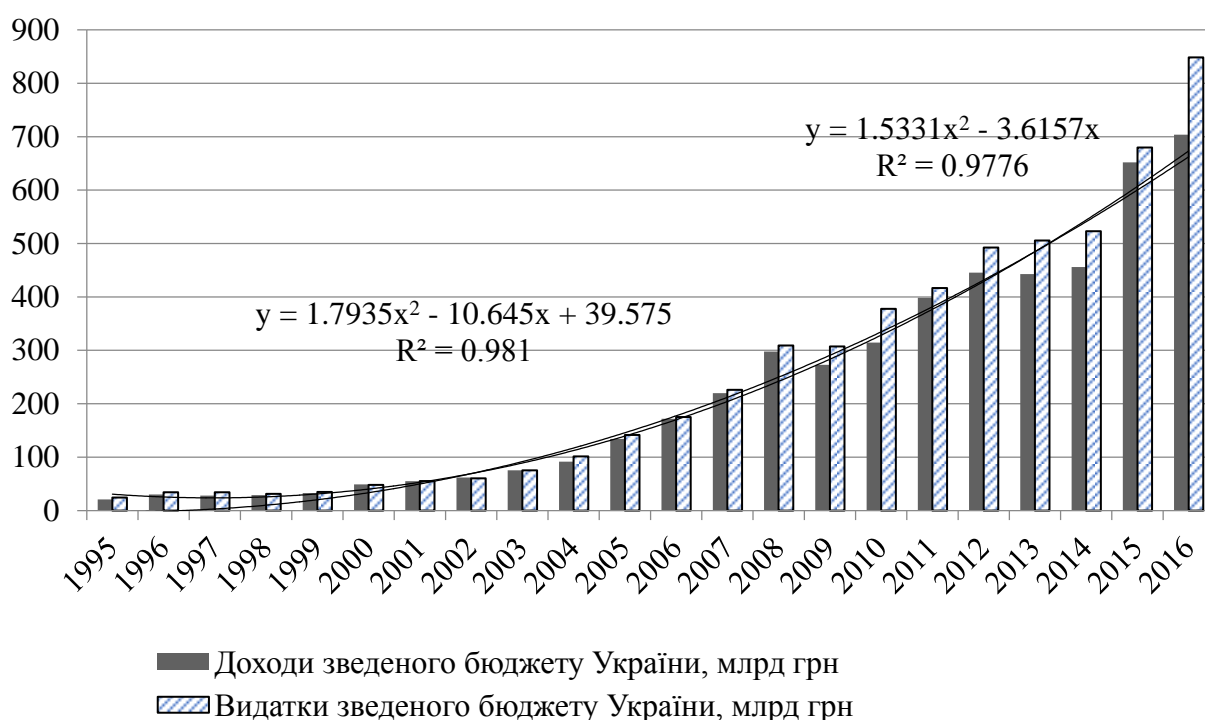

Рисунок 4.7 – Динаміка доходів та видатків зведеного бюджету України в період 1995-2016 рр.

Джерело: сформовано на основі даних Міністерства фінансів України [97]

З рис. 4.7 видно, що в період з 2001-2008 рр. загальна сума доходів зведеного бюджету України має зростаючу динаміку (від 54,9 млрд. грн у

2001р. до 297,8 млрд. грн в 2008 р.) [27]. Це відбулося внаслідок покращення динаміки макроекономічних показників, завдяки вдосконаленню бюджетування та прийняттям відповідних реформ (у 2001 р. Бюджетного кодексу України, Концепції реформування місцевих бюджетів у 2007 р., 2004 р. – Закон України «Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань» [325, 357].

Рівень зростання в абсолютному виразі ВВП протягом зазначеного періоду становив 779,6 млрд грн (з 211,1 млрд. грн у 2001 р. до 990,8 млрд. грн у 2008 р.), у відносному виразі зростання зазначеного показника на високому рівні (приблизно до 10% на рік) відбулися у 2001 р. (9,2%), 2003 р. (9,4%), 2004 р. (12,1%) та 2007 р. (7,9%) [399], відношення дефіциту державного бюджету до ВВП знизилося до рівня 0,89%, та не перевищувало нормативного порогу у 3%. Відповідно до Копенгагенських критеріїв членства країн в Європейському союзі [53] та завдяки антиінфляційної політики уряду в 2002 році в Україні було зафіксовано дефляцію на рівні 0,6%, а сальдо величини поточних оборотів за аналізований часовий інтервал було зафіксовано на рекордно високому рівні - 10,3% ВВП у 2004 році [399].

Зазначені тенденції позначилися і на світових рейтингах України, зокрема, за результатами щорічних Звітів про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнім економічним форумом Україна у порівнянні з 2000-2001 рр. покращила своє становище у глобальному рейтингу конкурентоспроможності за показником макроекономічної стабільності на 1,72 пункти у 2007-2008 рр. (4,67) [402].

Періодом значного зниження динаміки ВВП країни були 2009 та 2010 рр., відповідно на 14,33% та 3,78%, що було обумовлено дією світової фінансово-економічної кризи. Разом з тим, у 2009 р. падіння доходів державного бюджету відбулося на 9,5% порівняно з 2008 р., місцевих бюджетів на 2,1%, витрати бюджету знизилися на 1,9% тільки на місцевому

рівні, а на державному рівні відбулося збільшення видатків в абсолютному виразі на 0,94 млрд грн. або на 0,3% [97].

За рейтингом глобальної конкурентоспроможності у 2010-2011рр. Україна посіла 89 місце серед 139 країн світу, отримавши 3,9 балів за семибальною шкалою, фактично продемонструвавши за новою методологією прийнятою з 2006 р. найгірший результат за весь час обчислення (2006-2016 рр) (рис. 4.8). Водночас на 1,47, 1,42 та 0,76 бала зменшився субіндекс макроекономічної стабільності у порівнянні з 2006, 2007 та 2008 роками відповідно.

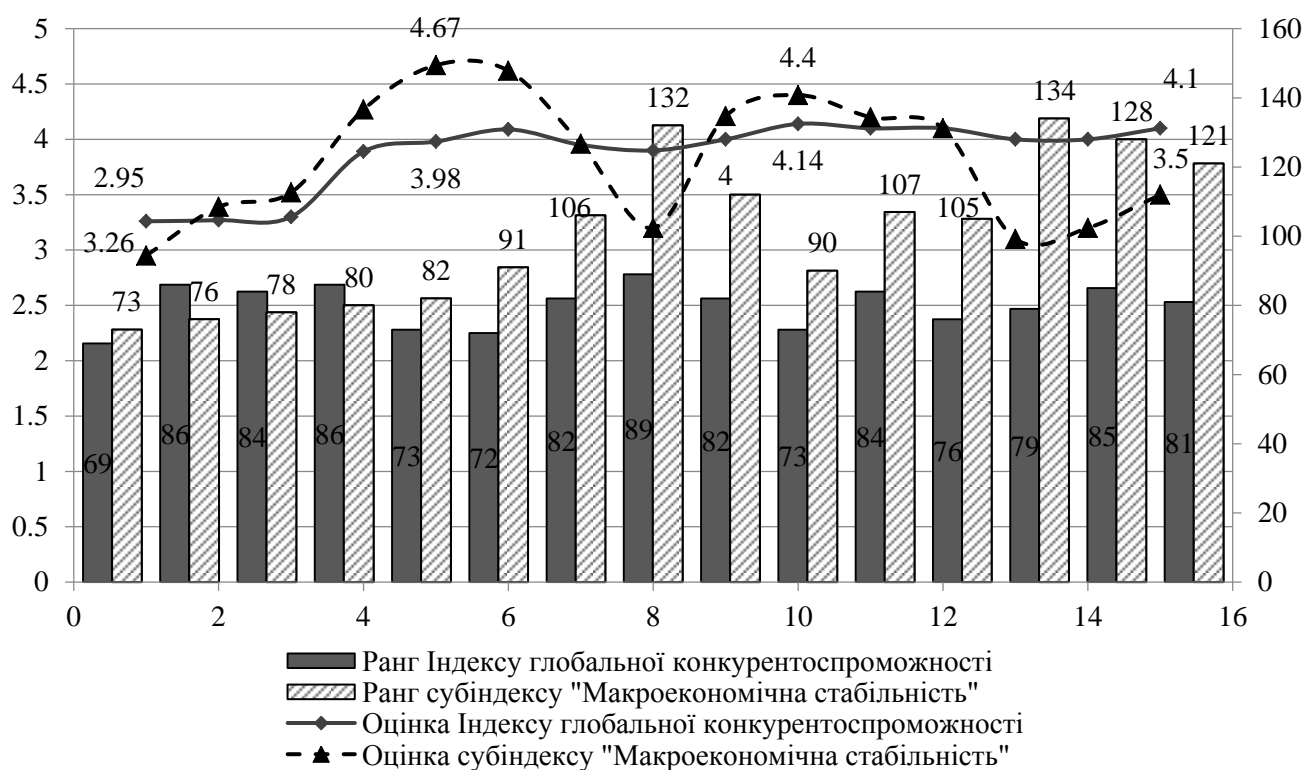

Рис. 4.8. – Динаміка індексу глобальної конкурентоспроможності та субіндексу макроекономічного середовища України

Джерело: сформовано на основі даних [402]

Протягом 2011-2013 рр., відповідно до наведених критеріїв оцінки рівня децентралізації експерти від характеризують [271] фінансовий стан України, як стан з високою бюджетною централізацією (частка місцевих

видатків становить більш як 45 % загальнодержавних видатків – високий рівень децентралізації, 30-45 % – середній рівень, менш як 30 % – низький рівень). Так, зокрема, попри зростання у 2013 р. частки місцевих бюджетів у зведеному бюджету України на 2,1 % порівняно з 2011 рр. (21,7%), частка державного бюджету залишається на високому рівні 76-78% (78,3% у 2011 р. та 76,2% у 2013 р.) [97].

Необхідно зазначити, що в посткризовий період 2014-2017 рр. Україною було впроваджено ряд важливих реформ на шляху децентралізації які містяться у ключових програмних документах Президента, Уряду та Парламенту [407]. Слід зауважити, що відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», реформа децентралізації є одним із ключових інструментів забезпечення національної макроекономічної стабільності.

При цьому, метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [123].

За результатами 2016 р. серед 138 країн світу Україна посіла 81 місце в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності покращив свої позиції на 4 місця у порівнянні з попереднім періодом.

Часткова стабілізація макросередовища на 7 позицій (128 місце у 2015 р., 121 місце у 2016 р.) відбулася завдяки:

- покращенню кредитного рейтингу країни (127 місце у 2015 р., 123 місце у 2016 р.);

- досягненню цілей Національного банку України, визначених «Стратегією монетарної політики на 2016-2020 роки» [306] по зменшенню темпів інфляції з 48,7% у 2015 році до 12,4% у 2016 р. завдяки виваженої та спланованої монетарної політики;

– зростанню валових національних заощаджень на 2,9 % (17,9 % у 2016 р.).

Однак, на кінець 2016 р. співвідношення державного боргу України до ВВП зросло до 81,2%, а за прогнозами МВФ до кінця 2020 р. рівень зазначеного показника складатиме 71,0%, що також не відповідатиме гранично допустимим нормам співвідношення та означатиме поступову втрату платоспроможності української фінансової системи [232]. За показником Державного бюджетного балансу Україна опустилася на 28 позицій і посіла 53 місце в світі (-2,2% ВВП у 2016 р.).

Таким чином, актуальним завдання є визначення системи складових моніторингу та аналізу впливу фінансової децентралізації на макроекономічну стабільність України на основі економетричної моделі, яка ґрунтується на двох підходах до оцінювання, які включають різні та незалежні індикатори ступеня фіскальної децентралізації.

На сьогодні у світовій практиці найбільш розповсюдженою моделлю опису взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією та макроекономічної стабільністю є залежність [172, 235, 294]:

$$MI = f(FD) \quad (4.9)$$

де MI – залежна змінна, яка оцінює рівень макроекономічної стабільності країни;

$f(FD)$ – функція залежності макроекономічної стабільності від рівня фінансової децентралізації.

Модель (4.9) може бути записана у вигляді регресійного рівняння:

$$MI = \alpha + \beta(FD) + \delta(Z) + \varepsilon, \quad (4.10)$$

де FD представляє різні альтернативні напрямки оцінки фіскальної децентралізації;

Z – вектор змінних, які пояснюють поведінку макроекономічної стабільності в часі;

α , β та δ – константи рівняння;

ε – похибка, пов'язана з апроксимацією моделі та стахостичністю її чинників.

Автори роботи [11], аналізуючи досвід становлення процесів децентралізації в Європейських країнах та держав-членів ОЕСР, вказують на наявність двох основних напрямків можливості фінансової децентралізації: шляхом децентралізації доходів (закріплення права на деякі доходи або на збільшення частки на певні доходи за територіальними громадами) та видатків (передача ресурсів на виконання завдання та функцій). Виділяючи чотири типа вимірювання фіскальної децентралізації: децентралізація доходів, децентралізація витрат, фрагментація та федералізм. При цьому, Єнг Руан досліджує ефекти децентралізації від розміру та масштабів уряду [409].

Так, науковець приходять до висновку, що в рамках емпіричного дослідження одиницею аналізу та мірою децентралізації краще використовувати доходи та (або) витрати децентралізації, оскільки федералізм застосовується лише для аналізу між країнами у вигляді допоміжної змінної, яка характеризує структурні зміни в економіці та приймає значення 1 при федералізмі та 0 для унітарних держав, тоді як фрагментація більш підходить для аналізу на місцевому рівні [409].

Проводячи дослідження взаємозв'язку між фіскальною децентралізацією та сукупним розміром уряду на прикладі 32 промислово розвинених країн в період з 1980–1994, Джин та Хен Зоу [240], в якості індикаторів фіскальної децентралізації використовують показники:

- децентралізації видатків, який розраховується як відношення субнаціональних до загальних державних видатків;
- децентралізації доходів, як співвідношення субнаціональних доходів від власних джерел до сукупних державних доходів;

- вертикального дисбалансу, як відсотку видатків на субнаціональному рівні, який фінансується за рахунок центральних трансферів.

При цьому за основу дослідження береться економетрична модель:

$$\text{GovtSize}_{i,t} = \alpha_i + \alpha_1 \text{FD}_{i,t} + \alpha_2 \text{Political}_{i,t} + \alpha_3 \text{Control}_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (4.11)$$

де – $\text{GovtSize}_{i,t}$ являє собою три різні вимірювання державного розміру (сукупний розмір уряду або розмір державного уряду або розмір субнаціонального уряду);

α_i – фіксовані ефекти;

$\text{FD}_{i,t}$ – фіскальна децентралізація;

$\text{Political}_{i,t}$ – оцінювання впливу політичних (інституційних) факторів на розмір уряду;

$\text{Control}_{i,t}$ – показники макроекономічного середовища.

Використовуючи масив інформації щодо 66 країн Деніел Трейсман [359, 360], також в якості показників фіскальної децентралізації використовує доходи та видатки при децентралізації, розрахунок яких ведеться за аналогічною методикою представленою в роботі [240]. На рис. 4.9 та рис. 4.10 представлена динаміка змін показника доходів децентралізації та видітків децентралізації для України в період з 2001-2016 рр.

Виходячи з цього, дослідження впливу двох основних напрямків фінансової децентралізації на макроекономічну стабільність повинно проводитися за допомогою рівнянь:

- для децентралізації доходів (FD_R):

$$MS = \alpha_1 + \alpha_2(\text{FD}_R) + \alpha_3(Z) + \varepsilon \quad (4.12)$$

де FD_R – коефіцієнт децентралізації за доходами (питома вага доходів місцевих бюджетів в доходах зведеного бюджету України, %).

– для децентралізації видатків (FD_E):

$$MS = \alpha_1 + \alpha_2(FD_E) + \alpha_3(Z) + \varepsilon \quad (4.13)$$

де FD_E – коефіцієнт децентралізації за видатками (питома вага видатків місцевих бюджетів в видатках зведеного бюджету України, %).

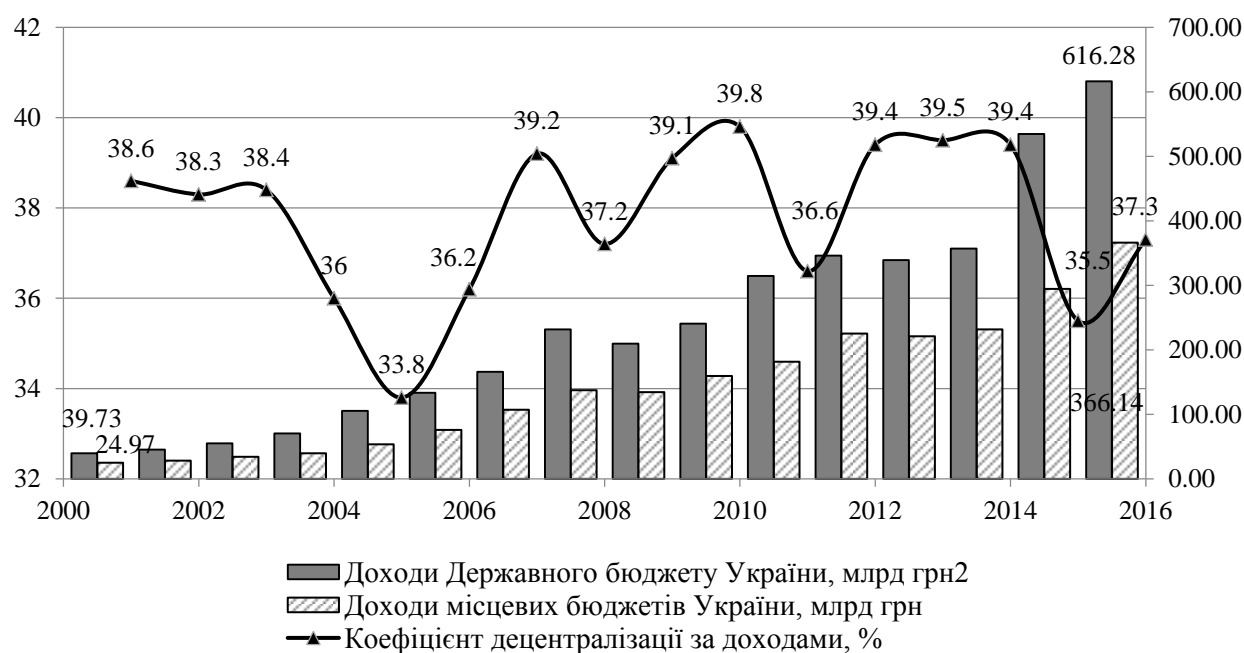

Рисунок 4.9 – Динаміка змін показника доходів децентралізації для України в період з 2001-2016 рр.

Джерело: сформовано на основі даних [97]

Використання відповідних методів аналізу макроекономічної стабільності, з одного боку, залежить від складності проблеми визначення сутності та змісту самого поняття «макроекономічна стабільність», а з іншого – від комплексності аналізу всіх залежностей індикаторів, які використовуються внаслідок зазначеної складності. Відтак для більш

грунтового аналізу проаналізуємо вплив фінансової децентралізації на рівень макроекономічної стабільності оціненої за різною методикою.

Рисунок 4.10 – Динаміка змін показника видатків децентралізації для України в період з 2001-2016 рр.

Джерело: сформовано на основі даних Міністерства фінансів України [97]

Результати кореляційної матриці (табл. 4.19) показують, що залежність індексу споживчих цін від показника економічного зростання (зростання ВВП) складає 41% (коефіцієнт детермінації становить $R^2 = -0,41$), а Мизері Індекс (співвідношення показника інфляції до показника безробіття) від зростання ВВП – 38% (коефіцієнт детермінації становить $R^2 = -0,38$). Це означає що процеси макроекономічної стабільності можуть лише на 40% бути описані економічними змінами країни, які вимірюються за допомогою показника зростання ВВП, а 60% - вплив інших факторів.

Таблиця 4.19

Результати кореляційного аналізу залежності індексу споживчих цін, Мизері

Index від зростання ВВП

	Індекс споживчих цін	Мизері Індекс	Зростання ВВП
Індекс споживчих цін	1,00	0,99	-0,41
Мизері Індекс	0,99	1,00	-0,38
Зростання ВВП	-0,41	-0,38	1,00

Джерело: сформовано на основі даних Міністерства фінансів України [97].

Графічна інтерпретація залежності індексу споживчих цін, Мизері індексу від зростання ВВП на прикладі України в період з 2000-2016 рр. представлена на рис. 4.11.

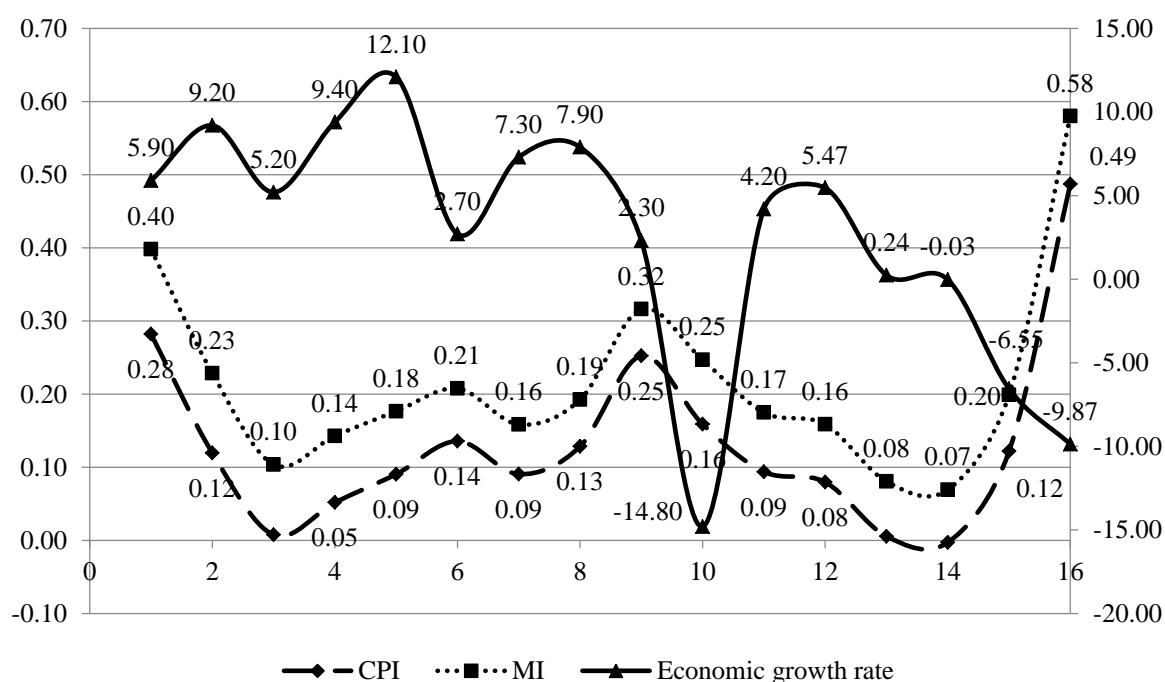

Рисунок 4.11 – Індекс макроекономічної нестабільності та економічного зростання України протягом 2000-2016рр.

Джерело: сформовано на основі даних Міністерства фінансів України [97]

Оскільки макроекономічна стабільність не може бути безпосередньо оцінена лише за допомогою показника економічного зростання, необхідно використовувати потенційні економічні, політичні та інституційні детермінанти макроекономічної стабільності, які можуть бути класифіковані у наступні групи:

– зростання та розвитку (GDP). Зростання макроекономічної стабільності не можливе без зміцнення конкурентних переваг національної економіки на світовій арені завдяки нарощуванню виробництва товарів і наданню все більше послуг, яке виражається через збільшення ВВП. Тому, саме досягнення стабільного економічного зростання, відповідно до роботи [228], являє собою головну мету політики макроекономічної стабілізації. В якості індикатора економічного зростання нами використовується темп приросту ВВП на душу населення в доларах постійної купівельної спроможності;

– показники ринку праці (Population). Політика макроекономічної стабілізації поряд з досягненням економічного зростання полягає також в забезпеченні соціального добробуту [228].

Оскільки підтримка високого рівня зайнятості населення сприяє не лише зростанню економічної продуктивності країни, а й дозволяє державі сформувати достатній фіскальний простір для вирішення інших критичних соціальних проблем, таких як доступ до медичних послуг, санітарії та інших. З метою оцінки рівня ринку праці нами використовується показник участі робочої сили, який відображає частку економічно активного населення у віці від 15 років і старше [399];

– відкритість економіки (Openness). Вивчаючи фактори макроекономічної нестабільності в системі моделей економічного розвитку науковці приходять до висновку, що основний дестабілізуючий вплив на стан економіки та її зростання чинять екзогенні фактори, що знаходять своє відображення в показнику відкритості економіки, який вимірюється у відсотках від загального обсягу торгівлі до ВВП [360];

– грошові показники (M2). У науковій вітчизняній та зарубіжній літературі золотовалютні резерви держав розглядають як страховий запас, що запобігає негативному впливу екзогенних шоків, тому їх оцінку здійснюють через співвідношення з іншими макроекономічними параметрами: ВВП, імпортом, зовнішнім боргом, грошовою масою. Так у дослідженні [187] співвідношення міжнародних резервів до грошової маси M2 вважається оптимальним, якщо ЗВР покривають 5-10% грошової маси M2 для країн з плаваючим валютним режимом та 10-20% – для країн з фіксованим валютним режимом;

– незалежність центрального банку (Financial Freedom). Відкрита економіка, залежна від міжнародної торгівлі та іноземного капіталу, вимагає незалежного центрального банку. Віктор Козюк [264] зазначає, що однією зі світових тенденцій є посилення незалежного центрального банку, який визначається одним із драйверів формування макроекономічної стабільності країни. Незалежний центральний банк може допомогти уникнути інфляції, залучати іноземний капітал та інвестиції. В якості оцінки незалежності центрального банку нами був використаний субіндекс фінансової свободи, який вимірюється ступенем незалежності центрального банку та спроможністю уряду обмежувати або впливати на операції банківського сектору та використовується при обрахунку індексу економічної свободи [354];

– політична система (POLSTAB). Для досягнення цілей макроекономічної стабільності країнам потрібен політичний простір для гнучкого використання макроекономічних інструментів, включаючи грошово-кредитну політику, спрямовану на посилення економічного зростання та зайнятості. Експерти міжнародного валютного фонду у своїй роботі [365] зазначають, що поряд з відкритістю економіки сильний і статистично значущий причинний вплив на макроекономічну стабільність мають також демократичні політичні інститути. Результати емпіричного дослідження [206] вимірюють вплив демократії на інфляцію проведеного на

основі 124 країн в період 1996-2012 рр., показують, що демократія є статистично значущою у зниженні інфляції;

– корупція (Corruption). За оцінками Міжнародного валютного фонду, щорічні обсяги хабарництва складають приблизно від \$1,5 до \$2 трильйон (приблизно 2 відсотки світового ВВП) [231]. Результати дослідження американського професора Деніела Трейсмана демонструють міцну кореляція між економічним розвитком та корупцією [376]. При цьому в демократичних країнах з вільною пресою, відкритою економікою, розвинутою торгівлею, великою часткою жінок в уряді набувається мінімальний рівень корумпованості.

Для оцінки впливу корупції на макроекономічну стабільність нами використовується індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) який розраховується щорічно Transparency International [183].

Враховуючи вище наведене, рівняння регресії (4.12) та (4.13) оцінки впливу двох основних напрямків фінансової децентралізації на макроекономічну стабільність може бути представлена як:

– для децентралізації доходів (FD_R):

$$MS = \alpha_1 + \alpha_2(FD_R) + \alpha_3(GDP) + \alpha_4(\text{Population}) + \alpha_5(\text{Openness}) + \alpha_6(M2) + \alpha_7(\text{Financial Freedom}) + \alpha_8(\text{POLSTAB}) + \alpha_3(\text{Corruption}) + \varepsilon \quad (4.14)$$

– для децентралізації видатків (FD_E):

$$MS = \alpha_1 + \alpha_2(FD_E) + \alpha_3(GDP) + \alpha_4(\text{Population}) + \alpha_5(\text{Openness}) + \alpha_6(M2) + \alpha_7(\text{Financial Freedom}) + \alpha_8(\text{POLSTAB}) + \alpha_3(\text{Corruption}) + \varepsilon. \quad (4.15)$$

Властивості даних головних пояснювальних факторів регресійного рівняння (4.14)-(4.15) та їх описові статистичні характеристики наведені в таблиці 4.20.

Описова статистика основних залежних та пояснювальних змінних
регресійного рівняння

НАЗВА ЗМІННОЇ	СЕРЕДНЄ ЗНАЧЕННЯ	СТАНДАРТНЕ ВІДХИЛЕННЯ
CPI	0,1314192	0,1232604
Misery Index	0,2146066	0,1279616
FD_R	0,3776875	0,0175184
FD_E	0,5510716	0,0463272
GDP	0,0348708	0,072331
Population	0,5824781	0,0051313
Openness	1,032508	0,0817527
M2	0,35625	0,109476
Financial Freedom	2,4	0,3141125
POLSTAB	-0,5469388	0,7373816
Corruption	0,38125	0,0981071
	МІНІМАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ	МАКСИМАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ
CPI	-0,00276	0,487243
Misery Index	0,069238	0,580243
FD_R	0,338	0,398
FD_E	0,4739701	0,6247377
GDP	-0,1442093	0,1295366
Population	0,57456	0,59071
Openness	0,917877	1,198583
M2	0,09	0,51
Financial Freedom	1,5	2,8
POLSTAB	-2,020833	0,1731321
Corruption	0,3	0,5

Джерело: розраховано автором

Враховуючи різні одиниці виміру, ці дані були нормалізовані за формулою:

$$N_i = \frac{X_i - \bar{X}}{\delta} \quad (4.17)$$

де N_i – нормалізоване значення показника в році i ;

X_i – ненормалізоване значення показника в році i ;

\bar{X} – середнє значення показника за період, що аналізується;

δ – середньоквадратичне відхилення показника за період, що аналізується.

Необхідність процедури нормалізації також визвано наявністю тісного кореляційного зв'язку між деякими факторами, що підтверджує гіпотезу про їх колінійність і неможливість використовувати без відповідного коригування (табл. 4.21).

Таблиця 4.21

Кореляційна матриця оцінювання рівня взаємозв'язку між факторами впливу на макроекономічну стабільність України в період з 2000-2017 рр

Назва змінної	CPI	MI	GDP	Pop.	Openness	M2	Financial Freedom	POLSTAB	Corruption	FD_R	FD_E
CPI	1,00										
MI	0,99	1,00									
GDP	-0,41	-0,39	1,00								
Population	0,37	0,31	-0,66	1,00							
Openness	0,32	0,39	0,44	-0,48	1,00						
M2	0,47	0,48	0,02	-0,34	0,42	1,00					
Financial Freedom	-0,09	-0,18	-0,02	0,41	-0,690	-0,12	1,00				
POLSTAB	-0,21	-0,2	0,41	-0,54	0,04	0,43	-0,2	1,00			
Corruption	-0,02	-0,08	0,31	-0,33	-0,01	0,5	0,26	0,49	1,00		
FD_R	-0,04	-0,04	-0,35	0,21	-0,4	-0,42	-0,04	0,09	0,32	1,00	
FD_E	-0,01	0,02	0,032	-0,31	0,07	-0,05	-0,27	0,48	0,13	0,56	1,00

Джерело: розраховано автором

Нормалізація ряду даних дозволяє використати метод OLS (найменших квадратів) для побудови регресійних рівнянь (3)-(4), результати якого представлені в табл. 4.22 та табл. 4.23.

Таблиця 4.22

Результати оцінка впливу фіскальної децентралізації на макроекономічну стабільність (індекс споживчих цін) України за період 2000-2017 років

α_i	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
для децентралізації доходів						
GDP	0,108613	0,458702	0,24	0,82	-0,97604	1,193271
Population	0,701565	0,284296	2,47	0,043	0,029312	1,373818
Openness	0,423724	0,510133	0,83	0,434	-0,78255	1,629998
M2	0,819524	0,459011	1,79	0,117	-0,26586	1,904911
Financial Freedom	-0,04117	0,385253	-0,11	0,918	-0,95215	0,869805
POLSTAB	-0,34337	0,4131	-0,83	0,433	-1,3202	0,633452
Corruption	0,076431	0,255031	0,3	0,773	-0,52662	0,679483
FD_R	0,422075	0,270088	1,56	0,162	-0,21658	1,06073
const	-3,33E-06	0,164023	0	1	-0,38786	0,387849
R-squared =0,7991; Adj R-squared = 0,5695; Root MSE = 0,65609						
для децентралізації видатків						
GDP	-0,30025	0,329579	-0,91	0,393	-1,07958	0,479077
Population	0,661875	0,238217	2,78	0,027	0,098582	1,225169
Openness	0,516621	0,425347	1,21	0,264	-0,48917	1,522408
M2	0,535705	0,329841	1,62	0,148	-0,24425	1,315655
Financial Freedom	-0,01491	0,325112	-0,05	0,965	-0,78367	0,75386
POLSTAB	-0,36128	0,330343	-1,09	0,31	-1,14242	0,419858
Corruption	0,264068	0,235445	1,12	0,299	-0,29267	0,820808
FD_E	0,485346	0,197492	2,46	0,044	0,01835	0,952341
const	-3,31E-06	0,139575	0	1	-0,33005	0,33004
R-squared =0,8545; Adj R-squared = 0,6883; Root MSE = 0,5583						

Джерело: розраховано автором

Наведені результати емпіричного дослідження свідчать про наявний статистично значимий взаємозв'язок індикатора макроекономічної стабільності та складових регресивних рівнянь (4.14)-(4.15). Коефіцієнт детермінації R-squared знаходиться на високому рівні, та змінюється залежно від обраної моделі оцінки впливу фіскальної децентралізації на макроекономічну стабільність в діапазоні від 0,7991 до 0,8613.

Таблиця 4.23

Результати оцінка впливу фіскальної децентралізації на макроекономічну стабільність України за період 2000-2017 років

α_i	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
для децентралізації доходів						
GDP	0,084891	0,455368	0,19	0,857	-0,99188	1,161665
Population	0,625914	0,28223	2,22	0,062	-0,04145	1,293281
Openness	0,445122	0,506426	0,88	0,409	-0,75238	1,642628
M2	0,823201	0,455675	1,81	0,114	-0,2543	1,9007
Financial Freedom	-0,07232	0,382453	-0,19	0,855	-0,97668	0,832037
POLSTAB	-0,34379	0,410097	-0,84	0,43	-1,31351	0,625939
Corruption	0,009624	0,253177	0,04	0,971	-0,58905	0,608292
FD_R	0,415088	0,268125	1,55	0,166	-0,21893	1,049102
const	-3,09E-06	0,162831	0	1	-0,38504	0,385031
R-squared =0,8020; Adj R-squared = 0,5758; Root MSE = 0,65132						
для децентралізації видатків						
GDP	-0,31776	0,329579	-0,91	0,393	-1,07958	0,479077
Population	0,587902	0,238217	2,78	0,027	0,098582	1,225169
Openness	0,534736	0,425347	1,21	0,264	-0,48917	1,522408
M2	0,546572	0,329841	1,62	0,148	-0,24425	1,315655
Financial Freedom	-0,04798	0,325112	-0,05	0,965	-0,78367	0,75386
POLSTAB	-0,36996	0,330343	-1,09	0,31	-1,14242	0,419858
Corruption	0,199467	0,235445	1,12	0,299	-0,29267	0,820808
FD_E	0,488417	0,197492	2,46	0,044	0,01835	0,952341
const	-3,08E-06	0,139575	0	1	-0,33005	0,33004
R-squared =0,8613; Adj R-squared = 0,7029; Root MSE = 0,54509						

Джерело: розраховано автором

Оцінений коефіцієнт фіскальної децентралізації α_2 (табл. 4.21 та табл. 4.22), є позитивним і статистично значимий у всіх рівняннях регресії, що включають оцінку впливу на індекс споживчих цін та Мізері Індекс. Це свідчить про негативне сприяння доходів та видатків децентралізації у досягненні макроекономічної стабільності України протягом 2000-2017 рр., що підтверджує результати аналізу етапів впровадження політики децентралізації.

У той же час врахування потенційних економічних, політичних та інституційних детермінанти макроекономічної стабільності у рівняннях

(4.14)-(4.15), засвідчило наявність нелінійних відносин між фіскальною децентралізацією та макроекономічною стабільністю. Як видно з табл. 4.21 та табл. 4.22 коефіцієнти перед зазначеними вище детермінантами мають статистично значиму величину та різну направленість. Зокрема константа α_1 в усіх рівняннях має від'ємне значення, так само як і для показників Financial Freedom та POLSTAB, що означає наявність певного порогу при якому негативні ефекти починають зникати, тобто подальше збільшення децентралізації може призвести до покращення макроекономічної стабільності.

Статистичний аналіз залежних (MSP – за моделлю Г. Колодка [60], IMS – за моделлю К. Заманна, Б. Дерліка [413], MS – запропонований індекс оцінки рівня макроекономічної стабільності в розділі 2 дисертації) та пояснювальних змінних регресійного рівняння (4.14)-(4.15) за допомогою теста Augmented Dickey–Fuller(ADF), що дані даної серії в цьому дослідженні є не стаціонарними, тому з метою отримання коректної інтерпретації отриманих результатів проведемо процедуру знаходження перших різниць статистичних даних. У цьому випадку дані беруться в логарифмах, а перші різниці інтерпретуються як темпи зростання і призводять до стаціонарності ряду (табл. 4.24) .

Таблиця 4.24

Тест статистика Augmented dickey-fuller залежних та пояснювальних змінних регресійного рівняння (4.14)-(4.15)

Назва змінної	Test Statistic	Critical Value			MacKinnon approximate p-value for Z(t)
		1%	5%	10%	
1	2	3	4	5	6
MSP	-3,388	-3,750	-3,000	-2,630	0,0114
IMS	-3,639	-3,750	-3,000	-2,630	0,0051
MS	-3,018	-3,750	-3,000	-2,630	0,0332
M2	-4,763	-3,750	-3,000	-2,630	0,0001
Inv	-3,714	-3,750	-3,000	-2,630	0,0039

Продовження табл. 4.24

1	2	3	4	5	6
Open	-3,983	-3,750	-3,000	-2,630	0,0015
FD_R	-4,624	-3,750	-3,000	-2,630	0,0001
FD_E	-3,371	-3,750	-3,000	-2,630	0,0120

Джерело: розраховано автором

Стаціонарність ряду даних дозволяє використати метод OLS (найменших квадратів) для побудови регресійних рівнянь (4.14)-(4.15), результати якого представлені в табл. 4.25

Таблиця 4.25

Результати оцінка впливу fiscal decentralization на макроекономічну стабільність України за період 2000-2017 років

	CPI	Misery Index	MSP	IMS	MS
для децентралізації доходів					
M2	7,275709	-0,8917705	-0,771135	-4,05547	-0,752693
Inv	-2,287998	-0,2673167	0,4952317	3,743684	0,410836
Open	17,3865	2,296525	-0,1981197	-0,925328	-0,1472675
FD_R	0,0647527	-0,8611847	-0,735325	-4,460864	-1,476026
const	0,1448247	0,0662997	1,254907	6,968602	1,781226
R-squared	0,2984	0,3630	0,7303	0,6614	0,7875
для децентралізації видатків					
M2	7,32666	-0,8584243	-0,9043686	-4,89206	-1,03636
Inv	-1,031917	-0,252548	0,8763296	6,058105	1,177212
Open	15,32109	2,588349	-0,2458069	-1,277425	-0,278963
FD_E	-8,328442	-1,123913	-0,768755	-5,083673	-1,783281
const	0,1449789	0,0600624	1,277584	7,366087	1,975443
R-squared	0,3267	0,3662	0,7264	0,6599	0,7891
для децентралізації доходів та видатків одночасно					
M2	-0,1882874	-0,2938273	-0,8139339	-4,41485	-0,8956497
Inv	1,659506	1,503265	0,5924767	4,56026	0,7355566
Open	0,8984655	0,910891	-0,2303185	-1,195695	-0,2548641
FD_R	3,520934	3,598689	-0,5492188	-2,898138	-0,8545473
FD_E	-2,669172	-2,633537	-0,3292041	-2,764235	-1,099369
const	-1,536129	-1,438492	1,343961	7,716347	2,078721
R-squared	0,4487	0,4748	0,7316	0,6640	0,7986

Джерело: розраховано автором

Емпіричні висновки дослідження свідчать про негативний та статистично значущий зв'язок між децентралізацією доходів і макроекономічною стабільністю України в період 2000-2017 рр. Головною причиною такого негативного зв'язку є сформована у період 2000-2014 рр.

Українська модель формування та використання бюджетних коштів, в основі якої лежить централізація фінансових ресурсів у Державний бюджеті України та механізм дотацій місцевих бюджетів [386]. Результати свідчать, що започатковані в 2014 р. України реформи децентралізації, відповідно до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування, спрямовані на реалізацію євроінтеграційного курсу з розвитку місцевої і регіональної демократії в кінцевому підсумку призведуть до стабільного макросередовища.

Висновки до четвертого розділу

Теоретична частина дослідження відображає різні підходи авторів до побудови економіко-математичних моделей та факторів які описують взаємозалежність рівня макроекономічної стабільності від такої детермінанти як демократія. Зазначено, що диференціація результатів в першу чергу обумовлена різноманітністю теоретичних уявлень про сутність поняття демократія та пояснювальних показників її оцінки.

Використанням двох методів оцінки впливу незалежної змінної рівня демократії: найменших квадратів (OLS) та двоступеневих квадратів (2SLS) засвідчили однаковий напрям дії індексу демократії незалежно від обраної методики його обрахунку (американською правозахисною організацією „Freedom House”, центром „The Economist Intelligence Unit” британського журналу „Economist”, експертами Світового банку) проте різну статистичну значимість.

На основі побудованої системи функціональних залежностей між інтегральним індикатором ефективності політичних інститутів та макроекономічною стабільністю національної економіки встановлено, що однією з найбільших загроз макроекономічної стабільності національної

економіки в Україні є наявність замкненого кола суспільно-політичного конфлікту: інституціональна стабільність не можлива без підтримки суспільства, тоді як українці не бажають сприяти діяльності неефективних політичних інститутів. Найбільш впливовими стимуляторами зростання макроекономічної стабільності національної економіки в країнах ЄС (Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія) виявилися індикатори врахування думки населення при формуванні політичних інститутів і підзвітність державних органів (обумовлює зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 98%), контролю корупції (на 69%) та ефективності урядування (на 46%).

Визначено та емпірично підтверджено, що інституціональне середовище (ефективна діяльність політичних інститутів та якісне регулювання національної) є важливою детермінантою забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, оскільки з одного боку, інституціональні обмеження блокують опортуністичний перерозподіл ресурсів, а з іншого – політична розбалансованість гальмує процеси посткризового відновлення стану рівноваги національної економіки. Зростання рівня ефективності політичних інститутів на 1% призведе в Україні до зменшення МС на 35 %; в країнах ЄС – до її зростання на 5%; в Білорусії, Вірменії – до її зниження на 46%; в Грузії, Молдові – до її зменшення на 16%.

Проблематика цього розділу висвітлена в роботах [73, 77-80, 87, 276, 283, 285, 303].

РОЗДІЛ 5 БРЕНД КРАЇНИ ЯК МАРКЕТИНГОВА ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

5.1 Маркетингові детермінанти забезпечення стійкості та стабільності національної економіки

Характерною рисою динамічних змін, які спостерігаються сьогодні в світовій економіці, є систематично прогресивний процес глобалізації та міжнародної конкуренції. Конвергенція зазначених процесів впливає з необхідності адаптації країн в умовах швидкого науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації економічного співробітництва, загострення спільних соціо-еколого-економічних проблем.

Довгострокове порушення макроекономічної стабільності країни, як у її внутрішньому так і зовнішньому прояві, створює високий ризик виникнення кризи, зниження темпів економічного зростання та рівня якості життя кожного громадянина держави.

Наслідком останньої економічної кризи 2007 року стало введення нових інституційних рішень, націлених на покращення функціонування Європейського Союзу (ЄС). Зокрема шляхом усунення макроекономічних дисбалансів у зоні євро [200], прояв яких можна розглядати у двох аспектах: внутрішньому та зовнішньому. Зовнішній баланс стосується, в першу чергу, обміну з іншими країнами, і, таким чином, виявляється в кількості залучених іноземних інвестиціях, об'ємі експорту та імпорту, стабільному обмінному курсі тощо. Економіка країни перебуває у внутрішньому рівновазі, коли її фактичне виробництво відповідає повному використанню виробничих факторів, рівень безробіття відповідає природному безробіттю, а рівень інфляції залишається на низькому, стабільному рівні.

Науковці Стамбульського технічного університету Туреччини у своїй роботі [380] зазначають що розрахунок індексу глобальної конкуренції залежить від ряду якісних чинників, які, в свою чергу, пов'язані із сприйняттям країни керівниками бізнесу та їх бажанням інвестування в її економіку. Відтак чим більш конкурентоспроможна країна тим більше її шанс отримати економічний, соціальний чи політичний успіх.

Звідси випливає, що поряд з традиційними факторами збільшення конкурентоспроможності, країни змушені шукати абсолютно нові чинники та інструменти досягнення бажаного результату, а нові форми конкуренції змушують країни шукати все більш і більш досконалих методів отримання конкурентних переваг у сфері нематеріальних факторів. За таких умов актуального значення набувають маркетингові чинники створення конкурентних переваг.

Науковці різних країн пропонують розглядати імідж країни як конкурентний ресурс, використання якого може стати підґрунтям збалансованого розвитку країни та одним із шляхів збереження солідарності в суспільстві, запобігання соціально-класових конфліктів, захист національно-державних інтересів перед обличчям внутрішніх і зовнішніх загроз.

Досліджувана проблематика всебічно розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема в науковій літературі можна зустріти цілу низку понять, які відображають питання маркетингового підходу до конкурентоспроможності країни, такі як «національний бренд», «імідж країни», «ідентичність країни» або «репутація країни» [175, 185, 190, 415].

В інформаційній довідці «Державна політика у сфері національного брендингу» фахівці Європейського інформаційно-дослідницького центру, порівнюючи поняття «бренд» та «імідж», наголошують що перше поняття є більш стійким, а друге – це змінна складова бренду, яка означає образ, на який намагаються впливати з метою зміни [384].

Основоположник класичного маркетингу Ф. Котлер та спеціаліст з маркетингу Д. Гертнер стверджують, що імідж країни означає «сукупність вірувань та вражень людей щодо країни. Імідж представляє собою спрощення великої кількості асоціацій та інформації, пов'язаної з країною. Вони є продуктом розуму, який намагається обробляти та вибирати важливу інформацію з величезної кількості даних про країну» [262].

Вивчаючи сутність маркетингового підходу до формування іміджу держави, С. Петропавловська в роботі [111] не наводить авторського визначення даного поняття, проте відповідно до концепції, запропонованої Ф. Котлером, виділяє основні складові іміджу держави: сукупність емоційних і раціональних уявлень.

Дещо інший підхід до трактування поняття «імідж країни» запропоновано в публікаціях, присвячених формуванню позитивного іміджу держави українськими науковцями А. Старостіною, В. Кравченко, Г. Личовою у праці [122]. Науковці вважають, що міжнародний імідж країни – це «її образ, що виникає у суб'єктів сприйняття бренду країни на рівні споживчого сприйняття, рівні сприйняття суб'єктів підприємницької діяльності, рівні сприйняття органами державної влади та сприйняття на рівні національних інститутів як наслідок усвідомлення її ключових компетенцій, сформованих під впливом системи факторів ринкового середовища, і формує їх ставлення до країни як негативне, нейтральне чи позитивне» [122]. Таким чином, автори зосереджують увагу не лише на емоційних, а й на функціональних характеристиках визначення.

С. Денисюк у співавторстві з В. Корнієнко, посилаючись на визначення, наведене в [26], під «іміджем країни» розуміють: «комплекс об'єктивних взаємозалежних характеристик державної системи (економічних, географічних, національних, демографічних), що сформувалися в процесі еволюційного розвитку державності як складної багатофакторної підсистеми світового устрою, ефективність взаємодії ланок

якої визначає тенденції соціально-економічних, суспільно-політичних, національно-конфесійних та інших процесів» [26].

Кармен Лопес, Манто Гоці та Костянтин Андріопулос різні трактування поняття «імідж країни» зводять в наступні групи:

- імідж продукту: імідж країни продукується на рівні продукту;
- імідж країни походження: імідж продукту та імідж країни – це дві незалежні, але пов'язані частини;
- загальний імідж країни, який визначається багатьма факторами:
1) загальний імідж країни визначається як сприйняття, (ментальні) зображення або враження від країни; 2) загальний імідж країни як когнітивна структура; 3) загальний імідж країни визначається як когнітивна та афективна компонента [272].

О. Гравер визначає, що проблема формування іміджу країни є комплексною та міждисциплінарною, тому потребує вивчення різних підходів досліджень даної тематики [19]. Зокрема, автор пропонує виділяти психологічний, культурологічний, маркетинговий та соціологічний підходи до дослідження іміджу держави, а також підхід, пов'язаний із взаємодією зі ЗМІ.

Проведений аналіз основних підходів вітчизняних та закордонних науковців до визначення понять «імідж» та «репутація» дозволив автору роботи «Співвідношення понять «імідж» та «репутація»» Федорів Т.В. прийти до висновку, що «імідж» формується на основі стереотипів і очікувань, а «репутація» – на основі минулого досвіду [128]. При цьому, імідж формується на основі зовнішніх уявлень про економічну систему, а репутація являє собою колективне уявлення всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів), яке включає в себе імідж та ідентичність.

Подібної думки дотримується і Панченко Ж.О., яка визначає що «репутація належить стейкхолдерам і є важливим джерелом вартості для компанії, організації або держави, тому що саме репутація стимулює сприятливу поведінку зацікавлених груп» [108].

Характеристика іміджу країни відповідно до міждисциплінарних підходів до її трактування представлена в табл. 5.1. Така деталізація підходів, на нашу думку, є доцільною, оскільки дозволяє більш точно охарактеризувати особливості іміджу країни, основні детермінанти впливу та сформувати інструментарій його оцінки.

Таблиця 5.1

Міждисциплінарний характер іміджу країни

ПІДХІД	СУТНІСТЬ
Економічний погляд	Імідж країни виникає в процесі конкурентної економічної боротьби з іншими державами [132, с.116] та характеризує основні економічні процеси та тенденції в країні.
Стратегічний погляд	Формування іміджу країни в цілому - це стратегічне завдання будь-якої сучасної держави [130, с.191]. Стратегічне управління іміджем країни дозволяє ефективно виконувати загальнодержавні стратегії уряду країни, балансувати відносини між державою, включаючи її окремі частини, та зовнішнім середовищем, а також досягати встановлених попередньо цілей з оптимальними витратами [56]
Глобалізаційний погляд	Імідж країни виступає, як конкурентна перевага держави в умовах глобалізації [156].
Маркетинговий погляд	Імідж країни розглядається як актив, здатний сприяти впровадженню маркетингових стратегій та стимулюванню продажів [345].
Політичний погляд	Імідж країни розглядається як невід'ємна складова політичної діяльності щодо забезпечення стратегічних національних інтересів на основі новацій комунікативних технологій [134, с. 3]. Саме політичний погляд дозволяє створювати та підтримувати імідж демократичної держави, відображати вміння приймати ефективні політичні рішення щодо зміцнення та збереження солідарності в суспільстві й запобігання соціально-класовим конфліктам [390].
Дипломатичний погляд	Імідж країни досліджується в контексті міжнародних відносин та публічної дипломатії [248]. Основна мета цих заходів полягає у формуванні зовнішньої громадської думки, щоб привернути її увагу до країни та створити позитивний імідж держави.
Соціологічно-психологічний погляд	Соціо-психологічні аспекти іміджу проявляються на рівні особистості, групи і суспільства [99].
Інформаційний погляд	Імідж країни виступає об'єктом цілеспрямованих інформаційно-психологічних атак для певної мети: підриву чи покращення через конструктивну критику [23].

Джерело: систематизовано автором

Узагальнюючи розглянуті підходи до трактування «іміджу країни», можна визначити, що найбільш загальним в описаних поглядах є те, що

імідж країни розкривається фахівцями через такі поняття як очікування, сподівання, стереотипи, захист національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, підвищення економічного рівня та конкурентоспроможності країни. При цьому основними загальними характеристиками даного поняття є: складність, багатовимірність, відносність та динамічність [165]. В табл. 5.2 наведена сутність кожної з основних загальних характеристик поняття «імідж країни».

Таблиця 5.2

Основні загальні характеристик поняття « імідж країни»

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ	СУТЬ ХАРАКТЕРИСТИКИ
Складність	З одного боку, імідж країни – результат спеціально-модельованого відображення на основі якої-небудь реальності, а з іншого – інструмент управління суспільними справами [23].
Багатовимірність	Імідж країни є багатовимірною конструкцією, яка походить від оцінки різних аспектів країни, яка є «унікальний по набору конгломерат цінностей, національних інтересів, особливостей географічного положення, характеристик державної економічної системи, соціальних і політичних процесів, етнічних і культурних особливостей, традицій, вдач, звичаїв і інших параметрів, що еволюціонують в співтоваристві людей, що розвивається» [111].
Відносність	Імідж країни може бути сформований на основі відносної (порівняльної) оцінки, яка дозволяє побачити країну в контексті інших та на їхньому тлі [132].
Динамічність	Залежність іміджу країни від багатьох змінних факторів потребує необхідності здійснення видозмін його атрибутів відповідно до суспільно-політичних змін або змін у масовій свідомості [37].

Джерело: систематизовано автором

У той же час, на думку науковців [293] імідж країни включає як когнітивні, пов'язаний з віруваннями так і афективні компоненти. Бухман та Інгенхофф на основі концепції управління репутацією, теорії національної ідентичності та теорії ставлення, пропонують власну 4D модель іміджу країни [176]. Інтеграція трьох зазначених концепцій дозволила авторам

визначати імідж країни як «ставлення зацікавлених сторін до нації та її держави, що складається з конкретних переконань та загальних почуттів у функціональному, нормативному, естетичному та емоційному вимірі» [176]. При цьому, когнітивна компонента іміджу країни включає функціональний, нормативний та естетичний вимір, а афективна – емоційний вимір.

Щодо поняття бренду, то вперше воно було запропоноване Американською асоціацією маркетингу і означало «ім'я, термін, знак, символ, дизайн або комбінація з них, призначена для ідентифікації товарів та послуг одного продавця або групи продавців та їх диференціації від конкурентів» [223].

Маркетинг територій як окреме поняття вперше з'являється у 70-х роках минулого століття у роботах американських та британських учених, пов'язаних із містобудівним плануванням та місцевим економічним розвитком.

У 1993 році виходить перше видання книги Філіпа Котлера, Дональда Хайдера і Ірвіна Рейна «Маркетинг територій: залучення інвестицій, промисловості та туризму в міста, штати і країни» [21].

Ця робота вперше чітко обґрунтувала використання маркетингу як механізму всебічного просування територій. Саме в ній наголошується, що «для маркетингу території є тільки одна мета – просування цінності та образу території у такий спосіб, щоб потенційні користувачі території повною мірою усвідомлювали свої відмінні переваги, тобто відрізняли територію від інших».

Російський вчений О. П. Панкрухін визначає маркетинг території як маркетинг в інтересах території, її внутрішніх суб'єктів, а також зовнішніх суб'єктів, у збільшенні уваги яких зацікавлена територія [21].

Водночас маркетинг території визначається як процес, за допомогою якого місцеві заходи ув'язуються якомога більше з потребами цільових клієнтів задля максимально ефективного соціально-економічного функціонування даної території.

На нашу думку, територіальний маркетинг можна визначити як

особливий вид публічної управлінської діяльності, що здійснюється з метою виявлення і просування інтересів населення території для вирішення конкретних задач розвитку, створення, підтримки і/або зміни відносин та поведінки резидентів і нерезидентів в особі приватних осіб і компаній стосовно конкретної території. Він є одним із напрямів соціального маркетингу, в основі якого лежить управління сталим розвитком території, спрямоване на забезпечення додаткових можливостей розвитку [21].

Варто підкреслити наступні аспекти маркетингу територій:

- він покликаний розширювати вплив міста, регіону, населеного пункту зовні для досягнення своїх цілей, служити інструментом підвищення її конкурентоспроможності на самих різних аренах, задовольняти потреби цільових груп;
- це нестандартний, але досить ефективний інструмент вирішення тих територіальних проблем, з якими органи влади адміністративно-територіальної одиниці не в змозі справитися традиційними управлінськими способами: починаючи з дефіциту інвестицій в інфраструктуру до екологічних загроз;
- це не просто інструмент управління, а ідеологія, яка, якщо узята на озброєння, видозмінює всі сфери життєдіяльності і примушує їх працювати на розвиток території, на задоволення потреб населення, що тут проживає.
- органи місцевої влади, покликані створювати сприятливі умови для життєдіяльності у своїх АТО є далеко не єдиним суб'єктом маркетингу і повинні враховувати інтереси своїх ринкових партнерів: бізнесу, НУО, науки, туристів та ін.;
- це тривалий процес кооперації і координації, поєднання всіх територіальних інтересів у комунікативну, креативну та інноваційну культуру співробітництва;
- вирішення завдань розвитку території, створення позитивної репутації, поліпшення іміджу, створення бренду.

Розрізняють поняття «маркетинг території» більш зовнішнього спрямування та «маркетинг на території» як внутрішньо-маркетингову діяльність, публічний управлінський маркетинг, спрямований на спільні потреби громади. Водночас «маркетинг території» може відноситись до міста, регіону, країни або туристичного напрямку та їх конкуренції за туристів, інвесторів, мешканців.

Слід відмітити, що регіон як територіально-організаційна одиниця (і не тільки в Україні) з точки зору маркетингових підходів є особливим об'єктом, що відрізняється комплексом вихідних маркетингових факторів, суб'єктами маркетингової діяльності та, навіть, цільовими групами. З іншого боку, регіон має ширше поле для маркетингу та диверсифікації ризиків. Необхідність подальшої розробки саме «регіонального маркетингу» як базової теорії територіального маркетингу пояснюється, у першу чергу, тим, що цього вимагають динамічні процеси регіоналізації, розвитку регіональної демократії, підвищення ролі регіону як самостійного ринкового суб'єкту та зміна його позицій у суспільно-політичному середовищі [21].

Найбільш знаковими у розвитку теорії і практики брендів території вважаються роботи Ф. Котлера, К. Асплунда, Д. Хайдера та І. Рейна [262], науковці досліджували питання специфіки сучасного брендингу та ролі брендів країн у умовах глобалізації, а також С. Анхольта, який ввів в ужиток поняття «брендинг території», розробив комплексний, диверсифікований підхід і концепцію конкурентної ідентичності, представивши її у вигляді шестикутника, систему оцінки результатів національного брендингу «Anholt Nations Brand Index», а також запропонував поняття «конкурентної ідентичності території» [154-156]. Широкий огляд прикладних аспектів даної проблематики наведено в книгах Д.Візгалова «Брендинг города» [15] і Кейта Дінні «Брендинг территорий. Лучшие мировые практики» [193, 194].

На думку авторів роботи [238], основна відмінність між брендом товару та брендом країни полягає в диверсифікації кола стейкхолдерів його впливу, так, останній включає багатьох зацікавлених сторін, таких як

національні, регіональні, місцеві органи влади, бізнес-організації та громадськість.

Карлос Беллосо пов'язує концепцію бренду країни з двома ключовими елементами «ідентичність» та «імідж» [167]. Дослідник звертає увагу, що імідж країни відноситься до її сприйняття цільової аудиторії, тоді як ідентичність походить від самої країни. Виходячи з цього, автор розглядає поняття «бренд країни» у вигляді:

1) якості існуючого іміджу чи сприйняття, тобто репутації на різних цільових ринках та аудиторіях, як вітчизняних, так і міжнародних;

2) унікального позиціонування країни, що підвищує інтерес людей до відвідування, інвестування, врегулювання, ведення бізнесу, відносин тощо [384].

У переважній більшості наукових праць поняття бренду на рівні підприємства носить переважно фінансовий та юридичний характер. Наприклад, італійські науковці у своїй праці «An ANP approach to assess brand intangible assets» зазначають, що бренди визначаються як нематеріальні активи, які поряд з іншими активами підприємства забезпечують йому конкурентну перевагу [184]. Даний погляд передбачає, що бренди повинні управлятися та обліковуватись, як відповідні корпоративні активи [395].

У свою чергу, О.А. Рассомахіна, досліджуючи поняття «торгова марка», «товарний знак», «бренд» приходить до висновку, що перші два поняття є нематеріальними активами підприємства, які юридично закріпленими за ними, визначають їх права власності та виступають основою створення бренду [116]. Розглядаючи методологічні аспекти понять «торговельна марка», «бренд», «гудвіл», В. Крикун також зауважує, що «торгова марка» є лише базисом бренду, який додатково повинен враховувати «...рівень популярності серед покупців, якість товару або послуги, репутацію, стабільність» [55]. Лейн Келлер розглядає бренд як резонанс прийняття рішення покупців, який виникає внаслідок їх реакції на маркетингові сигнали компаній [247].

Порівняно з мікрорівнем розгляд концепції бренду держави ускладнюється внаслідок того, що країни, на відміну від продуктів чи послуг, природно мають власний бренд, який формується під впливом зовнішньополітичного сприйняття держави та її позиціонування у неявній шкалі репутації [344].

Панченко Ж.О. головною ціллю створення національного бренду виділяє можливість підвищення конкурентоспроможності держави [107, 108].

Н. Колесницька метою національного брендингу визначає «забезпечення присутності бренду в інформаційному просторі, впізнання бренду, припливу фінансових ресурсів на територію, трансляція національних рішень та ініціатив» [50, с. 103].

В роботі [244] мета національного бренду полягає у створенні національної ідентичності.

Дж. Сонді вивчаючи місце та роль бренду в державах з перехідною економікою вбачає основною його метою просування економічних і політичних інтересів [366].

Яремко З.М. та Ткач Г.В. у праці [137] стверджують, що репутація країни, її вимір та управління є основною метою національного брендингу.

Говерс Р. і Го Ф.М. у своїй книзі «Place Branding: Virtual and Physical Identities, Global, Imagined and Experienced» [219] зазначають, що зв'язок між ідентичністю та іміджем є основою маркетингу країни, а важлива роль брендингу полягає в зменшенні розриву між ідентичністю та іміджем.

Незважаючи на багатогранність визначень поняття бренду країни, мети його створення, фахівці Європейського інформаційно-дослідницького центру відзначають необхідність цілеспрямованої і систематичної роботи щодо його просування у міжнародне співтовариство на основі послідовного аналізу існуючих уявлень про бренд і причин формування даних уявлень [153-156].

Британський дослідник С. Анхольт для більш повного розуміння брендингу на національному рівні пропонує розглядати державу як велике макropідприємство, яке конкурує з іншими країнами, перш за все, з метою

залучення прямих іноземних інвестицій, розвитку туризму та збільшення експорту. На національному рівні імідж країни автор визначає як її конкурентна перевагу, а брендинг – це стратегічний підхід до розвитку цієї переваги і бачення того, куди країна може рухатися [153-156].

Мельникова О.А., вивчаючи сутність та значення національного бренда та національного брендингу зазначає у праці [95], що формування сприятливого зовнішнього іміджу країни є результатом формування національного бренду.

Як справедливо зазначає Полішко Г.Г. [113] національний брендинг не повинен зосереджуватись лише на зовнішніх елементах стимулювання інвестиційної привабливості та зовнішньоекономічних відносинах країни, а повинен також враховувати внутрішні канали просування іміджу держави: духовно-моральні цінності, що панують у суспільстві, ефективність державного управління, судочинства, захисту прав громадян, антикорупційних заходів.

Дійсно, формування іміджу держави в умовах глобалізації та підвищення конкуренції повинно базуватись шляхом підсумовування реакцій та результатів досвіду зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів країни на багаторічний досвід роботи з нею, її відвідування або проживання в ній. Такий підхід дозволяє здійснювати диференціацію поглядів на державний імідж країни та розрізнити внутрішній та зовнішній імідж країни. Поняття внутрішнього іміджу тісно пов'язано з ідентичністю, та виражає в першу чергу те, що мешканці думають про свою країну, а зовнішній відображає питання макроекономічної стабільності країни та її сприйняття в глобальному середовищі. При цьому «макроекономічну стабільність» необхідно розглядати з огляду на два основних аспекти, а саме: по-перше, як стан в якому баланси між рівнем та зростанням ключових макроекономічних змінних є стійкими, мінливість макроекономічних змінних є помірною і лежить у межах прийняттого діапазону, відсутня повна невизначеності щодо макроекономічного середовища; по-друге, як процес попередження,

запобігання, ліквідації загроз економічному зростанню з метою задоволення зростаючих потреб суб'єктів економічної системи в умовах обмежених ресурсів [89].

Позитивний внутрішній імідж держави здатний нівелювати вразливі дії дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища та на думку Гурковського В.І. «об'єднати націю для забезпечення постійного цілеспрямованого суспільного розвитку у єдності та підсилити самоідентифікацію населення як єдиного народу, громади незалежно від етнічного походження та майнового стану його складових суб'єктів» [23].

Н. Пападопулос та Л. Хеслоп [327] зазначають, що недостатня увага країн до свого іміджу, який існує і буде розвиватись так чи інакше, може мати негативні короткотермінові та довгострокові наслідки для цих держав, оскільки рішення всіх зацікавлених стейкхолдерів будуть часто ґрунтуватися на хибних уявленнях. Тому кожна країна повинна взяти під свій контроль процес формування позитивного міжнародного іміджу, який поряд з посиленням її конкурентоспроможності забезпечить формування системи національної економічної безпеки та збереження власної національної ідентичності країни [122].

5.2 Дослідження впливу бренду країни на макроекономічні індикатори розвитку країн

У сфері маркетингу академічні дослідження теоретичних та практичних проблем формування іміджу країни засновані на вивченні трьох базових поняттях: імідж продукту, імідж країни та імідж країни походження, які тісно пов'язані між собою та впливають один на одного як безпосередньо, так і опосередковано. Наприклад, спираючись на наведене в роботі «A comparison of Japanese and U.S. attitudes toward foreign products» Акірою

Нагасіма визначення іміджу країни, як «зображення, репутація, стереотипи, які бізнесмени та споживачі надають продуктам певної країни», Рот і Ромео [346] дали близьке до запропонованого, але не тотожне йому, визначення досліджуваного поняття. На їхню думку, імідж країни – це «загальне сприйняття продукції з даної країни, виходячи з попереднього уявлення про сильні та слабкі сторони виробництва та маркетингу в країні» [346].

Досліджуючи імідж країни походження, науковці фокусують увагу на вивчені того, як споживачі формують образ країни походження продукту та використовують ці образи при їхній поведінці вибору та здійснення покупки [251, 263, 339].

Більшість досліджень довели значний вплив іміджу країни походження на споживчий вибір покупців. Проведений аналіз п'ятдесяти двох статей, що містять шістдесят дев'ять незалежних досліджень впливу ефекту країни походження на споживчі судження, статистично довів вплив іміджу країни походження на оцінку або вибір продуктів споживачами [331]. Досліджуючи чинники впливу на наміри споживачів, автори роботи [343] приходять до висновку, що попри можливість споживачами оцінювати всі властивості продукту, випробовуючи його, вплив країни походження, який являє собою зовнішній сигнал, має більш значний вплив на процес наміру купівлі товару.

Слід відмітити, що результату аналізу наукової літератури сучасних та зарубіжних вчених, дають підстави зробити висновок про необхідність маркетингового управління брендом країни так само як і компанії формують свій імідж та бренд, враховуючі ті самі висхідні та базові принципи.

Польські науковці в своїй роботі проводячи аналіз вибору споживачів в контексті іміджу країни походження [292] на прикладі Німеччини, Литви, Угорщини, Швеції, Польщі звертають увагу на необхідності використання багатовимірної моделі оцінки іміджу країни. На думку авторів, основними критеріями до вимог аналізу іміджу країни походження щодо послуг та продуктів є:

1. Інноваційність – використання останніх знань і передових технологій.

2. Різноманітність – диференціація асортименту та привабливість пропозиції.
3. Престиж – ексклюзивність, репутація торгової марки.
4. Якість – ефектність, довговічність, професіоналізм [292].

Така диференціація критеріїв надасть можливість країнам при здійсненні маркетингової діяльності на зовнішніх ринках підкреслити найвищі оцінки та поліпшити положення позицій, які оцінюються на найнижчому рівні.

З іншого боку, в ряді досліджень стверджується, що «ефекту від країни походження» не існує або що вони мають незначне значення в широкому колі впливів на рішення про покупку. Так, Жан-Клод Усуньє у своїй праці [385] стверджує, що одним з основних факторів мінімізації значення іміджу країни походження є безперервний процес глобалізації. Результати дослідження, проведеного в роботі [381], дозволили авторам підтвердити думку про те, що в більш розвинених умовах ринок зазвичай має низьку якість сприйняття брендів та продуктів з менш розвинених держав. Зокрема, дія іміджу країни походження негативно впливає на споживачів Сполучених Штатів Америки, їх сприйняття та готовність до покупки продуктів, пов'язаних з Китаєм [381]. З. Ахмед та інші науковці в праці [144] встановили, що рішення споживачів щодо купівлі харчових продуктів у Сінгапурі за наявності декількох зовнішніх сигналів більше залежать від бренду товару, ніж від іміджу країни походження.

Аналогічно С. Здравкович, [414] вивчаючи, як американське покоління «Generation Y» ставиться до іміджу країни походження при оцінюванні вибору продукції, стверджував, що дане покоління споживачів зовсім не використовує відповідну інформацію при своїй оцінці продукції.

Низка вчених розглядає бренд країни через концепцію територіального маркетингу та визначають ефективність бренду країни через інноваційність соціально-управлінського процесу та інституційних органів державної влади, які керують певною територією – джерелом цінностей для обміну знаннями, ресурсами між партнерами.

Традиційно під концепцією національного бренду розуміють сукупність матеріальних та емоційних елементів, пов'язаних з даною країною. Так вчені виокремлюють наступні компоненти національного бренду:

- імідж та уява про країну, що визначається як сукупність фантазій, переконань та вражень про дану країну в очах одержувачів;
- бренди передових продуктів, що відрізняються від конкурентів національними особливостями та специфікою;
- національна ідентичність, що являє собою набір унікальних національних особливостей країни;
- ідентифікація країни.

У цьому контексті, одним із ключових компонентів є бренди передових продуктів, які формують відповідний імідж та асоціацію з певною країною. Так, наприклад, Apple асоціюється з Сполученими Штатами Америки, Volvo – Швецією, Renault – Францією, IKEA – Фінляндією, Швейцарія – з годинниками та надійною банківською системою, Великобританія – якісна освіта, Китайська Народна Республіка – низкою якістю товарів, Туреччина та Єгипет – туристичні осередки, Ізраїль – якісною медициною тощо. Тому сильні національні торгові марки формують у певній мірі якісну складову національного бренду. При цьому, підвищуючи силу національного бренду за рахунок підвищення обсягів торгівлі товарами та послугами на міжнародному ринку.

Окрім цього потужні торгові марки залучають додаткових іноземних інвесторів, що тим самим позитивно впливає як на бренд країни так і на рівень макроекономічної стабільності національної економіки.

Слід відмітити, що у даному аспекті виникають певні протиріччя у політиці ЄС яка ґрунтується на принципах спільності та співпраці незалежних країн; єдиної політики економічного розвитку; уніфікованої системи управління країною, що тим самим поступово послаблює

національні ідентичність та традиції. При цьому, політика ЄС спрямована на просування та управління єдиного бренду «ЄС».

Результати проведених досліджень у підрозділі 5.1 дають підстави зробити висновки, що концепція національного брендингу походить від загальної концепції брендингу, та має на меті висвітлення бренду та розглядається як один із маркетингових методів, заснованих на створенні або збереженні у споживачів позитивного образу конкретного бренд. У мікроекономічному плані брендинг часто визначається як система управління брендами, яка відповідає на питання про те, як створювати, управляти створення і контролювати бренд, як формувати свій образ і визначати його цінність.

Систематизуючи отримані результати аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що національний брендинг є процес, за допомогою якого країна активно намагається створити унікальну і конкурентоспроможну національну ідентичність. Метою брендингу є позиціонування країни (як всередині, так і за її межами), як ідеальне місце для туризму, інвестицій та торгівлі. Враховуючі вищенаведене, політика брендингу країни повинна бути системною та базуватись на оцінках національної ідентичності, багатовимірних переваг від реалізації національних брендингових програм (рис. 5.1). При цьому критеріями ефективності бренду країни є:

- матеріальні та нематеріальні атрибути, що відрізняють країну, її мешканців, культуру, традиції, звичаї,
- продукти та послуги країни.

Польські вчені у своїх дослідженнях стверджують, що ефективне управління вищенаведеними критеріями забезпечить отримання синергетичного ефекту від використання національного бренду у вигляді підвищення конкурентоспроможності та рівня макроекономічної стабільності національної економіки.

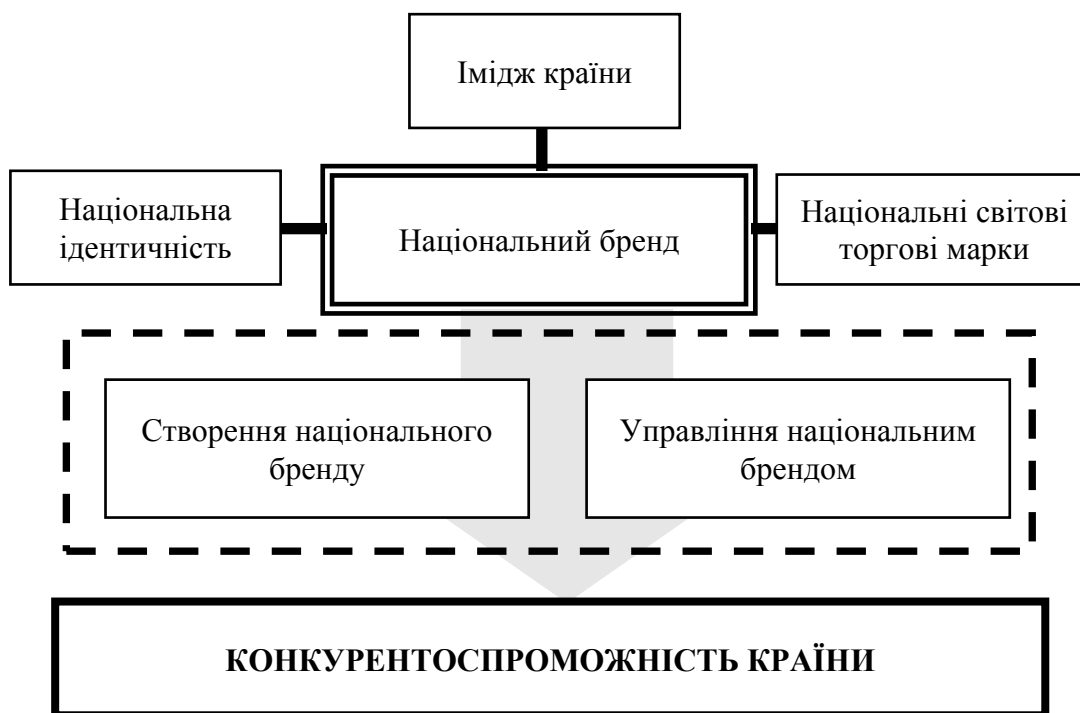

Рисунок 5.1 – Основні критерії національного бренду

Джерело: сформовано автором

Треба відмітити, що створення національного бренду є одним із головних критеріїв ефективності бренду країни, так як опосередковано впливає на рівень конкурентоспроможність національної економіки. У цьому контексті ефективність управління брендом країни визначається оцінкою емоційної цінності, яку відчують стейкхолдери країни (інвестори, туристи, споживачі національних продуктів та послуг, тощо). При цьому, на етапі створення бренду країни необхідно враховувати наступні параметри:

- інформованість бренду, яка оцінюється стейкхолдерами країни;
- лояльність до бренду, яка визначається як міра прихильності стейкхолдерів до бренду країни;
- асоціації, пов'язані з брендом,
- якість бренду країни;
- створення додаткових суспільних цінностей.

Слід зазначити, що результати проведених досліджень свідчать, що сильний національний бренд виступає свого роду генератором конкурентних переваг країни, що позитивно впливають на рівень її макроекономічної стабільності.

Так, посилення конкуренції провокує поширення нових знань, компетенції та досвіду людей, що у свою чергу каталізує економічний розвиток країни. Окрім цього, країна має додатковий ресурс у формі сильного бренду і здатна керувати ним краще, ніж конкуренти, що у свою чергу забезпечує зміцнення конкурентних позицій на світовому ринку.

Слід відмітити, що ефективний набір маркетингових інструментів формування та управління брендом країни забезпечує отримання додаткових економічних вигод для країни.

Виходячи з вище наведеного, імідж країни походження, на нашу думку, потрібно розглядати як частину загального іміджу товару або послуг. Відповідно, в цьому контексті, імідж країни походження є результатом стереотипів, пов'язаних з певним товаром, лише тому, що він походить з певної країни. У той же час, імідж країни є більш ширшим поняттям, оскільки відображає сукупність вірувань, висновків та інформаційних переконань щодо певної країни залежно від ступеня розвитку продуктивних і природних сил, політичного режиму, природних, географічних і кліматичних особливостей, історичної, етнонаціональної, геополітичної ситуації та інших умов [379]. Таким чином, імідж країни безпосередньо не відноситься до продукту чи послуг, а лише забезпечує основу деяких непрямих висновків щодо продукту.

Як зазначає Марк Фетчерін у праці [208], бренд країни повинен відповідати наступним цілям: стимулювання експорту та туризму, залучення інвестицій, а також створення позитивних міжнародних уявлень та поглядів. Проведений аналіз дозволив нам стверджувати про наявність зв'язку між сприйняттям бренду країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності використання країною її бренду, а також

виділити основні критерії, необхідні для оцінювання і сприйняття цільовими групами національного бренду, а саме: експорт, державне управління та політичний режим, історія та спадщина, культура, туризм, інвестиції, еміграція, територія, архітектура, спорт, релігія, система освіти, природа, музика, кухня, фольклор.

Результати дослідження у попередніх розділах підтверджують посилення глобальної конкурентоспроможності, що в свою чергу вимагає розробку ефективного механізму управління національним брендом, який враховує рівень макроекономічної стабільності національної економіки.

Слід відмітити, що у роботі [416] автор підтверджує емпіричними розрахунками гіпотезу про взаємозв'язок між Індексом конкурентоспроможності країни та Рейтингом національного бренду. Отримані результати свідчать про сильну кореляцію між Індексом конкурентоспроможності країни та Рейтингом національного бренду. Так, більшість країн – лідери за Індексом конкурентоспроможності займають лідируючі позиції за рейтингом національного бренду. До таких країн можна віднести: Швейцарія, Німеччина, Швеція, Японія, Франція, Норвегія, Бельгія, Ірландія, Нова Зеландія, Індія, Єгипет, Індонезія та Туреччина. Окрім цього збільшення або зменшення сили національного бренду на один пункт призводить до зміни на одну позиції рівня конкурентоспроможності країни.

Треба відмітити, певні країни, а саме: Сінгапур, Малайзія та Естонія – займають значно вищі позиції за Індексом конкурентоспроможності, аніж Рейтингом національного бренду. Дані країни демонструють стрімкий економічний розвиток, що у свою чергу може виступити драйвером підвищення бренду країни. З іншої сторони, вищезгадані країни можуть отримати додаткові переваги у вигляді підвищення рівня конкурентоспроможності та макроекономічної стабільності національної економіки за умови формування ефективної системи управління національним брендом.

Треба відмітити, що за результатами [416] дослідження Італія займає кращі позиції за Рейтингом національного бренду, аніж за Індексом конкурентоспроможності. Дані позиції пояснюються в першу чергу – туристичною привабливістю, а не ефективністю національної економіки.

Формування іміджу держави в умовах глобалізації та підвищення конкуренції повинно базуватись на основі підсумовування реакцій та результатів досвіду зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів країни на багаторічний досвід роботи з нею, її відвідування або проживання в ній. Такий підхід дозволяє здійснювати диференціацію поглядів на державний імідж країни та розрізняти внутрішній та зовнішній імідж країни.

Поняття внутрішнього іміджу тісно пов'язано з ідентичністю, та виражає в першу чергу те, що мешканці думають про свою країну, а зовнішній, як ця країна сприймається в глобальному середовищі. Позитивний внутрішній імідж держави здатний нівелювати вразливі дії дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища.

На наш погляд, до внутрішніх факторів та чинників формування іміджу країни можна віднести: економічні умови, природне середовище, політичні умови, державне управління, освіта та медицина, конфлікти, трудове середовище, національна ідентичність, а до зовнішніх: членство у міжнародних організаціях та об'єднаннях, туризм, міграція, рівень економічної інтеграції, іноземні інвестиції, зовнішня торгівля.

Виходячи з проведеного дослідження економічного, стратегічного, глобалізаційного, маркетингового, політичного, дипломатичного, соціологічно-психологічного, інформаційного поглядів на імідж країни та його основних характеристик, нами запропоноване визначати імідж країни як конкурентний ресурс, використання якого може стати підґрунтям збалансованого розвитку країни та одним із шляхів збереження солідарності в суспільстві, запобігання соціально-класових конфліктів, захист національно-державних інтересів перед обличчям внутрішніх і зовнішніх загроз.

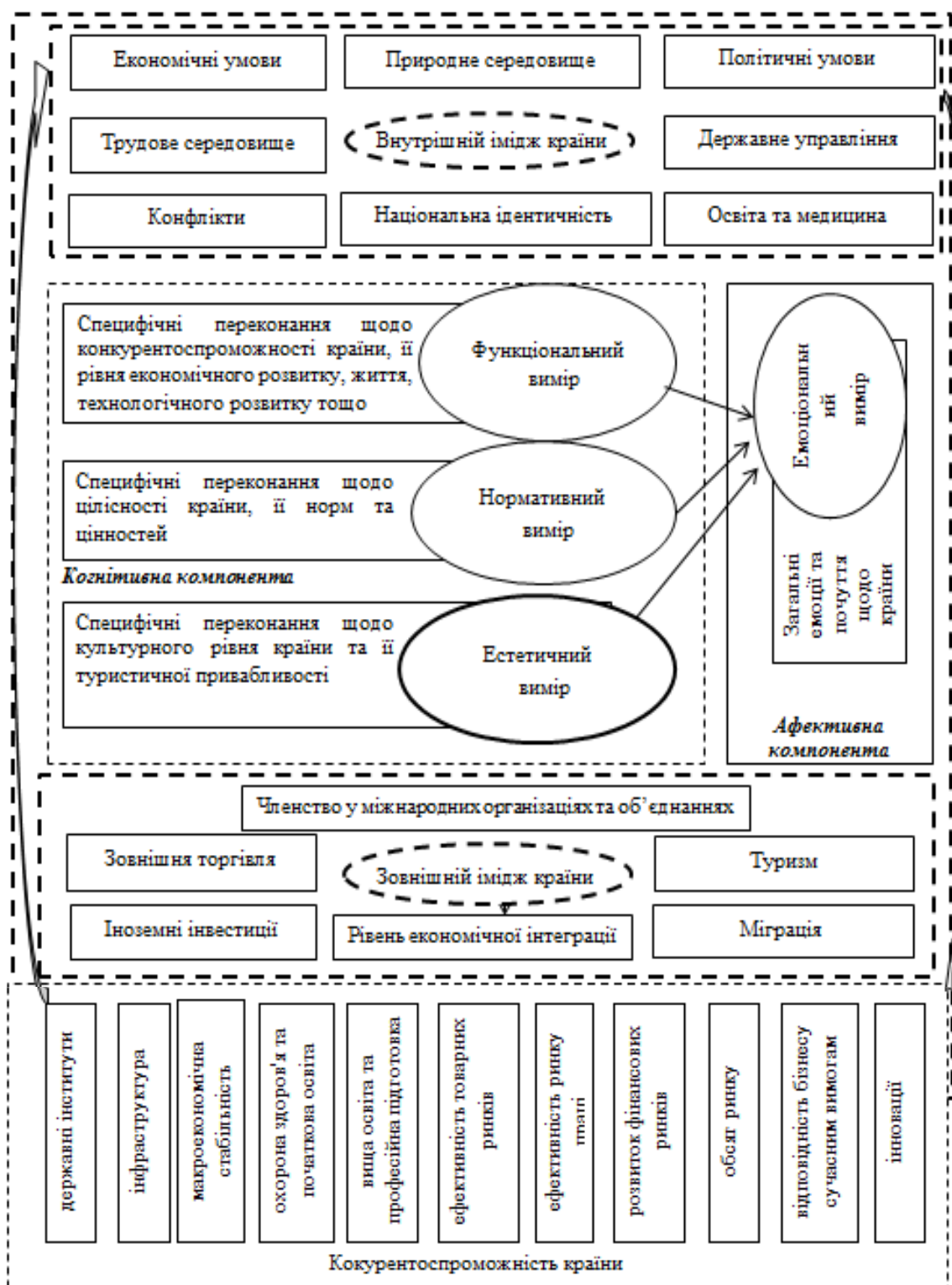

Рисунок 5.2 – Концептуальна модель дослідження іміджу країни

Джерело: запропоновано автором

З метою подальшої розробки науково-методичного підходу до інтегральної оцінки іміджу країни з урахуванням відмінності інтересів всіх

груп учасників його формування, а також з урахуванням 4D-моделі, запропонованої Бухманом та Інгенхоффом, нами запропонована концептуальна модель іміджу країни, представлена на рисунку 5.2.

Запропоновано, на основі обраного Україною європейського вектору розвитку, при формуванні позитивного іміджу країни враховувати параметри, що характеризують макроекономічну стабільність як у її внутрішньому так і зовнішньому прояві.

На нашу думку, запропонована модель дозволить сформувати комплексну інформаційну базу подальшої розробки науково-методичного підходу до інтегральної оцінки іміджу країни, з урахуванням відмінності інтересів всіх груп учасників його формування.

Дослідження вітчизняних та закордонних науковців [50, 151, 216] засвідчили позитивний досвід залучення інвестицій в підтримання та підвищення іміджу країн ЄС, зокрема уряди провідних країн ЄС витрачають значні кошти на просування власних брендів (Франція – 3,1 мільярда доларів США, Велика Британія, Німеччина – 1,2 мільярди доларів США) [123].

Проведені заходи стали альтернативним способом збільшення національного добробуту, підвищення показників конкурентоспроможності Польщі, Естонії, Словаччини, Чехії, Литви, Іспанії, Німеччини (рис. 5.3).

В Україні з моменту проголошення незалежності лише у 2003 р. Уряд зробив перші спроби впровадження маркетингу країни з метою поліпшення негативної ситуації, пов'язаної з конкурентною позицією та іміджем держави. Так, 15 жовтня 2003 р. Постановою Кабінету Міністрів України була введена в дію «Державна програма забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 рр.» [39]. Ця програма передбачала «створенні зовнішньої інформаційної атмосфери, необхідної для здійснення внутрішньополітичних та соціально-економічних перетворень, ефективній інформаційній підтримці зовнішньополітичного курсу держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію, створенні умов для підвищення авторитету України у політичній, культурній та економічній сферах,

посиленні координації діяльності органів виконавчої влади, спрямованої на забезпечення інформаційної присутності України за кордоном, приведенні національного законодавства у відповідність з європейськими та загальносвітовими стандартами».

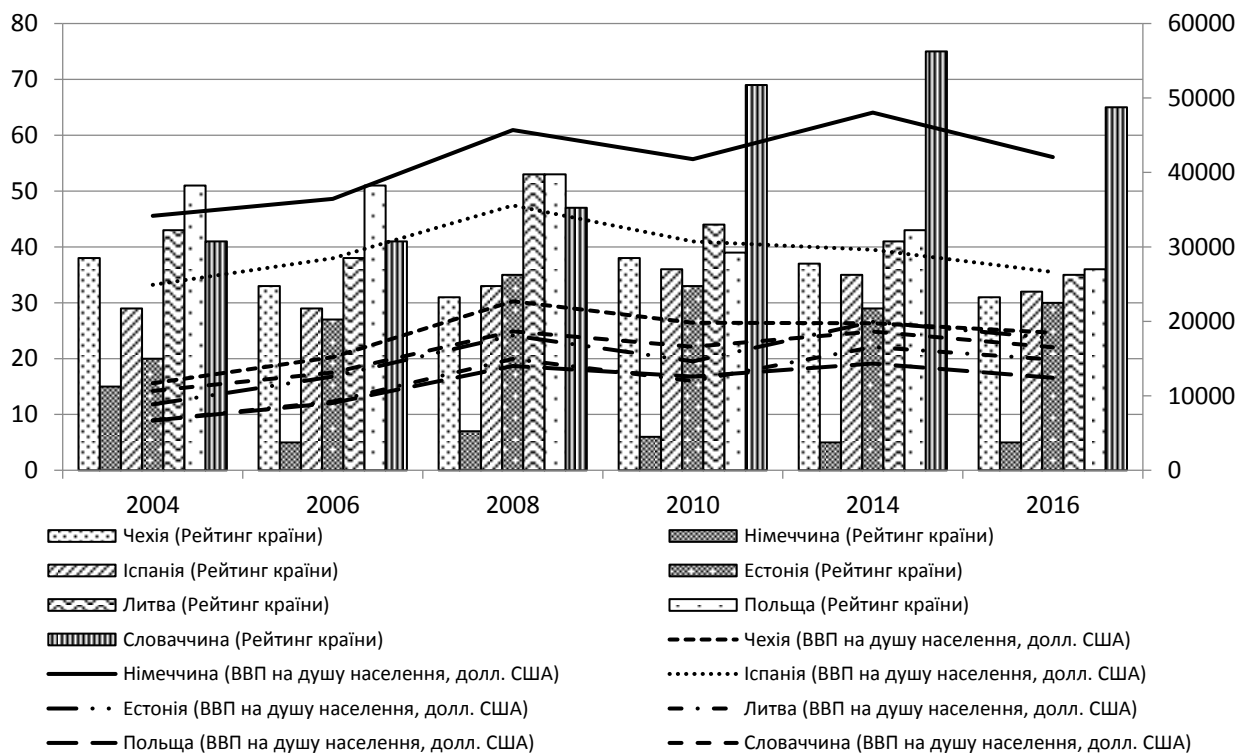

Рисунок 5.3 – Зміна конкурентоспроможності та національного добробуту Польщі, Естонії, Словаччини, Чехії, Литви, Іспанії, Німеччини у 2004-2016 рр.

Джерело: розроблено автором

Впровадження програми національного брендингу позитивно вплинуло на рівень конкурентоспроможності України. У 2003-2006 рр., згідно рейтингу ВЕФ, конкурентна позиція Україна змінилася з 86-го місця до 73-го [402] (рис. 5.4-5.5). Що стосується макроекономічних наслідків дії програми, які повинні були включати надходження іноземних інвестицій, підвищення рівня

зайнятості, розширенню експорту, то за даним критерієм Україна знизилася з 76-го до 82-го місця в рейтингу країн світу.

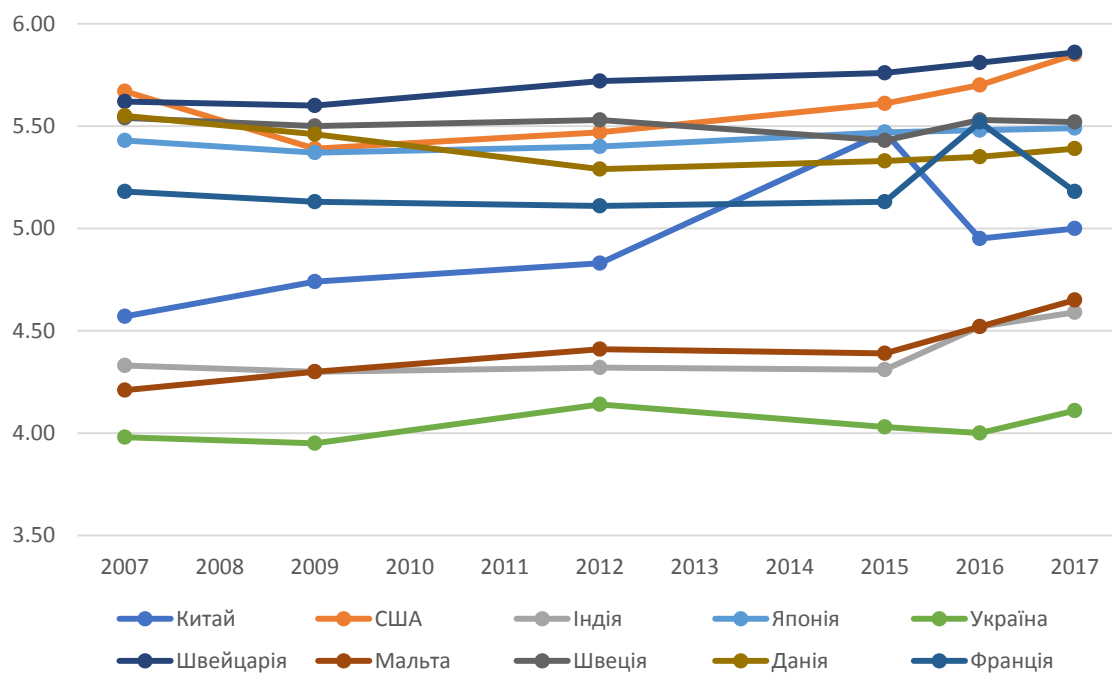

Рисунок 5.4 – Динаміка Глобального індексу конкурентоспроможності 2007-2017 рр.

Джерело: розроблено автором

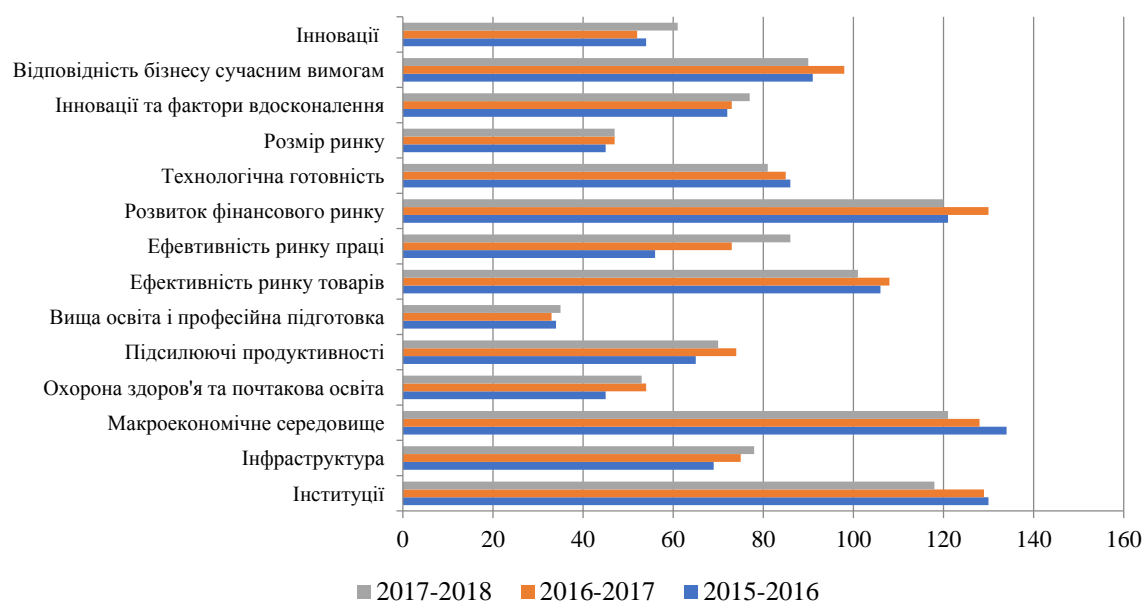

Рисунок 5.5 – Динаміка складових Глобального індексу конкурентоспроможності України за період 2015–2018 рр.

Так, співвідношення вартості експорту до вартості імпорту в період з 2003 по 2006 роки зменшилася на 10,41% (з 104,66% у 2003 р. до 94,24% у 2006р.) та становило менше 100%, що означає незбалансованість зовнішньої торгівлі країни. Як видно з рис. 5.6 протягом всього аналізованого періоду, починаючи з 2006 р. сальдо зовнішньої торгівлі України мало негативне значення і в середньому з 2003 р. по 2016 р. становило -9957,5 млн долл США.

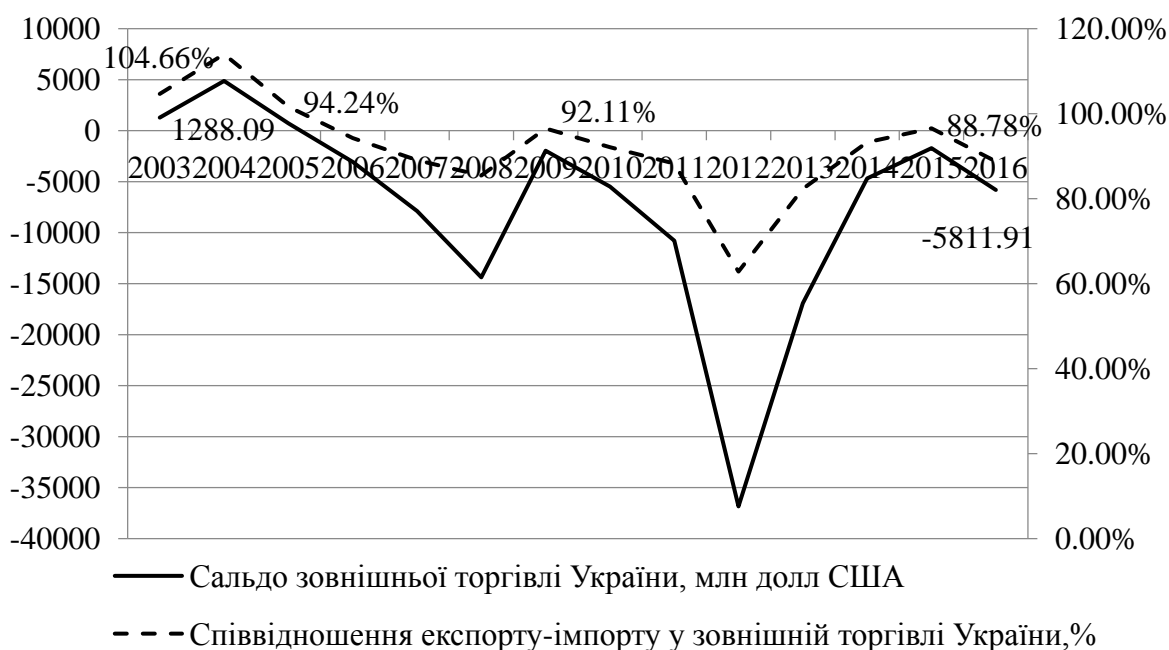

Рисунок 5.6 – Сальдо зовнішньої торгівлі України за 2003-2016 рр.

Джерело: побудовано автором

Збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку країни з 1424 млн долл США у 2003 р. до 7808 млн долл США у 2005 р. засвідчило інтерес до України як місця інвестування та позитивного прояву діяльності національного брендингу (рис. 5.7).

Тим не менше, незважаючи на зростаючий інтерес до національного брендування для отримання прямих іноземних інвестицій в Україну, у 2006 р. їх об'єм скоротився на 22004 млн долл США. Причиною такого

різнопланового характеру впливу національного брендування на об'єм прямих іноземних інвестицій в Україну стала недосконалість розробленої Державної програми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 рр., адже програмний документ не містив плану конкретних дій по створенню «універсальної моделі» чинників, що впливають на рішення щодо прямих іноземних інвестицій, рівня зайнятості, розширенню експорту. Як зазначає фахівець відділу гуманітарної політики Національного інституту стратегічних досліджень Гнатюк С.Л. дана програма «являє собою скоріше «протокол про наміри», аніж програмний документ із планом конкретних дій» [18].

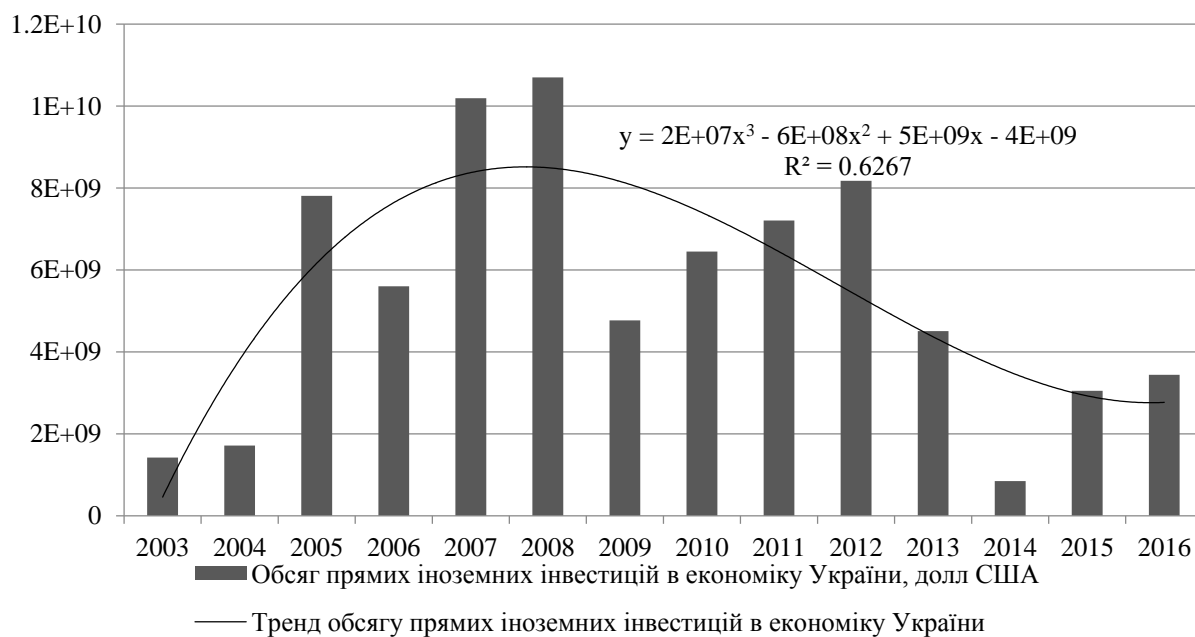

Рисунок 5.7 – Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2003-2016 рр.

Джерело: побудовано автором

У 2007 р. державна програма забезпечення позитивного міжнародного іміджу України була переглянута і прийнята на 2007-2010 рр. та у 2008 р. подовжена на 2008-2011 рр. [40]. Оцінюючи представлену Концепцію

Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008-2011 роки, можна стверджувати, що цей проект попри його спрямування на покращення конкурентної позиції України, був надто загальним планом. Не було конкретних дій та опису того, як ці заходи повинні бути реалізовані. Ця програма означала покращення економіки держави шляхом одночасного залучення іноземних інвестицій, зростання довіри до вітчизняних підприємств з боку потенційних партнерів, активізації бізнесових контактів, збільшення обсягів експорту, активізації діяльності з міжнародного туризму, підвищення рівня зайнятості та добробуту українських громадян [40]. На жаль, ця програма не отримала пріоритетного статусу державної політики України, що фактично поряд з дією світової фінансової та економічної кризи сприяло втраті Україною у 2011 р. 8 позицій за рейтингом макроекономічної стабільності порівняно з 2006 р.

Високі темпи зростання інфляції в економіці України, падіння економічного зростання в післякризовий період не дозволило Уряду виділити достатньо коштів для реалізації «Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року», яка докорінно відрізнялася від попередніх документів концептуальною ясністю, докладністю, чіткістю плану дій [18].

З 2015 р. Стратегією сталого розвитку «Україна –2020» визначена дорожня карта та чотири пріоритетні вектори руху національної економіки:

- вектор розвитку;
- вектор безпеки; в
- ектор відповідальності;
- вектор гордості [123].

Саме останній вектор визначає необхідність створення бренду «Україна» з метою популяризації країни, побудови стійкої конкурентної переваги та пов'язаних з нею можливостей розвитку національної економіки.

В статті Нагорняк Т. Л. «Країна як бренд. Національний бренд «Україна» [101] автором наводяться фактори які на думку іноземних

громадян можуть підвищити рівень сприйняття національного бренду України: забезпечення політичної та економічної стабільності (43% респондентів), усунення корумпованості держапарату (22%), підвищення якості менеджменту (23%), становлення правової культури (12%).

Окрім цього аналіз туристичних потоків в Україні показав, що за період 2000-2017 рр. (табл. 5.3) середня кількість іноземних громадян, які відвідали Україну складала 16844787 осіб, у той час як кількість громадян України, які виїжджали за кордон – 18533983 осіб. Потрібно відзначити, у червні 2012 р. Україна разом з Польщею була організатором найбільшої брендової події з часів отримання незалежності – Чемпіонат Європи з футболу УЄФА Євро-2012. Отримання право проведення Євро-2012 передбачало можливості для подальшого зростання інтересу зовнішніх стейкхолдерів до України, а з іншого боку іміджеві загрози України щодо неналежної підготовки до заходу, зокрема пов'язаних з розвитком інфраструктури. Окрім цього непрямий ефект збільшення витрат на транспортну інфраструктуру може спостерігатися в збільшенні приватних інвестицій, зокрема прямих іноземних інвестицій [18]. Прямі іноземні інвестиції роблять значний внесок у зростання експорту, зайнятості та популяризації сучасних методів управління, розвитку нових технологій та знань, підвищуючи тим самим конкурентоспроможність національної економіки. Крім того розбудова готельної бази і покращення рекреаційно-культурних пам'яток України сприяло зміцненню іміджу України, як дружньої країни привабливої для іноземних туристів. Вищезгадані очікувані наслідки Євро-2012 вказують на те, що організація проведення бренових події повинна мати значний вплив на національну економіку як у середньостроковій перспективі та і у довгостроковому економічному зростанню. Так у 2012-2013 рр. Україну відвідало відповідно 23012823 та 24671227 іноземних громадян. Проте результати проведеного вище аналізу макроекономічних показників засвідчили про наявні прямі наслідки проведення Євро-2012 у вигляді збільшення інвестиційних витрат протягом

підготовчого періоду, збільшення споживчих витрат під час самої події та відсутність непрямих ефектів які проявляються протягом багатьох років після закінчення проекту, зокрема підвищення конкурентоспроможності країни завдяки впровадженню інфраструктурних інвестицій.

Таблиця 5.3

Динаміка туристичних потоків в Україні за 2000–2017 рр.

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон, осіб	Кількість іноземців, які відвідали Україну, осіб	Відхилення кількості іноземців, які відвідали Україну до громадян України, які виїжджали за кордон, осіб
2000	13422320	6430940	-6991380
2001	14849033	9174166	-5674867
2002	14729444	10516665	-4212779
2003	14794932	12513883	-2281049
2004	15487571	15629213	141642
2005	16453704	17630760	1177056
2006	16875256	18935775	2060519
2007	17334653	23122157	5787504
2008	15498567	25449078	9950511
2009	15333949	20798342	5464393
2010	17180034	21203327	4023293
2011	19773143	21415296	1642153
2012	21432836	23012823	1579987
2013	23761287	24671227	909940
2014	22437671	12711507	-9726164
2015	23141646	12428286	-10713360
2016	24668233	13333096	-11335137
2017	26437413	14229642	-12207771
В середньому за рік	18533983	16844787	-1689194

Джерело: побудовано на основі [27]

За результатами проведеного аналізу вважаємо доцільним дослідити вплив національного бренду на рівень макроекономічної стабільності як одного з головних інструментів покращення конкурентоспроможності країни.

5.3 Розроблення теоретико-методологічних підходів до оцінки зв'язку між сприйняттям бренду країни та макроекономічними індикаторами

Відповідно до визначення поняття, наданого фахівцями Всесвітнього економічного форуму, макроекономічна стабільність дозволяє протистояти негативному впливу зовнішніх потрясінь, забезпечуючи уряди країн необхідними ресурсами для фінансування інфраструктури, соціальний розвиток, правопорядку, безпеки, а для бізнесу надає можливості залучення додаткових інвестиційних ресурсів, що є важливим для майбутнього економічного зростання [266].

Макроекономічна стабільність та економічне зростання є ключовим елементом конкурентоспроможності країни, що в сучасному глобальному середовищі потребує постійної адаптації різноманітних економічних стратегічних та політичних варіантів. Конкуренція країн в умовах агресивної та експоненційної боротьби потребує мобілізації всіх можливих матеріальних і нематеріальних ресурсів. Позитивний досвід залучення інвестицій в підтримання бренду країн засвідчив необхідність всебічного дослідження і аналізу сили бренду країни та його впливу на макроекономічну стабільність.

Аналіз світового досвіду методів оцінки бренду країни дає можливість виділити два основних підходи: в основі «споживчого» підходу покладено суб'єктивне дослідження сприйняття цільовою аудиторією країни; «фінансовий» підхід передбачає використання об'єктивних вторинних даних для оцінки сили бренду країни. Необхідно відзначити при цьому, що, з методологічної точки зору, наявність різних підходів пов'язано в першу чергу з незавершеністю формування теоретичного, в тому числі, понятійного апарату концепції бренду країни.

До першого підходу відносяться дослідження компанії GFK на чолі з С. Анхольтом [153-156] та компанії FutureBrand [212]. Теоретичним підґрунтям розробленого індексу національного бренду (Nation Brand Index (NBI))

компанією GFK є запропонований у 1996 р. погляд на поняття «національний бренд» С. Анхольтом, який заснований на ствердженні що «репутація країн веде себе аналогічно до брендівих образів компаній та продуктів, і вони однаково важливі для прогресу, процвітання та ефективного управління» [153-156]. NBI складається на основі щорічного опитування респондентів в країнах де присутня представництво компанії GFK у віці старше 18 років з урахуванням статі та рівня освіти. Основними напрямками оцінювання бренду країни є:

1. Люди: оцінюється привітливість та гостинність населення, а також ступінь соціального прогресу в країні (рівень освіченості, кваліфікації робочої сили тощо).
2. Влада: оцінюється ступінь застосування демократичних принципів відкритості та прозорості органами влади країни, ефективність її діяльності.
3. Громадська думка щодо компетентності та законності влади кожної держави. При цьому описується рівень довіри індивіда до уряду кожної з країн, так само як сприйняття політики влади країни за такими глобальних питань як демократія, правосуддя, бідність і навколишнє середовище;
4. Експорт: встановлюється відношення до продукції країни походження (цілеспрямований пошук даної продукції і послуг або небажання, уникнення покупки продукції чи послуг).
5. Туризм: вимірюється зацікавленість зовнішніх респондентів до історії, природи чи культури країни.
6. Культура і спадщина: оцінюється вплив кінематографії, музики, образотворчого мистецтва, літератури, спорту на розвиток світової культури.
7. Інвестиції та імміграція: визначається здатність країни забезпечити відповідні соціально-економічні умови для залучення зовнішній

інвестицій та бажання людей працювати, навчатися, проживати в опитуваній країні [153-156].

Зазначені шість напрямків оцінювання національного бренду утворюють шестикутник Анхольта (рис. 5.8). Даний підхід дозволив запропонувати методичний інструментарій оцінки бренду націй, який оцінює сприйняття стейкхолдерами шістьох базових вимірів країни (рис. 5.8).

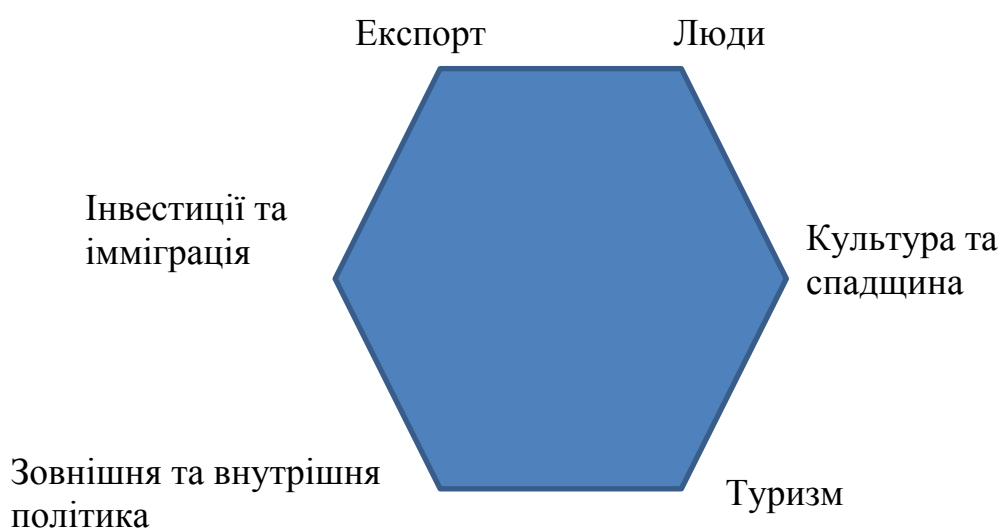

Рисунок 5.8 – Основні складові рейтингу бренду країни за методикою С. Анхольта

Джерело: [153-156]

З 2005 р. компанія GfK разом з С. Анхольтом обраховують індекс бренду країни (Nation Brand Index (NBI)), в основі якого покладена оцінка сприйняття резидентами інших держав обраних для дослідження країн, створюючи, таким чином, брендові рейтинги країн. Опитування проводиться в країнах, де є представництво компанії GfK, серед населення у віці старше 18 років з урахуванням статі та рівня освіти, що дає можливість забезпечити репрезентативну вибірку. За даними звіту 2016 р. перші позиції у світовому рейтингу найсильніших національних брендів утримували США, Німеччина та Велика Британія. Загалом за останні три роки десятка найсильніших

національних брендів залишалися незмінною (табл. 5.4). Найбільшого посилення національного бренду з 2008 р. досягли США, що пояснюється відновленням економіки країни після масштабної фінансово-економічної кризи.

Таблиця 5.4

Рейтинг найсильніших національних брендів
протягом 2014-2016 рр.

Країна	Місце в рейтингу					Зміна місця в рейтингу в 2016 р. порівняно з 2014/2015 р.
	2008 р.	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
США	7	1	2	1	1	↑1/-
Німеччина	1	2	1	2	2	↓1/-
Велика Британія	3	4	3	3	3	-/-
Франція	2	3	4	4	5	↓1/↓1
Канада	4	6	5	5	4	↑1/↑1
Японія	5	5	6	6	7	↓1/↓1
Італія	6	7	7	7	6	↑1/↑1
Швейцарія	8	8	8	8	8	-/-
Австралія	9	9	9	9	9	-/-
Швеція	10	10	10	10	10	-/-

Джерело: сформовано автором на основі [153-156]

Україна до 2016 р. даним рейтингом не обраховувалася, що унеможлиблює використання даного індексу для аналізу впливу його рівня на макроекономічну стабільність держави. Крім того, одним із головних недоліків використання запропонованої методології є використання суто думок резидентів інших країн, що надає дослідженню суб'єктивний характер.

Більш масштабні обрахунки бренду країн здійснює компанія FutureBrand (в обрахунок рейтингу включено 102 країни, що в два рази більше, ніж обраховується компанією GfK) [212]. Фахівці компанії відмічають, що розрахунок індексу бренду країни (Country Brand Index (CBI)), з одного боку, дає уявлення щодо власних позицій країни порівняно з

іншими державами або державами-еталонами, а з іншого, має консультативний характер, допомагаючи показати, які сфери потребують нагального відновлення або зміни стратегії, спрямованої на зростання сили бренду.

Основними методологічними проблемами при формуванні рейтингів брендів країн можна визначити наступні: 1) неоприлюднення агенціями механізмів розрахунку відповідних індексів; 2) суб'єктивність оцінок (окремі рейтинги базуються виключно на результатах опитувань різних цільових груп); 3) залежність місця країни в рейтингу брендів від кількості країн, прийнятих за об'єкти оцінювання (лише в небагатьох країнах такі опитування проводяться за єдиною методологією); 4) неврахування економічної результативності використання країною її бренду. Зокрема лише позиції бренду Канади співпадали за обома рейтингами в 2015 р. (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

Рейтинг найсильніших національних брендів компаніями GfK та FutureBrand у 2015 р.

Країна	Місце в рейтингу		Різниця в рейтингових позиціях
	NBI	СВІ	
США	1	7	6
Німеччина	2	3	3
Велика Британія	3	12	9
Франція	4	17	13
Канада	5	5	-
Японія	6	1	5
Італія	7	18	11
Швейцарія	8	2	6
Австралія	9	8	1
Швеція	10	4	6

Джерело: розроблено автором

Крім того побудова рейтингів компаніями GFK та FutureBrand передбачає можливість наявності помилки приблизно на рівні 3% при здійсненні опитування, що робить можливим рейтинг статистично не надійним.

Методологія побудови рейтингу брендів країн базується на моделі Ієрархічних рішень, що дозволяє визначити ступінь відношення цільової аудиторії (резидентів, інвесторів, урядів інших держав, туристів) до бренда аналізованої країни. Основними вимірами комунікацій цільової аудиторії з брендом країни є якість життя, система цінностей, бізнес-клімат, спадщина та культура, а також туризм [212].

За даними звіту 2014-2015 рр. рейтингу СВІ шість країн Європи (Швейцарія – 2 місце, Німеччина – 3 місце, Швейцарія – 4 місце, Норвегія – 6 місце, Данія – 9 місце, Австрія – 10 місце) увійшли до десяти найсильніших всесвітніх брендів. Україна посідає останню позицію в рейтингу (74 місце) серед усіх досліджуваних країн Європи, що відображає стан розвитку економіки країни (рис. 5.8).

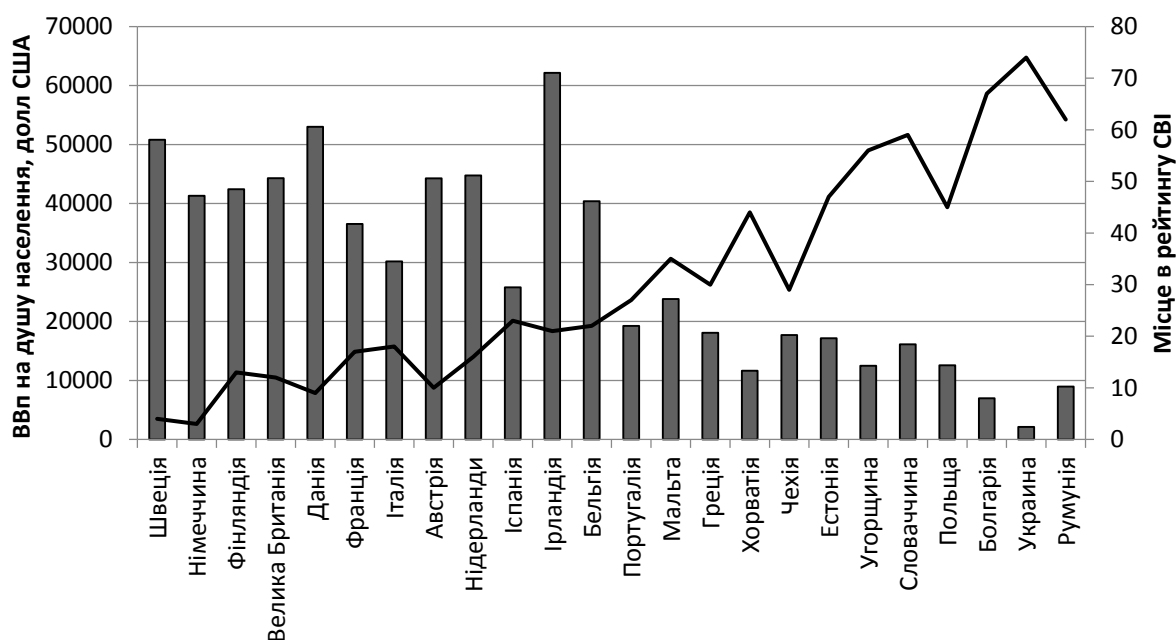

Рисунок 5.8 – Співвідношення місця в рейтингу СВІ та об'єму ВВП на душу населення країн Європи у 2015 р.

Рейтингові методики оцінювання брендів країн дозволяють використати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (5.1) для визначення сили та напрямку взаємозв'язку макроекономічної стабільності та бренду країни:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2-1)} \quad (5.1)$$

де ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена,

$d_i = x_i - y_i$ – різниця між рангами кожного спостереження від двох змінних,

n – кількість спостережень

З метою дослідження взаємозв'язку макроекономічної стабільності та бренду країни, нами були використані два різних підходи: перший враховує дані лише десять найсильніших національних брендів за рейтингом NBI, починаючи з 2008р. початку всесвітньої фінансово-економічної кризи.

У той же час 2016 рік був вибраний для відображення динамічних процесів, які мали місце протягом 2008-2016 рр. щодо змін рівня макроекономічної стабільності країн, а також сили національних брендів; другий враховує дані рейтингу СБІ лише країн ЄС та України та обмежений часовим виміром 2010-2015 рр.

В обох підходах в якості макроекономічної стабільності використовувалися рейтингові дані досліджуваних країн за субіндексом «макроекономічна стабільність» Глобального індексу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму [212, 266].

Розрахунки співвідношення між рейтингом субіндексу «макроекономічна стабільність» Всесвітнього економічного форуму (MS) та рейтингом національних брендів NBI за 2008-2016 рр. та СБІ за 2010-2015 рр. представлено в табл. 5.6-5.7.

Таблиця 5.6

Рейтинг найсильніших національних брендів протягом 2014-2016 рр.

Країна	2008 р				2016 р			
	NBI (y_i)	MS (x_i)	$d_i=x_i-y_i$	d_i^2	NBI (y_i)	MS (x_i)	$d_i=x_i-y_i$	d_i^2
США	7	8	-1	1	1	7	6	36
Німеччина	1	1	0	0	2	3	1	1
Велика Британія	3	7	-4	16	3	8	5	25
Франція	2	6	-4	16	5	6	1	1
Канада	4	5	-1	1	4	5	1	1
Японія	5	9	-4	16	7	10	3	9
Італія	6	10	-4	16	6	9	3	9
Швейцарія	8	3	5	25	8	1	-7	49
Австралія	9	4	5	25	9	4	-5	25
Швеція	10	2	8	64	10	2	-8	64
Значення коефіцієнту рангової кореляції, ρ	-0,09091				-0,33333			
Критичний коефіцієнт кореляції Спірмена	0,64*		0,79**		0,64*		0,79**	

* – статистично значимий на рівні 5%, ** – статистично значимий на рівні 1%

Джерело: розроблено автором

Таблиця 5.7

Рейтинг брендів країн ЄС та України протягом 2010-2015 рр.

Країна	2010 р				2015р			
	CBI (y_i)	MS (x_i)	$d_i=x_i-y_i$	d_i^2	CBI (y_i)	MS (x_i)	$d_i=x_i-y_i$	d_i^2
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Швеція	4	2	-2	4	2	3	1	1
Німеччина	5	1	-4	16	1	4	3	9
Фінляндія	2	3	1	1	6	9	3	9
Велика Британія	3	14	11	121	5	19	14	196
Данія	9	4	-5	25	3	1	-2	4
Франція	1	10	9	81	8	16	8	64
Італія	6	19	13	169	9	20	11	121
Австрія	10	6	-4	16	4	7	3	9
Нідерланди	12	7	-5	25	7	6	-1	1
Іспанія	7	16	9	81	12	21	9	81
Ірландія	8	21	13	169	10	17	7	49
Бельгія	14	18	4	16	11	15	4	16
Португалія	13	22	9	81	13	22	9	81
Мальта	17	13	-4	16	16	11	-5	25

Продовження табл. 5.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Греція	11	23	12	144	15	23	8	64
Хорватія	16	12	-4	16	17	18	1	1
Чехія	15	11	-4	16	14	5	-9	81
Естонія	22	5	-17	289	19	2	-17	289
Угорщина	18	17	-1	1	20	13	-7	49
Словаччина	20	8	-12	144	21	10	-11	121
Польща	21	15	-6	36	18	12	-6	36
Болгарія	19	9	-10	100	23	14	-9	81
Румунія	23	20	-3	9	22	8	-14	196
Україна	24	24	0	0	24	24	0	0
Значення коефіцієнту рангової кореляції, ρ	0,311304				0,314783			
Критичний коефіцієнт кореляції Спірмена	0,41*		0,52**		0,41*		0,52**	

* – статистично значимий на рівні 5%, ** – статистично значимий на рівні 1%

Джерело: розроблено автором

Результати розрахунку коефіцієнту рангової кореляції Спірмена представлені в табл. 5.8.–5.9

Таблиця 5.8

Результати оцінки взаємозв'язку рейтингових позицій сили бренду країни з її економічним розвитком

Країна	Взаємозв'язок бренду країни (CBI) та ВВП на душу населення (GDP)			
	CBI (y_i)	GDP (x_i)	$d_i = x_i - y_i$	d_i^2
1	2	3	4	5
Швеція	4	3	1	1
Німеччина	5	8	7	49
Фінляндія	2	7	1	1
Велика Британія	3	5	0	0
Данія	9	2	-1	1
Франція	1	10	2	4
Італія	6	11	2	4
Австрія	10	6	2	4
Нідерланди	12	4	-3	9

Продовження табл. 5.8

1	2	3	4	5
Іспанія	7	12	0	0
Ірландія	8	1	-9	81
Бельгія	14	9	-2	4
Португалія	13	14	1	1
Мальта	17	13	-3	9
Греція	11	15	0	0
Хорватія	16	21	4	16
Чехія	15	16	2	4
Естонія	22	17	-2	4
Угорщина	18	20	0	0
Словаччина	20	18	-3	9
Польща	21	19	1	1
Болгарія	19	23	0	0
Румунія	23	22	0	0
Україна	24	3	1	1
Значення коефіцієнту рангової кореляції, ρ	0.987542			
Критичний коефіцієнт кореляції Спірмена	0.41*	0.52**		

* – статистично значимий на рівні 5%, ** – статистично значимий на рівні 1%

Джерело: розроблено автором

Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена між оцінками країн-брендів та ВВП на душу населення свідчить про сильні та статистично значимі позитивні зв'язки рейтингових позиції досліджуваних держав, $\rho < 0.005$ (двостороння), $\rho = 0.99$.

У той же час, зв'язок з макроекономічною стабільністю має позитивний, проте не статистично значимий характер і складає 0.314.

Таблиця 5.9

Результати оцінки взаємозв'язку рейтингових позицій сили бренду країни з її макроекономічною стабільністю

Країна	Взаємозв'язок бренду країни (СВІ) та макроекономічної стабільності (MS)			
	СВІ (y_i)	MS (x_i)	$d_i = x_i - y_i$	d_i^2
1	2	3	4	5
Швеція	2	3	1	1
Німеччина	1	4	3	9
Фінляндія	6	9	3	9

Продовженнч табл. 5.9

1	2	3	4	5
Велика Британія	5	19	14	196
Данія	3	1	-2	4
Франція	8	16	8	64
Італія	9	20	11	121
Австрія	4	7	3	9
Нідерланди	7	6	-1	1
Іспанія	12	21	9	81
Ірландія	10	17	7	49
Бельгія	11	15	4	16
Португалія	13	22	9	81
Мальта	16	11	-5	25
Греція	15	23	8	64
Хорватія	17	18	1	1
Чехія	14	5	-9	81
Естонія	19	2	-17	289
Угорщина	20	13	-7	49
Словаччина	21	10	-11	121
Польща	18	12	-6	36
Болгарія	23	14	-9	81
Румунія	22	8	-14	196
Україна	24	24	0	0
Значення коефіцієнту рангової кореляції, ρ	0,314783			
Критичний коефіцієнт кореляції Спірмена	0,41*		0,52**	

* – статистично значимий на рівні 5%, ** – статистично значимий на рівні 1%

Джерело: розроблено автором

Незначний рівень коефіцієнту рангової кореляції за обома підходами, в першу чергу, пояснюється різними позиціями в рейтингах по більшості досліджуваних країн. До країн, які були типовим прикладом існування лінійної залежності між рівнем макроекономічної стабільності та силою національного бренду, у випадку першого підходу є Німеччина, Франція, Канада, а другого – Швеція, Німеччина, Фінляндія, Данія, Австрія, Нідерланди, Хорватія, Україна. Особливої уваги заслуговують країни, які поряд з підтримкою макроекономічної стабільності забезпечували зростання сили своїх брендингових програм (Швеція, Німеччина, Данія, Австрія).

Використання «фінансового» підходу дозволяє уникнути зазначених недоліків. Так зокрема, Марк Фетчерін запропонував оцінку бренду (CBSI) і-

ої країни на основі економічних показників експорту (E), туризму (T), прямих іноземних інвестицій (F) та імміграції (M) за допомогою моделі [208]:

$$CBSI_i = f(E_i + T_i + F_i + M_i + G_i) \quad (5.2)$$

де G – значення рівня управління.

З метою порівняння брендів країн, науковець привів усі показники, окрім G , до єдиної бази порівняння шляхом їх ділення на кількість населення (x_i), нівелювавши дію фактору розміру країни:

$$CBSI_i = \frac{E_i}{x_i} + \frac{T_i}{x_i} + \frac{F_i}{x_i} + \frac{M_i}{x_i} + G_i = EX_i + TX_i + FX_i + MX_i + G_i \quad (5.3)$$

Оскільки значення показників мають різні виміри, Марк Фетчерін використав нормалізовані змінні для розрахунку (5.4):

$$CBSI_i = \frac{E_{x_i} - \bar{E}_{x_i}}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (E_{x_i} - \bar{E}_{x_i})^2}{(n-1)}}} + \frac{T_{x_i} - \bar{T}_{x_i}}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (T_{x_i} - \bar{T}_{x_i})^2}{(n-1)}}} + \frac{F_{x_i} - \bar{F}_{x_i}}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (F_{x_i} - \bar{F}_{x_i})^2}{(n-1)}}} + \frac{M_{x_i} - \bar{M}_{x_i}}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (M_{x_i} - \bar{M}_{x_i})^2}{(n-1)}}} + \frac{G_{x_i} - \bar{G}_{x_i}}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (G_{x_i} - \bar{G}_{x_i})^2}{(n-1)}}} \quad (5.4)$$

Запропонований Марком Фетчеріном показник $CBSI$ є альтернативою «споживчого» підходу до оцінки бренду країни і спирається на об'єктивні економічні показники. Розрахунки автора підтвердили сильну кореляцію рейтингових позиції країн, розрахованих компанією GFK та методом Марка Фетчеріна.

У той же час проведене Полішко Г.Г. дослідження методик оцінки національних брендів у глобальній економічній системи дозволив виділити

науковцю основні параметри бренду країни: система цінностей (політична свобода, ставлення до навколишнього середовища, стабільність правового середовища, толерантність, відкритість, дискримінація, рівень ворожості, свобода слова); якість життя (система освіти, система охорони здоров'я, рівень життя, безпека, зайнятість, імміграція, привабливість для життя/роботи), бізнес (інвестиційний клімат, розвиток технологій, політичне управління, правове середовище, професіоналізм робітників, показники експорту), туризм (співвідношення ціни та якості, туристична привабливість, курорти та їх розмаїття, кухня) [113].

Відтак, на наш погляд оцінка бренду країни з урахуванням макроекономічної стабільності повинна базуватися, в першу чергу, на пошуку головних компонент об'єктивних показників, що описують бренд країни, а потім використовувати стохастичну регресію для аналізу впливу бренду країни на макроекономічну стабільність:

$$MS_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 MS_{it-1} + \alpha_2 CBSI_{it} + \alpha_3 X_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (5.5)$$

де MS – рівень макроекономічної стабільності;

X_{it} – матриця пояснювальних змінних;

$\alpha_0 \dots \alpha_3$, – константи моделі, ε_{it} – похибка.

Фундатором теорії маркетингу Ф. Котлером та засновником теорії маркетингу територій С. Анхольтом доведено, що брендинг країни має здійснюватися на тих же принципах, що і брендинг підприємств, оскільки всі країни на глобальних ринках конкурують за обмежені ресурси. Для оцінки макроекономічних індикаторів результативності використання країною її бренду ми пропонуємо використовувати PESTLE-аналіз, який в середовищі професійних маркетологів визнаний найбільш дієвим інструментом виявлення впливу екзогенних факторів на результати діяльності економічних систем. Він допомагає виявити і оцінити фактори зовнішнього середовища за

6-ма категоріями: P (Political) політичні, E (Economic) економічні, S (Social-Culture) соціально-культурні, T (Technological) технологічні, L (Legal) правові та E (Environmental/Ecological) екологічні/природоохоронні фактори. Кожній категорії факторів відповідає буква в аббревіатурі назви методу. Основна мета інструменту PESTLE-аналізу: у нашому дослідженні полягає в наступному: визначити фактори, які задовольняють вимоги двох критеріїв:

- 1) вони знаходяться за межами економічної системи;
- 2) вони мають певний рівень впливу на економічну систему.

PESTLE-аналіз є різновидом PEST-аналізу, розширеним двома факторами (Legal і Environmental). Іноді застосовуються й інші формати, наприклад. Найбільшу популярність у використанні має STEEP-аналіз, де додається екологічна складова [262].

До політичних факторів можна віднести:

- Методологія планування регіонального розвитку в Україні
- Форма управління та стабільність.
- Свобода преси, верховенство права, рівні бюрократії та корупції.
- Регулювання та тенденції дерегуляції.
- Можливі зміни в політичному середовищі тощо.

До економічних факторів можна віднести:

- Стадія економічного циклу.
- Поточні та прогнозовані темпи економічного зростання, інфляції та відсоткових ставок.
- Безробіття і пропозиція робочої сили.
- Витрати на оплату праці.
- Рівні наявного доходу і розподілу доходів.
- Вплив глобалізації.
- Ймовірність впливу технологічних або інших змін на економіку.
- Можливі зміни в економічному середовищі тощо.

До соціально-культурних факторів можна віднести:

- Темпи зростання населення і вікова структура населення.
- Здоров'я населення, освіта та соціальна мобільність і ставлення до них.
- Структура зайнятості населення, свобода ринку праці та ставлення до роботи.
- Ставлення до преси, громадська думка, соціальні відносини і соціальні табу.
- Спосіб життя, і ставлення до нього.
- Соціально-культурні зміни тощо.

До технологічних факторів можна віднести:

- Вплив нових технологій.
- Вплив Інтернету, зниження витрат на зв'язок і збільшення об'ємів робіт, виконуваних дистанційно.
- Наукові дослідження та розробки тощо.
- Вплив передачі технологій.

До правових факторів можна віднести:

- Законодавство про зайнятість і соціальні питання.
- Податкова політика, торгівля і тарифне регулювання.
- Законодавство про захист споживачів і навколишнього середовища тощо.

До екологічних факторів можна віднести:

- Рівень забруднення навколишнього середовища.
- Наявність та рівень дотримання екологічного законодавства.
- Рівень впровадження заходів сталого розвитку тощо [104].

Берданова О. та ін. у своїй праці [5] наступним чином відображає модель PESTLE-аналізу (табл. 5.10).

Таблиця 5.10

Модель PESTLE-аналізу

Сфери					
Р Політичні	Е Економічні	S Соціальні	Т Технологічні	L Правові	Е Екологічні
Цілі регіонального розвитку Адміністративна система	Темпи зростання Безробіття Динаміка доходів Вартість робочої сили	Рівень освіти Інтенсивність міграції Поведінка споживачів Організація дозвілля	Інвестиції в науку та розвиток Реєстрація патентів Розвиток інформаційних технологій Застарілість певних технологій	Конкурентне право Дотаційне право Трудове право Екологічні норми і стандарти	Витрати на енергію Енергоспоживання Обсяги перевезень Захист довкілля

Економічними чинниками, що викликають особливий інтерес, на думку авторів праці [5] є наявні дані про економічне зростання, структуру, рівень безробіття, вартість робочої сили, а також зміни у доходах публічного та приватного секторів. Всі фактори повинні бути ретельно проаналізовані і має бути оцінений можливий їх вплив на економічну систему.

Процес проведення PESTLE-аналізу складається з наступних етапів:

Етап 1. Визначення факторів, які знаходяться поза контролем, і можуть вплинути на результати функціонування економічної системи. На цьому етапі здійснюється збір інформації щодо динаміки і характеру зміни кожного фактора.

Етап 2. Оцінка ступеня впливу кожного обраного фактора.

Етап 3. Оцінка ймовірності зміни факторів в майбутньому.

Етап 4. Оцінка вплив факторів з урахуванням ймовірності їх змін.

Етап 5. Визначення можливих наслідків настання або зміни кожного фактора.

Перевагою цього інструменту є те, що він дозволяє скласти цілісну об'єктивну картину галузі, а також має ретроспективну та прогностичну функції.

На основі всього вище наведеного, на підтвердження висунутої нами гіпотези щодо наявності зв'язку між сприйняття бренду країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності використання країною її бренду, пропонуємо використовувати наступний дворівневий підхід:

- рівень 1 – оцінюється економічна результативність використання країною її бренду, а саме: 1) враховуються загальні здобуті країною конкурентні переваги в глобальному середовищі, а не лише переваги досліджуваної країни відносно обмеженого кола країн – об'єктів дослідження; 2) композитні індикатори для оцінювання обираються, базуючись на методології PESTLE-аналізу; 3) використовуються композитні індикатори для оцінювання, які є об'єктивними та кількісно вимірюваними за єдиною міжнародною методологією; 4) орієнтація на ретроспективні оцінки на тривалому часовому горизонті, що дозволяє нівелювати нестійкі короткотермінові зміни у динаміці бренду країни, що відбуваються внаслідок політичної та економічної нестабільності;
- рівень 2 – за допомогою методу рангової кореляції Спірмена оцінюється непараметрична міра статистичної залежності між зовнішнім сприйняттям країни нерезидентами (визначається за методологією компанії FutureBrand, що базується на опитуваннях груп респондентів: зовнішніх інвесторів, туристів, урядів інших держав тощо) та економічною результативністю використання країною її бренду.

Логіко-структурну схему запропонованого дворівневого підходу та результати розрахунків для 26 країн Європи демонструє рис. 5.9.

$$\begin{aligned}
 MCSBI_i = & \frac{E_{x_i} - \bar{E}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (E_{x_i} - \bar{E}_x)^2}{(n-1)}}} + \frac{T_{x_i} - \bar{T}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (T_{x_i} - \bar{T}_x)^2}{(n-1)}}} + \frac{F_{x_i} - \bar{F}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (F_{x_i} - \bar{F}_x)^2}{(n-1)}}} + \frac{M_{x_i} - \bar{M}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (M_{x_i} - \bar{M}_x)^2}{(n-1)}}} + \\
 & \frac{G_{x_i} - \bar{G}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (G_{x_i} - \bar{G}_x)^2}{(n-1)}}} + \frac{TP_{x_i} - \bar{TP}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (TP_{x_i} - \bar{TP}_x)^2}{(n-1)}}} + \frac{Ec_{x_i} - \bar{Ec}_x}{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (Ec_{x_i} - \bar{Ec}_x)^2}{(n-1)}}}
 \end{aligned} \tag{5.6}$$

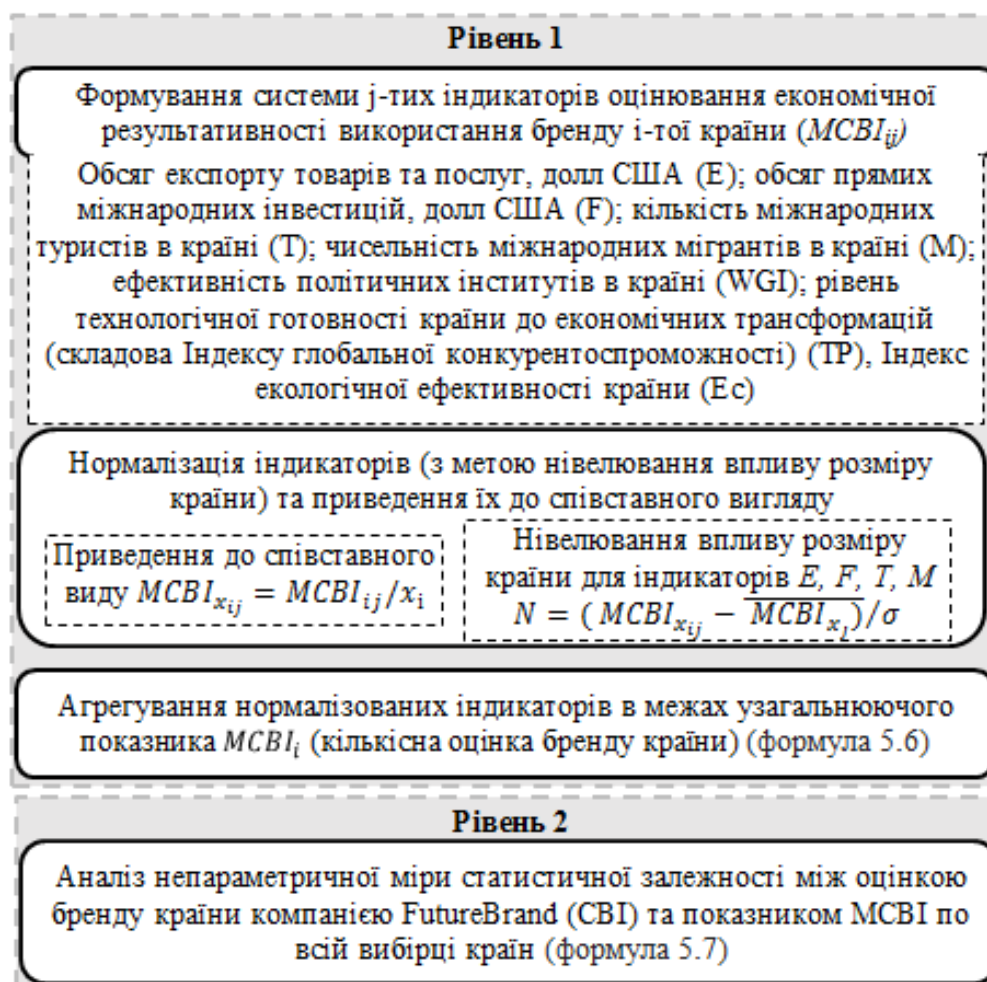

Рисунок 5.9 – Логіко-структурна схема дворівневого підходу до дослідження зв'язку між сприйняття бренду країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності використання країною її бренду

Джерело: розроблено автором

З метою апробації запропонованого підходу було оцінено рейтинг брендів країн за рівнем показника $MCBI_i$. Результати розрахунку представлені у таблиці 5.11

Таблиця 5.11

Рейтинг брендів країн за рівнем показника $MCBI_i$

Рік	Рейтинг брендів країн за рівнем показника $MCBI_i$				
	1 місце	2 місце	3 місце	4 місце	5 місце
1	2	3	4	5	5
2000	Ірландія (5,29)	Данія (4,11)	Нідерланди (2,67)	Швеція (2,26)	Німеччина (1,26)

Продовження табл. 5.11

1	2	3	4	5	5
2005	Ірландія (3,81)	Данія (2,72)	Нідерланди (1,72)	Швеція (1,44)	Франція (0,78)
2015	Ірландія (7,42)	Данія (1,77)	Швеція (1,69)	Нідерланди (1,49)	Хорватія (1,26)

Джерело: розраховано автором

На другому рівні розраховується коефіцієнт рангової кореляції (табл. 5.12):

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_k^2}{n(n^2-1)} \quad (5.7)$$

ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена;

n – кількість спостережень;

$d_k = x_k - y_k$ – різниця між рангами брендів країни (місце у рейтингу) за методологією FutureBrand та пропонованим підходом для кожного k -го спостереження.

Таблиця 5.12

Значення коефіцієнту рангової кореляції Спірмена

ρ	2010 р.	2015 р.
	0,70158	0,85079

Джерело: розраховано автором

Проведені розрахунки засвідчили, що у 2016 р. перші позиції в рейтингу найрезультативнішого використання національних брендів утримували Ірландія (5,26), Данія (1,72), Нідерланди (2,97), Хорватія (0,62), Швеція (0,48), тоді як Україна займала останню позицію в рейтингу (за 2011-2016 рр. рівень показника економічної результативності використання

бренду зменшився на 0,72 пункти). Аналіз непараметричної міри статистичної залежності між оцінкою бренду країни за методологією компанії FutureBrand та запропонованим індикатором економічної результативності використання бренду для всієї вибірки з 26 країн Європи підтвердив гіпотезу про існування тісного зв'язку між мірою зовнішнього сприйняття країни (опитуваними групами респондентів, які не є резидентами даної країни) та економічною результативністю використання країною її бренду (у 2010 р. значення коефіцієнту рангової кореляції Спірмена складало 0,7, у 2015 р. – 0,85).

Проведений аналіз динаміки зміни економічної результативності використання бренду досліджуваних країн засвідчив, що цей процес є неоднорідним у часі, тобто наявність в країні достатнього рівня економічних, технологічних, трудових, природних ресурсів не гарантує задоволення зростаючих потреб суб'єктів економічної системи та забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки. Для того щоб бренд, в основі якого закладена поведінкова взаємодія внутрішніх та зовнішніх суб'єктів країни, став джерелом досягнення та збільшення макроекономічної стабільності національної економіки, в суспільстві повинні бути сформовані стабілізаційні поведінкові механізми підтримки результативності використання бренду та протидії макроекономічним загрозам.

Нами було систематизовано емпіричні результати впливу суспільних стабілізаційних механізмів на економічний розвиток країни [141, 146, 151, 161] країни, інноваційну продуктивність національної економіки [152, 215, 217, 262] та виділено 5 суспільно-ціннісних орієнтирів, узгоджене функціонування яких забезпечує трансформацію бренду країни як статичного параметру (потенціалу) в динамічний параметр, що можна вважати катализатором підвищення макроекономічної стабільності національної економіки:

1) ступінь сприйняття в суспільстві нерівності розподілу влади (очікування демократичних відносин з владою / погодження з ієрархічним розподілом влади);

2) сприйняття невизначеності та реагування на неї (відкритість суспільства до змін / зарегульованість суспільних відносин для уникнення невизначеності);

3) пріоритети сумісно-роздільного господарювання та мислення (колективістська / індивідуалістична моделі);

4) пріоритети у досягненні результатів (моделі «суспільного добробуту» / «матеріалізму у суспільному цілепокладанні»);

5) часові горизонти у цілепокладанні (націленість на короткострокові орієнтири / орієнтація на майбутній розвиток і зміни).

Для оцінювання впливу цих суспільно-ціннісних орієнтирів на макроекономічну стабільність національної економіки запропоновано дворівневий алгоритм.

Так, на першому рівні засобами статистичного аналізу встановлюється лінійна залежність між індикаторами цих суспільно-ціннісних орієнтирів за даними Hofstede Insights (рисунк 5.10).

Результати статистичного аналізу лінійної залежності між показниками суспільно-ціннісних орієнтирів (матриця коефіцієнтів кореляції Пірсона (r)) представлено у таблицях 5.13–5.14.

Емпіричні розрахунки першого етапу дають підстави зробити висновок про мультиколінеарність між 5 індикаторами суспільно-ціннісних орієнтирів: за даними 36 країн коефіцієнт кореляції Пірсона виявився статистично значущим на рівні 1-5% для трьох пар індикаторів ($r_{IDV_PDI}=-0,696$, $r_{UAI_PDI}=0,6457$, $r_{UAI_IDV}=0,5937$), за даними 7 країн – для 4 пар індикаторів ($r_{IDV_PDI}=-0,859$, $r_{UAI_PDI}=0,897$, $r_{LTO_MAS}=-0,783$, $r_{LTO_UAI}=-0,793$).

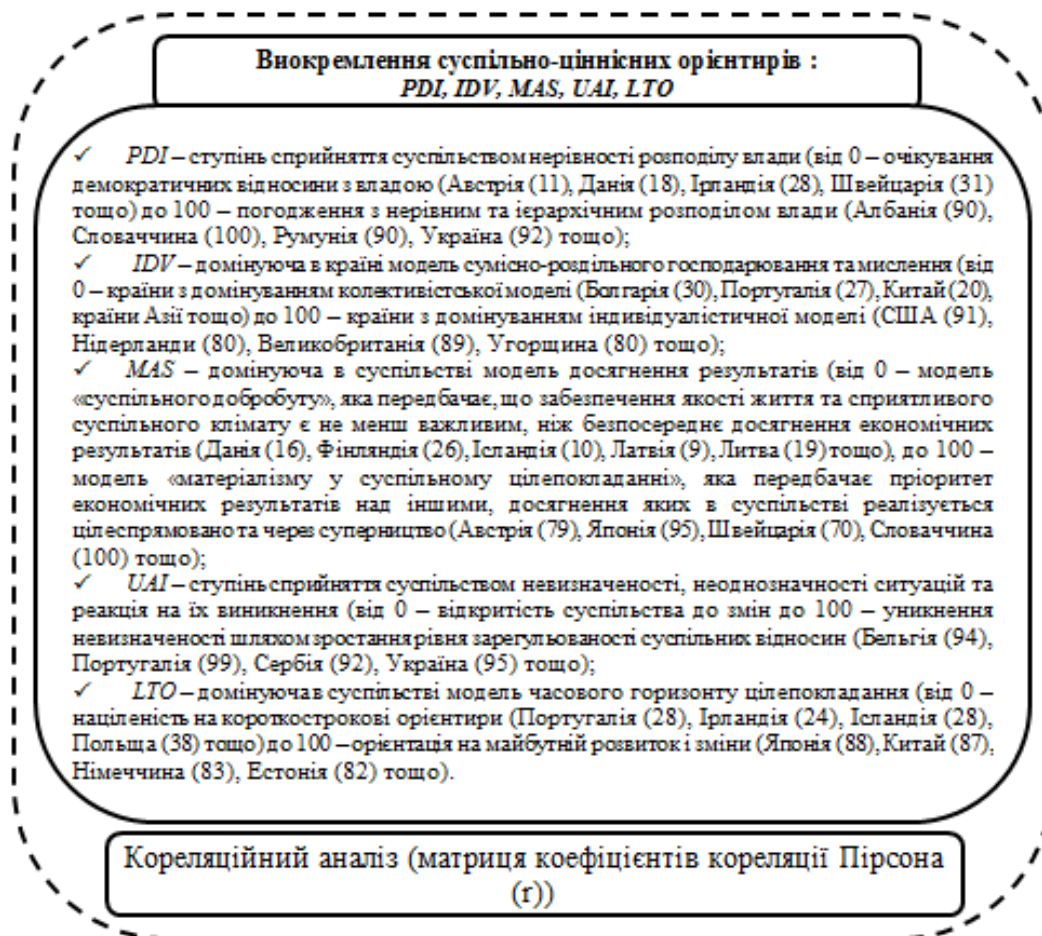

Рисунок 5.10 – Перший етап аналізу впливу суспільно-ціннісних орієнтирів на макроекономічну стабільність національної економіки

Джерело: розроблено автором

З метою усунення мультиколінеарності або її мінімізації необхідно формувати не лише повну GLS-модель (всі індикатори враховані одночасно), а й її окремі конфігурації (попарне врахування індикаторів).

Таблиця 5.13

Аналіз лінійної залежності між показниками суспільно-ціннісних орієнтирів для

36 країн Європи

<i>r</i>	<i>PDI</i>	<i>IDV</i>	<i>MAS</i>	<i>UAI</i>	<i>LTO</i>
1	2	3	4	5	6
<i>PDI</i>	1,000				

Продовження табл. 5.13

1	2	3	4	5	6
<i>IDV</i>	-0,696 (0,000)	1,000			
<i>MAS</i>	0,198 (0,254)	0,034 (0,846)	1,000		
<i>UAI</i>	0,646 (0,000)	-0,594 (0,000)	0,1481 (0,396)	1,000	
<i>LTO</i>	0,206 (0,236)	0,092 (0,599)	0,2200 (0,204)	0,1171 (0,503)	1,000

Джерело: розраховано автором

Таблиця 5.14

Аналіз лінійної залежності між показниками суспільно-ціннісних орієнтирів для Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія, Україна

<i>r</i>	<i>PDI</i>	<i>IDV</i>	<i>MAS</i>	<i>UAI</i>	<i>LTO</i>
<i>PDI</i>	1,0000				
<i>IDV</i>	-0,859 (0,013)	1,0000			
<i>MAS</i>	0,488 (0,266)	-0,269 (0,5583)	1,0000		
<i>UAI</i>	0,897 (0,006)	-0,669 (0,099)	0,7423 (0,056)	1,0000	
<i>LTO</i>	-0,637 (0,123)	0,2123 (0,648)	-0,783 (0,037)	-0,793 (0,033)	1,0000

Джерело: розраховано автором

Так, на другому рівні – будується GLS-модель на основі методу узагальнених найменших квадратів, оскільки саме він, на нашу думку, дозволяє врахувати незмінний характер динаміки суспільно-ціннісних орієнтирів протягом тривалого періоду дослідження (формула 5.8).

$$MS = \alpha + \beta_1 MCBI + \beta_2 PDI + \beta_3 IDV + \beta_4 MAS + \beta_5 UAI + \beta_6 LTO. \quad (5.8)$$

Результати моделювання (таблиця 5.15), засвідчили, що макроекономічна стабільність національної економіки зростає швидше в тих

країнах, де сформовані демократичні відносини між населенням та владою (Литва, Латвія), домінуючими є індивідуалістична модель (Литва, Латвія, Польща), модель «суспільного добробуту» (Литва, Латвія), модель довготермінової орієнтації (Литва, Латвія), рівень сприйняття суспільством невизначеності є низьким (Литва, Латвія).

Таблиця 5.15

Результати аналізу впливу суспільно-ціннісних орієнтирів на макроекономічну стабільність національної економіки

Значення констант β при відповідних змінних в GLS-моделі	Конфігурації GLS-моделі					
	Конфігурація А (всі індикатори)	Конфігурація В (MCBI та PDI)	Конфігурація С (MCBI та IDV)	Конфігурація D (MCBI та MAS)	Конфігурація E (MCBI та UAI)	Конфігурація F (MCBI та LTO)
β_1 (MCBI)	0,071 (0,08)	-0,223 (0,64)	0,221 (0,057)	0,219 (0,059)	-0,224 (0,67)	0,212 (0,073)
β_2 (PDI)	-0,659 (0,00)	-0,032 (0,079)	–	–	–	–
β_3 (IDV)	0,632 (0,000)	–	0,032 (0,077)	–	–	–
β_4 (MAS)	-0,137 (0,001)	–	–	-0,111 (0,02)	–	–
β_5 (UAI)	-0,209 (0,000)	–	–	–	-0,019 (0,086)	–
β_6 (LTO)	0,755 (0,000)	–	–	–	–	0,122 (0,013)

Примітка: в дужках показано статистичну значущість відповідних констант β

Джерело: розроблено автором

Так, наприклад, перехід країни від колективістської моделі до індивідуалістичної призводить до зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 0,03 пункти (коефіцієнт статистичної значущості складає 0,077), а перехід від моделі короткострокових орієнтирів на модель довготермінової орієнтації – до зростання макроекономічної стабільності

національної економіки на 0,12 пункти (коефіцієнт статистичної значущості 0,013).

Емпірично підтверджений високий рівень статистичної значущості констант β при відповідних змінних в *GLS*-моделі засвідчив, що без державної стратегії формування суспільно-ціннісних орієнтирів навіть потужний бренд країни в динаміці не зможе перетворитися на реально діючу детермінанту підвищення макроекономічної стабільності національної економіки.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом Україна здобула орієнтири подальшого розвитку економіки, які знайшли свого відображення в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [123]. Зазначена стратегія передбачає досягнення 25 ключових показників, які реалізуються за допомогою виконання пакету програм, серед яких однією з пріоритетних вважається популяризація України у світі і просування інтересів держави у світовому інформаційному просторі.

Висновки до п'ятого розділу.

Проведений аналіз використовуваних у сфері маркетингу для дослідження теоретичних та практичних проблем формування іміджу країни трьох базових понять: імідж продукту, імідж країни походження та імідж країни, які тісно пов'язані між собою та впливають один на одного як безпосередньо, так і опосередковано, дозволив зробити висновок, що імідж країни походження, потрібно розглядати як частину загального іміджу товару або послуг, у той же час імідж країни є більш ширшим поняттям оскільки відображає сукупність вірувань, висновків та інформаційних переконань щодо певної країни залежно від ступеня розвитку продуктивних і природних

сил, політичного режиму, природних, географічних і кліматичних особливостей, історичної, етнонаціональної, геополітичної ситуації та інших умов. Таким чином імідж країни безпосередньо не відноситься до продукту чи послуг, а лише забезпечує основу деяких непрямих висновків щодо продукту.

Результати аналіз світового досвіду методів оцінки бренду країни дозволив виділити два основних підходи: в основі «споживчого» підходу покладено суб'єктивне дослідження сприйняття цільовою аудиторією країни; «фінансовий» підхід передбачає використання об'єктивних вторинних даних для оцінки сили бренду країни.

Використання коефіцієнту рангової кореляції Спірмена між оцінками брендів країн заснованих на «споживчому» підході та рівнем їх економічного розвитку, засвідчив сильні та статистично значимі позитивні зв'язки рейтингових позиції досліджуваних держав, у той же час, зв'язок з макроекономічною стабільністю мав позитивний проте не статистично значимий характер.

Систематизовано основні недоліки методик «споживчого» підходу та запропоновано для аналізу впливу бренду країни на макроекономічну стабільність використовувати «фінансовий підхід» в основі якого покладено використання об'єктивних показників визначених методом головних компонент.

Представлені емпіричні результати підтвердили гіпотезу про існування тісного зв'язку між мірою зовнішнього сприйняття країни (опитуваними групами респондентів, які не є резидентами даної країни за методикою компанією FutureBrand) та економічною результативністю використання країною її бренду (у 2010 р. значення коефіцієнту рангової кореляції Спірмена складало 0,7, у 2015 р. – 0,85).

Встановлено, що стабілізаційні суспільно-ціннісні поведінкові моделі є однією з основних умов перетворення бренду країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності

національної економіки. Перехід країни від колективістської моделі до індивідуалістичної призводить до зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 0,03 пункти (коефіцієнт статистичної значущості складає 0.077), а перехід від моделі короткострокових орієнтирів на модель довготермінової орієнтації – до зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 0.12 пункти (коефіцієнт статистичної значущості 0,013).

Матеріали п'ятого розділу опубліковані в таких працях [65; 66; 67; 74; 78; 87].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розвитку відомих і розроблення нових теоретико-методологічних підходів до забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних і маркетингових детермінант.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. Усі наукові підходи до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки можна згрупувати так: 1) динамічний і рівноважний (визначають макроекономічну стабільність як відсутність різких змін її компонент); 2) функціональний, результатний і ресурсний (визначають макроекономічну стабільність як здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність); 3) структурно-рівноважний та елементний (розглядають макроекономічну стабільність національної економіки через стабільність її системоутворювальних елементів або основних детермінант).

2. Макроекономічна стабільність національної економіки – це такий стан розвитку національної економіки, що характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренда, динамічно-стійкою або прогресуючою інституційною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій.

3. Основні економічні та фінансові параметри, що визначають макроекономічну стабільність національної економіки, обумовлені таргетами стабілізаційної політики держави. Тоді як макроекономічна стабільність національної економіки зазнає прямого та опосередкованого впливу факторів, що мають не стільки фінансово-економічне, скільки соціальне, культурне, політичне та інституціональне походження. Їх сукупний

конвергентний і дивергентний вплив на макроекономічну стабільність національної економіки є значним, тому їх можна вважати системоутворювальними детермінантами макроекономічної стабільності національної економіки: соціальною, політичною та маркетинговою. Взаємозв'язок цих детермінант і макроекономічної стабільності національної економіки є не одностороннім (детермінанти впливають на макроекономічну стабільність національної економіки), а взаємним, тобто сформований у країні рівень макроекономічної стабільності національної економіки також значною мірою визначає соціальний прогрес, ефективність дії політичних і суспільних інститутів, імідж країни в міжнародних партнерів тощо. Ці взаємозв'язки повинні бути враховані під час побудови системи управління національним господарством.

4. Усі підходи до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки можна розділити на три типи (динамічно-рівноважний, статично-інтервальний і статично-компаративний) залежно від двох критеріїв: фактор часу (динамічне/статичне оцінювання) та базовий параметр оцінювання (волатильність/сталість у межах заданого інтервалу/наближеність до еталону).

5. Найбільший рівень зниження статичного індикатора макроекономічної стабільності національної економіки за 2011–2017 рр. був в Україні та Сербії. Рівень макроекономічної стабільності національної економіки Латвії, Литви, Польщі щорічно зростав із моменту їх вступу до ЄС до кризового 2008 р.; Румунія, Польща, Литва за 2011–2015 рр. істотно зменшили розрив між докризовим рівнем їх макроекономічної стабільності, причому цей процес був найшвидшим у Румунії. Всупереч невисокому стартовому рівню макроекономічної стабільності національної економіки Хорватії після вступу до ЄС динаміка її макроекономічної стабілізації набула високих темпів. Низький рівень середньоквадратичних відхилень циклічних компонент макроекономічної стабільності національної економіки для країн ЄС свідчить про ефективність конверсії державної політики цих держав щодо

макростабілізації.

6. Рівень соціального прогресу в національній економіці є важливим драйвером макроекономічної стабільності національної економіки. Для його інтегрального вимірювання застосовано метод евклідових відстаней і середньої геометричної, а складовими стали параметри, що характеризують рівень життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності у країні, розвитку освіти, науки та культури. Емпіричні розрахунки для України і країн – нових членів ЄС за 2000–2017 рр. засвідчили, що його рівень був низьким для України та Румунії, вище середнього – для Хорватії, Польщі, Латвії та Литви.

7. Оцінювання наближеності векторів реформ соціального сектору України та країн – нових членів ЄС засвідчило, що для збільшення рівня МС Україні необхідно кардинально змінити траєкторію реформ, що стосуються продовольчої безпеки, суспільного добробуту, боротьби з нерівністю та бідністю, фінансування освіти, забезпечення громадянських свобод (кластеризація цих країн на основі головних компонент дозволила виявити спільні для них соціальні детермінанти зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки).

8. Результати формалізації взаємного зв'язку макроекономічної стабільності та соціального прогресу в національній економіці за 2000–2017 рр. засвідчили, що інвестиції у збільшення соціального прогресу на 1 пункт призводять до зменшення рівня макроекономічної стабільності національної економіки на 3 пункти для країн ЄС та 3,5 пункта для України. Політична нестабільність і неефективність державного управління в Україні зменшує рівень макроекономічної стабільності національної економіки на 8 пунктів і рівень соціального прогресу на 0,14 пункту.

9. Залежно від того, досвід яких країн Україна візьме за орієнтир під час проведення реформ системи управління національним господарством, спрямованих на одночасне збільшення макроекономічної стабільності та соціального прогресу, можна виділити три стратегії: «квазіінтеграційного

зростання», «конвергентної диверсифікації» та «прогресивного зростання». Найкращі результати досягаються за реалізації другої стратегії, але для цього до 2047 р. необхідно забезпечити істотне зростання рівня інтегрованості України в глобалізаційні процеси у світовій економіці (на 3,6 пункта) та ефективності державного управління (на 1,63 пункта).

10. На основі побудованої системи функціональних залежностей між інтегральним індикатором ефективності політичних інститутів і макроекономічної стабільності національної економіки встановлено, що однією з найбільших загроз макроекономічної стабільності національної економіки в Україні є наявність замкненого кола суспільно-політичного конфлікту: інституціональна стабільність не можлива без підтримки суспільства, тоді як українці не бажають сприяти діяльності неефективних політичних інститутів. Найбільш впливовими стимуляторами зростання макроекономічної стабільності національної економіки у країнах ЄС (Литва, Латвія, Хорватія, Болгарія, Польща, Румунія) виявилися індикатори врахування думки населення під час формування політичних інститутів і підзвітність державних органів (обумовлює зростання МС на 98 %), контролю корупції (на 69 %) та ефективності врядування (на 46 %).

11. Інституціональне середовище (ефективна діяльність політичних інститутів та якісне регулювання національної економіки) є важливою детермінантою забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, оскільки, з одного боку, інституціональні обмеження блокують опортуністичний перерозподіл ресурсів, а з іншого – політична розбалансованість гальмує процеси посткризового відновлення стану рівноваги національної економіки. Зростання рівня ефективності політичних інститутів на 1 % призведе в Україні до зменшення МС на 35 %; у країнах ЄС – до її зростання на 5 %; Білорусі, Вірменії – до її зниження на 46 %; у Грузії, Молдові – до її зменшення на 16 %.

12. Підтверджено гіпотезу про існування тісного зв'язку між мірою зовнішнього сприйняття країни (опитуваними групами респондентів, які не є

резидентами цієї країни за методикою компанією FutureBrand) та економічною результативністю використання країною її бренда (у 2010 р. значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена становило 0,7, у 2015 р. – 0,85).

13. Стабілізаційні суспільно-ціннісні поведінкові моделі є однією з основних умов перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки. Перехід країни від колективістської моделі до індивідуалістичної приводить до зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 0,03 пункта (коефіцієнт статистичної значущості становить 0,077), а перехід від моделі короткострокових орієнтирів на модель довготермінової орієнтації – до зростання макроекономічної стабільності національної економіки на 0,12 пункти (коефіцієнт статистичної значущості 0,013).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айвазов, А. (2009). Прогноз на 2009 год: плохо или очень плохо. Открытая экономическая газета. Режим доступа: <http://forum-msk.org/material/kompromat/688013.html>.
2. Алейнікова, О. В. (2014). Важелі макроекономічної стабілізації в умовах нестабільності національної економіки. Економіка та держава, (6), 13-17.
3. Багмет, К. В., Люльов, О. В., & Скляр, І. Д. (2018). Довгостроковий вплив соціальних програм у контексті інституціональних змін національної економіки: загальні підходи до оцінювання й державного регулювання. Проблеми і перспективи економіки та управління, 1 (13), 17-23.
4. Барановський, О. І. (2009). Актуальні проблеми функціонування валютних ринків. Фінанси України, (4), 13-32.
5. Берданова, О., & Вакуленко, В. (2012). Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник. К.: ТОВ «Софія-А».
6. Береславська, О. І. (2014). Золотовалютні резерви України: джерела поповнення та ефективність управління. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Економіка, (27), 62-68.
7. Білоусова, О. С. (2017). Фінансові інструменти забезпечення розвитку національної економіки. Економіка і прогнозування, (1), 31-43
8. Блауг, М. (2008) 100 великих економістів до Кейнса. СПб.: Економікус.
9. Блауг, М. (2009). 100 великих економістів после Кейнса. СПб.: Економікус.
10. Богдан, Т. П. (2012). Достатність міжнародних резервів як передумова забезпечення макрофінансової стабільності. Економіка України, (8), 44-54.

11. Бориславська, О. (2012). Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. К.: ТОВ «Софія».
12. Боронос В. Г. (2013). Вплив бюджетних важелів на фінансове забезпечення розвитку території. Механізм регулювання економіки, 1, 196-206.
13. Василенко, Л., Добровінський, М. (2017). Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. Підприємництво, господарство і право, №3, 123-126.
14. Вдовиченко, А. М., Зубрицький, А. І., Орос, Г. В. (2015). Прогнозування податкових надходжень у регіональному розрізі на прикладі ПДВ. Retrieved from : http://ndi-fp.nusta.com.ua/files/NAD/022_НАД%204.pdf
15. Визгалов, Д. В. (2011). Брендинг города. М.: Фонд «Институт экономики города».
16. Геєць В. (2009). Каталізатором фінансової кризи в Україні була світова криза, але значна частина передумов має внутрішнє походження. Вісник НБУ, 2, 16-18.
17. Глуха, Г. Я. (2014). Система факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект. Маркетинг і менеджмент інновацій, 1, 223–231.
18. Гнатюк, С. (2009). Формування позитивного міжнародного іміджу української держави в інформаційному просторі. Офіційний веб-сайт Нац. ін-ту стратег. досліджень. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/December2009/02.htm>.
19. Гравер, А. А. (2012). Образ, имидж и бренд страны: понятия и направления исследования. Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология, № 3 (19), 29-45.
20. Граждан, В. Д. (2013). Социология управления: учебник для бакалавров. 4-е изд., Издательство Юрайт, 2607 с.

21. Гринчук, Н. (2014). Формування територіальних маркетингових стратегій. Київ: Всеукраїнська мережа фахівців та практиків з регіонального і місцевого розвитку
22. Гузь, М. М. (2012). Аналіз показників економічного та суспільного добробуту населення. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», 36, 66-75.
23. Гурковський, В. І. (2012). Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації. Державне управління: теорія та практика, (2). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11
24. Гхайт, С. (2016). Современные тенденции социального развития стран Евро-Средиземноморского партнерства. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка, (21, Вип. 4), 35-39.
25. Дадашова, П. (2017). Системний аналіз та моделювання впливу взаємоузгодженості монетарної та фіскальної політики на макроекономічну стабільність: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (Doctoral dissertation).
26. Денисюк, С., & Корнієнко, В. (2014). Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, (4), 93-100.
27. Державна служба статистики. (2018). Макроекономічна статистика. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
28. Довбенко, М. В. (2000). Видатні незнайомці (наукові ідеї, здобутки та життя економістів–лауреатів Нобелівської премії). К.: Принт Експрес.
29. Дойч, М., Шикман, С. (1991). Конфликт: социально-психологическая перспектива. Социальный конфликт: современные исследования, 70–74.

30. Дорошенко, І. В. (2008). Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України. *Problems of a systemic approach to the economy enterprises*, 3(7).
31. Економічна криза в Естонії 2008-2010. (2011). Режим доступу: [http://www.wikiwand.com/ru/Экономический_кризис_в_Эстонии_\(2008—2010\)](http://www.wikiwand.com/ru/Экономический_кризис_в_Эстонии_(2008—2010)).
32. Євтушенко, Н. М., Макарчук, І. М., & Яременко, Л. М. (2016). Макроекономічна стабільність в Україні. *Молодий вчений*, (3), 74-79.
33. Жмурко, Н. В. (2012). Критерії визначення необхідного обсягу золотовалютних резервів держави. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, (8 (1)), 39-44.
34. Занг, В. Б. (1999). Синергетическая экономика. *Время и перемены в нелинейной экономической теории*. М.: Мир.
35. Згуровський, М. З. (2015). Форсайт економіки України: середньостроковий(2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти. Київ: НТУУ КПІ, 2015.
36. Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін. (2017). Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. Київ.
37. Ільницька, У. (2006). Імідж Збройних сил України як політико-психологічна категорія. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку* : зб. наук. праць. – Львів : Ін-т народознавства НАН України; Ін-т українознавства НАН України, Вип. 17, 79–83.
38. Кабанов В. Г. (2010). Активізація фінансових інвестицій як складова стратегії стабілізації та зростання економіки. *Фінанси України*, 5, 43.
39. Кабінет Міністрів України. (2003). Постанова КМ України від 15.10.2003 № 1609 «Про затвердження Державної програми забезпечення

позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 роки». Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1609-2003-%D0%BF>

40. Кабінет Міністрів України. (2007). Концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008-2011 роки. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/379-2007-%D1%80>

41. Канцір, І. А. (2016). Макроекономічний підхід до забезпечення стійкого розвитку фінансового сектору. Економічний аналіз, Том 25, № 1, 117-122.

42. Кваша, Т. К., & Степашко, В. С. (2009). Методичні підходи до визначення переліку індикаторів стану економічної безпеки та їхніх характеристичних значень. Науково-технічна інформація, (4), 15-19.

43. Кіщевський, С. (2015). Оновлення Конституції як завершення революції. Центр перспективних досліджень, № 1, 169–170.

44. Клименко, А. В., & Бухтіарова, А. Г. (2018). Економічні наслідки для України потрапляння до «сірого» списку ФАТФ. ББК 94я43 С-69, 359.

45. Клівіденко, Л. М., & Русятинська, А. О. (2016). Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки. Гроші, фінанси і кредит.–2016.–Вип, 10, 804-808.

46. Клімова, Г. П. (2017) Економічна безпека: сутність та основні напрями забезпечення. Право та інновації, No 3 (19), 23–29.

47. Ковальова, О. В. (2018). Роль і значення структурної політики у функціонуванні системи регулювання економіки. Актуальные проблемы инновационной экономики, (1), 22-30.

48. Козюк, В. (2018). Цінова стабільність в сировинних економіках: роль макроекономічних режимів та структурних факторів. Світ фінансів 2(55), 89–122.

49. Колемаев, В., А. (2005). Экономикоматематическое моделирование. Моделирование макроэкономических процессов и систем. – М. : Юнити-Дана.

50. Колесницька, Н. (2014). Національний брендинг і особливості його застосування країнами Центрально-Східної Європи. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, (4), 101-107.

51. Колодізев, О. М., & Максимова, М. В. (2016). Удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності. *ScienceRise*, (6 (1)), 25-33.

52. Кондратьев, Н. Д., Яковец, Ю. В., & Абалкин, Л. И. (2002). Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. М.: экономика, 767.

53. Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі (інформаційно-аналітична довідка). (2017) Міністерство закордонних справ України. Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>

54. Костик, Є. П. (2016). Державний механізм забезпечення макроекономічної стабільності в умовах трансформаційних змін національної економіки. *Економічний вісник університету*, № 28/1, 114-125

55. Крикун, В. (2010). Методологические аспекты понятий «торговая марка», «бренд», «гудвилл». *Управление и устойчиво развитие*, № 2, 144-146

56. Кулеба, О. В. (2013). Основні засади стратегічного управління іміджем України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 7. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_7_15.

57. Лановий, В. Т. (2012). Ілюзія макроекономічної стабільності. *Український Тиждень*, (17).

58. Лук'яненко, Д., Поручник, А., & Столярчук, Я. (2010). Глобальні фінансові дисбаланси та їх макроекономічні наслідки. *Журнал европейской экономики*. 9 (1), 80-100.

59. Лук'яненко, О., & Єна, І. (2010). Фактори фінансової дестабілізації економічного розвитку України в умоваї глобальної кризи. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*, (7), 23-29.

60. Люлёв А. В. (2012, 22-24 червня). Динамическое моделирование развития экономических систем. Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Суми: СумДУ, 82–83.

61. Люлёв А. В., Ляшенко Я. А., Борисюк В. Н., Головченко А. И. (2013). Динамическая самосогласованная эволюционная модель спроса/предложения в экономических системах. Вісник Сумського національного аграрного університету, 8 (53), 24–29.

62. Люлёв А.В. (2013). Синергетическое моделирование развития экономических систем. Молодёжь и наука: реальность и будущее: материалы V Межд. конф. студентов, аспирантов и молодых учёных. Кемерово: ООО «ИНТ», 150–153.

63. Люлёв А.В., Ляшенко Я.А., Чортюк Ю.В., Моргунович Р. М. (2013). Динамическое моделирование развития экономических систем на основе самосогласованной эволюционной модели спрос/предложение. Економічний простір, 70, 61–71.

64. Люльов О. В. (2016, 27 жовтня). Дослідження впливу інвестиційно-інноваційних процесів підприємств на управління стійкістю економіки України. Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки: матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ФОП Пусан А.Ф., Ч. 1, 71–73.

65. Люльов О. В. (2017) Методичні основи оцінки впливу Маркетингових інструментів на макроекономічну стабільність національної економіки. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка», 4, 154–159.

66. Люльов О. В. (2017). Використання маркетингового підходу до формування іміджу країни з огляду на її макроекономічну стабільність. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка», 1, 65–74.

67. Люльов О. В. (2017). Маркетингові інструменти забезпечення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка», 3, 137–144.

68. Люльов О., Багмет К. (2018). Державне регулювання інституційних трансформацій соціального сектора через вимірювання результатів інвестицій впливу. Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки», 44–53.

69. Люльов О., Багмет К. (2018). Соціальна цінність як критерій державного регулювання інституціональних змін соціального сектору національної економіки. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент», 4 (75), 125–130.

70. Люльов О.В. (2016, 29 вересня–01 жовтня). Сучасні аспекти дослідження стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу: збірник тез доповідей X Міжн. наук.-практ. конф. Суми: ФОП Ткачов О.О., 154–155.

71. Люльов О.В. (2016). Інвестиційно-інноваційні процеси підприємств як фактор управління стійкістю економіки України. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту, 3–4(63–64), 93–102.

72. Люльов О.В. (2017, 22 грудня). Україна та ЄС: аналіз застосування критеріїв економічної конвергенції. Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, Ч. 1, 14–16.

73. Люльов О.В. (2017, 23 листопада). Методи оцінки впливу державних фінансів на макроекономічну стабільність країни. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Суми: ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 22–24.

74. Люльов О.В. (2017). Маркетинговий підхід до формування іміджу країни: основні детермінанти впливу та драйвери покращення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка», 2, 47–56.

75. Люльов О.В. (2017). Моделювання стійкості функціонування економічних систем. In Prokopenko. Social and economic changes of

contemporary society (с. 101–107). Opole: The Academy of Management and Administration in Opole.

76. Люльов О.В. (2018, 02 квітня). Оцінка соціального прогресу в контексті макроекономічної стабільності. Актуальні питання економіки, фінансів, менеджменту та права в сучасних умовах : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, Ч. 1, 19–20.

77. Люльов О.В. (2018, 10 квітня). Фіскальна децентралізація та її зв'язок з макроекономічною стабільністю національної економіки. Економічна система України в умовах глобалізаційних викликів ХХІ століття: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Чернівці: Буковинський центр економічної освіти та бізнесу, 43–44

78. Люльов О.В. (2018). Макроекономічна стабільність національної економіки: монографія . Суми: Університетська книга.

79. Люльов О.В., Винниченко Н.В. (2017). Аналіз впливу договору про стабільність, координацію і управління в економічному і валютному союзі на використання фіскальних правил в країнах ЄС. Фінансові дослідження, 2 (3). Retrieved from URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/83.pdf>

80. Люльов О.В., Винниченко Н.В. (2017). Міжнародний досвід використання фіскальних правил у контексті макроекономічної стабільності. Фінансові дослідження, (2). Retrieved from URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/81.pdf>

81. Люльов О.В., Кириченко К.І. (2017). Макроекономічна стабільність як фактор покращення конкурентоспроможності країни. за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. Управління інноваційною складовою економічної безпеки (с. 13–15). Суми : ТОВ «Триторія».

82. Люльов О.В., Лепейко Т.І., Денисенко П.А. (2017). Економічний та екологічний потенціал конвергенції регіонального розвитку України. Механізм регулювання економіки, 4, 176–182.

83. Люльов О.В., Новак К.С. (2017, 15-16 грудня). Дослідження підходів до визначення складових рівня економічної безпеки держави. Сучасні тенденції в економіці та управлінні: матеріали II Міжн. наук.-практ.

конф. Запоріжжя: Східноукраїнський інститут економіки та управління, 94–98.

84. Люльов О.В., Пімоненко Т. В. (2017, 5–6 травня). Теоретичні засади комплексного оцінювання макроекономічної стабільності. *International Economic Relations and Sustainable Development: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф.* Суми: ТОВ «ТРИТОРІЯ», 163–164.

85. Люльов О.В., Пімоненко Т.В. (2017). Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 1, 159–169.

86. Люльов О.В., Пімоненко Т.В., Ус Я.О. (2016, 11-12 травня). Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу динаміки змін інвестиційних процесів в економічних системах. *Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. імені проф. Балацького О.Ф.* Суми: Сумський державний університет, Т.2, 196–197.

87. Люльов О.В., Сальник Н.М. (2012, 3-5 квітня). Вплив глобалізації на національну економіку України. *Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ* Суми: СумДУ, Т.6, 46–48.

88. Люльов О.В., Чорток Ю.В., Пімоненко Т.В. (2017). *EU integration: opportunities for ukrainian entrepreneurs.* Збірник наукових праць: *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон»*, 1(62), 87–94.

89. Люльов, О. В. (2016). Детермінанти макроекономічної стабільності: аналіз міжнародних підходів та динаміка індикаторів в Україні, 3, с. 4–7.

90. Магдич, А. С. (2015). Типологія факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект. *Європейський вектор економічного розвитку*, (2), 119-130.

91. Макарова, О. В. & Гладун, О. М. (2012). Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями вдосконалення методики розрахунку. Статистика України, (1), 10-16. Retrieved from : [http://nasoa.edu.ua/wp-content/uploads/periodicals/s-ukr/2012\(56\)1.pdf#page=10](http://nasoa.edu.ua/wp-content/uploads/periodicals/s-ukr/2012(56)1.pdf#page=10)
92. Малахова, О. Л., & Іващук, О. О. (2017). Дієвість інструментів монетарної політики: вітчизняні реалії та світовий досвід. «Young Scientist», 10 (50), 951–958.
93. Мануїлов, О. В. (2017). Посилення координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики як інструмент забезпечення макроекономічної стабільності. Наукові праці НДФІ, (2), 77-87.
94. Маркс, К., & Энгельс, Ф. (1961). Капитал. М.: Гос. изд-во полит. лит-ры.
95. Мельникова, О.А. (2015). Національний брендинг як чинник соціально-економічного розвитку України. Бізнес Інформ, № 9, 370-374.
96. Міністерство фінансів України. (2018). Державний та гарантований державою борг. Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statistichni-materiali-schodo-derzhavnogo-tagarantovanogo-derzhavoju-borgu-ukraini>
97. Міністерство фінансів України. (2018). Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі (інформаційно-аналітична довідка). Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>
98. Мовчан, В., Кірхнер, Р., & Джуччі, Р. Адекватність офіційних резервів в Україні. Серія консультативних робіт [PP/08/2009]. Берлін/Київ.– 2009.–16 с.
99. Москаль, Ю. (2013). Економіко-психологічні аспекти формування позитивного іміджу економічного університету в регіоні. Психологія і суспільство, 3 (53), 116-125.
100. Муталимов, В.А. (2014). Еволюція теоретичних підходів до проблеми макроекономічної стабільності. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії, № 2 (33), С. 199-204.

101. Нагорняк, Т.Л. (2008). Країна як бренд. Національний бренд «Україна». Стратегічні пріоритети, №4 (9), 220-228.

102. Новосьолова, О. С. (2014). Ідентифікація фінансових дисбалансів у контексті забезпечення боргової безпеки держави. Науковий вісник Херсонського державного університету, 8 (3), 160-164. Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/147.pdf

103. Олемской, А. И. (2003). Синергетическая картина финансового рынка, эволюционирующего в соответствии с поступающей информацией/Олемской АИ, Ющенко ОВ. Механизм регулирования экономики, (1), 112-117.

104. Панасенко, Л. М. (2014). Комплексна діагностика міста Черкас–початковий етап брендингу території. Економічний аналіз, (16 (1)), 107-116.

105. Ортіна, Г. В. (2018). Антикризовий розвиток економіки як фактор ефективної державної політики в умовах модернізації. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії, (2), 42-46.

106. Панченко, В. Г., & Резнікова, Н. В. (2018). Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. Міжнародні відносини Серія" Економічні науки", (4).

107. Панченко, Ж. О. (2014). Концепт репутації у сучасних міжнародних відносинах: особливості становлення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини, №1, 27-31.

108. Панченко, Ж. О. (2016). Маркетингова концепція бренду Естонії: досвід для України. Actual problems of international relations, Т. 2, №. 126,. 15-27.

109. Парашевін, М., А. (2016). Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1992–2016. Retrieved from : <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2016.pdf>

110. Петренко, І., Ярошенко, Є., Киян Є. (2017). Україна: підсумки 2017 та виклики 2018. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_2017_2018.pdf

111. Петропавловська, С. Є. (2016). Маркетинговий підхід до формування іміджу держави. Проблеми системного підходу в економіці, (1), 52-55.

112. Погореленко, Н. П. (2018). Макроекономічні аспекти розвитку країни як зовнішній фактор стабільного розвитку банківської системи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка», № 8 (36), 74–88.

113. Полішко, Г. Г. (2016). Національний брендинг у глобальній економічній системі : дис. кандидата економ. наук : 08.00.02. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 238 с.

114. Попов, І. В. (2012). Проблемні аспекти забезпечення стабільності фінансової системи України. Інвестиції: практика та досвід, (11), 77-80.

115. Радіонова, І. Ф., & Мальковська, Ю. Б. (2017). Стабільність публічного сектору національної економіки: зміст та оцінювання. Економіка та держава, (12), 38-42.

116. Рассомахіна, О. А. (2007) Поняття торговельної марки та її співвідношення із суміжними категоріями. Форум права, №. 3, 212-223.

117. Рожко, О. Д. (2000). Державні фінанси у забезпеченні макроекономічної стабільності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук : спец. 08.00.08 «гроші, фінанси і кредит». Чернігів : СумДУ, 38 с.

118. Рожко, О. Д. (2014) Роль державних фінансів у забезпеченні макроекономічної стабілізації. Наукові вісті Далівського університету, № 11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdu_2014_11_6

119. Романченко, І. С., & Потьомкін, М. М. (2016). Метод TOPSIS-ядро та його використання для багатокритеріального порівняння альтернатив. Системи обробки інформації, (1), 103-106.
120. Рудницька, О. В. (2012). Особливості перебігу фінансово-економічної кризи в країнах Європейського Союзу. Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов, (19-1).
121. Скринник, З. Е. (2010). Фінансова криза та відродження духу: точки перетину. Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ), (3), 3-8.
122. Старостіна, А., Кравченко, В., & Личова, Г. (2010). Міжнародний імідж країни: сутність, фактори формування, рівні сприйняття. Маркетинг в Україні, № 4, 61-66.
123. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». (2015). Указ Президента України від 2 січня 2015 року «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
124. Сунцова, О. О. (2012). Діагностика макроекономічної стабільності національного господарства як чинник попередження кризових явищ в економіці країни. Актуальні проблеми економіки, (1), 44-57
125. Тернова, І. А. (2017). Оцінка рівня соціального та економічного розвитку України в умовах глобалізації. Соціальна економіка, 54(2), 62-71.
126. Трудові мігранти перетворюються на основний фактор макроекономічної стабільності України. (2017). LB.ua. https://ukr.lb.ua/economics/2017/03/14/361167_trudovi_migranti_peretvoryuyutsya.html
127. Трубецков, Д. И. (2011). Феномен математической модели Лотки-Вольтерры и сходных с ней. Известия высших учебных заведений. Прикладная нелинейная динамика, 19(2).
128. Федорів, Т.В. (2011). Співвідношення понять «імідж» та «репутація» у державному управлінні. Вісник НАДУ, № 2, 25-29.

129. Харазішвілі, Ю. М., & Дронь, Є. В. (2014). Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі: аналіт. доп. К.: НІСД.
130. Циганкова, Т., Завгородня, Т. (2011). Глобальний бренд країни у сучасних технологіях торговельно-маркетингової діяльності. Міжнародна економічна політика, № 1-2, 5-31.
131. Чепінога, В. Г. (2011). Економічна теорія: підручник. К.: Юрінком Інтер. 653 с.
132. Черноплеча, О. (2011). Проблема формування економічного іміджу України контексті євроінтеграції. Дослідження міжнародної економіки, № 2 (67), 111-123.
133. Чухно А. А., Єщенко П. С., Климко Г. Н. та ін. (2001). Основи економічної теорії: Підручник. Вища шк., 606 с.
134. Швець, О. В. (2006). Формування політичного іміджу України в міжнародному інформаційному просторі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандандитата політичних наук : спец. 23.00.03. – «Політична культура та ідеологія». Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 14 с.
135. Шубін, С. П. (2011). Політичний маркетинговий аналіз сутності сучасного соціально-політичного конфлікту в державі. Державне управління: удосконалення та розвиток № 6, 2011.
136. Шумпетер, Й. (1982). Теория экономического развития. М.: Прогресс.
137. Яремко, З. М., Ткач, Г. В. (2016). Щодо національного брендингу в Україні в контексті просування її інтересів у світі, Young, 40(12.1), 1035-1040.
138. Abdolmajid Ahangari, Aziz Arman and Aziz Saki, (2014). The estimation of Iran's macroeconomics instability index. Management Science Letters, 4, 871–882.

139. Abdul-Khaliq, S., Soufan, T., & Shihab, R. A. (2014). The relationship between unemployment and economic growth rate in Arab Country. *Journal of Economics and Sustainable Development*, ISSN, 2222-1700.
140. Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. And Thaicharoen, Y. (2003). Institutional causes, macroeconomic symptoms: volatility, crises and growth. *Journal of monetary economics*, 50(1), 49-123.
141. Adenan, M. A., Ali, J. K., & Rahman, D. H. A. A. (2018). Country of origin, brand image and high involvement product towards customer purchase intention: empirical evidence of east malaysian consumer. *Jurnal Manajemen dan Kewirausahaan*, 20(1), 63-72.
142. Adil, S., & Anwar, M. (2015). Impact of Fiscal Decentralization on Economic Growth: The Case of Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, 35(1), 91-107
143. Afonso, A., Huart, F., Jalles, J. T., & Stanek, P. L. (2017). Assessing the sustainability of external imbalances in the European Union.
144. Ahmed, Z. U., Johnson, J. P., Yang, X., Kheng Fatt, C., Sack Teng, H., & Chee Boon, L. (2004). Does country of origin matter for low-involvement products?. *International Marketing Review*, 21(1), 102-120.
145. Al-Habees, M. A., & Rumman, M. A. (2012). The relationship between unemployment and economic growth in Jordan and some Arab countries. *World Applied Sciences Journal*, 18(5), 673-680.
146. Alden, D. L., & Nariswari, A. (2017). Brand Positioning Strategies During Global Expansion: Managerial Perspectives from Emerging Market Firms. In *The Customer is NOT Always Right? Marketing Orientations in a Dynamic Business World* (pp. 527-530). Springer, Cham.
147. Alesina, A., Ozler, S., Roubini, N., Swagel, P., 1996. Political instability and economic growth. *Journal of Economic Growth* 1 (2), 189–211.
148. Alfaro, L., Chanda, A., Kalemli-Ozcan, S. and Sayek, S. (2006). How does foreign direct investment promote economic growth? Exploring the effects of financial markets on linkages. National Bureau of Economic Research, No.

w12522. Retrieved from URL:
<http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/07-013.pdf>

149. Ali, A., Rehman, H.U. (2015). Macroeconomic Instability and Its Impact on Gross Domestic Product: An Empirical Analysis of Pakistan. *Pakistan Economic and Social Review*, 53(2), 285-316.

150. Almfraji, M.A. and Almsafir, M.K. (2014). Foreign direct investment and economic growth literature review from 1994 to 2012. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 129, 206-213.

151. Andrei, A. (2016). Impact of nation branding campaigns on country image: Germany vs. Brazil. *Cactus Tourism Journal*, 14(2), 25-32.

152. Andrijauskienė, M., & Dumčiuvienė, D. (2017, October). Hofstede's cultural dimensions and national innovation level. In *DIEM: Dubrovnik International Economic Meeting*, Vol. 3, No. 1, 189-205.

153. Anholt S. (2007). *Competitive Identity. The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

154. Anholt-GfK Nations Brand Index. (2017). Retrieved from <http://https://www.gfk.com>

155. Anholt, S. (1998). Nation-brands of the twenty-first century. *Journal of Brand Management*, 5(6), 395-406.

156. Anholt, S. (2008). Practitioner Insight: From nation branding to competitive identity—the role of brand management as a component of national policy. In Dinnie K. *Nation Branding. Concepts. Issues. Practice* (pp. 22-33). Oxford: Elsevier. Retrieved from URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/nation_branding/Nation_Brandin_g_-_Concepts,_Issues,_Practice_-_Keith_Dinnie.pdf.

157. Antonio Fatas. (2009). Macroeconomic imbalances and the current recession. Retrieved from <http://fatasmihov.blogspot.com/2009/03/macroeconomic-imbalances-and-current.html>.

158. Antwi, S., Mills, E.F. and Zhao, X. (2013). Impact of Macroeconomic factors on economic growth in Ghana: A co integration analysis, *International journal of academic research in accounting, finance and management sciences*, 3(1), 35-45.

159. Arefyeva, O.V., Horodyanska, D.M. (2008). “Economic stability of the enterprise: essence, components and its providing methods”. *Urgent economy problems*, № 8(86), 83-90.

160. Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *The review of economic studies*, 58(2), 277-297.

161. Balmer, J. M., & Chen, W. (Eds.). (2017). *Advances in Chinese Brand Management*. Palgrave Macmillan UK.

162. Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 407-443.

163. Barro, Robert J. (1989), ‘A Cross-Country Study of Growth, Saving, and Government’, NBER Working Paper, No 2855. 9.

164. Barro, Robert J. (1996), ‘Democracy and Growth’, 1(1) *Journal of Economic Growth*, 1–27.

165. Beerli, A., & Martín, J. D. (2004). Factors influencing destination image. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 657–681.

166. Behn, Robert D. (1998), “The New Public Management Paradigm and the Search for Democratic Accountability”, *International Public Management Journal*, 1(2), pp. 131-164.

167. Belloso, J. C. (2010). Country brand. A differentiation mechanism and source of intangibles. *Paradigmes: economia productiva i coneixement*, 6(5), 42-51.

168. Bhowmik, D. (2018). Financial Crises and Nexus Between Economic Growth and Foreign Direct Investment. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 58-74

169. Bleaney, M. F. (1996). Macroeconomic stability, investment and growth in developing countries. *Journal of development economics*, 48(2), 461-477.
170. Blinder, A. S., and M. Zandi. 2010. "How the Great Recession Was Brought to an End." Moody's Analytics Working Paper July 27.
171. Bloom, D. E., Canning, D., & Sevilla, J. (2001). Economic growth and the demographic transition . National Bureau of Economic Research, No. w8685. Retrieved from : <http://www.nber.org/papers/w8685>
172. Bodman, P., Campbell, H., Heaton, K. A., & Hodge, A. (2009). Fiscal decentralisation, macroeconomic conditions and economic growth in Australia. University of Queensland, School of Economics, MRG@ UQ Discussion Paper, (26). Retrieved from : <http://www.uq.edu.au/economics/mrg/2609.pdf>
173. Bouckaert, G. and B.G. Peters (2002), "Performance Measurement and Management.
174. Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2009). Economic vulnerability and resilience: concepts and measurements. *Oxford development studies*, 37(3), 229-247.
175. Brown, T. J., Dacin, P. A., Pratt, M. G., & Whetten, D. A. (2006). Identity, intended image, construed image, and reputation: An interdisciplinary framework and suggested terminology. *Journal of the academy of marketing science*, 34(2), 99-106
176. Buhmann, A., & Ingenhoff, D. (2015). Advancing the country image construct from a public relations perspective: From model to measurement. *Journal of Communication Management*, 19(1), 62-80.
177. Buti, Marco (2011). Balancing Imbalances: Improving Economic Governance in the EU after the Crisis, CESifo Forum, ISSN 2190-717X, Vol. 12, Iss. 2, 3-11
178. Campos, N. F., Nugent, J. B., 2000. Who is afraid of political instability. *Journal of Development Economics* 67, 157–172.

179. Cárdenas, M., & Urrutia, M. (1995). Macroeconomic Instability and Social Progress. In *Reform, Recovery, and Growth: Latin America and the Middle East* (pp. 79-114). University of Chicago Press.

180. Castells-Quintana, D., & Royuela, V. (2012). Unemployment and long-run economic growth: The role of income inequality and urbanisation. *Investigaciones Regionales*, (24), 153-173

181. Chigrin, O., & Pimonenko, T. (2014). The Ways of Corporate Sector Firms Financing for Sustainability of Performance. *International Journal of Ecology & Development™*, 29.3, 1-13.

182. Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, № 163. Retrieved from : http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/trends-in-income-inequality-and-its-impact-on-economic-growth_5jxrjncwxv6j-en

183. Corruption perceptions index. (2017). Transparency International. Retrieved from : <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>

184. Costa, R., & Evangelista, S. (2008). An AHP approach to assess brand intangible assets. *Measuring Business Excellence*, 12(2), 68-78.

185. Cotîrlea, D.A. (2015). Country Image vs. Country Brand: Differences and Similarities. *Ecoforum Journal*, 4 (1), 165-171

186. Csontos, O., & Szalai, Z. (2014). Early warning indicators: financial and macroeconomic imbalances in Central and Eastern European countries (No. 2014/2). *MNB Working Papers*.

187. De Beaufort Wijnholds, J. A. H., & Kapteyn, A. (2001). Reserve adequacy in emerging market economies (No. 2001-2143). *International Monetary Fund, Office of Executive Directors*. Retrieved from : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=879941

188. De Grauwe, Paul (2012)., *In Search of Symmetry in the Eurozone* CEPS Policy Brief No. 268. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=2060116>

189. Dealing with macroeconomic imbalances (2017). European Commission. Retrieved from : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/macro-economic-imbalance-procedure/dealing-macro-economic-imbances_en

190. Dedeoğlu, B. B. (2018). The Moderating Effect of Perceived Value on the Relationship between Country Image and Destination Brand Extension in Alanya, Turkey. In *The Branding of Tourist Destinations: Theoretical and Empirical Insights* (pp. 185-205). Emerald Publishing Limited.

191. Denison, E. (2011). *Trends in American economic growth*. Brookings Institution Press.

192. Dieckmann, O. (1996). Cultural determinants of economic growth: Theory and evidence. *Journal of Cultural Economics*, 20(4), 297-320.

193. Dinnie K. (2008). *Nation branding: Concepts, issues, practice*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

194. Dinnie, K. (2010). *City branding: Theory and cases*. Palgrave Macmillan. Springer.

195. Doucouliagos, H., & Ulubaşoğlu, M.A. (2008). Democracy and economic growth: a meta-analysis. *American Journal of Political Science*, 52(1), 61-83

196. Dzyublyuk, O.V., Mykhaylyuk, R.V. (2009). "Financial stability in banks as a base of the credit system effective functioning". Ternopil: LLC "Ternopil-graph", 2009, 316.

197. Essl, S., & Stiglbauer, A. (2011). Prevention and correction of Macroeconomic imbalances: the excessive imbalances Procedure. *Monetary Policy & the Economy Q*, 4, 99-113.

198. European Commission. (2015). *Adding employment indicators to the scoreboard of the Macroeconomic Imbalance Procedure to better capture employment and social development*, Brussels, 4 September 2015. Retrieved

from : http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/documents/employment_indicators_mip_en.pdf

199. European commission. (2016). The 2016 Convergence Report: Assessment of Member States regarding the conditions for euro adoption. Brussels, 7 June 2016. Retrieved from : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-2117_en.htm

200. European commission. (2018). Macroeconomic imbalance procedure. Retrieved from : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/macroeconomic-imbalance-procedure_en

201. European Parliament. (2011). Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011: On enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area. Official Journal of the European Union. 23 November 2011. Retrieved from : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32011R1174>

202. European Parliament. (2011). Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011: On the prevention and correction of macroeconomic imbalances. Official Journal of the European Union. 23 November 2011. Retrieved from : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32011R1176>

203. Eurostat. (2017). The indicators in the Macroeconomic Imbalance Procedure. Retrieved from : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalance-procedure/indicators>

204. Fan, Y. (2006). Branding the nation: What is being branded?. *Journal of vacation marketing*, 12(1), 5-14.

205. Feltenstein, A., & Iwata, S. (2005). Decentralization and macroeconomic performance in China: regional autonomy has its costs. *Journal of Development Economics*, 76(2), 481-501.

206. Fenira, M. (2014). Democracy: A determinant factor in reducing inflation. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(2), 363-375.

207. Feschchur, R.V., Baranivska, Kh.S. (2010) "Economic stability of the enterprise – Establishment of the conceptual base". *Visnyk (Official Gazette) of Lviv Polytechnic National University: Economics and Management Problems*, 284-290.
208. Fetscherin, M. (2010). The determinants and measurement of a country brand: the country brand strength index. *International Marketing Review*, 27(4), 466-479.
209. Fischer, S. (1993). The role of macroeconomic factors in growth. *Journal of monetary economics*, 32(3), 485-512.
210. Francesco, C. (2015). What effect does trade openness have on GDP? Retrieved from : <https://www.weforum.org/agenda/2015/10/what-effect-does-trade-openness-have-on-gdp/References>.
211. Friedman, M., 1962. *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press, Chicago.
212. FutureBrand. (2017). Country brand index. Retrieved from : <https://www.futurebrand.com/country-brand-index>
213. Gemmell, N., Kneller, R., & Sanz, I. (2013). Fiscal decentralization and economic growth: spending versus revenue decentralization. *Economic Inquiry*, 51(4), 1915-1931.
214. GHI. (2017). Global Hunger Index. The International Food Policy Research Institute (IFPRI). Retrieved from : <http://www.ifpri.org/publication/concept-global-hunger-index-1>
215. GII. (2017). Global innovation index. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization Retrieved from : <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
216. Gilmore, F. (2002). A country – Can it be repositioned? Spain –The success story of country branding. *Journal of Brand management*, 9(4), 281-293.
217. Giovanni, J.D. and Levchenko, A.A. (2008), "The risk content of exports: a portfolio view of international trade", National Bureau of Economic

Research, No. w16005, available at:
http://julian.digiovanni.ca/Papers/diGiovanni_Levchenko_RCX.pdf.

218. Gnade, H., Blaauw, P. F., & Greyling, T. (2017). The impact of basic and social infrastructure investment on South African economic growth and development. *Development Southern Africa*, 34(3), 347-364.

219. Govers, R., & Go, F. (2016). *Place branding: Glocal, virtual and physical identities, constructed, imagined and experienced*. Springer, 256 p.

220. Gros, D. (2012). How to deal with macroeconomic imbalances? CEPS Policy Brief, No. 266. Retrieved from :
www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201204/20120419ATT43526/20120419ATT43526EN.pdf

221. Gurgul, H., & Lach, T. (2013). Political instability and economic growth: Evidence from two decades of transition in CEE. *Communist and Post-Communist Studies*, 46(2), 189-202. doi:10.1016/j.postcomstud.2013.03.008

222. Haghighi, H. K., Sameti, M., & Isfahani, R. D. (2012). The effect of macroeconomic instability on economic growth in Iran. *Research in Applied Economics*, 4(3), 39-61.

223. Hanna, S., & Rowley, J. (2008). An analysis of terminology use in place branding. *Place branding and public diplomacy*, 4(1), 61-75.

224. HDR. (2000–2017). (2018). *Human Development Report*. United Nations Development Program. Retrieved from :
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

225. Hlouskova, J. and Wagner, M. (2006). The performance of panel unit root and stationarity tests: results from a large scale simulation study. *Econometric Reviews*, 25(1), 85-116.

226. Holahan, J. (2010). The 2007–09 recession and health insurance coverage. *Health Affairs*, 30(1), 145-152.

227. Hurduzeu, G., & Lazar, M. I. (2015). An assessment of economic stability under the new European economic governance. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 3(2), 301-315.

228. ILO, U., & UNDESA, W. (2015). Macroeconomic stability, inclusive growth and employment. UN system task team on the post. http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Think%20Pieces/12_macro_economics.pdf

229. IMD. (2017). World Competitiveness Yearbook, IMD, 2017, 2009,2004. Lausanne Retrieved from :

230. International Monetary Fund. (2015). Request for extended arrangement under the extended fund facility and cancellation of stand-by arrangement-staff report; press release; and statement by the executive director for Ukraine. IMF Country Report № 15/69. Retrieved from : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr1569.pdf>.

231. International Monetary Fund. (2016). Corruption: costs and mitigating strategies, Fiscal Affairs and Legal Departments Corruption, Staff Discussion Notes SDN 16/05. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1605.pdf>

232. International Monetary Fund. (2018). The Principal Global Indicators (PGI). Retrieved from : <http://www.imf.org>.

233. Ionita, R. O. (2015). The evolution of the macroeconomic stabilisation pentagon in Romania, Czech republic and Hungary. The Annals of the University of Oradea, 25(1), 733-741.

234. IPRI. (2017). The International Property Rights Index. DC-based Property Rights Alliance (PRA). Retrieved from : <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/full-report>

235. Iqbal, N., & Nawaz, S. (2010). Fiscal decentralization and macroeconomic stability: Theory and evidence from Pakistan. MPRA Paper, No. 27184. Retrieved from : <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/27184/>

236. Ismihan, M., Metin-Ozcan, K., & Tansel, A. (2005). The role of macroeconomic instability in public and private capital accumulation and growth: the case of Turkey 1963–1999. Applied Economics, 37(2), 239-251.

237. Jacek Pera, (2016). Evaluation of the macroeconomic stability of central and eastern European countries with a view toward their membership in the

European Union. Multidimensional risk analysis. *Journal of Comparative Economic Research*, Volume 19, Number 3, pp. 69-92.

238. Jaffe, E. D., & Nebenzahl, I. D. (2006). *National images and competitive advantage: The theory and practice of place branding*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

239. Jalil, A. Z. A., Harun, M., & Mat, S. H. C. (2012). Decentralization and macroeconomic instability: The importance of political and institutional factors. *Journal of Business and Policy Research*, 7(1), 49-59.

240. Jin, J., & Zou, H. F. (2002). How does fiscal decentralization affect aggregate, national, and subnational government size?. *Journal of Urban Economics*, 52(2), 270-293.

241. Joël Cariolle, (2012). Measuring macroeconomic volatility: applications to export revenue data, 1970-2005. Ferdi, Policy brief B47, March 2012. Retrieved from : http://www.ferdi.fr/sites/www.ferdi.fr/files/idi/I14_eng.pdf

242. Kaasa, A. (2009). Effects of different dimensions of social capital on innovative activity: Evidence from Europe at the regional level. *Technovation*, 29(3), 218-233.

243. Kalra S. (2012) *Leading Macroeconomic Indicators: International Experience in Calculating & International Experience in Calculating & Using these Indicators*. Presentation for the Economic Committee of the National Assembly Hanoi. Hanoi, August 15, 2012. Retrieved from: <https://www.imf.org/external/country/VNM/rr/2012/081512.pdf>.

244. Kaneva, N., & Popescu, D. (2011). National identity lite: Nation branding in post-Communist Romania and Bulgaria. *INTERNATIONAL journal of CULTURAL studies*, 14(2), 191-207.

245. Karabulut, T., & Sen, G. (2018). Analysis of Macroeconomic Factors Which Affect Performance of Global Finance Centers. *Asian Economic and Financial Review*, 8(1), 63-70.

246. Kekic, L. (2007). The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *The Economist*, 21, 1-11.
247. Keller, K. L., Parameswaran, M. G., & Jacob, I. (2011). *Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity*. Pearson Education India.
248. Kenzhalina, G. Z., Dzhunusova, Z. K., Aitmagambetov, D. R., Turuntayeva, A. A., & Bolysbekova, M. K. (2016). Country Image Formation in Terms of the Concepts of Public Diplomacy and Soft Power. *The Social Sciences*, 11(17), 4240-4244.
249. Keynes, J., M. (2006). *General theory of employment, interest and money*. Atlantic Publishers & Dist.
250. Khaliq, A. and Noy, I. (2007). Foreign direct investment and economic growth: Empirical evidence from sectoral data in Indonesia, *Journal of Economic Literature*, 45(1), 313-325.
251. Khan, H., & Bamber, D. (2008). Country of origin effects, brand image, and social status in an emerging market. *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing & Service Industries*, 18(5), 580-588.
252. Kim, R. B., & Chao, Y. (2018). The Effect of Country of Origin on Consumer-Based Brand Equity (CBBE) of Colombian Consumers: an Empirical Investigation of Samsung vs. Huawei Brands. *Journal of International Studies*, 11(3), 70-81.
253. Kim, S., Luk, K. Y., Xia, B., Xu, N., & Yin, X. (2017, July). Globalization strategy in china: the effects of brand name and endorser ethnicity. In 2017 Global Fashion Management Conference at Vienna (pp. 191-195).
254. King, D., Ma, Y. (2001), Fiscal decentralization, central bank independence, and inflation. *Economics Letters*, 72(1), 95-98.
255. Kittiprapas, S. (2002) Social impacts of financial and economic crisis in Thailand. EADN regional project on the social impact of the Asian financial crisis. EADN PR1-9.

256. Kmezic, S., Kaluđerovic, J., Jocovic, M., & Đulic, K. (2016). Fiscal decentralisation and local government financing in Montenegro from 2002 to 2015. *Lex Localis*, 14(3), 431-450.

257. Knedlik, T., & Von Schweinitz, G. (2012). Macroeconomic imbalances as indicators for debt crises in Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 50(5), 726-745.

258. Knight, J., & Wang, W. (2011). China's macroeconomic imbalances: Causes and consequences. *World Economy*, 34(9). Retrieved from : <https://www.bofit.fi/globalassets/bofit/tutkimus/konferenssit-jatyopajat/2010-2015/china2011/knight-chinas-macroeconomic-imbalances-may-2011.pdf>

259. Kolawole, B. O. (2013). Growth-effects of macroeconomic stability factors: empirical evidence from Nigeria. *Growth*, 3(14), 47-56.

260. Kolodko, G. W. (1993). Stabilization, recession and growth in a postsocialist economy. *MOST: Most : Economic Journal on Eastern Europe and the Soviet Union*, 3(1), 3-38.

261. Kormendi, Roger C. and Philip G. Meguire (1985), 'Macroeconomic of Determinants of Growth: Cross-Country Evidence', 16(2) *Journal of Monetary Economics*, 141–163.

262. Kotler, P., & Gertner, D. (2002). Country as brand, product and beyond: a place marketing and brand marketing perspective. *Journal of Brand Management*, 9(4/5), 249-261.

263. Koubaa, Y. (2008). Country of origin, brand image perception, and brand image structure. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 20(2), 139-155.

264. Koziuk, V. (2016). Independence of Central Banks in Commodity Economies. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, (235), 6-25.

265. Kozlovskij, S.V., Semenenko, V.V., Shevchuk R.Yu. (2012). "Theoretical-methodological approaches of definition stability of economic systems". *Proceedings of VNAU. A series of "Economics"*, 4 (70), 106-110.

266. Krueger, A. O. (2006). Stability, Growth, and Prosperity: The Global Economy and the IMF, Speech by First Deputy Managing Director, IMF. Retrieved from <http://www.imf.org/external/np/speeches/2006/060706.htm>

267. Kuc, M. (2015). The use of Markov chains in the social convergence analysis. The 9th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena. Cracow: Foundation of the Cracow University of Economics, 118-126

268. Kuroyanagi, M., Yano, J., Nakanishi, Y., Komatsu, M., Futamura, H., & Mihira, T. (1996). Macroeconomic Stabilization and Monetary Policy of Four Asian Countries Japan, Korea, Indonesia, and the Philippines-Targets, Effectiveness and Results-(in Japanese). *Economic Analysis*, 145, 9-197.

269. Kuznets, S., & Murphy, J. T. (1966). *Modern economic growth: Rate, structure, and spread* (Vol. 2). New Haven: Yale University Press.

270. Landau, Daniel (1986), 'Government and Economic Growth in the Less Developed Countries: An Empirical Study for 1960–1980', 35(1) *Economic Development and Cultural Change*, 35–75.

271. Londar, L.P. (2017). The directions of the implementation of the policy of decentralization in the conditions of expansion of the rights of local authorities and ensuring their financial and budgetary autonomy. Analytical note. The National Institute for Strategic Studies. Retrieved from : <http://www.niss.gov.ua/articles/2114/>.

272. Lopez, C., Gotsi, M., & Andriopoulos, C. (2011). Conceptualising the influence of corporate image on country image. *European Journal of Marketing*, 45(11/12), 1601-1641.

273. LPI. (2017). The Legatum Prosperity Index. Legatum institute. Retrieved from : <http://www.prosperity.com/rankings>

274. Lutz, W., Cuaresma, J. C., & Sanderson, W. (2008). The demography of educational attainment and economic growth. *Population*, 25(29), 15-19.

275. Lyulyov O. (2017). Assessment of the Ukrainian economy in 2000–2015 based on the macroeconomic stabilization pentagon (MSP) model. *Geopolitics under Globalization*, 1(2), 45–52.

276. Lyulyov O. (2017). Impact of state finance on macroeconomic stability of Ukraine *Public and Municipal Finance*, 6 (3), 17–22.

277. Lyulyov O., Liulova L., Kobushko I. (2018, 26-28 April). The integral evaluation of macroeconomic stability level by the components method: EU experience for Ukraine. *New trends and best practices in socioeconomic research: The international Science Conference SER. Igalo, Herceg Novi, Montenegro*, 33–34.

278. Lyulyov O., Lyeonov S., Vasylieva T. (2018). Macroeconomic stability evaluation in countries of lower-middle-income economies. *Scientific Bulletin of National Mining University*, (1), 138–146.

279. Lyulyov O., Palienko M. (2018). The impact of social factors on macroeconomic stability: empirical evidence for Ukraine and European Union countries. *SocioEconomic Challenges*, 1(2), 103–116.

280. Lyulyov O., Palienko M., Denysenko P. (2017). Fiscal Decentralisation as a Factor of Macroeconomic Stability of the Country. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), 74–86.

281. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Kovalov B. (2018). Macroeconomic imbalance to convergence: EU experience for Ukraine. *Geopolitics under Globalization*, 2, 1–10.

282. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Palienko M. (2018). Environmental Performance Index: relation between social and economic welfare of the countries. *Environmental Economics*, 9 (3), 7–16.

283. Lyulyov O., Pimonenko T., Liulova L. (2018). Empirical linkages between macroeconomic stability and democracy. *Механізм регулювання економіки*, 1, 73–83.

284. Lyulyov O., Shvindina H. (2017). Stabilization pentagon model: application in the management at macro- and micro- levels. *Problems and Perspectives in Management*, 3(15), 42–52

285. Lyulyov O., Yevdokimov Yu., Melnyk L., Panchenko O., Kubatko V. (2018). Economic freedom and democracy: determinant factors in increasing macroeconomic stability. *Problems and Perspectives in Management*, 16 (2), 279–290.

286. Lyulyov O.V. (2016). Scientific and methodic approaches to reveal stability essence at the industrial enterprises and its functional components. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*, 4. Retrieved from URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_12.pdf

287. Lyulyov O.V. (2018). Macroeconomic stability: EU experience and situation assessment for Ukraine. edited by Dr. of Ec., Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Ec. V. Omelyanenko, Ph.D in Tec. Sc., Assoc. Prof. Yu. Ossik. *National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph* (pp. 36–46). Ruda Śląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium.

288. Lyulyov O.V., Palienko M. V. (2013). Theoretical aspects of synergetic model formulation in the economic systems innovative-investment development. *Механізм регулювання економіки*, 1, 100–108.

289. Lyulyov, O. (2018). Macroeconomic stability and social progress in the EU member states and Ukraine. *Annals of Marketing Management & Economics*, 4(1), 53-64.

290. Lyulyov, O., Chortok, Y., Pimonenko, T., & Borovik, O. (2015). Ecological and Economic Evaluation of Transport System Functioning According To the Territory Sustainable Development. *International Journal of Ecology & Development™*, 30(3), 1-10.

291. Mačaitytė, I., Virbašiūtė, G. (2018). Volkswagen Emission Scandal and Corporate Social Responsibility – A Case Study. *Business Ethics and Leadership*, 2(1), 6-13. Doi: 10.21272/bel.2(1).6-13.2018

292. Magier-Łakomy, E., & Boguszewicz-Kreft, M. (2015). Dimensions of the Country of Origin Effect and their Measurement. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H Oeconomia*, 49(3), 125-134.

293. Maher, A. A., & Carter, L. L. (2011). The affective and cognitive components of country image: Perceptions of American products in Kuwait. *International Marketing Review*, 28(6), 559-580.

294. Makreshanska, S., & Petrevski, G. (2015). Fiscal Decentralization and Inflation in Central and Eastern Europe. MPRA Paper No. 77596. Retrieved from : <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/77596/>

295. Malina, A., & Mierzwa, D. (2014). The Impact of the Global Crisis on the Macroeconomic Stability of the Countries of Central and Eastern Europe and Germany. Malina, A., Oczkowska, R. and Plichta, J, 13-24.

296. Marsh, Robert M. (1988), 'Sociological Explanation of Economic Growth', 23(4) *Studies in Comparative International Development*, 41–76.

297. Martin, A., Lassman, D., Whittle, L., Catlin, A., & National Health Expenditure Accounts Team, T. (2011). Recession contributes to slowest annual rate of increase in health spending in five decades. *Health Affairs*, 30(1), 11-22.

298. Martínez-Vázquez, J., & McNab, R. M. (2006). Fiscal decentralization, macrostability, and growth. *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, Vol. 179(4), 25-49.

299. Marzo, M., Zagaglia, P. (2018). Macroeconomic Stability in a Model with Bond Transaction Services. *International Journal of Financial Studies*, 6(1),

300. McBeth, M. K., Tokle, R. J., & Schaefer, S. (2018). Media Narratives Versus Evidence in Economic Policy Making: The 2008–2009 Financial Crisis. *Social Science Quarterly*, 99(2), 791-806.

301. Melnik, O.M. (2010). “Financial stability of the enterprise in the modern economy”. *Visnyk (Official Gazette) of Lviv Polytechnic National University: Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Problems*, № 691, 188-192.

302. Melnyk, L., Kubatko, O. and Pysarenko, S. (2014). The impact of foreign direct investment on economic growth: case of post communism transition economies. *Problems and perspectives in Management*, 12(1), 17-24.

303. Melnyk, L., Sineviciene, L., Lyulyov, O., Pimonenko, T., & Dehtyarova, I. (2018). Fiscal decentralization and macroeconomic stability: the experience of Ukraine’s economy. *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), 105-114.

304. Mijiyawa, A. (2008). Inflation and Democracy in Former Extractive Colonies Analysis with a New Instrumental Variable. *Proceedings of the German Development Economics Conference, Zürich 2008*, No. 28, 1-35

305. MIP (2017). Macroeconomic Imbalance Procedure Scoreboard. European Commission. Retrieved from : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/macroeconomic-imbalance-procedure/scoreboard_en

306. Monetary Policy Guidelines for years 2016 – 2020, (2015). National Bank of Ukraine. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=21512321>

307. Montiel, P., & Servén, L. (2006). Macroeconomic stability in developing countries: How much is enough?. *The World Bank Research Observer*, 21(2), 151-178.

308. More, I., & Aye, G. C. (2017). Effect of social infrastructure investment on economic growth and inequality in South Africa: a SEM approach. *International Journal of Economics and Business Research*, 13(2), 95-109.

309. Moschella, M. (2014). Monitoring macroeconomic imbalances: is EU surveillance more effective than IMF surveillance?. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(6), 1273-1289.

310. Mueller, R.E. (1998), "Public-private Sector Wage Differentials in Canada: Evidence from Quantile Regressions", *Economic Letters*, 60(2), pp. 229-235.

311. Nagel, K. (2015). Relationships between unemployment and economic growth-the review (results) of the theoretical and empirical research. *Journal of Economics & Management*, 20, 64-79.

312. Najarzadeh, R. & V. S. Shahri (2008). The ranking of the oic member countries based on factors inuencing their inward foreign direct investments. *Iranian Economic Review* Vol. 13, No. 21.

313. Nathan Porter et al. (2015). Assessing reserve adequacy—specific proposals. International Monetary Fund, Office of Executive Directors. Retrieved from : <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/121914.pdf>

314. National Bank of Ukraine. (2015). Monetary Policy Guidelines for years 2016 – 2020. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=21512321>

315. Nes, E. B. (2018). The Role of Country Images in International Marketing: Country-of-Origin Effects. In *Bridging Disciplinary Perspectives of Country Image Reputation, Brand, and Identity*(pp. 49-64). Routledge.

316. Neyapti, B. (2004). Fiscal decentralization, central bank independence and inflation: a panel investigation. *Economics Letters*, 82(2), 227-230.

317. Neyapti, B. (2004). Fiscal decentralization, central bank independence and inflation: a panel investigation. *Economics Letters*, 82(2), 227-230.

318. Oates, W. E. (2005). Toward a second-generation theory of fiscal federalism. *International tax and public finance*, 12(4), 349-373.

319. Ocampo, J. A. (2008). A Broad View of Macroeconomic Stability. *Economic & Social Affairs*, № 1. Retrieved from : http://www.un.org/esa/desa/papers/2005/wp1_2005.pdf.

320. Odit, M. P., Dookhan, K., & Fauzel, S. (2010). The impact of education on economic growth: The case of Mauritius. *The International Business & Economics Research Journal*, 9(8), 141-152.

321. OECD (2003). World Bank Budget Practices and Procedures database.

322. OECD (2005), *Modernising Government: The Way Forward*, OECD Publishing, Paris.

323. OECD. (1996). *The Knowledge-based Economy*, Paris: OECD.

324. Okonkwo, O. N., & Godslove, E. K. (2015). Fiscal Decentralization and Nigerian Macroeconomic Performance and Economic Stability. *International Journal of Economics and Finance*, 7(2), 113-121.

325. Ostapchuk, V.O. (2017). Financial decentralization in Ukraine: current state and development prospects. *International Humanitarian University Herald. Economics and Management*, 23(2), 68-41.

326. P. de Barros, R. Alves Soares, M. Martins Mendes De Luca, A. Carvalho de Vasconcelos. Global Governance Indicators: how they relate to the socioeconomic indicators of the Brics countries. *Brazilian Journal of Public Administration*. 2016. 50(5). Pp.721-743.

327. Papadopoulos, N., & Heslop, L. (2002). Country equity and country branding: Problems and prospects. *Journal of brand management*, 9(4), 294-314.

328. Partin, G.O. (2010). "Peculiarities of the main factors impact on the financial stability at the enterprise under conditions of the financial and economic crisis". Collection of the scientific and technical works by National University of forestry in Ukraine, №10, 276-279.

329. Pavlovsky, M. (2001). "Stability in the economic system – necessary condition to increase wealth". *Journal Universum*, 1–2 (87–88). Access mode: <http://universum.lviv.ua/magazines/universum/2001/1.html>

330. Pedraza, J.A.P. (2012). The role of macroeconomic instability on economic growth rate: the case of Colombia, 1950-2009. Retrieved from <http://teacongress.org/papers2012/PEDRAZA.pdf>.

331. Peterson, R. A., & Jolibert, A. J. (1995). A meta-analysis of country-of-origin effects. *Journal of International business studies*, 26(4), 883-900.

332. PFI. (2017). Press Freedom Index. Reporters Without Borders (RSF). Retrieved from : <https://rsf.org/en/detailed-methodology>.

333. Piech, K. (2003). Economic Policy and Growth in Central and East European Countries (No. 59). University of London School of Slavonic & East European Studies.

334. Pollitt, C. and G. Bouckaert (2004), *Public Management Reform. A Comparative Analysis*, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom.

335. Popa, A. M. (2012). The impact of social factors on economic growth: Empirical evidence for Romania and European Union countries. *Romanian Journal of Fiscal Policy (RJFP)*, 3(2), 1-16.

336. Pourgerami, Abbas (1988), 'The Political Economy of Development: A CrossNational Causality Test of Development-Democracy-Growth Hypothesis', 58(2) *Public Choice*, 123–141.

337. Pourgerami, Abbas. (1991). The Political Economy of Development. An Empirical Investigation of the Wealth Theory of Democracy, 3(2) *Journal of Theoretical Politics*, 189–211. 71

338. Prusty T., Waleed M. Al-ahdal. (2018). Corporate Governance and profitability: Evidence from Indian IT companies. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(3), 68-75. DOI: 10.21272/fmir.2(3).68-75.2018.

339. Pucci, T., Simoni, C., & Zanni, L. (2013). Country of origin effect, brand image and retail management for the exploitation of 'Made in Italy'. *International Marketing and the Country of Origin Effect: The Global Impact of made in Italy*, 154-177.

340. Ravn, M. O., & Uhlig, H. (2002). On adjusting the Hodrick-Prescott filter for the frequency of observations. *Review of economics and statistics*, 84(2), 371-376.

341. Remmer, Karen L. (1990), 'Democracy and Economic Crisis: The Latin American Experience', 42(3) *World Politics*, 315–335.

342. Revenko, D.S. (2014). "Study of the economic growth dynamic stability in Ukraine (determined approach)". *Bulletin of East-European University of economics and management*, Issue 2 (17), 146-155.

343. Rezvani, S., Dehkordi, G. J., Rahman, M. S., Fouladivanda, F., Habibi, M., & Eghtebasi, S. (2012). A conceptual study on the country of origin effect on consumer purchase intention. *Asian Social Science*, 8(12), 205-215.

344. Ribeiro, R. (2012). Globalization, differentiation, and nation branding: from concepts to brands in Portuguese footwear. In *Proceedings CIMODE 2012–International Fashion and Design Congress* (pp. 3202-3210). UM/ABEPEM.

345. Roth, K. P. Z., Diamantopoulos, A., & Montesinos, M. Á. (2008). Home country image, country brand equity and consumers' product preferences: an empirical study. *Management International Review*, 48(5), 577-602.

346. Roth, M. S., & Romeo, J. B. (1992). Matching product category and country image perceptions: A framework for managing country-of-origin effects. *Journal of international business studies*, 23(3), 477-497

347. Sameti, M., Isfahani, R.D. and Haghghi, H.K. (2012). Outcome of Macroeconomic Instability (A Case for Iran). *Research in Applied Economics*, Vol. 4, No. 1, 33-48.

348. Samuelson, A., P., Nordhaus, D.,W. (1998). *Economics*. McGraw-Hill.

349. Sancak, C., & Jaramillo, L. (2007). Growth in the Dominican Republic and Haiti: Why has the grass been greener on one side of Hispaniola. IMF Working Papers, 1-33. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=973993>

350. Sanjay Kalra, (2012). Leading macroeconomic indicators: international experience in calculating & international experience in calculating & using these indicators. Retrieved from : <https://www.imf.org/external/country/vnm/rr/2012/081512.pdf>

351. Savage, J. D., & Howarth, D. (2018). Enforcing the European Semester: the politics of asymmetric information in the excessive deficit and macroeconomic imbalance procedures. *Journal of European Public Policy*, 25(2), 212-230.

352. Scheers, B., M. Sterck and G. Bouckaert (2005), “Lessons from Australian and British Reforms in Results-oriented Financial Management”, *OECD Journal on Budgeting*, 5(2), pp. 133-162.

353. Scully, Gerald W. (1988), ‘The Institutional Framework and Economic Development’, 96(3) *Journal of Political Economy*, 652–662. 89

354. SDG, (2018). Sustainable Development Goals Index. Interactive Dashboards. Retrieved from: <http://www.sdgindex.org/dashboards/>

355. Sen, A., 1999. *Development as Freedom*. Knopf, New York.

356. Shah, A. (2006). Fiscal decentralization and macroeconomic management. *International Tax and Public Finance*, 13(4), 437-462.

357. Shevchenko, O. (2008). Budget and financial decentralization in the context of improving the efficiency of regional governance. Retrieved from : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.htm>

358. Silvey, R., & Elmhirst, R. (2003). Engendering social capital: Women workers and rural-urban networks in Indonesia’s crisis. *World Development*. 31(5), 865-879.

359. Sirimaneetham, V. and Temple, J.R. (2009). Macroeconomic stability and the distribution of growth rates. *The world bank economic review*, 23(3), 443-479.

360. Skrypnychenko, M. I. (2012). *Factors of Macroeconomic Instability in the System Model of Economic Development*. Monograph. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian National Academy of Sciences.

361. Slobodyan, N.H. (2014). “Analysis and prognostication of the financial stability at the enterprise under modern conditions: methodology and practice”. *Economic analysis: Collect. of scientific works / Ternopil national economic university; editorial board. : V. A. Deriy (chief editor) and others – Ternopil : publishing and printing center Ternopil national economic university “Economic thought”, Volume 18, № 2, 239-245.*

362. Social Progress Index. (2014–2018). Index to Action to Impact. Retrieved from : <https://www.socialprogress.org>

363. Šokčević, S. and Štokovac, D. (2011). *Macroeconomic Stability and the Economic Growth in European Transition Countries. The Economic Geography of Globalization*, 1-20. Retrieved from : <https://www.intechopen.com/books/the-economic-geography-of-globalization/macroeconomic-stability-and-the-economic-growth-in-european-transition-countries>

364. Soukiazis, E. (2000). Are living standards converging in the EU? Empirical evidence from time series analysis. Discussion Paper N°3, March. Retrieved from : https://www.researchgate.net/profile/Elias_Soukiazis/publication/255575222_Are_Living_Standards_converging_in_the_EU_Empirical_Evidence_from_Time_Series_Analysis/links/00b7d53aae72512e4e000000.pdf

365. Subramanian, M. A., & Satyanath, M. S. (2004). What determines long-run macroeconomic stability? Democratic institutions (No. 4-215).

International Monetary Fund. Available at
SSRN: <https://ssrn.com/abstract=879040>

366. Szondi, G. (2007). The role and challenges of country branding in transition countries: The Central and Eastern European experience. *Place branding and public diplomacy*, 3(1), 8-20.

367. Tarasova, O.O., Tsyamryuk, Yu.S. (2008). Investigation of the indexes system to evaluate financial and economic stability at the enterprise. K., SREI, Collect. of research papers "Formation of the market relations in Ukraine", № 5, 17-23.

368. The Freedom House. (2018). Civil liberties index. Retrieved from :
<https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>

369. The Heritage Foundation. (2018). Index of economic freedom. Retrieved from : <https://www.heritage.org/index/>

370. The Index of Economic Freedom, (2017). The Heritage Foundation, Washington. Retrieved from : <http://www.heritage.org/index/>

371. The Reut Institute, (2006). Macroeconomic Stability. Retrieved from :
<http://reut-2006.institute.org/Publication.aspx?PublicationId=1299>.

372. Thornton, J. (2007). Fiscal decentralization and economic growth reconsidered. *Journal of urban economics*, 61(1), 64-70.

373. Tommaso F. D. (2018). What are the Costs and Benefits of a International Corporate Governance Reregulation? *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(3), 62-67. DOI: 10.21272/fmir.2(3).62-67.2018.

374. Torres, R. (Ed.). (2008). *World of Work Report 2008: Income inequalities in the age of financial globalization*. International Labour Organisation.

375. Treisman, D. (2000). Decentralization and inflation: commitment, collective action, or continuity?. *American Political Science Review*, 94(4), 837-857.

376. Treisman, D. (2000). The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of public economics*, 76(3), 399-457.

377. Treisman, D. (2006). Explaining fiscal decentralisation: geography, colonial history, economic development and political institutions. *Commonwealth & Comparative Politics*, 44(3), 289-325.

378. Tunay, K. B., & Yüksel, S. (2016) Interact of macroeconomic imbalances in vulnerable emerging economies: the case of fragile eight. COMEP 2016. International Congress of Management Economy and Policy. Proceedings Book, 1669-1688.

379. Tunca, E. A. (2007). To Develop Country Image and National Brand Strategy to attract Foreign Direct Investments (FDI): An Example from Central Asia: Kyrgyzstan. Retrieved from : www.bledcom.com/uploads/papers/Tunca.pdf

380. Ulengin, F., Ulengin, B., & Onsel, S. (2002). A power-based measurement approach to specify macroeconomic competitiveness of countries. *Socio-Economic Planning Sciences*, 36(3), 203-226.

381. Ulgado, F., Wen, N., & Lee, M. (2011). Country image and brand equity effects of chinese firms and their products on developed-market consumer perceptions. *Asian Journal of Business Research*, 1(2). Retrieved from : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2345720

382. Unit, E., I. (2017). The Economist Intelligence Unit's Democracy Index. Retrieved from : <https://infographics.economist.com>

383. United States Bureau of Labor Statistics. The Recession of 2007–2009, <http://www.bls.gov/spotlight/2012/recession/> (2012, accessed 27 January 2017).

384. USAID. (2017). Державна політика у сфері національного брендингу. Режим доступа: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29157.pdf>.

385. Usunier, J. C. (2006). Relevance in business research: the case of country-of-origin research in marketing. *European Management Review*, 3(1), 60-73.
386. Valigura, V., & Ambryk, L. (2016). Financial effects of fiscal decentralization in Ukraine. *Svit finansiv*, 2(47), 123-135.
387. Vasilyeva, T. A., Leonov, S. V., & Lunyakov, O. V. (2013). Analysis of internal and external imbalances in the financial sector of Ukraine's economy. *Актуальні проблеми економіки*, (12), 176-184.
388. Vasylieva, T., Lyeonov, S., Lyulyov, O., & Kyrychenko, K. (2018). Macroeconomic stability and its impact on the economic growth of the country. *Montenegrin Journal of Economics*, 14(1), 159-170.
389. Vegard H., Bjørnland, Hilde C., Larsen, and Junior Maih. 2018. "Oil and Macroeconomic (In)stability." *American Economic Journal: Macroeconomics*, 10.
390. Vickers, R. (2004). The new public diplomacy: Britain and Canada compared. *The British Journal of Politics and International Relations*, 6(2), 182-194.
391. White, B., Ellis, C., Jones, W., Moran, W., & Simpson, K. (2018). The effect of the global financial crisis on preventable hospitalizations among the homeless in New York State. *Journal of health services research & policy*, 23(2), 80-86.
392. Whiteley, P. F. (2000) Economic Growth and Social Capital. *Political Studies*, Vol. 48, 443–466.
393. Wieser, T. (2011). Macroeconomic imbalances within the eU: Short and long term Solutions. *Manuskript zum Vortrag bei der*, 39.
394. Wong, S. (2013). From Economic Meltdown to Social Crunch: Lessons about Social Capital and Economic Crises. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 72, 107-119, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.02.009>.
395. Wood, L. (2000). Brands and brand equity: definition and management. *Management decision*, 38(9), 662-669.

396. World Bank (1990), *The World Development Report 1990*, Oxford: Oxford University Press

397. World Bank (2001). *Intergovernmental Fiscal Relations*, World Bank Decentralization Topics. Retrieved from : <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscal.htm>

398. World Bank (2001). *Intergovernmental Fiscal Relations*, World Bank Decentralization Topics. Retrieved from : <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscal.htm>

399. World Bank (2017). *World Development Indicators 2017*, World Bank, available at: <https://data.worldbank.org/indicator>.

400. World Bank, (1990). *Adjustment lending policies for sustainable growth*. Policy and research series ; no. 14. Washington, DC : The World Bank. Retrieved from : <http://documents.worldbank.org/curated/en/708661468764724192/Adjustment-lending-policies-for-sustainable-growth>

401. World Bank. (1999). "Decentralization: Rethinking Government," in *World Bank: World Development Report 1999/2000*. Washington DC: World Bank, 1999. Retrieved from : <http://documents.worldbank.org/curated/en/581181468184138461/pdf/192790WDROREPL0C00ENGLISH0199902000.pdf>

402. World Economic Forum. (2001-2018). *The Global Competitiveness Report 2000-2001*. World Economic Forum, Geneva. Retrieved from : <http://www.weforum.org>

403. Wu, L. (2017). Relationship building in nation branding: The central role of nation brand commitment. *Place Branding and Public Diplomacy*, 13(1), 65-80.

404. Yatsenko, B.I. (2014). "Management by competition stability of industrial enterprises: theoretical aspect". *Scientific Bulletin of PUET. A series of "Economic Sciences"*, 5 (67), 100-106.

405. Ye'an, Z., & Quan, Z. (2008). Financial Decentralization, Economic Growth and Fluctuations [J]. *Management World*, 3, 6-15.

406. Yehorycheva, S., Kolodiziev, O. and Prasolova, S. (2017). Actual problems of the capital stability management in the Ukraine's banking system. *Banks and Bank Systems*, 12(2), 60-67.

407. Yermolayev, A., Lupatsiy, A., Potapenko, V., Klymenko, I., Romanova, V., Yemets, V. and Tar, S. (2015). The decentralization of power and local self-government reform in Ukraine, Kyiv, New Ukraine: Institute for Strategic Studies Retrieved from : <http://newukraineinstitute.org/media/news/528/file/DDecentral-15-1.pdf>

408. Yermolayev, A., Yermolayev, A., Lupatsiy, A., Potapenko, V., Klymenko, I., Romanova, V., Yemets, V. and Tar, S. (2015). The decentralization of power and local self-government reform in Ukraine, Kyiv, New Ukraine: Institute for Strategic Studies Retrieved from : <http://newukraineinstitute.org/media/news/528/file/DDecentral-15-1.pdf>

409. Yeung, R. (2009). The effects of fiscal decentralization on the size of government: A meta-analysis. *Public Budgeting & Finance*, 29(4), 1-23.

410. You, J. & Khagram, S. (2005). A comparative study of inequality and corruption. *American Sociological Review*, Vol. 70, No. 1, 136-157

411. Yeremeichuk, R.A. (2002). "Grounding of the sustainable development strategy at the enterprise". *Economics of development*, № 2(22), 56–60.

412. Zhang, Y., & Gong, L. (2005). The Fenshuizhi reform, fiscal decentralization, and economic growth in China. *China Economic Quarterly-Beijing*, 5(1), 75.

413. Zaman, C., & Drcelic, B. (2009). Macro-Stabilisation Issues in the Serbian Economy: Methodological Evaluation. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=1521660>.

414. Zdravkovic, S. (2013). Does country-of-origin matter to Generation Y?. *Young Consumers*, 14(1), 89-102.

415. Zeinalpour, H., Shahbazi, N., & Ezzatirad, H. (2013). A review on city and country brand index. *World Applied Sciences Journal*, 27(11), 1401-1407.

416. Zhou, H., & Rosefielde, S. (2013). Global imbalances. Prevention and crisis management: Lessons for Asia from the 2008 crisis, 157-170.

417. Zolin, M. B., & Braggion, M. (2015). Emerging economies and large land investments. *Transition Studies Review*, 22(1), 21-37.

418. Żuchowska, D. (2013). Assessment of the Central and Eastern Europe Economies in the Years 2007-2010 Based on the Model of the Macroeconomic Stabilization Pentagon. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 8(4), 49-64.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Узагальнення наукових підходів щодо визначення поняття
«стійкість економічної системи»

Стойкість як здатність системи ефективно функціонувати, розвиватись, зростати, досягати конкурентних переваг	
М. А. Павловський [329]	Стойкість розглядається як здатність системи досягати економічного зростання при якому жоден із множини чинників (інфляція, приріст виробництва, безробіття тощо) не виходить за допустимі межі на заданій траєкторії.
Б. І. Яценко [404]	Конкурентоспроможність є однією з найважливіших характеристик промислового підприємства яке і визначає його стійкість.
С. В. Козловський, В. В. Семененко, Р. Ю. Шевчук [265]	Стойкість – це здатність економічної системи функціонувати та розвиватись в умовах змінюваного внутрішнього і зовнішнього середовища.
Стойкість як умова динамічної рівноваги системи	
О.В.Дзюблюк, Р.В. Михайлюк [196]	Стойкість – це характеристика стану рівноваги (об'єкта, системи), що відображає здатність зберігати певні властивості, функціональне призначення незмінним, незважаючи на можливі ризики, вплив зовнішніх факторів та внутрішні трансформації (випадкові чи передбачувані).
О. О. Тарасова, Ю. С. Цямрюк [367]	Стойкість – це здатність економічної системи повернутися у стан рівноваги за рахунок власних та запозичених ресурсів.
Д. С. Ревенко [342]	Стан рівноваги системи вважається стійким за умови здатності системи повертатися у рівноважний стан у випадку, якщо вона була виведена з нього.
Стойкість як стабільність, сталість, цілісність і міцність системи	
О. В. Ареф'єва, Д. М. Городянська [159]	економічна стійкість підприємства є сукупністю взаємопов'язаних і взаємообумовлених структурних складових, об'єднаних однією метою, яка передбачає створення, забезпечення та підтримку загального сталого функціонування підприємства
О. М. Мельник [301]	Поняття стійкості розглядається з погляду багатофакторності, що поєднує сталість і стабільність функціонування сучасного суб'єкта економіки.

Продовження таблиці А.1

Стійкість як можливість уникнення банкрутства і забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання	
Н. Г. Слободян [361]	Про стійкий фінансовий стан підприємства свідчить його спроможність вчасно розраховуватись з поточною заборгованістю, підтримувати платоспроможність у несприятливих обставинах, збільшувати обсяги реалізації та отримувати прибуток. Фінансова стійкість забезпечує стабільну платоспроможність на перспективу, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат та грошових потоків.
Г. О. Партин [328]	Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику [4, с. 486].
Стійкість як здатність адаптуватися до змін умов господарювання системи	
Р. В. Фещур, Х. С. Баранівська [207]	Економічна стійкість – це здатність підприємства реагувати через механізми протистояння чи адаптації на зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ з метою не лише збереження та формування факторів, які забезпечують його самозбереження та ефективне функціонування на поточний момент часу, а й сприяють його подальшому розвитку.
Р. Єремейчук [411]	Під стійкістю розуміється здатність системи забезпечити стабільні техніко-економічні показники з позитивною динамікою й ефективно адаптуватися до збурювань навколишнього й внутрішнього середовища.

Додаток Б

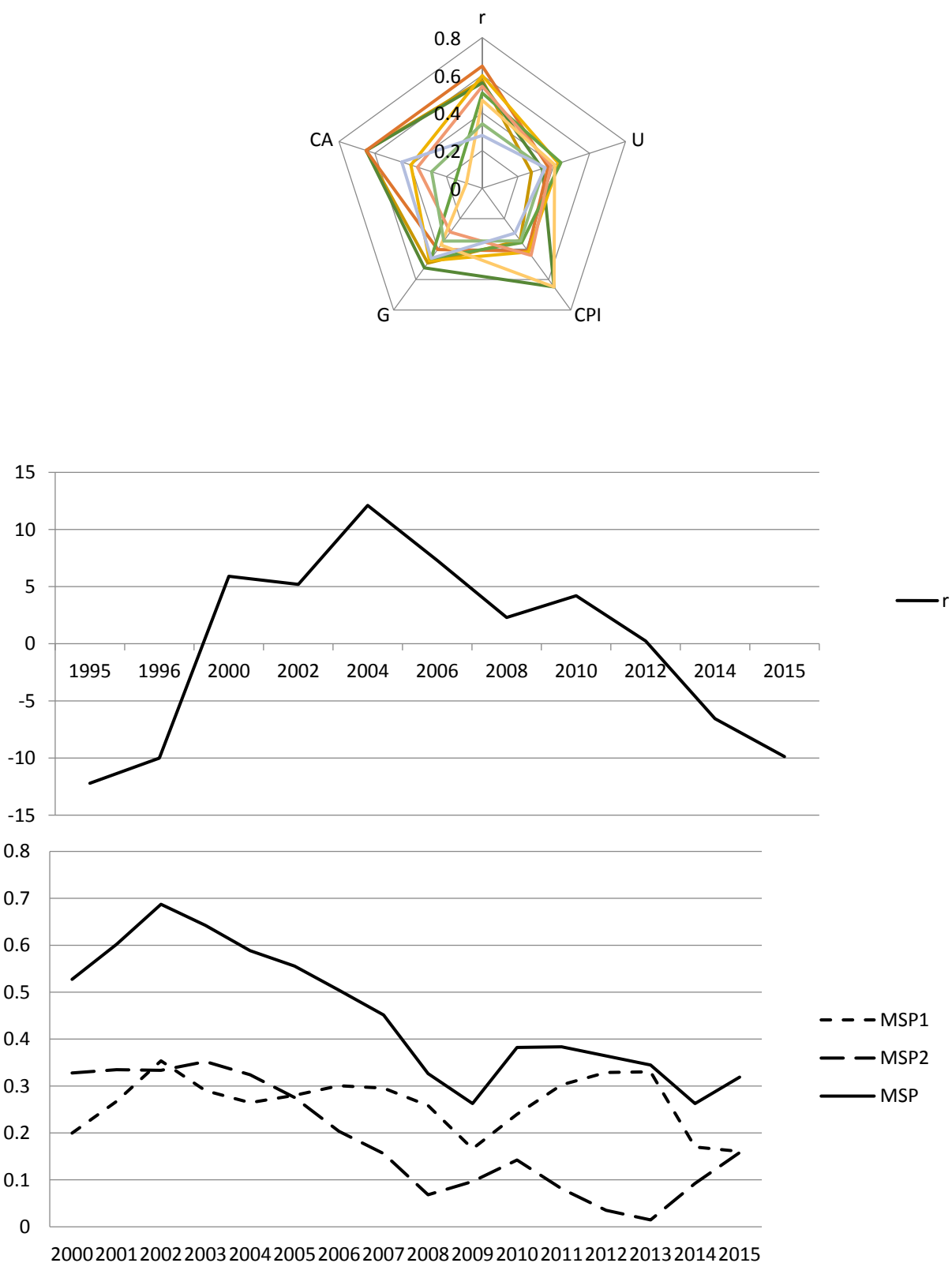

Рисунок Б.1 – Значення індексу MSP та його складових для України у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

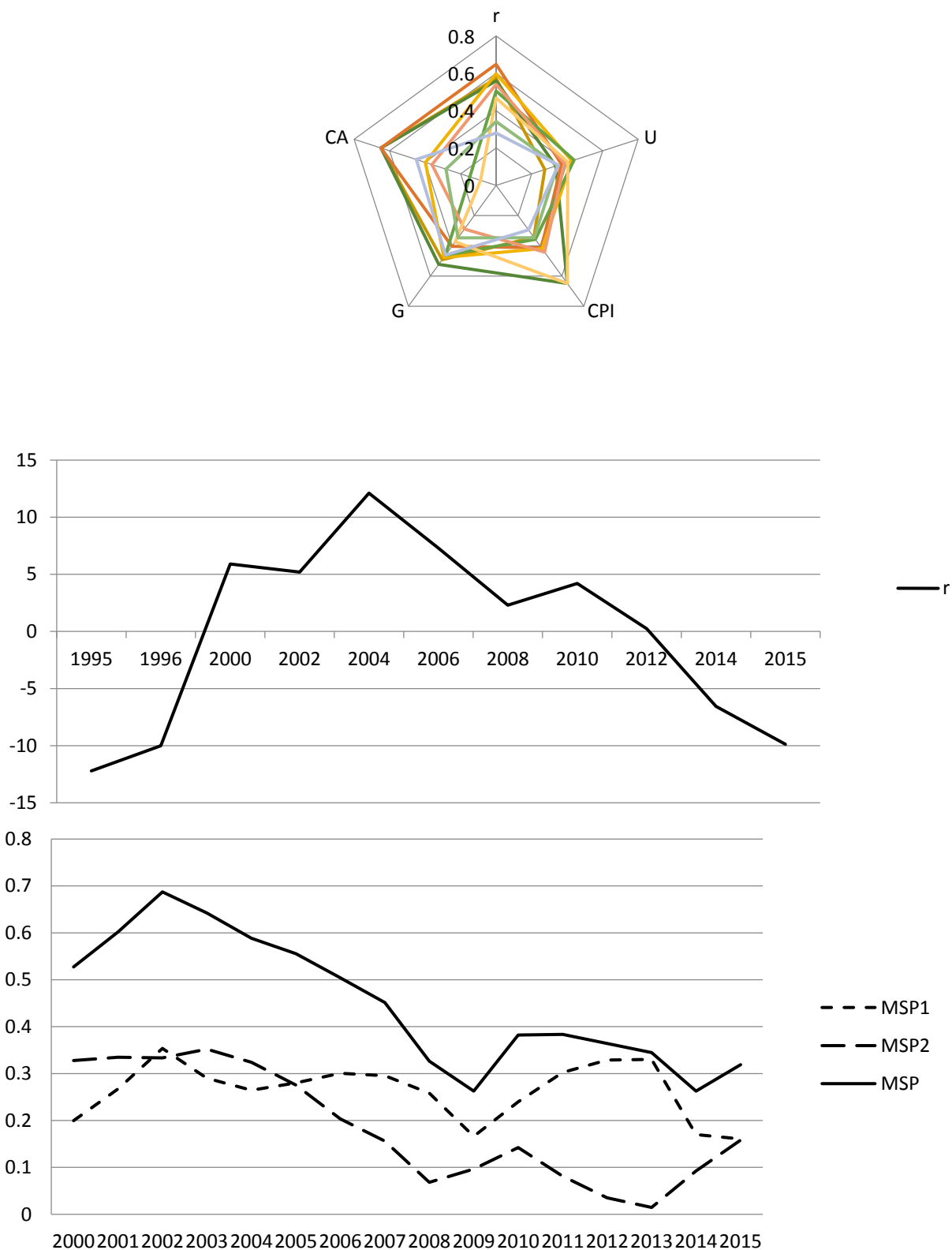

Рисунок Б.1 – Значення індексу MSP та його складових для України у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

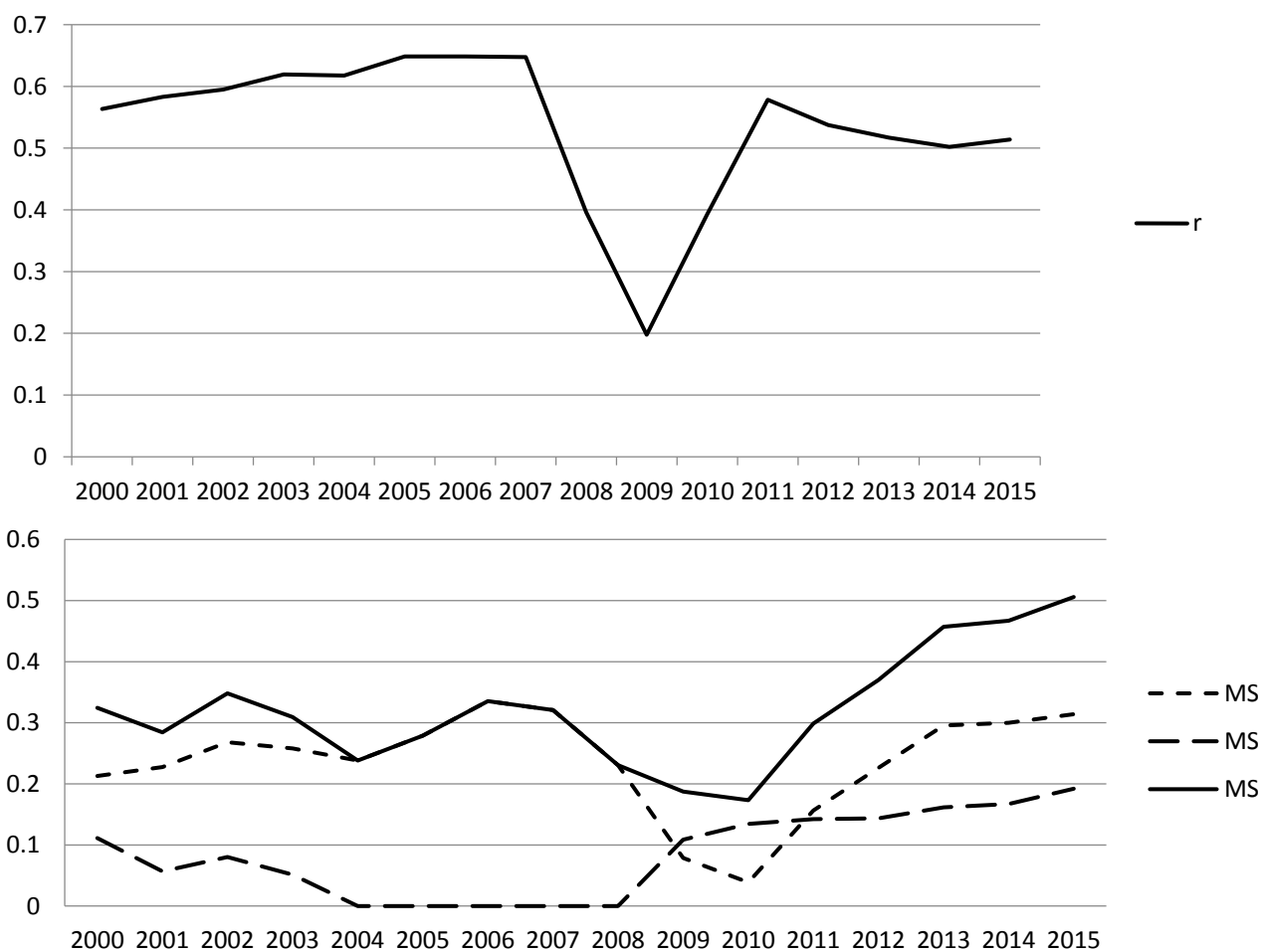
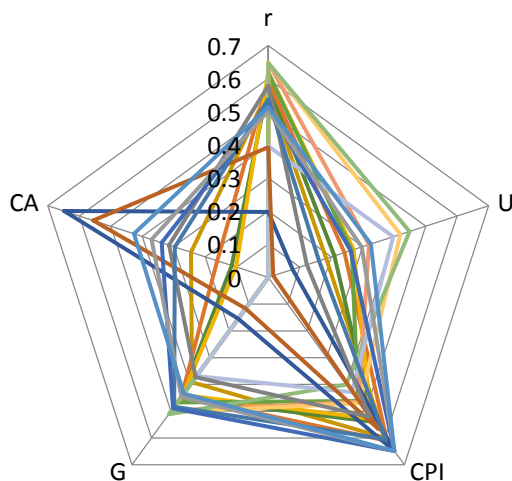

Рисунок Б.2 – Значення індексу MSP та його складових для Латвії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

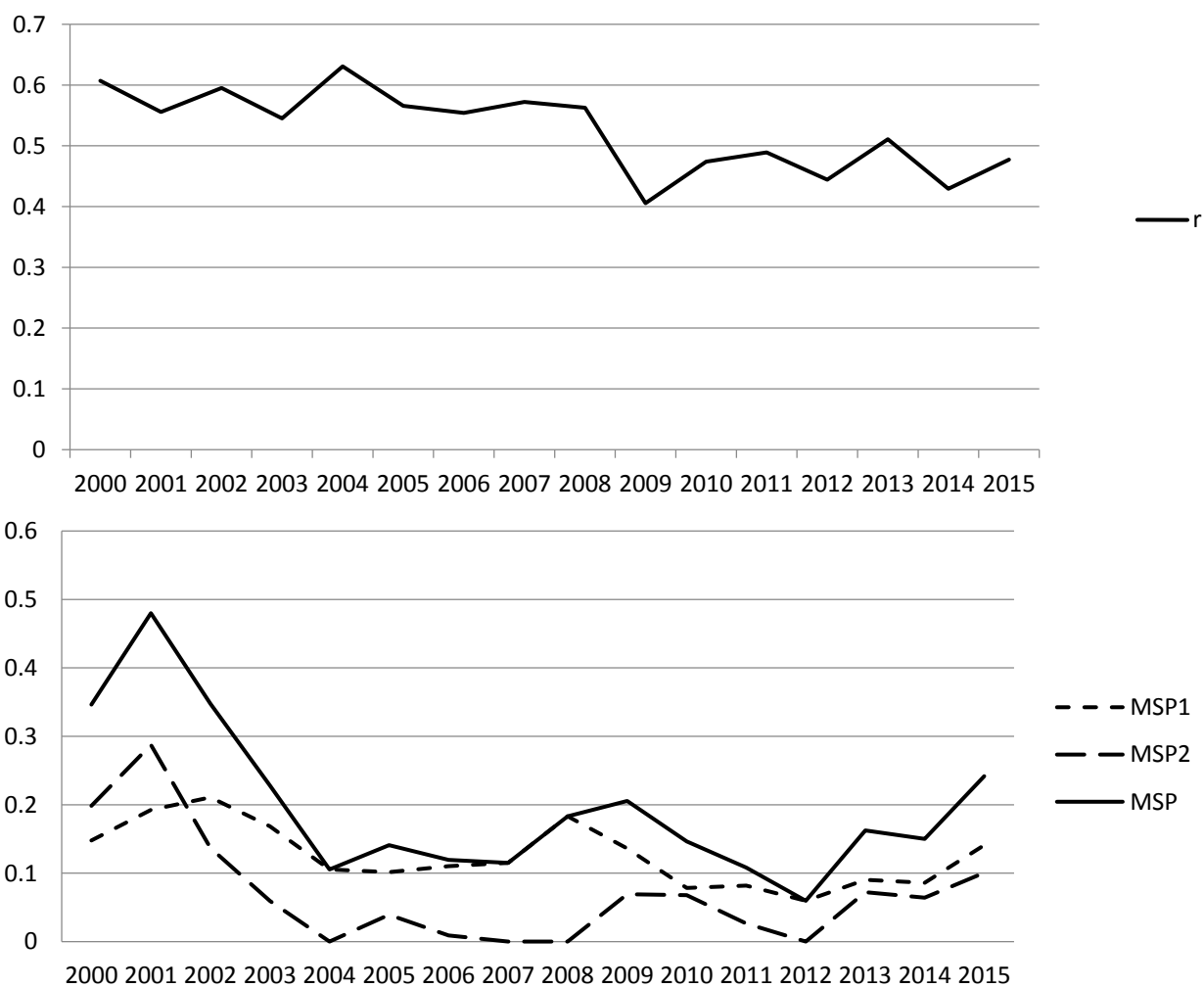
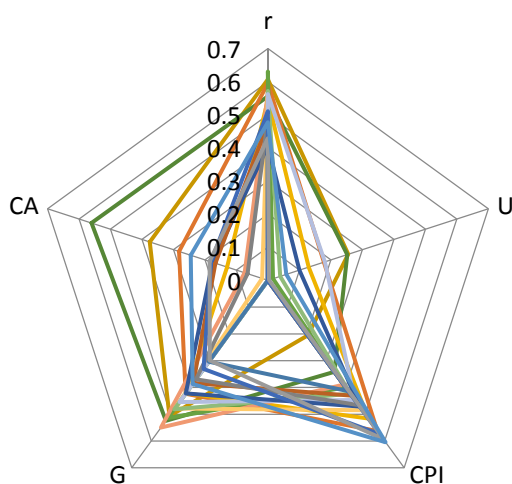

Рисунок Б.3 – Значення індексу MSP та його складових для Сербії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

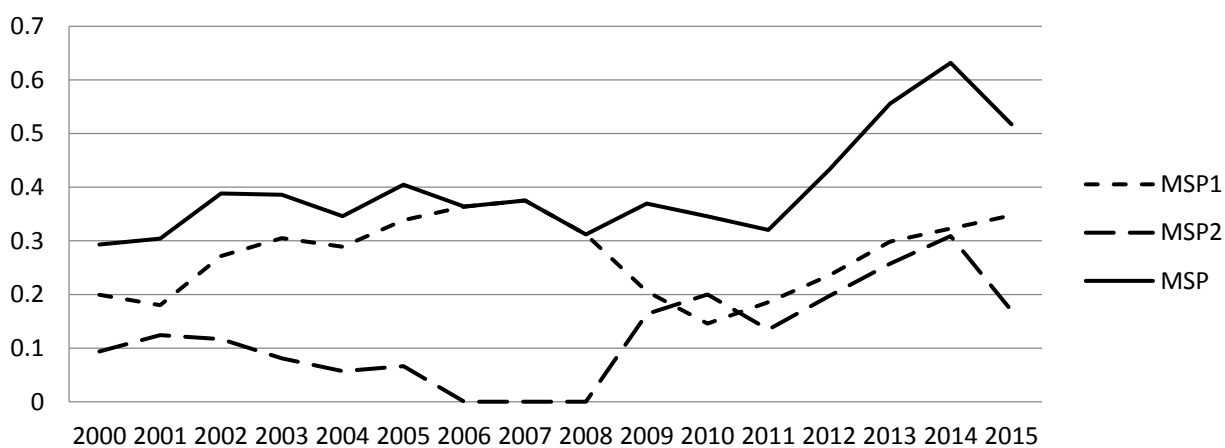
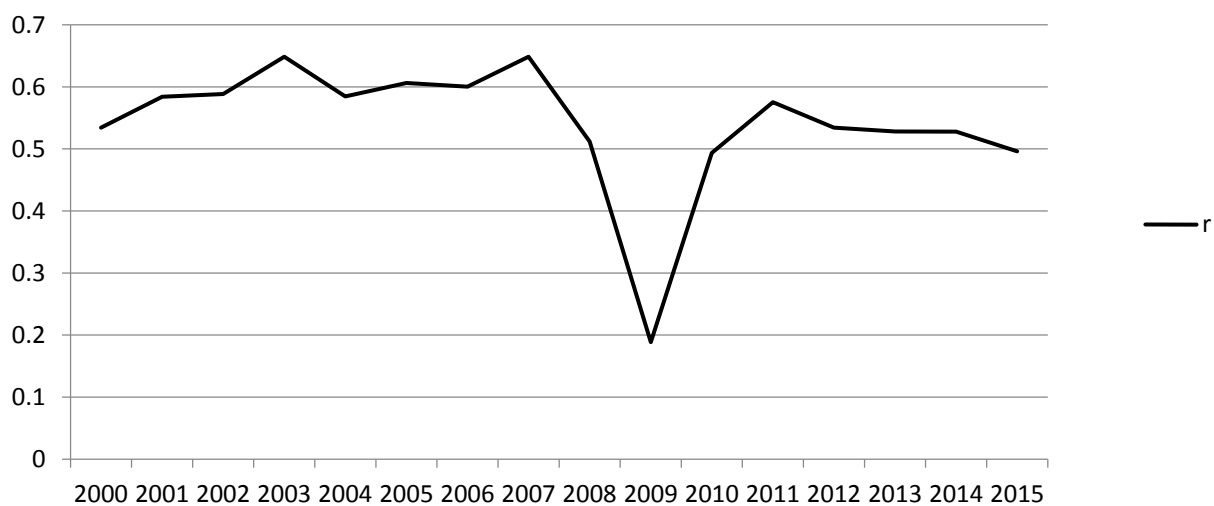
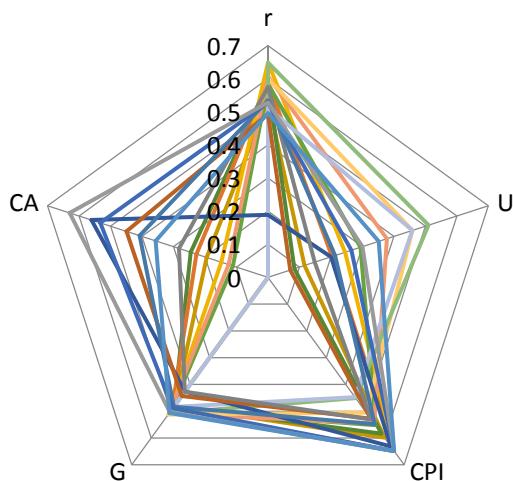

Рисунок Б.4 – Значення індексу MSP та його складових для Литви у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

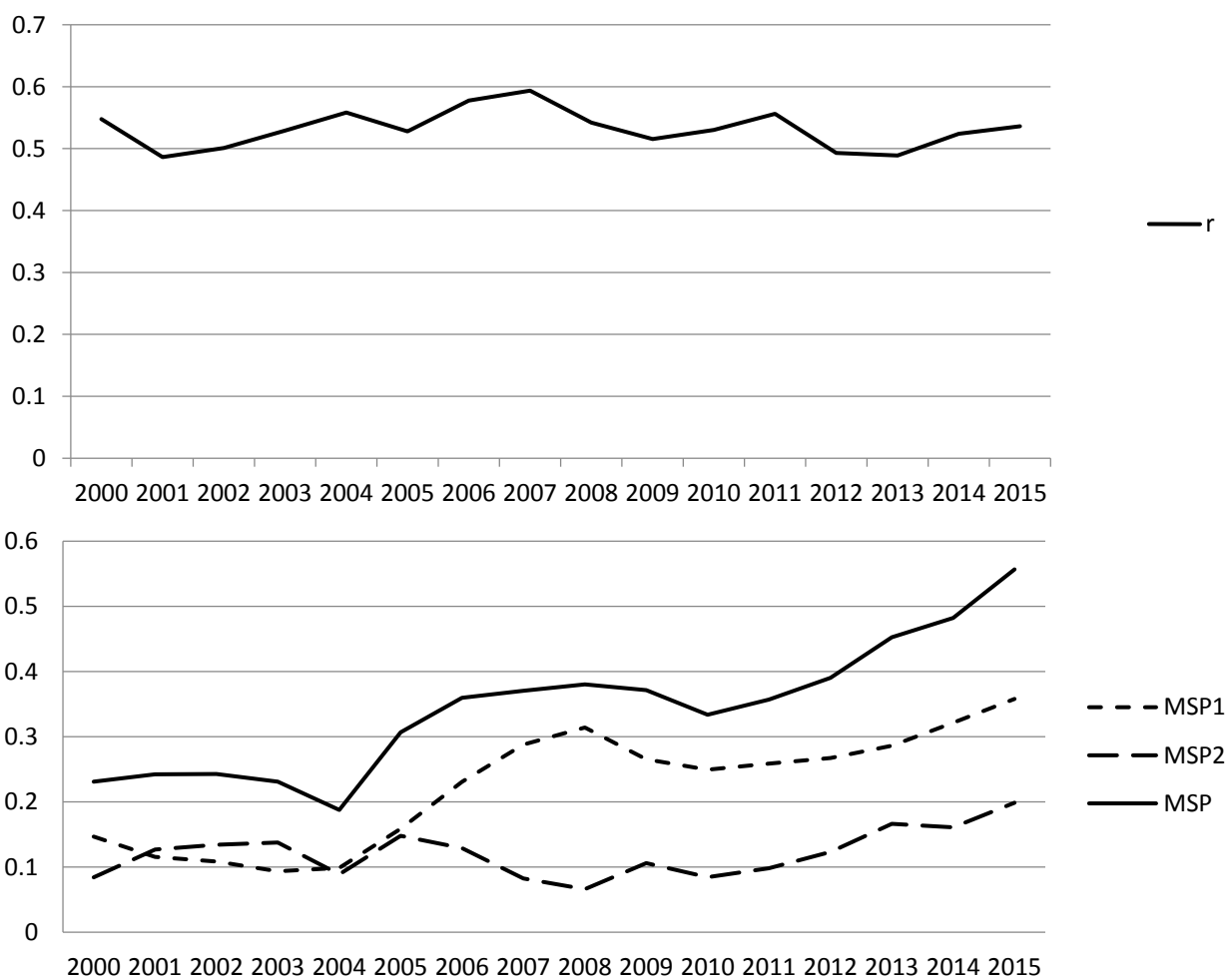
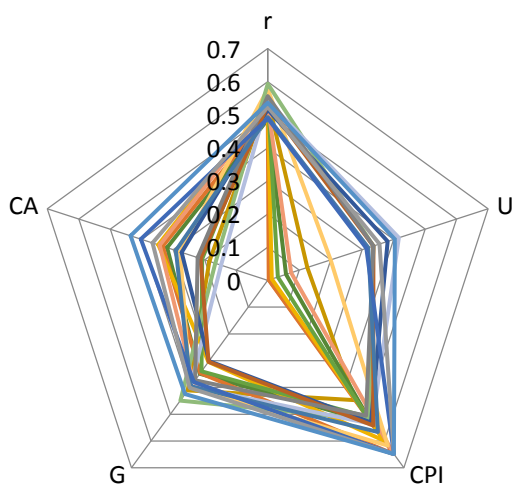

Рисунок Б.5 – Значення індексу MSP та його складових для Польщі у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

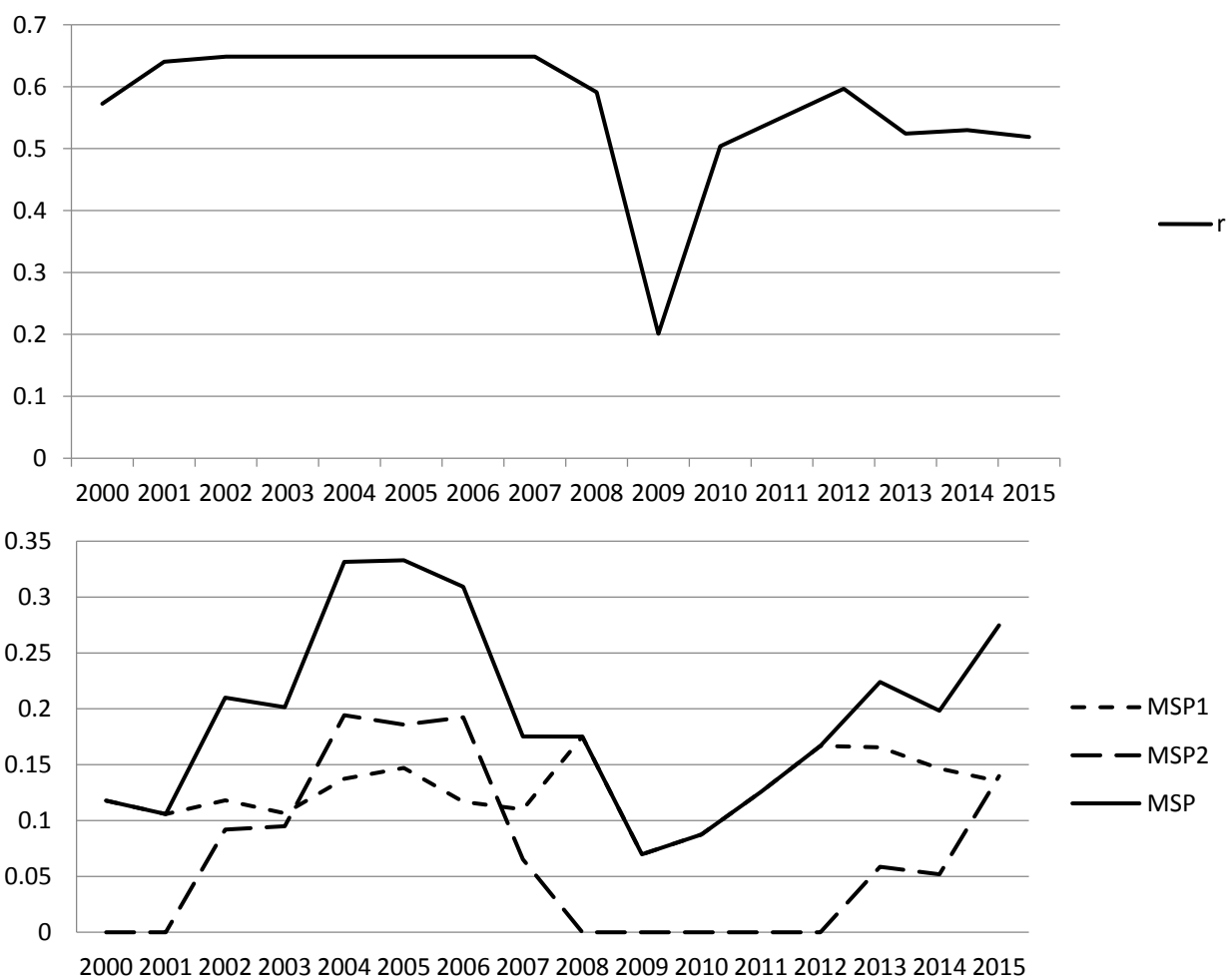
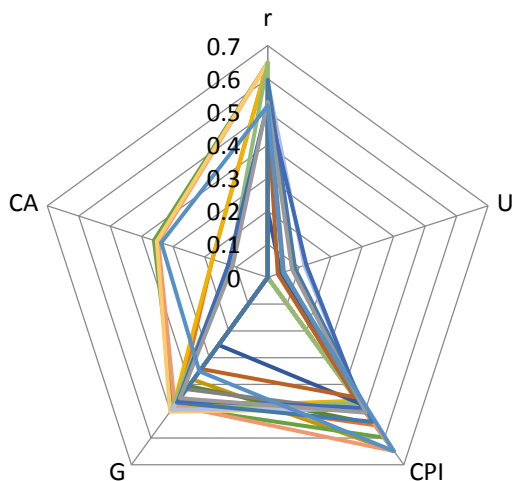

Рисунок Б.6 – Значення індексу MSP та його складових для Вірменії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

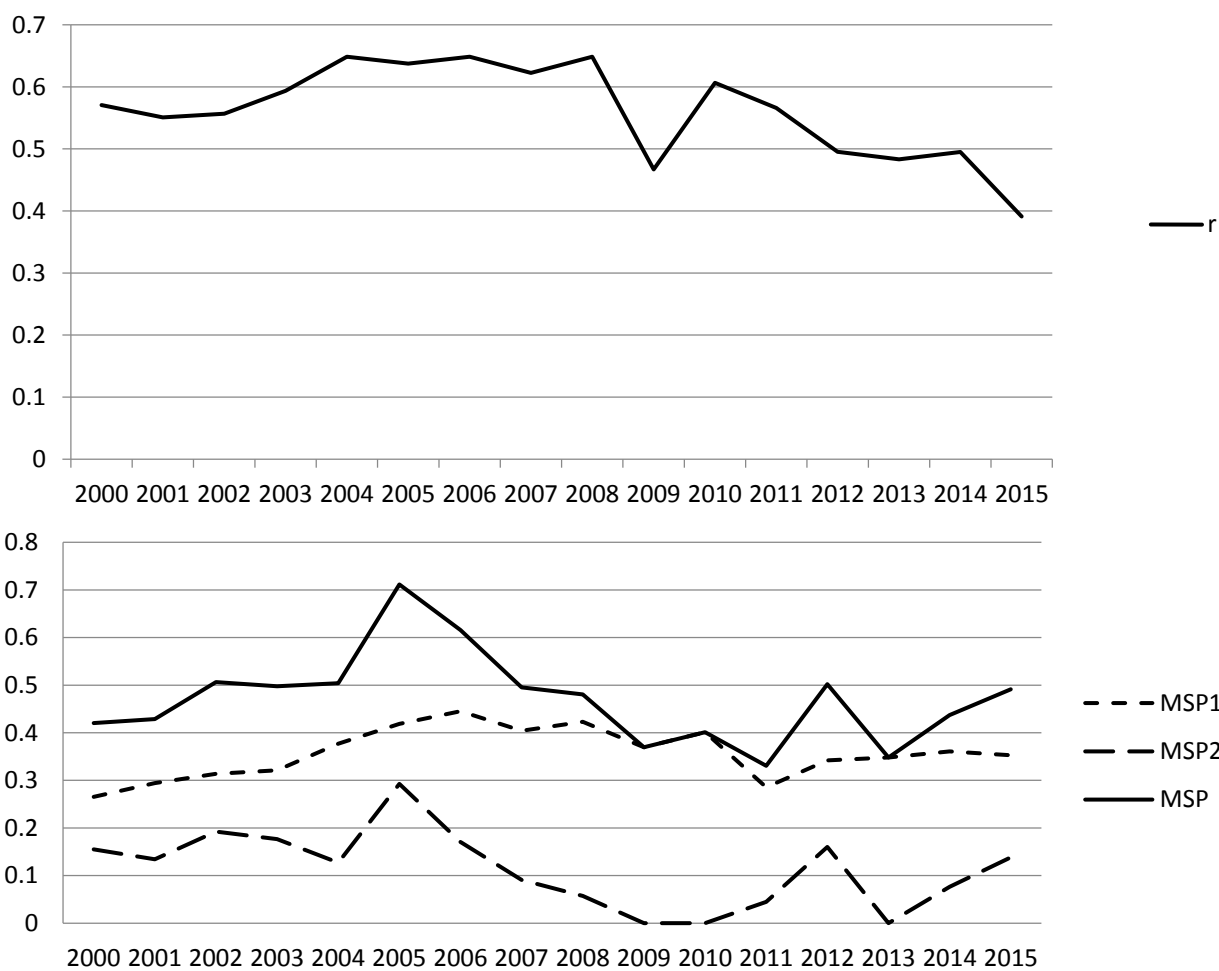
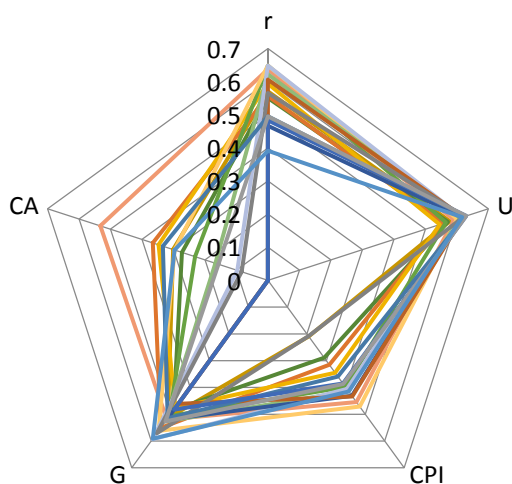

Рисунок Б.7 – Значення індексу MSP та його складових для Білорусії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

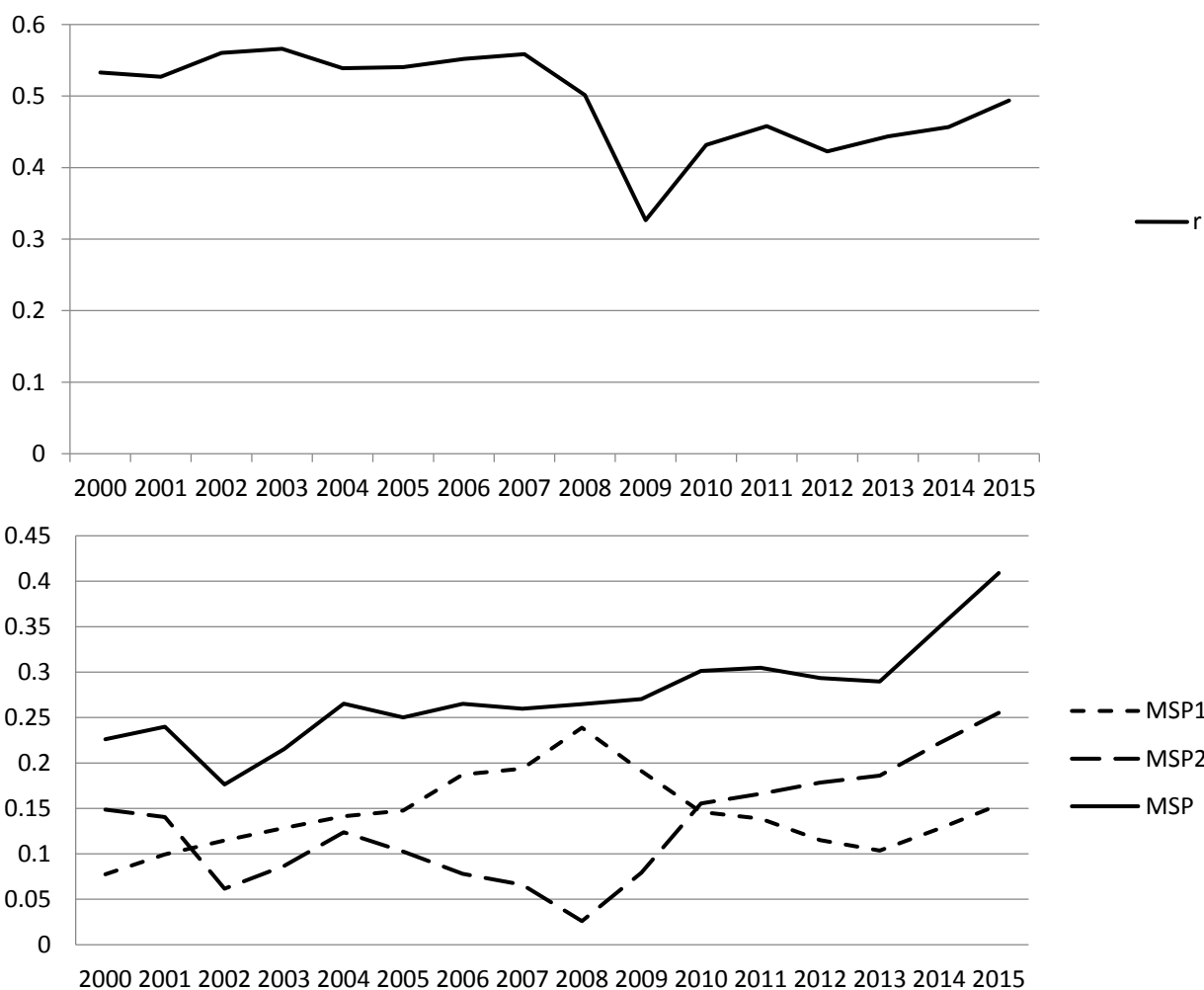
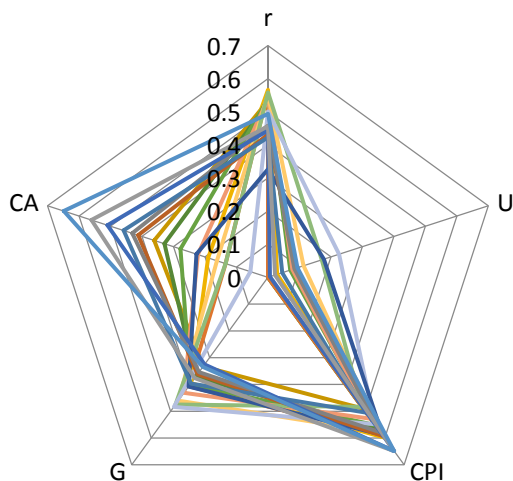

Рисунок Б.8 – Значення індексу MSP та його складових для Хорватії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

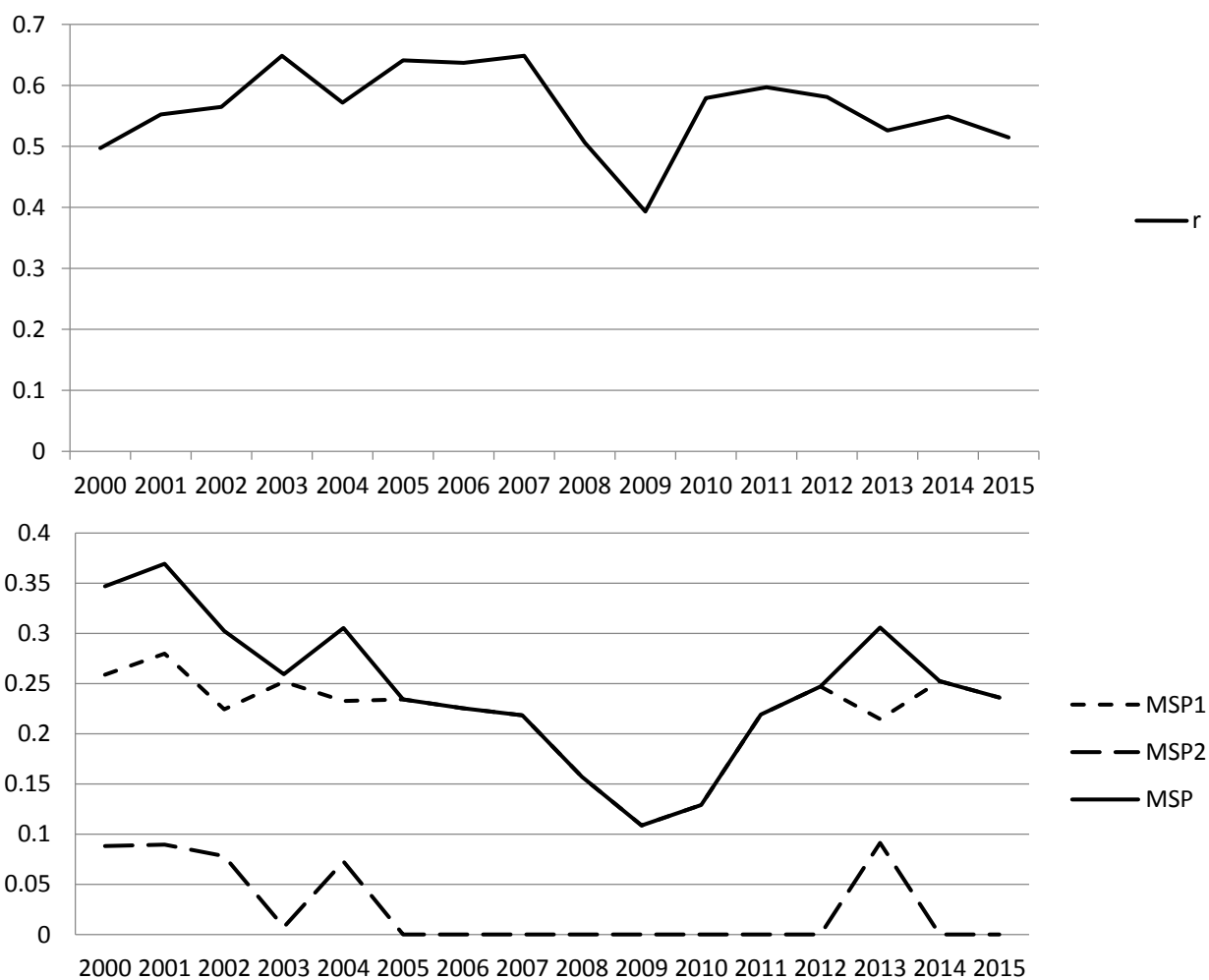
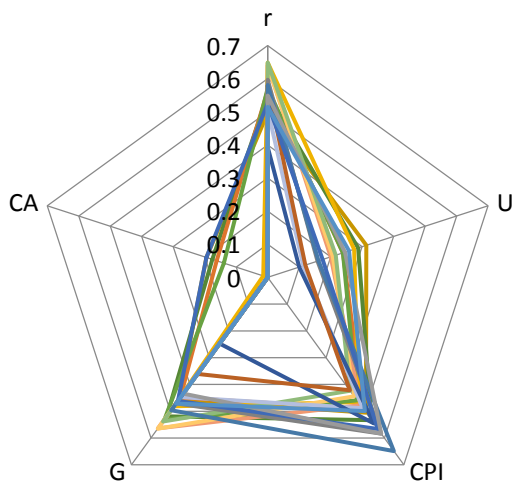

Рисунок Б.9 – Значення індексу MSP та його складових для Грузії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

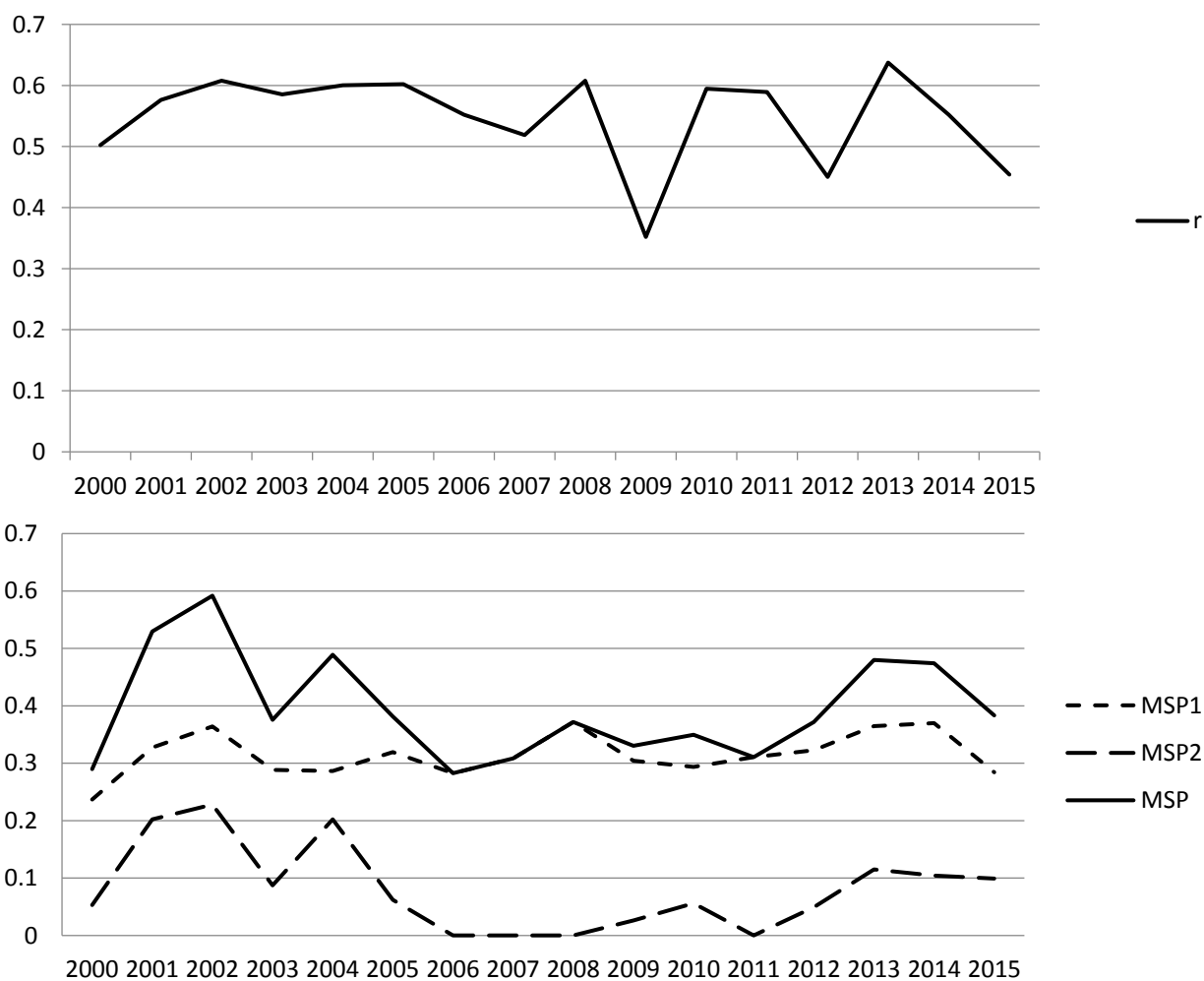
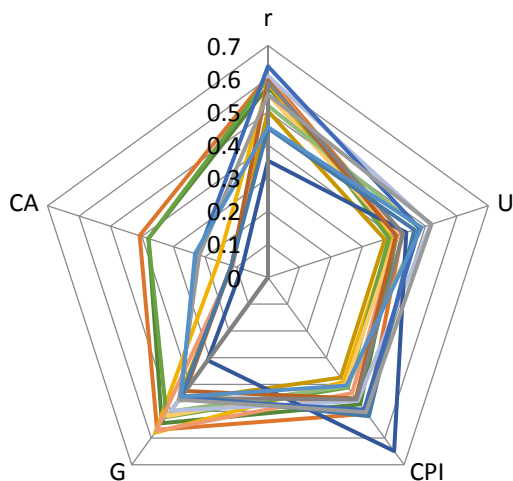

Рисунок Б.10 – Значення індексу MSP та його складових для Молдови у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

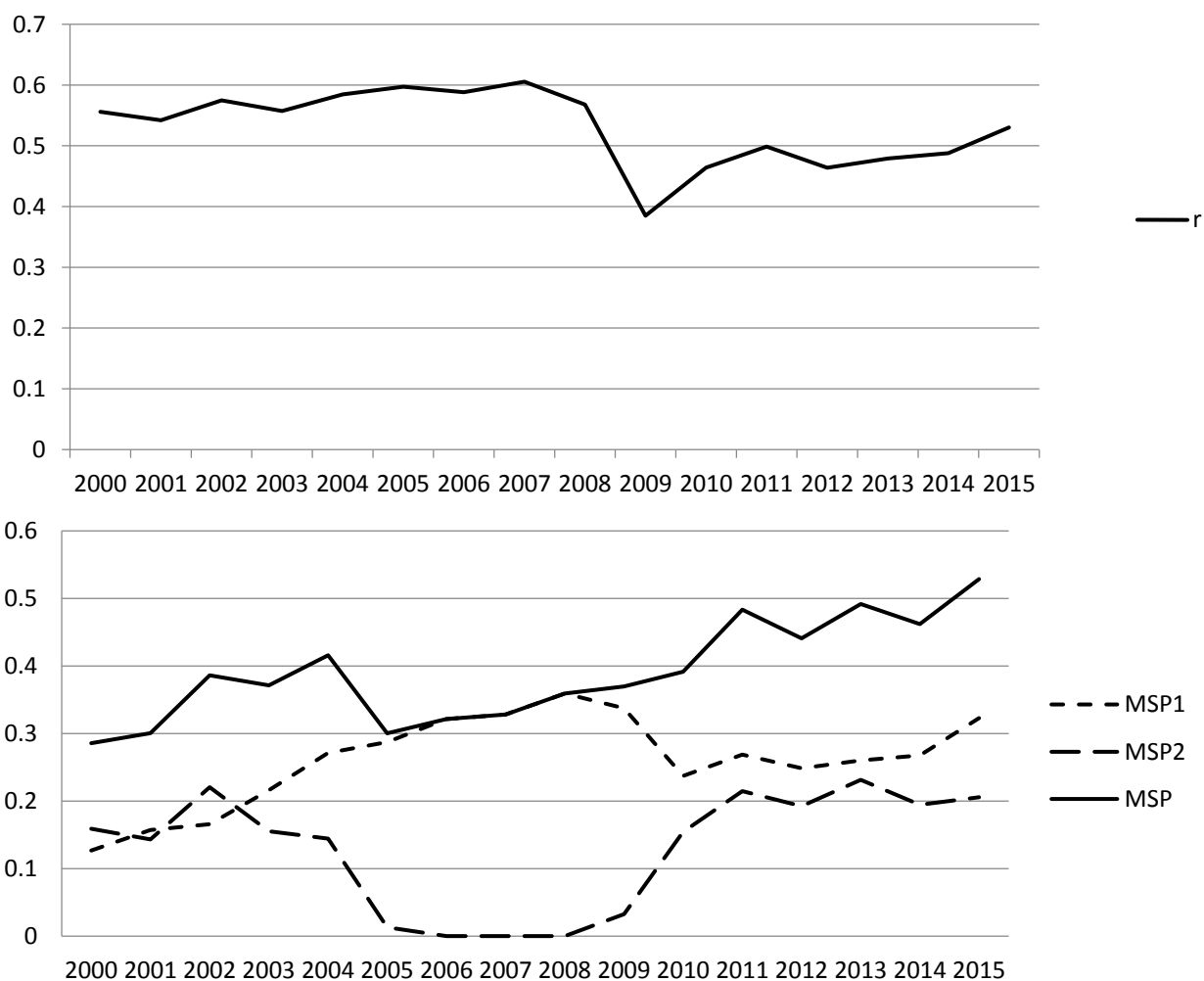
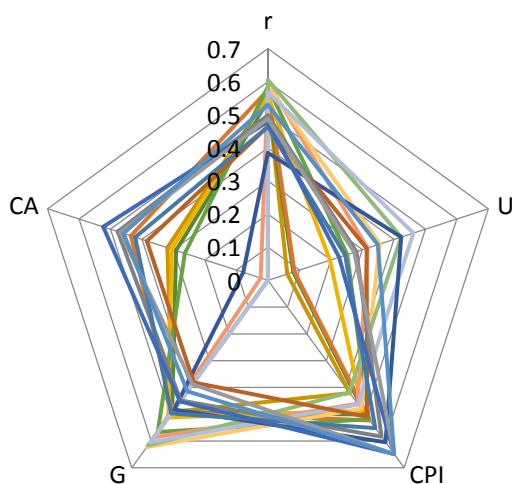

Рисунок Б.11 – Значення індексу MSP та його складових для Болгарії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

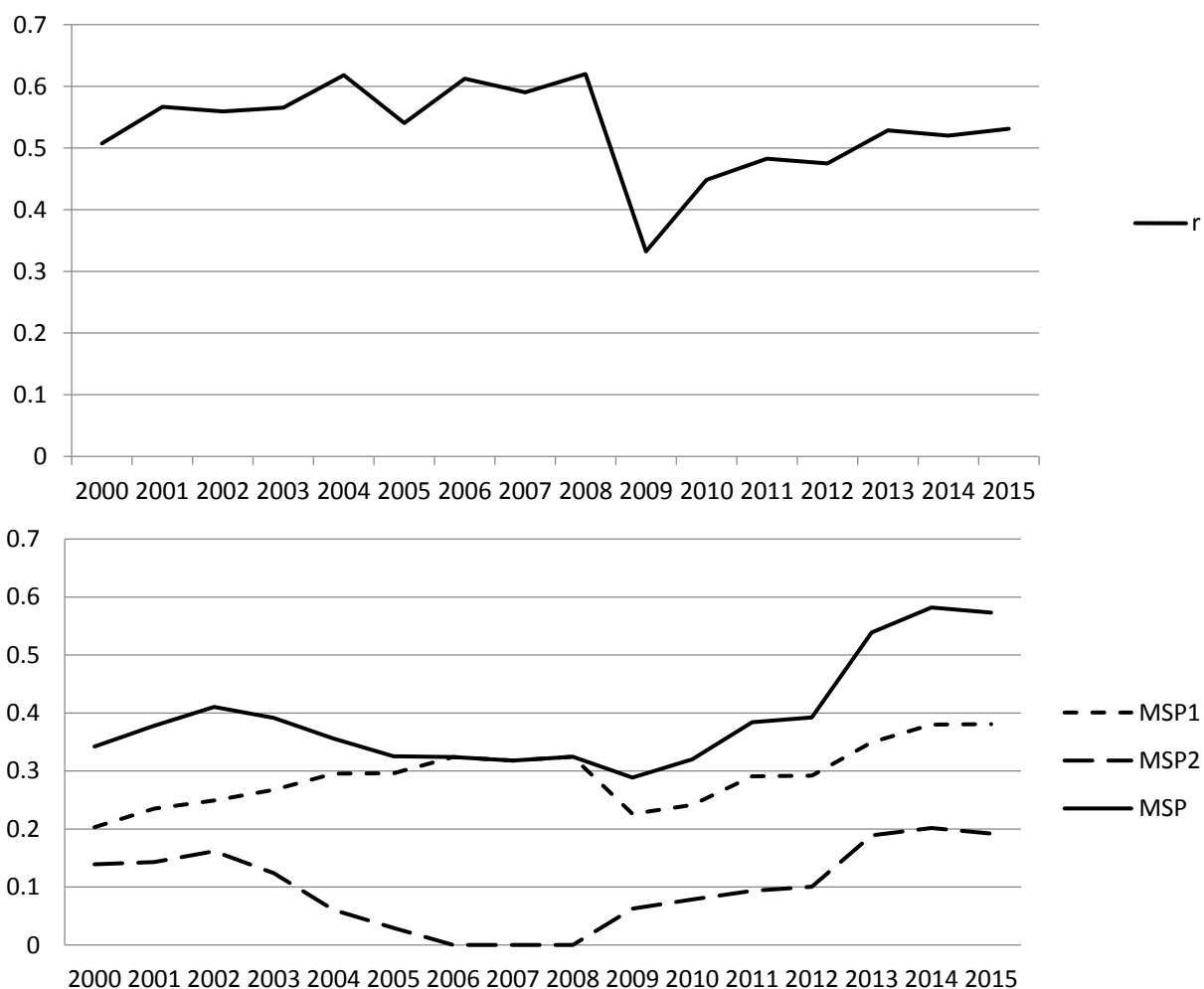
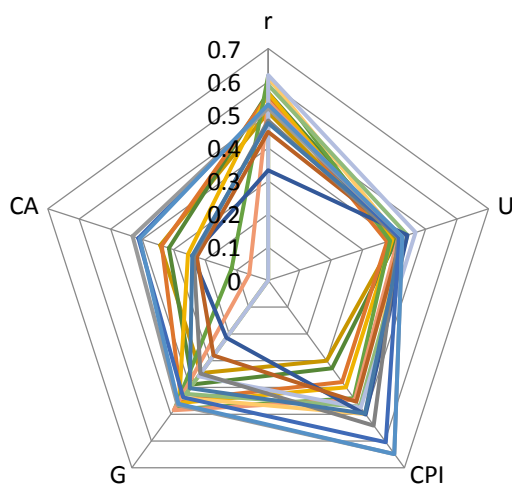

Рисунок Б.12 – Значення індексу MSP та його складових для Румунії у період з 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором

Додаток В

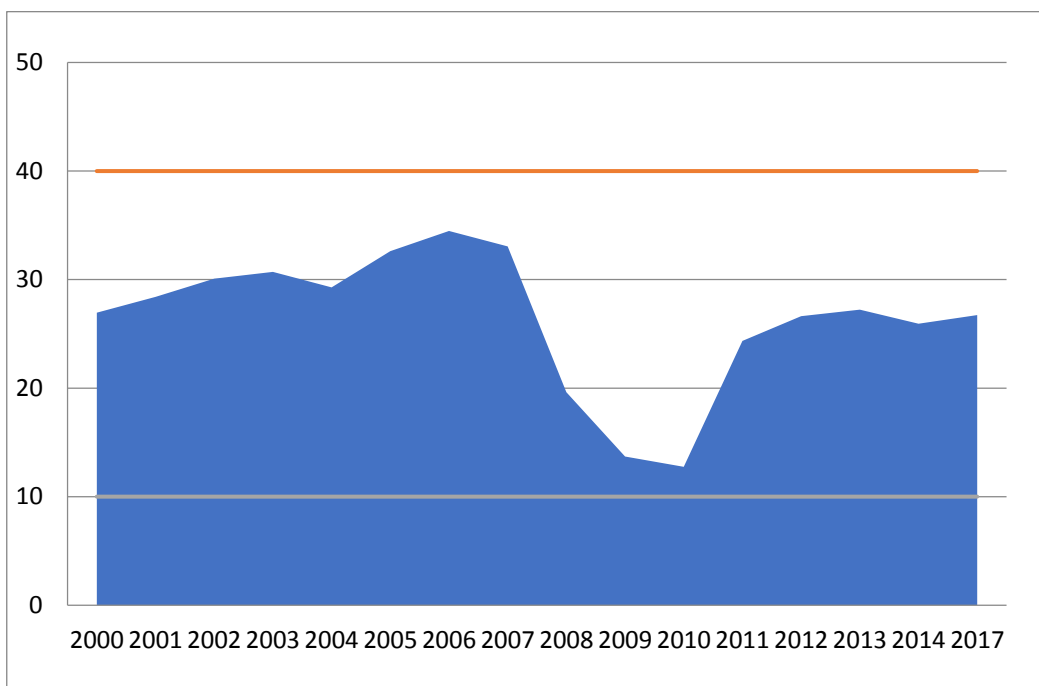

Рисунок В.1 – Індекс MS для Латвії за період 2001-2017 рр

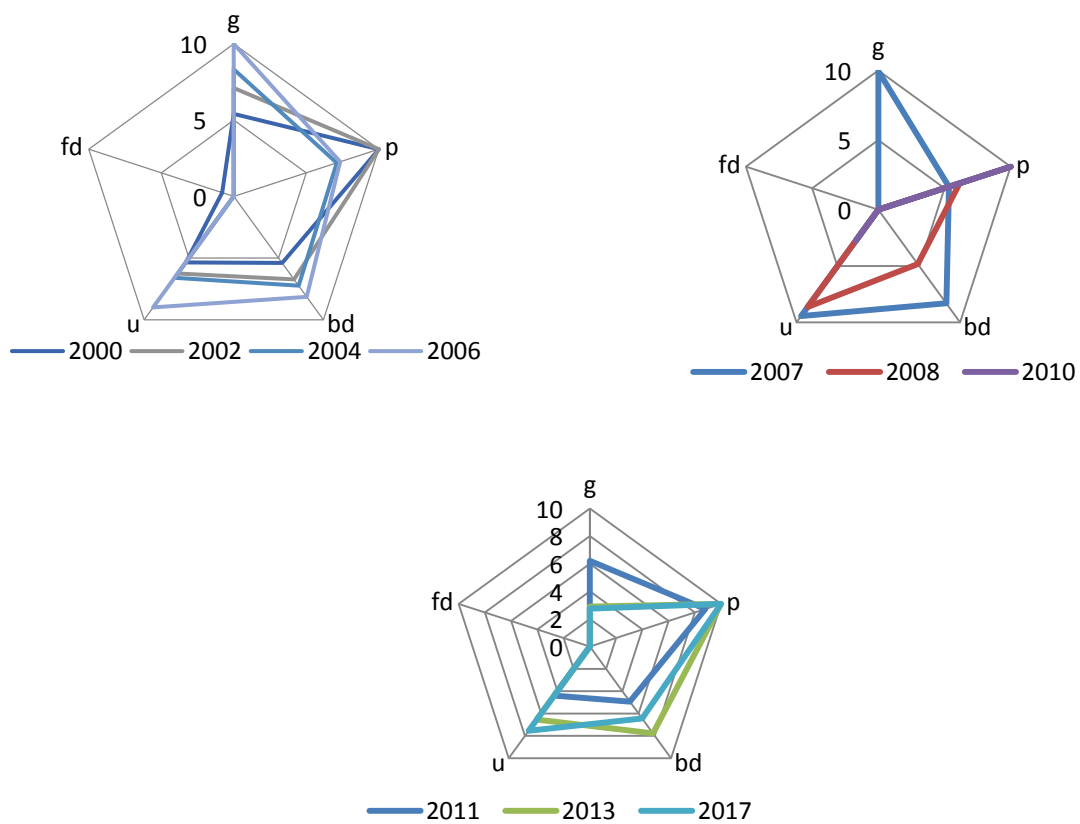

Рисунок В.2 – П`ятикутник індексу макроекономічної стабільності Латвії у період 2000–2017 роки

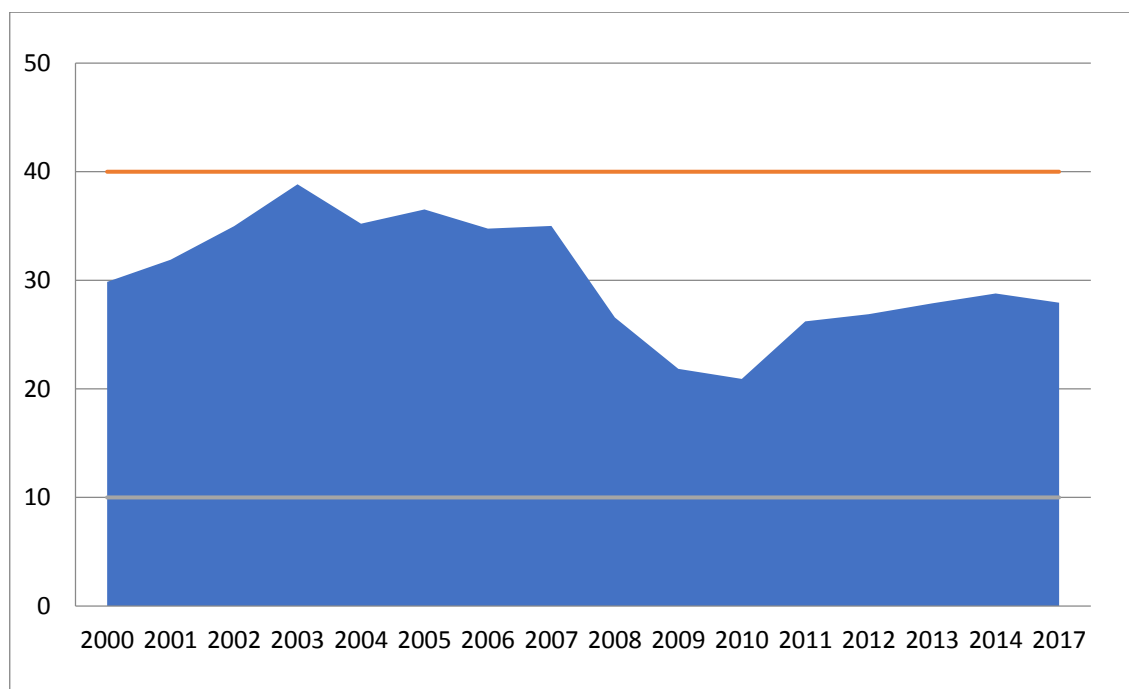

Рисунок В.3 – Індекс MS для Литви за період 2001-2017 рр

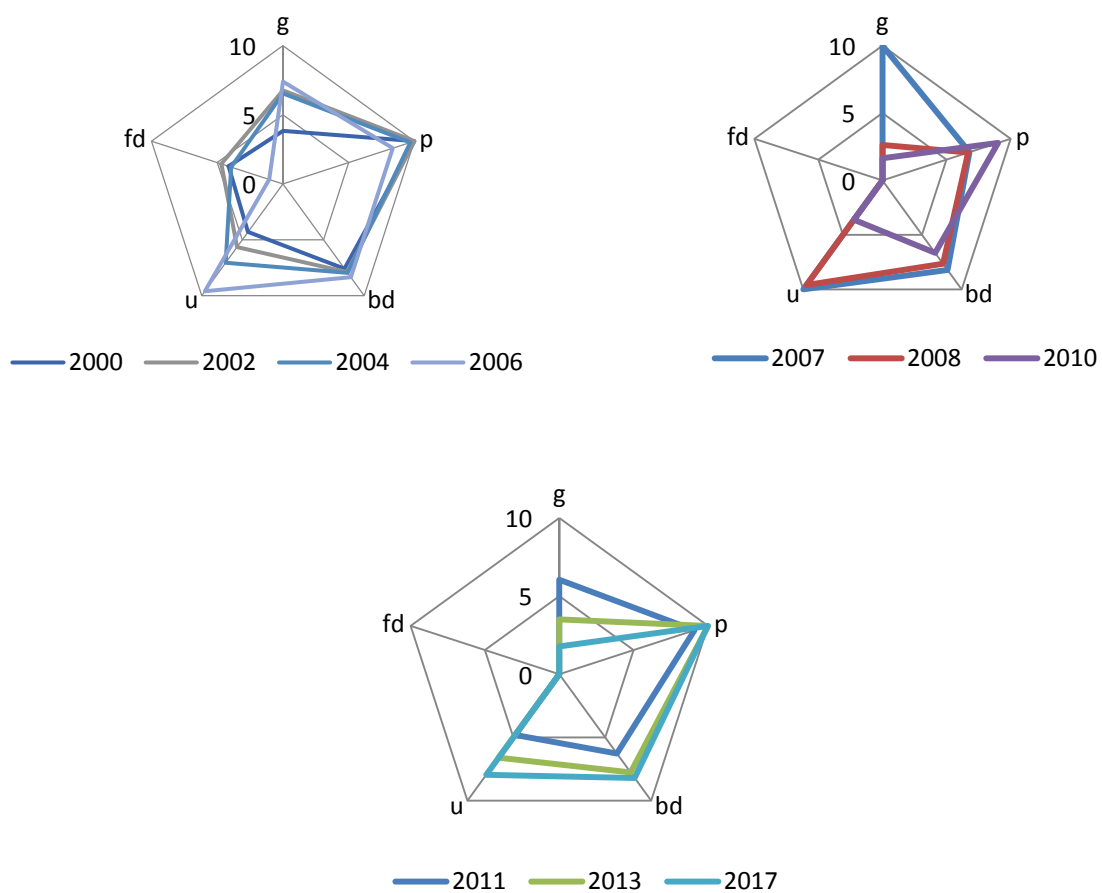

Рисунок В.4 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Латвії у період 2000–2017 роки

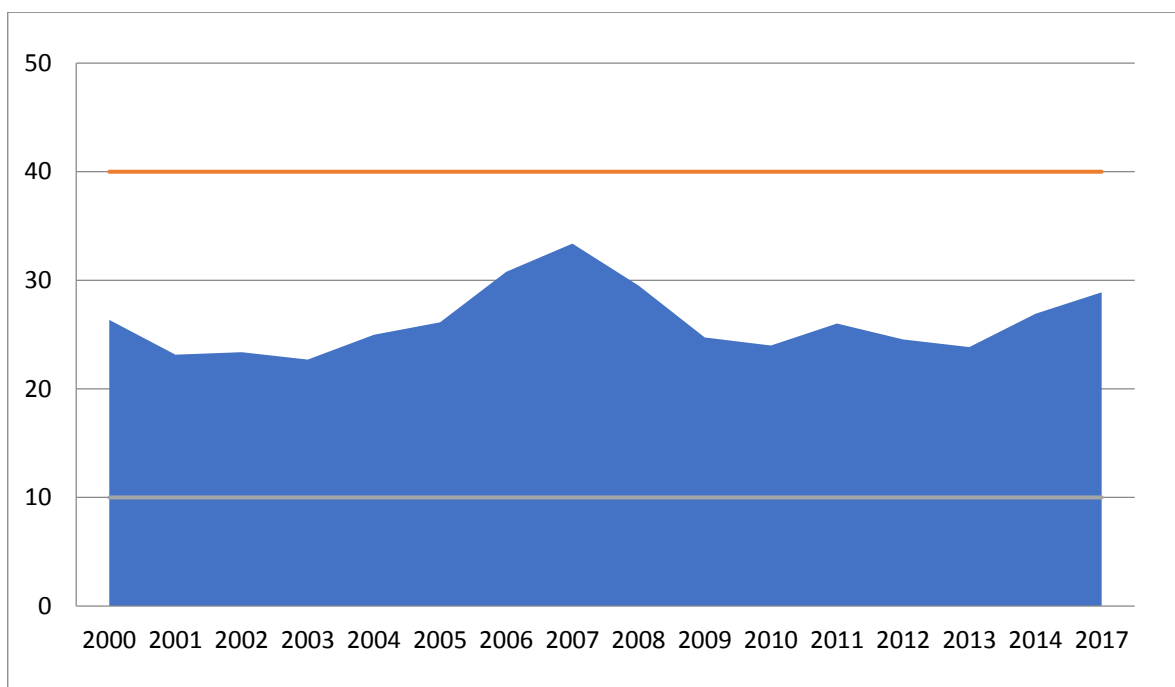

Рисунок В.5 – Індекс MS для Польщі за період 2001-2017 рр

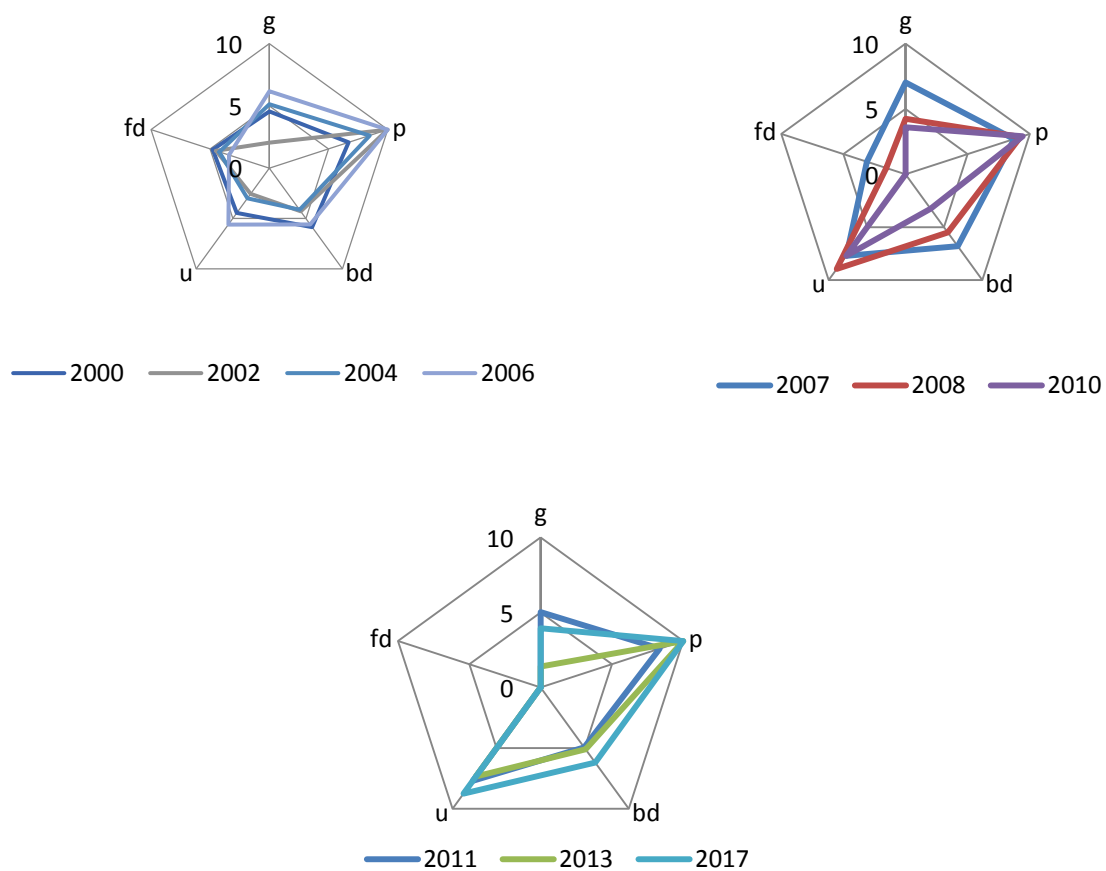

Рисунок В.6 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Польщі у період 2000–2017 роки

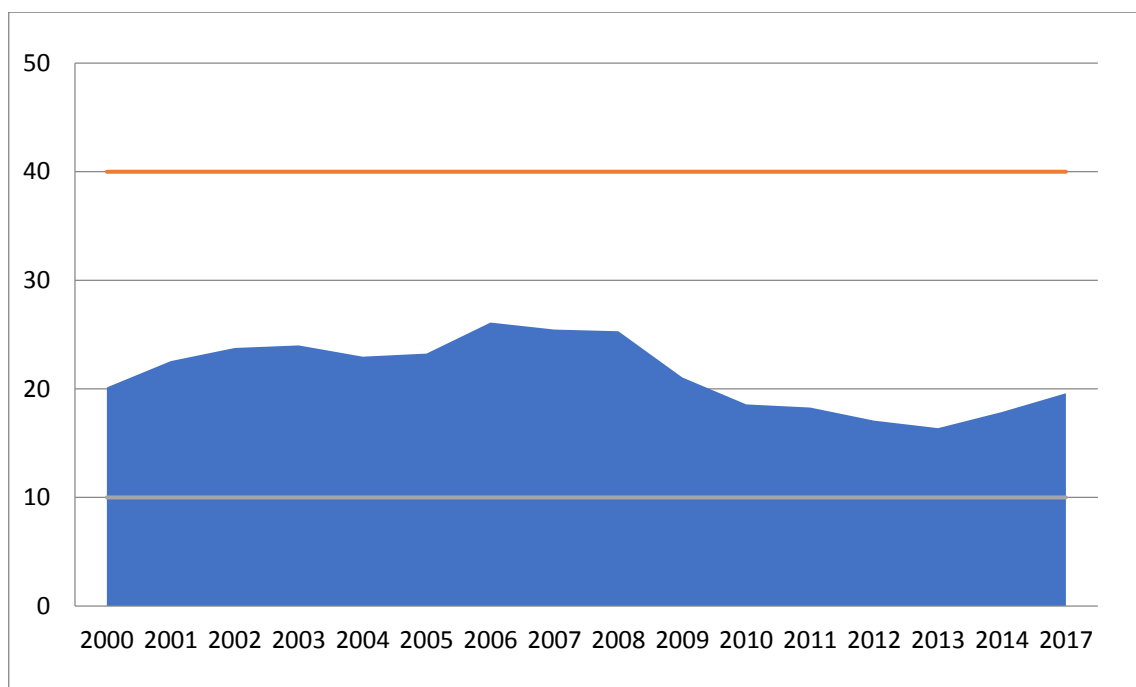

Рисунок В.7 – Індекс MS для Хорватії за період 2001-2017 рр

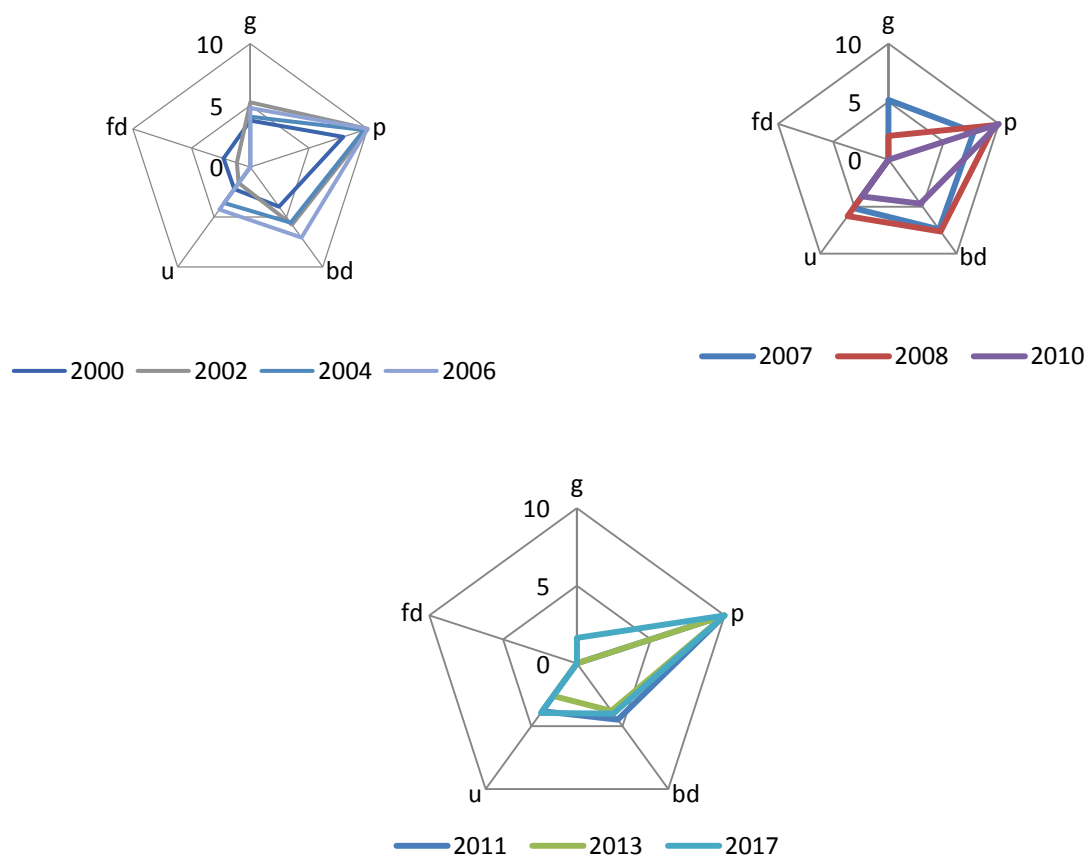

Рисунок В.8 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Хорватії у період 2000–2017 роки

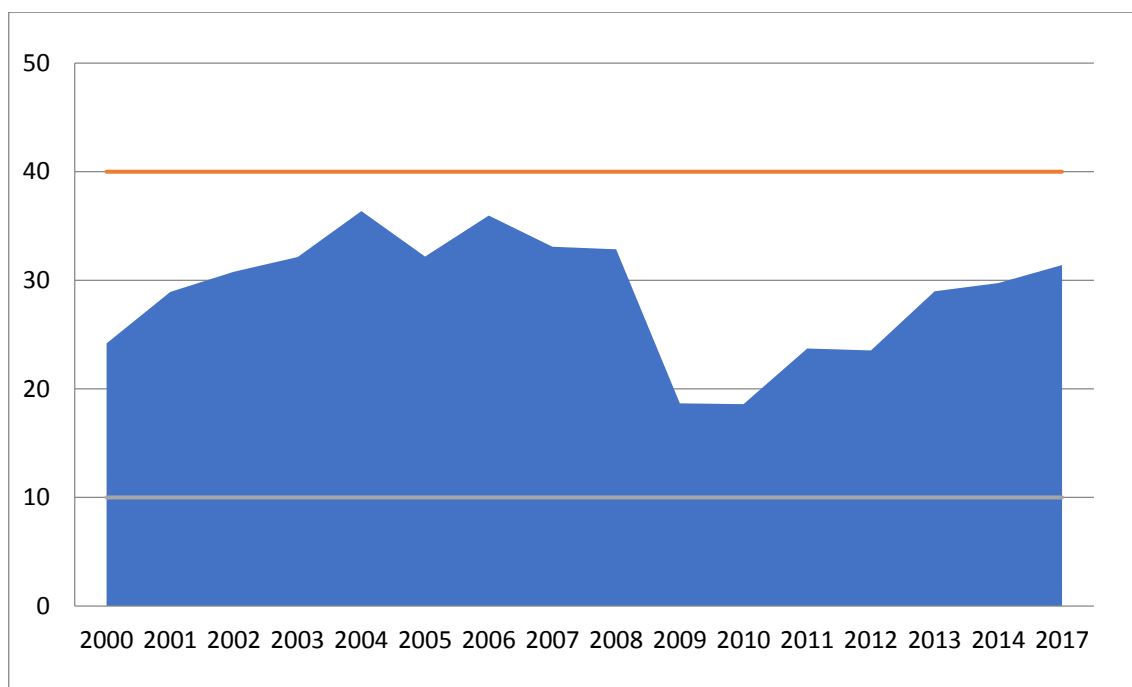

Рисунок В.9 – Індекс MS для Румунії за період 2001-2017 рр

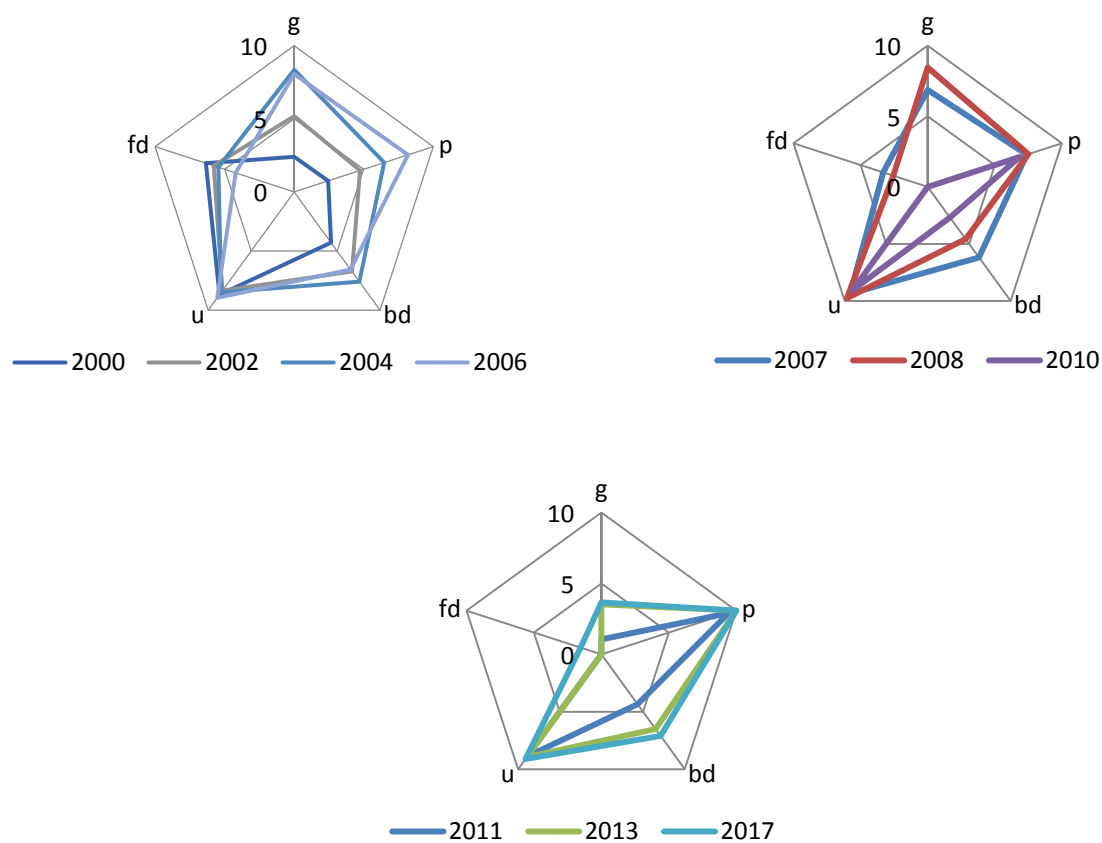

Рисунок В.10 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Румунії у період 2000–2017 роки

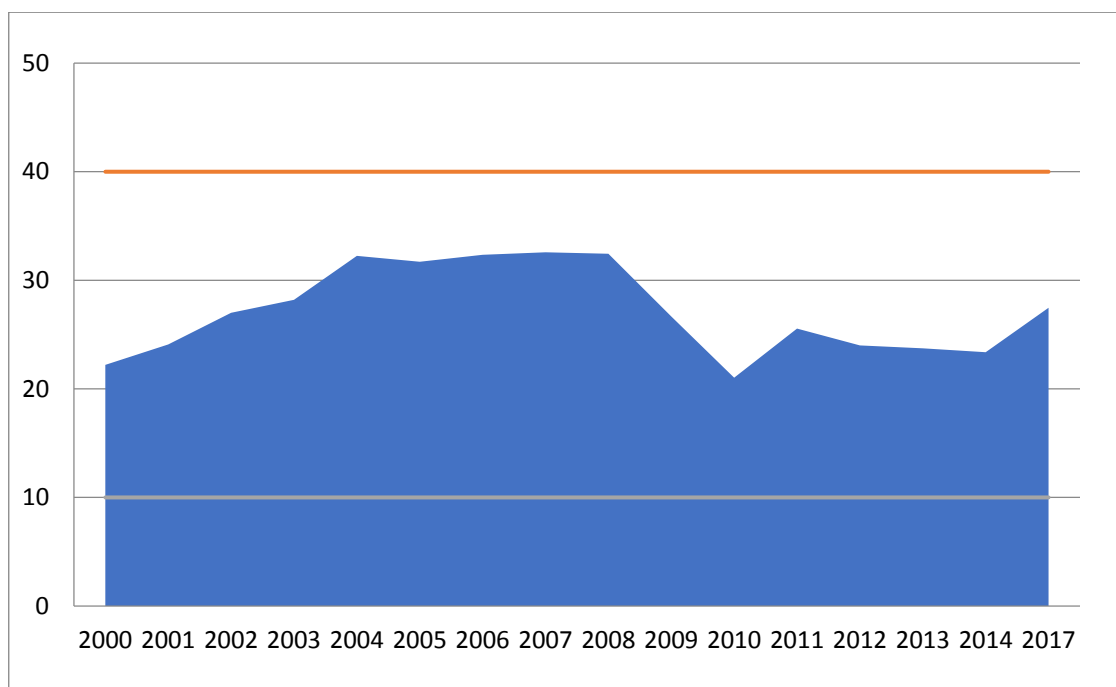

Рисунок В.11 – Індекс MS для Болгарії за період 2001-2017 рр

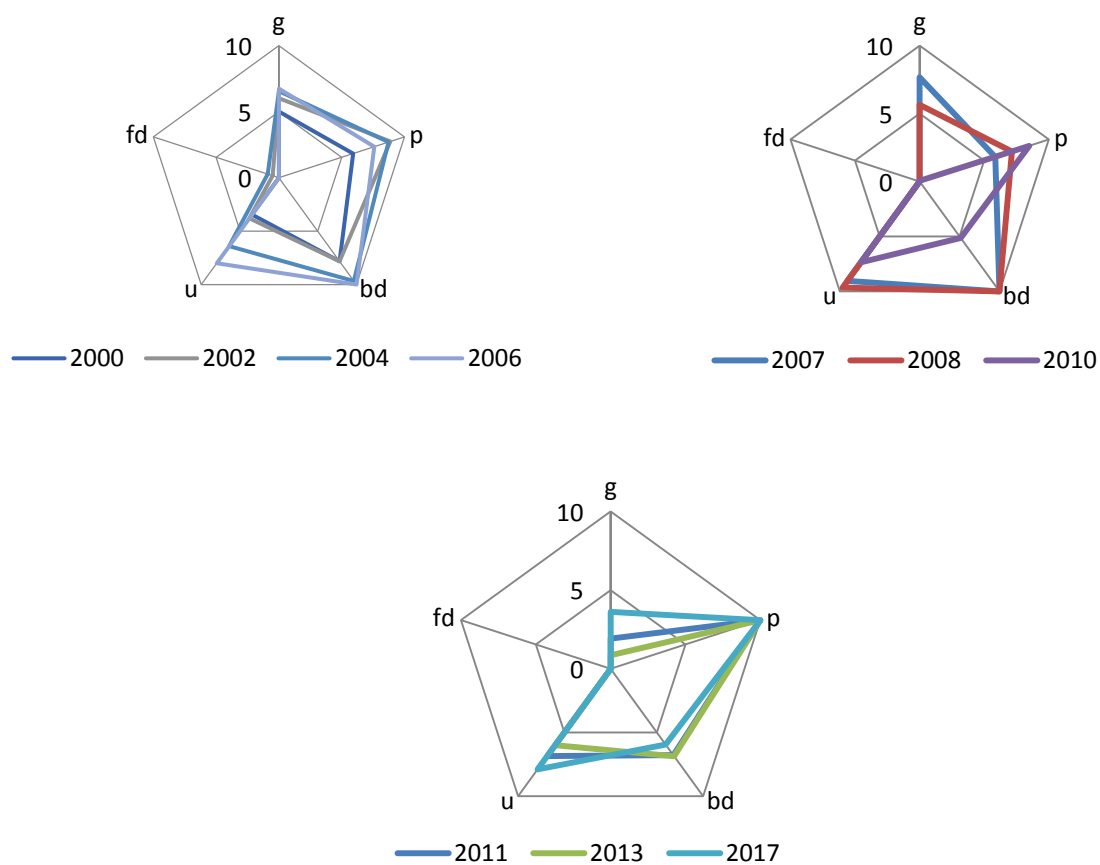

Рисунок В.12 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Болгарії у період 2000–2017 роки

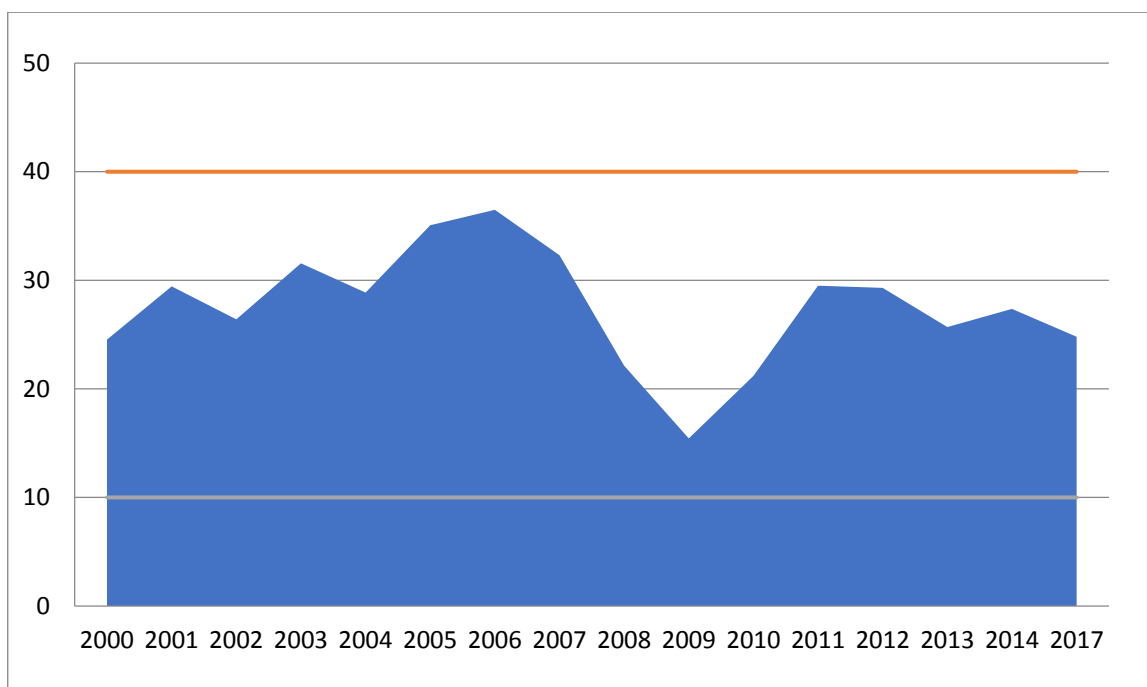

Рисунок В.13 – Індекс MS для Грузії за період 2001-2017 рр

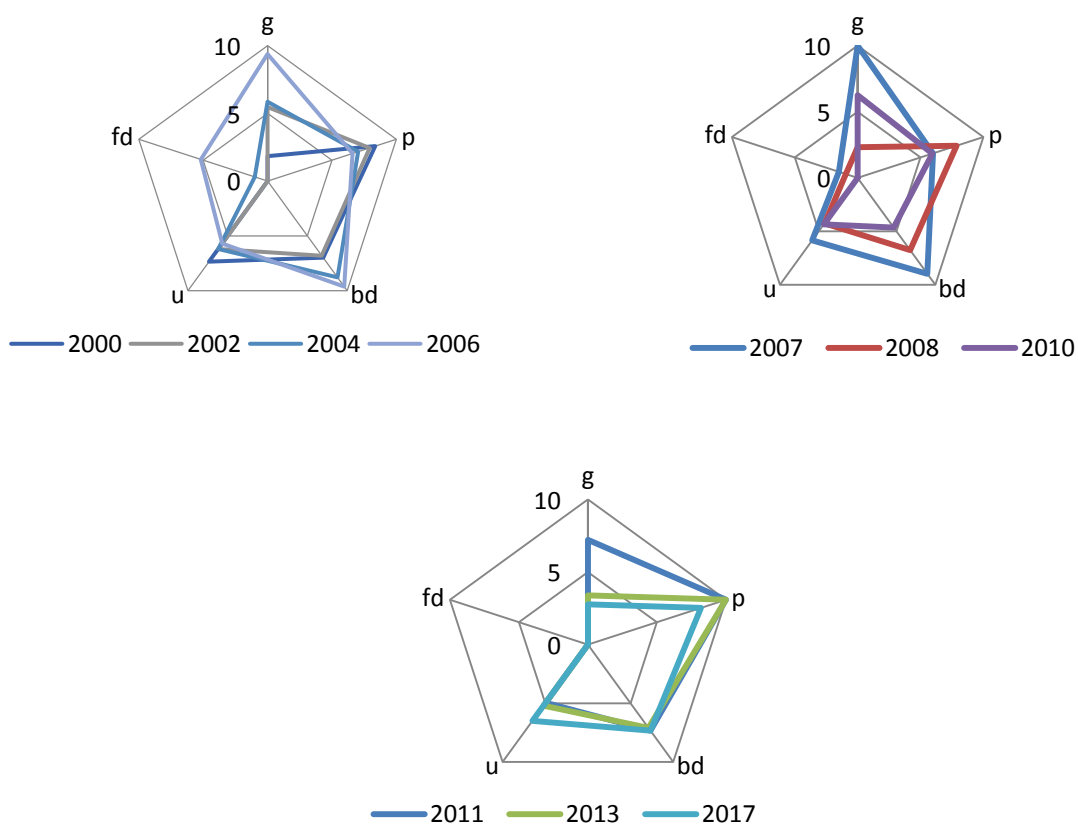

Рисунок В.14 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Грузії у період 2000–2017 роки

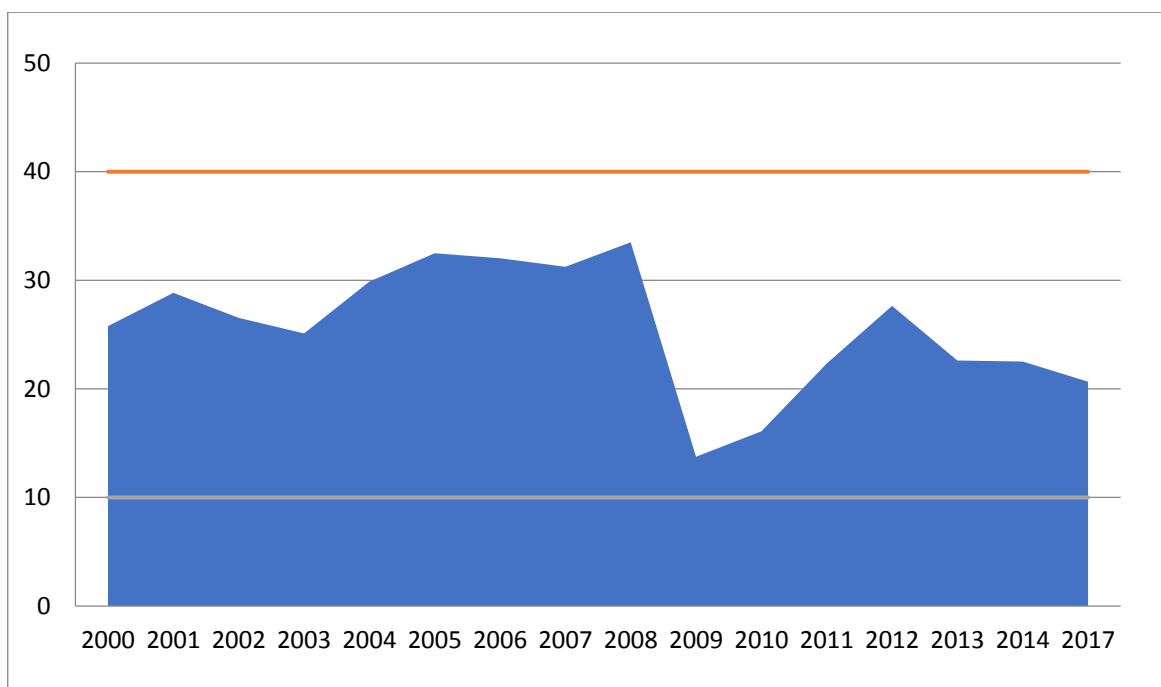

Рисунок В.15 – Індекс MS для Вірменії за період 2001-2017 рр

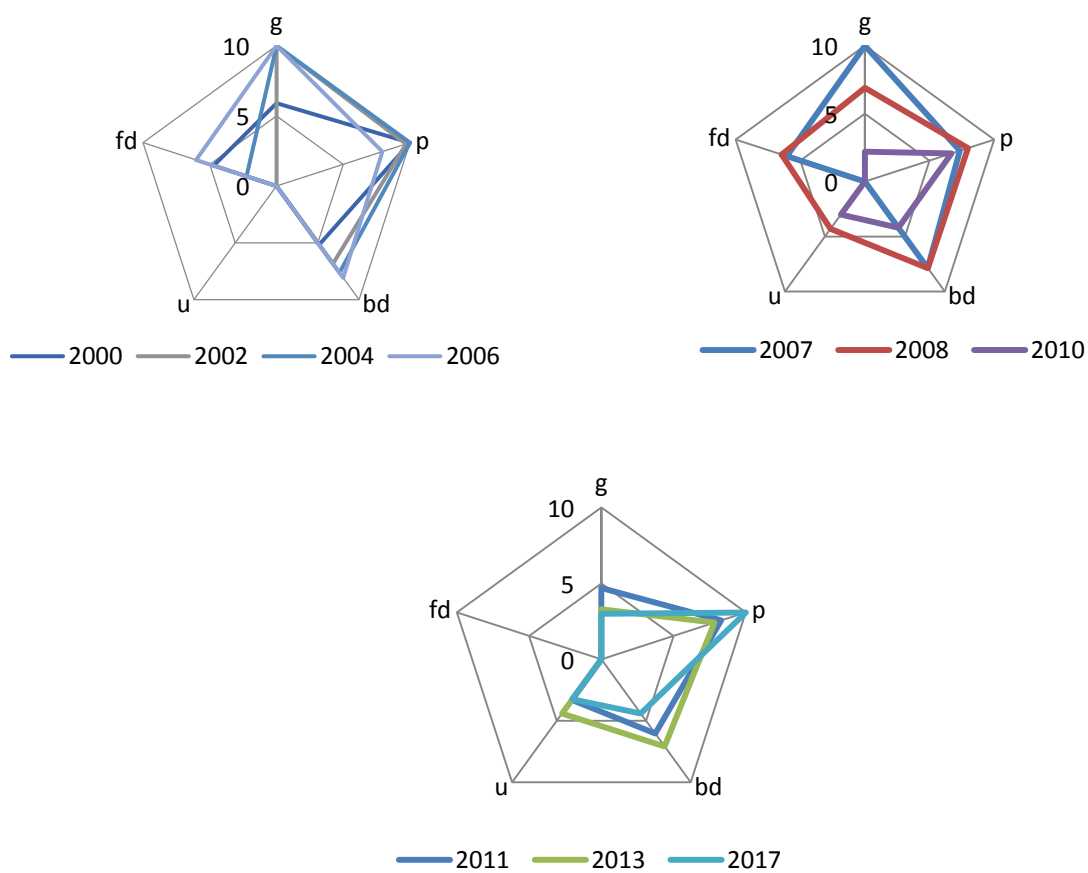

Рисунок В.16 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Вірменії у період 2000–2017 роки

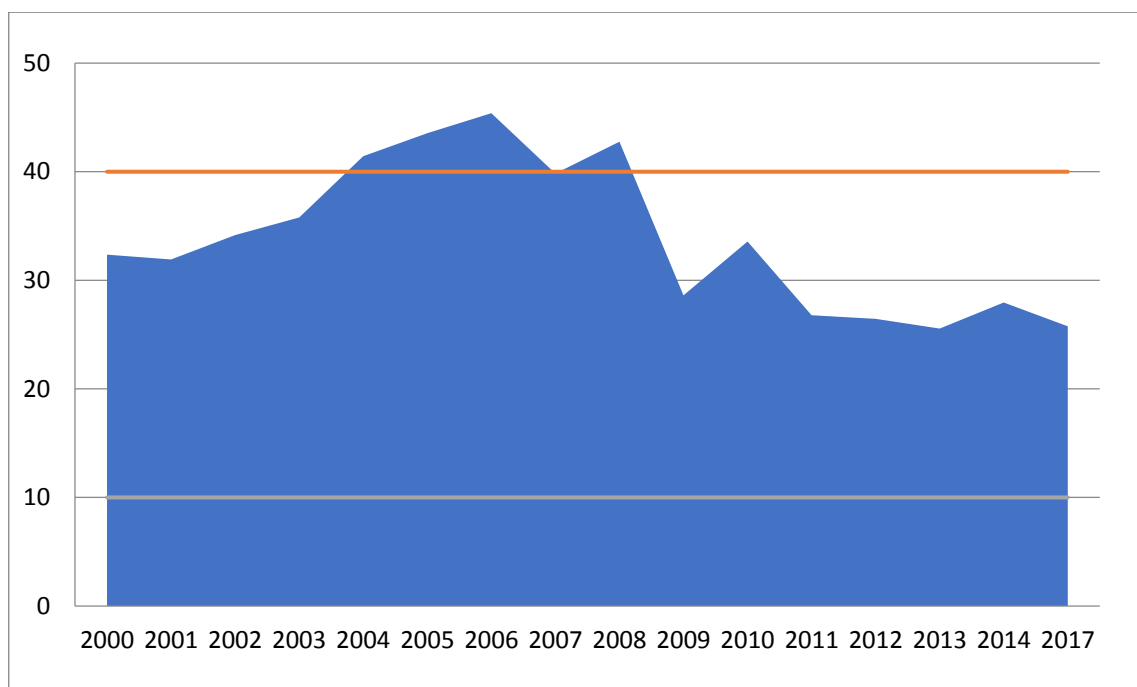

Рисунок В.17 – Індекс MS для Білорусії за період 2001-2017 рр

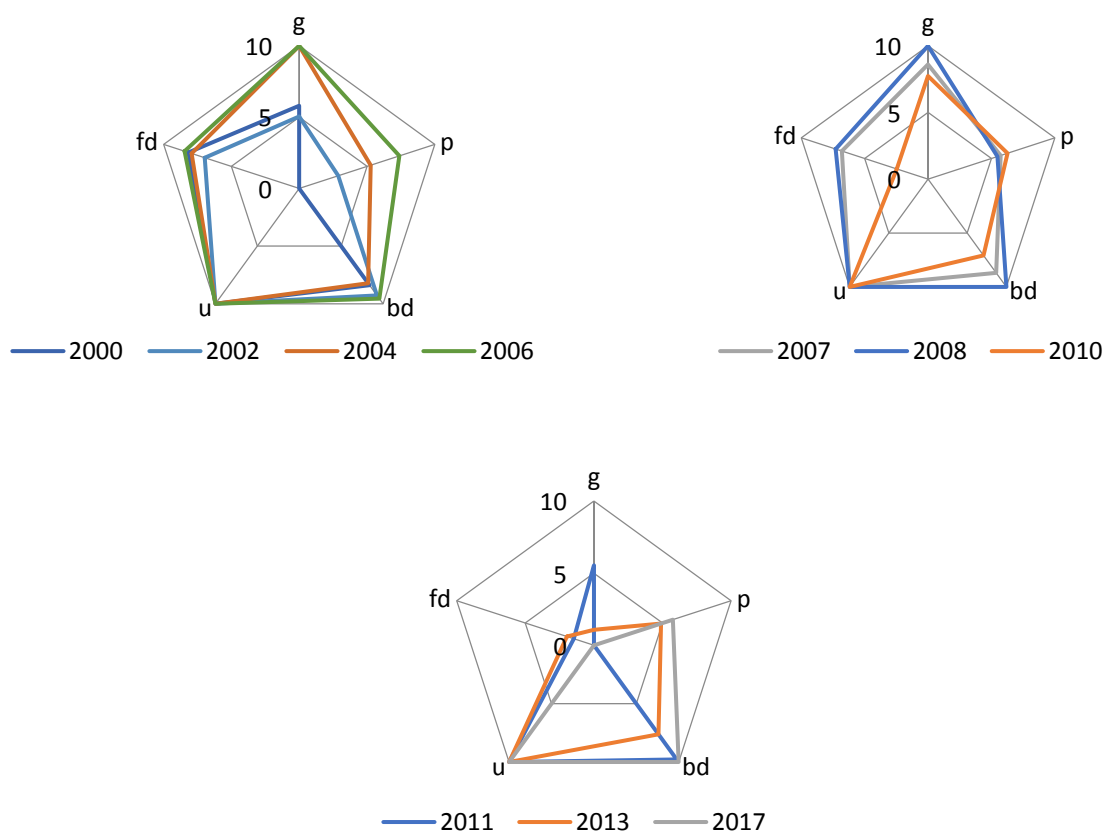

Рисунок В.18 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Білорусії у період 2000–2017 роки

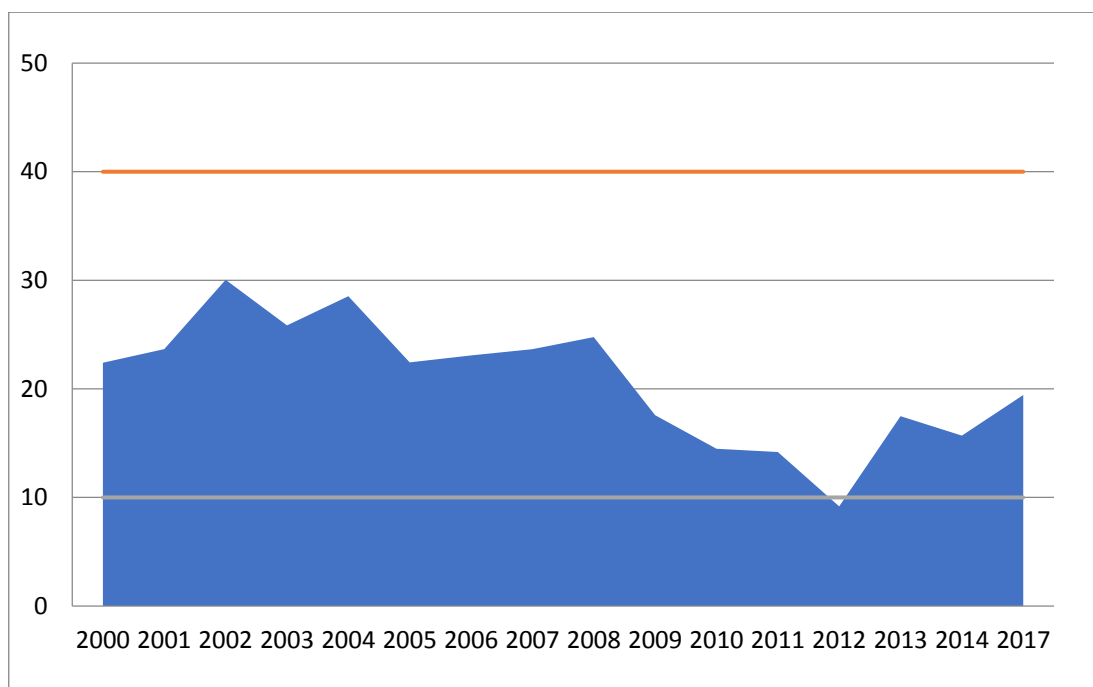

Рисунок В.19 – Індекс MS для Сербії за період 2001-2017 рр

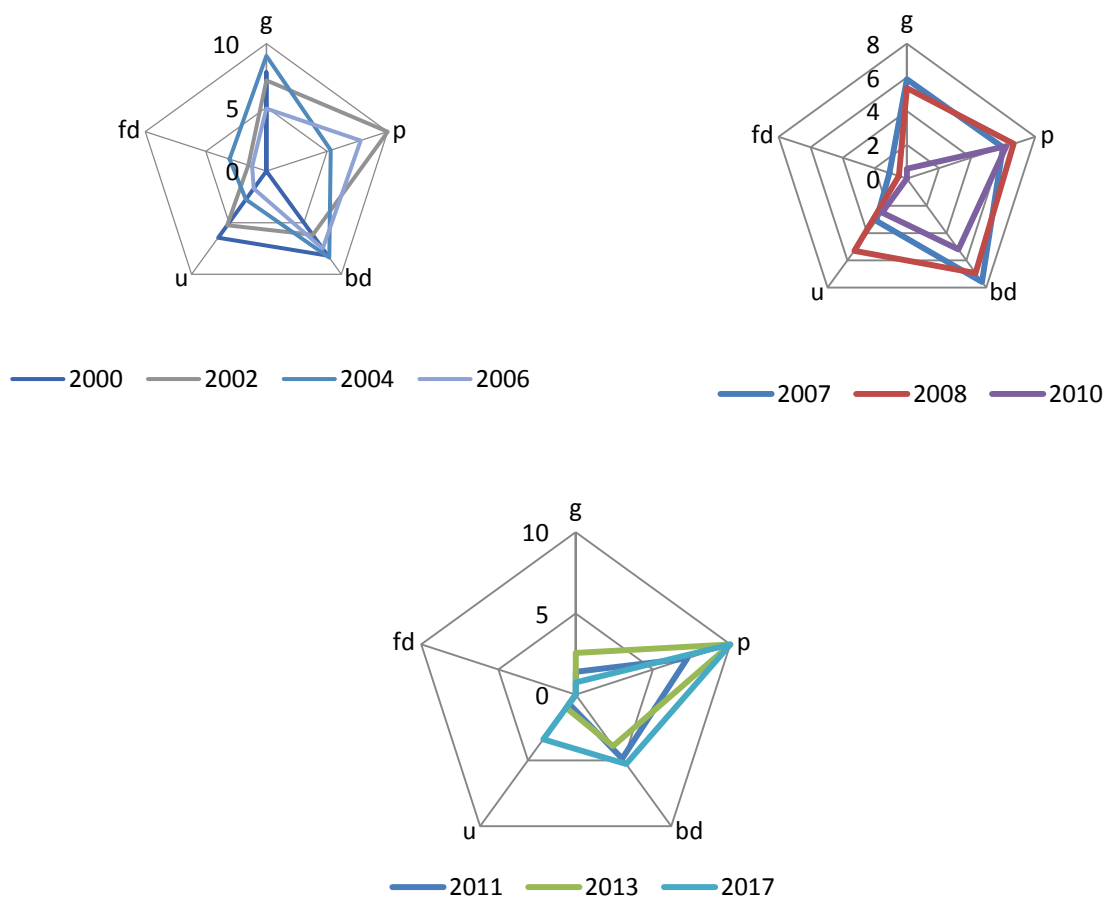

Рисунок В.20 – П'ятикутник індексу макроекономічної стабільності Сербії у період 2000–2017 роки

Додаток С

Довідки та акти про впровадження результатів дослідження

01.09.2018
N 38 - 052/0/1-18

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.051.06
Сумського державного університету

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи кандидата економічних наук, доцента кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету
Льольова Олексія Валентиновича

Даною довідкою підтверджується, що аналітичні матеріали та науково-практичні розробки, що містяться у дисертації Льольова О.В. на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти», мають практичну цінність для виконання поточних завдань щодо макроекономічного планування та прогнозування Департаментом з питань фінансового та економічного розвитку Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Аналітичні розрахунки щодо формування стратегій реалізації реформ в Україні залежно від взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу враховані під час підготовки проектів постанов Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 р. № 546 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки», від 20 грудня 2017 р. № 1029 «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики».

Аналітичні розрахунки щодо зв'язку між сприйняттям бренду країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності використання країною її бренду, а також щодо умов перетворення бренду на детермінанту зростання макроекономічної стабільності країни враховані під час підготовки проекту постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 416 «Деякі питання форми знака (бренду) України».

Директор Департаменту з питань
фінансового та економічного розвитку
кандидат економічних наук

ЯЩУК В. В.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
(Мінфін)

вул. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, тел. (044) 206-59-47, 206-59-48, факс 425-90-26
E-mail: infomf@minfin.gov.ua Код ЄДРПОУ 00013480

04.10.2018 № 31-10010-07/26352
На № _____ від _____

**Голові спеціалізованої вченої
ради за спеціальністю 08.00.03 –
економіка та управління
національним господарством**

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Люльова Олексія Валентиновича на тему «Макроекономічна
стабільність національної економіки: соціальні, політичні та
маркетингові детермінанти», подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та
управління національним господарством**

Матеріали і висновки дисертаційного дослідження Люльова О. В. щодо формування пріоритетів і першочергових заходів діяльності державних органів влади з забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки були використані при підготовці проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019 рік та інших нормативно-правових актів.

Зокрема, в рамках формування пріоритетів і першочергових заходів діяльності державних органів влади, визначено необхідність ефективного запровадження соціальних, маркетингових та політичних детермінант зростання рівня макроекономічної стабільності. Виконання даного завдання запропоновано вирішувати застосовуючи розроблені дисертантом методологічні засади та методичний інструментарій вимірювання рівня соціального прогресу, ефективності діяльності політичних інститутів, бренду країни в контексті зростання макроекономічної стабільності.

333988 *

**В. о. державного секретаря
Міністерства фінансів України**

О. БОГАЧОВА

Всеукраїнська громадська організація
 «Українська Асоціація Маркетингу»
 пр. Перемоги, 54/1, м. Київ, 03057
 тел./факс 38 (044) 456-2416
<http://uam.in.ua>
 E-mail: for.good.ad@gmail.com

All-Ukrainian civil society organization
 "Ukrainian Marketing Association"
 54/1, pr. Peremogy, Kyiv, 03057
 tel./fax 38 (044) 456-2416
<http://uam.in.ua>
 E-mail: for.good.ad@gmail.com

№122/9 від 01.09.2018 р.

Голові спеціалізованої вченої
 ради Д55.051.06 за спеціальніс-
 тю 08.00.03 – економіка та ун-
 равління національним госпо-
 дарством

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Льольова Олексія Валентиновича

Даною довідкою підтверджується, що окремі висновки та пропозиції, що викладені у дисертаційній роботі Льольова О.В. на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти», мають практичну цінність для діяльності ВГО «Українська асоціація маркетингу». Зокрема, розробки дисертанта щодо маркетингових детермінант забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки (зокрема, щодо дослідження сприйняття бренду країни нерезидентами, результативності використання країною її бренду та ін.) враховуються ВГО «Українська асоціація маркетингу» в поточній діяльності в процесі організаційно-методичного забезпечення маркетингових досліджень.

президент
Громадської організації
«Українська асоціація маркетингу»

Ірина Дилик

17.05.2018
№ 18/467-1

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ОФІС ВЕЛИКИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ДФС
СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ
 вул. Дегтярівська, 11Г, м. Київ, 04119, тел.: (044) 454-09-00, (044) 454-09-74, факс: (044) 454-09-75
 e-mail: vpp.infr@sts.gov.ua Код ЄДРПОУ 39440996

Довідка
про впровадження результатів
дисертаційного дослідження кандидата економічних наук, доцента
кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування
Сумського державного університету
Люльова Олексія Валентиновича

Дисертація Люльова О.В., присвячена вирішенню актуальної проблеми проведення реформ в економіці України, що сприятимуть зростанню рівня її макроекономічної стабільності, має практичну цінність та високий потенціал для практичної апробації. Так, зокрема, в поточній діяльності Державної фіскальної служби України враховуються пропозиції дисертанта щодо впливу ефективності діяльності органів державного управління у боротьбі з корупцією на макроекономічну стабільність економіки.

Перший заступник начальника
 Слідчого управління фінансових розслідувань
 Офісу великих платників податків ДФС

В.В. Мойсєєнко

**СПІЛКА ЕКОНОМІСТІВ
УКРАЇНИ**

Сумська обласна організація

ул. Г. Кодратська, б.у.л. 25, оф. 203, м. Суми, 40000,
тел. (050) 976-24-83, e-mail: fea233@ukr.net
Почтовий рахунок 26001309900738 у Київській місцевій
філії АКБ "Укробанк" м. Київ МФО 322012,
код ЄДРПОУ 00038936

**СОЮЗ ЭКОНОМИСТОВ
УКРАИНЫ**

Сумская областная организация

ул. Г. Кодратська, д. 25, оф. 203, г. Сумы, 40000,
тел. (050) 976-24-83, e-mail: fea233@ukr.net
Учредительский счет 26001309900738 в Киевском городском
филиале АКБ "Укробанк" г. Киев МФО 322012,
код ЄДРПОУ 00038936

№ 17 / 27

«21» Августа 2018 р.

**Голові спеціалізованої вченої ради Д55.051.06
Сумського державного університету**

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційної роботи кандидата економічних наук, доцента кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету
Люльова Олексія Валентиновича**

Основні положення дисертаційного дослідження Люльова О.В. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством, свідчать про значний потенціал використання їх у практичній діяльності Співки економістів України. Так, зокрема, під час розробки Співкою економістів України Концепції державної економічної політики, що включає рекомендації органам влади всіх рівнів щодо реалізації економічних реформ, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної економіки України та досягнення макроекономічної стабільності, використовуються результати емпіричного оцінювання Люльовим О.В. рівня макроекономічної стабільності України порівняно з іншими країнами Європи за 2000-2017 рр.

Зважаючи на актуальність та наукову значущість окресленої проблематики Правлінням Співки економістів України були зроблені висновки про доцільність подальшого використання результатів дослідження О.В. Люльова

Член Правління Співки економістів України

Голова Сумської обласної організації

Доктор економічних наук, професор

Басанцов І.В.

Всеукраїнська
професійна громадська організація
СПІЛКА
АУДИТОРІВ УКРАЇНИ

01661, м.Київ, вул.
Велика Житомирська, 33, оф. 412С
код ЄДРПОУ 14306263, н/р 26045000023744
в ПАТ "Укробанк" №ФО 300023
тел. (044) 279-59-87, (067) 400-47-23
(066) 042-86-48, (067) 504-44-20

www.spilka-audit.org.ua

Ukrainian professional
public organization
THE AUDITORS' UNION
OF UKRAINE

01661, Kyiv,
33, VelykaZhytomyrska,
office 412C
phone/fax (+38044) 279-59-87

E-mail: sa-u@uk.ua

Вих.№ 20/18 від 23.05.2018 р.

Спеціалізована вчена рада
Д 55.051.06

Сумського державного університету

ДОВІДКА
про виврадження
результатів дисертаційного дослідження к.е.н, доцента Сумського державного
університету
Львова Олексія Валентиновича
у діяльність Всеукраїнської професійної громадської організації
«Спілка аудиторів України»

Даною довідкою підтверджується, що у поточній діяльності ВПГО «Спілка аудиторів України» враховуються окремі висновки та пропозиції, що викладені у дисертаційному дослідженні Львова О.В. на тему: «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Рекомендовані автором пропозиції щодо виявлення причин та наслідків впливу бюджетних транзакцій держави та додаткових фінансових інтервенцій на стабільність національної економіки пройшли апробацію шляхом публікації тез і текстів виступів на міжнародних та всеукраїнських конференціях, участі у круглих столах, організованих Спілкою аудиторів України спільно з провідними вищими навчальними закладами України та вітчизняними професійними організаціями бухгалтерів і аудиторів.

Розроблені Львовим О.В. теоретичні та практичні рекомендації сприяють вдосконаленню національної системи контролю і аудиту в умовах зростаючих вимог користувачів інформації, позитивно впливають на покращення організаційно-методичного забезпечення Спілки аудиторів України та забезпечують зростання якості професійних послуг у сфері аудиту державних фінансових установ.

Виконавчий директор ВПГО
«Спілка аудиторів України»

В.П. Левченко

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Перший проректор
 Сумського державного
 університету, професор
 В. Д. Карпуша
 « / / 2018 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 доцента кафедри економіки, підприємництва та бізнес-
 адміністрування **Льовова Олексія Валентиновича**,
 присвяченого методологічним засадам забезпечення
 макроекономічної стабільності національної економіки з
 урахуванням впливу соціальних, політичних та
 маркетингових детермінант у контексті їх використання в
 процесі управління національним господарством,
 у навчальний процес навчально-наукового інституту фінансів,
 економіки та менеджменту імені Олега Балацького
 Сумського державного університету

«30» серпня 2018 р.

м. Суми

Акт складено комісією у складі:

Голова: директор навчально-наукового інституту фінансів, економіки
 та менеджменту імені Олега Балацького, доктор економічних
 наук, професор Васильєва Т.А.

Члени комісії:

- завідувач кафедри економіки, підприємництва та бізнес-
 адміністрування, доктор економічних наук, професор
 Мельник Л.Г.
- начальник навчально-методичного відділу, кандидат
 економічних наук, доцент Криклій О.А.;
- заступник завідувача кафедри економіки,
 підприємництва та бізнес-адміністрування, кандидат
 економічних наук, доцент Карінцева О.І.

В період з 29.08.2018 р. по 30.08.2018 р. комісія виконала роботи по визначенню фактичного впровадження результатів дисертаційного дослідження Люльова Олексія Валентиновича на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти» в навчальний процес навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного університету.

Комісія розглянула такі матеріали:

1. Дисертаційну роботу Люльова Олексія Валентиновича «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти».
2. Робочі програми курсів зі спеціальностей: 051 «Економіка» (освітній ступінь «Бакалавр», «Магістр»), 073 «Менеджмент» (освітній ступінь «Магістр»).
3. Видані навчально-методичні та наукові матеріали, автором та співавтором яких є Люльов О.В.:
 - Люльов О.В. Макроекономічна стабільність національної економіки: монографія. Суми: Університетська книга, 2018. 261 с.
 - Люльов О.В. Моделювання стійкості функціонування економічних систем // *Social and economic changes of contemporary society*: монографія, Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 101–107
 - Люльов О.В., Кириченко К.І. Макроекономічна стабільність як фактор покращення конкурентоспроможності країни // *Управління інноваційною складовою економічної безпеки*: монографія / за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доцента Школи В.Ю., к.е.н. Щербаченко В.О. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. Т.І. С. 13–25
 - Lyulyov O.V. Macroeconomic stability: EU experience and situation assessment for Ukraine // *National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph* / edited by Dr. of Ec., Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Ec. V. Omelyanenko, Ph.D in Tec. Sc., Assoc. Prof. Yu. Ossik. Ruda Śląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018. P. 36–46
 - Lyulyov O. Macroeconomic stability and social progress in the EU member states and Ukraine // *Annals of Marketing Management & Economics (Index Copernicus та ін.)*. 2018. Vol. 4, № 1. P. 53–64
 - Lyulyov O., Vasylieva T., Lyeonov S., Kyrychenko K. Macroeconomic Stability and Its Impact on the Economic Growth of the Country // *Montenegrin Journal of Economics (Scopus, Web of Science та ін.)*. 2018. № 14 (1). P. 159–170
 - Lyulyov O., Chortok Yu., Pimonenko T., Borovik O. Ecological and economic evaluation of transport system functioning according to the territory sustainable development // *International Journal of Ecology & Development (Scopus, Web of Science та ін.)*. 2015. Vol. 30, № 3. P. 1–10

- Lyulyov O., Yevdokimov Yu., Melnyk L., Panchenko O., Kubatko V. Economic freedom and democracy: determinant factors in increasing macroeconomic stability // *Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.)*. 2018. № 16 (2). P. 279–290.
- Люльов О., Багмет К., Скляр І. Довгостроковий вплив соціальних програм у контексті інституціональних змін національної економіки: загальні підходи до оцінювання й державного регулювання // *Проблеми і перспективи економіки та управління (Index Copernicus та ін.)*. 2018. № 1 (13). С. 17–23
- Люльов О., Багмет К. Соціальна цінність як критерій державного регулювання інституціональних змін соціального сектору національної економіки // *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент» (Index Copernicus)*. 2018. № 4 (75). С. 125–130.
- Люльов О., Багмет К. Державне регулювання інституційних трансформацій соціального сектору через вимірювання результатів інвестицій впливу // *Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки» (Index Copernicus та ін.)*. 2018. С. 44–53.
- Lyulyov O., Pimonenko T., Liulova L. Empirical linkages between macroeconomic stability and democracy // *Механізм регулювання економіки (Ulrichsweb та ін.)*. 2018. № 1. С. 73–83.
- Lyulyov O., Melnyk L., Sineviciene L., Pimonenko T., Dehtyarova I. Fiscal decentralization and macroeconomic stability: the experience of Ukraine's economy // *Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.)*. 2018. № 16 (1). С. 105–114.
- Lyulyov O., Lyeonov S., Vasylieva T. Macroeconomic stability evaluation in countries of lower-middle-income economies // *Вісник національного гірничого університету (Scopus та ін.)*. 2018. № 1. С. 138–146.
- Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Palienko M. Environmental Performance Index: relation between social and economic welfare of the countries // *Environmental Economics (ROAD та ін.)*. 2018. № 9 (3). P. 7–16.
- Lyulyov O., Palienko M. The impact of social factors on macroeconomic stability: empirical evidence for Ukraine and European Union countries // *SocioEconomic Challenges (ROAD та ін.)*. 2018. Issue 1, Vol. 2. P. 103–116.
- Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Kovalov B. Macroeconomic imbalance to convergence: EU experience for Ukraine // *Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.)*. 2018. № 2. P. 1–10.
- Люльов О.В. Маркетинговий підхід до формування іміджу країни: основні детермінанти впливу та драйвери покращення макроекономічної стабільності // *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.)*. 2017. № 2. С. 47–56.

- Люльов О.В. Використання маркетингового підходу до формування іміджу країни з огляду на її макроекономічну стабільність // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 1. С. 65–74.
- Люльов О.В. Маркетингові інструменти забезпечення макроекономічної стабільності // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 3. С. 137–144.
- Люльов О.В. Методичні основи оцінки впливу Маркетингових інструментів на макроекономічну стабільність національної економіки // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 4. С. 154–159.
- Люльов О.В., Лепейко Т.І., Денисенко П.А. Економічний та екологічний потенціал конвергенції регіонального розвитку України // Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.). 2017. № 4. С. 176–182.
- Люльов О.В., Винниченко Н.В. Аналіз впливу договору про стабільність, координацію і управління в економічному і валютному союзі на використання фіскальних правил в країнах ЄС // Фінансові дослідження. 2017. № 2 (3). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/83.pdf>.
- Люльов О.В., Винниченко Н.В. Міжнародний досвід використання фіскальних правил у контексті макроекономічної стабільності // Фінансові дослідження. 2017. №1 (2). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/81.pdf>.
- Lyulyov O., Shvindina N. Stabilization pentagon model: application in the management at macro- and micro- levels // Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2017. Issue 3, Vol. 15. P. 42–52.
- Люльов О.В., Чорток Ю.В., Пімоненко Т.В. EU integration: opportunities for ukrainian entrepreneurs // Збірник наукових праць: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон» (Ulrichsweb та ін.). 2017. №1(62). С. 87–94.
- Люльов О.В., Пімоненко Т.В. Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу стійкості інвестиційних та інноваційних процесів // Маркетинг і менеджмент інновацій (Web of Science та ін.). 2017. № 1. С. 159–169.
- Lyulyov O. Assessment of the Ukrainian economy in 2000–2015 based on the macroeconomic stabilization pentagon (MSP) model // Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.). 2017. № 1(2). P. 45–52 (0,69 друк. арк.).
- Lyulyov O., Palienko M., Denysenko P. Fiscal Decentralisation as a Factor of Macroeconomic Stability of the Country // Financial Markets, Institutions and Risks (ROAD та ін.). 2017. Issue 4, Vol. 1. P. 74–86.
- Lyulyov O. Impact of state finance on macroeconomic stability of Ukraine // Public and Municipal Finance (SciLit та ін.). 2017. № 6 (3). P. 17–22.

- Люльов О.В. Інвестиційно-інноваційні процеси підприємств як фактор управління стійкістю економіки України // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.
- Lyulyov O.V. Scientific and methodic approaches to reveal stability essence at the industrial enterprises and its functional components // Economic Processes Management: International Scientific E-Journal (ROAD та ін.). 2016. № 4. URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_12.pdf
- Люльов О.В. Детермінанти макроекономічної стабільності: аналіз міжнародних підходів та динаміка індикаторів в Україні // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2016. № 3. С. 4–7.
- Lyulyov O.V., Palienko M. V. Theoretical aspects of synergetic model formulation in the economic systems innovative-investment development // Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.). 2013. № 1. С. 100–108.
- Люльов А.В., Ляшенко Я.А., Чортюк Ю.В., Моргуєнко Р.М. Динамическое моделирование развития экономических систем на основе самосогласованной эволюционной модели спрос/предложение // Економічний простір (Index Copernicus та ін.). 2013. № 70. С. 61–71.
- Люльов А.В., Ляшенко Я.А., Борисюк В.Н., Головченко А.И. Динамическая самосогласованная эволюционная модель спроса/предложения в экономических системах // Вісник Сумського національного аграрного університету (РІНЦ та ін.). 2013. № 8 (53). С. 24–29.

За результатами проведеної роботи комісією встановлено, що:

1. Розроблені у дисертаційній роботі Люльова О.В. теоретико-методологічні, науково-методичні та практичні положення впроваджені в навчальний процес з наступних дисциплін:
 - 1) «Економічне прогнозування» (викладається на денному та заочному відділеннях за програмами підготовки магістрів за спеціальністю 073 «Менеджмент»);
 - 2) «Ефективність економічних систем» (викладається на денному та заочному відділеннях за програмами підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка»);
 - 3) «Модельовання та прогнозування соціально-економічних систем» (викладається на денному та заочному відділеннях за програмами підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка»).
2. Застосування результатів дисертаційного дослідження Люльова Олексія Валентиновича в навчальному процесі навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного

університету дало змогу адаптувати вказані дисципліни до умов сучасних трансформаційних процесів в освіті, поглибити їх теоретико-методичні основи та підвищити якість підготовки фахівців з економічних спеціальностей.

Голова комісії:

Т.А. Васильєва

Члени комісії:

Л.Г. Мельник

О.І. Карінцева

О.А. Криклій

Додаток Т

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографії

1. Люльов О.В. Макроекономічна стабільність національної економіки: монографія . Суми: Університетська книга, 2018. 261 с. (15,2 друк. арк).

2. Люльов О.В. Моделирование стійкості функціонування економічних систем. Social and economic changes of contemporary society: монографія, Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 101–107 (0,41 друк. арк.).

3. Люльов О.В., Кириченко К.І. Макроекономічна стабільність як фактор покращення конкурентоспроможності країни. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія / за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доцента Школи В.Ю., к.е.н. Щербаченко В.О. Суми : ТОВ «Триторія», 2017. Т.І. С. 13–25 (0,61 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено вплив МС НЕ на конкурентоспроможність країни* (0,31 друк. арк.).

4. Lyulyov O.V. Macroeconomic stability: EU experience and situation assessment for Ukraine. National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph / edited by Dr. of Ec., Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Ec. V. Omelyanenko, Ph.D in Tec. Sc., Assoc. Prof. Yu. Ossik. Ruda Śląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018. P. 36–46 (0,59 друк. арк.)

Публікації у зарубіжних наукових виданнях

5. Lyulyov O. Macroeconomic stability and social progress in the EU member states and Ukraine. Annals of Marketing Management & Economics (Index Copernicus та ін.). 2018. Vol. 4, № 1. P. 53–64 (0,67 друк. арк.).

6. Lyulyov O., Vasylieva T., Lyeonov S., Kyrychenko K. Macroeconomic Stability and Its Impact on the Economic Growth of the Country. Montenegrin

Journal of Economics (Scopus, Web of Science та ін.). 2018. № 14 (1). P. 159–170 (0,84 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено модель оцінки впливу МС НЕ на економічне зростання країни (0,76 друк. арк.).*

7. Lyulyov O., Chortok Yu., Pimonenko T., Borovik O. Ecological and economic evaluation of transport system functioning according to the territory sustainable development. International Journal of Ecology & Development (Scopus, Web of Science та ін.). 2015. Vol. 30, № 3. P. 1–10 (0,63 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено соціо-економічні фактори механізму стабілізації розвитку територій (0,16 друк. арк.).*

Публікації у наукових виданнях України

8. Lyulyov O., Yevdokimov Yu., Melnyk L., Panchenko O., Kubatko V. Economic freedom and democracy: determinant factors in increasing macroeconomic stability. Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2018. № 16 (2). P. 279–290 (0,99 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено оцінювання впливу рівня економічної свободи та демократії на МС НЕ (0,8 друк. арк.).*

9. Люльов О., Багмет К., Скляр І. Довгостроковий вплив соціальних програм у контексті інституціональних змін національної економіки: загальні підходи до оцінювання й державного регулювання. Проблеми і перспективи економіки та управління (Index Copernicus та ін.). 2018. № 1 (13). С. 17–23 (0,56 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано методи оцінювання соціальної ефективності (0,2 друк. арк.).*

10. Люльов О., Багмет К. Соціальна цінність як критерій державного регулювання інституціональних змін соціального сектору національної економіки. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент» (Index Copernicus). 2018. № 4 (75). С. 125–130 (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: виявлено тенденції інституціональних змін в соціальному секторі НЕ (0,10 друк. арк.).*

11. Люльов О., Багмет К. Державне регулювання інституційних трансформацій соціального сектора через вимірювання результатів інвестицій впливу. Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки» (Index Copernicus та ін.). 2018. С. 44–53 (0,48 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано процеси інституціоналізації інвестицій соціального впливу* (0,10 друк. арк.).

12. Lyulyov O., Pimonenko T., Liulova L. Empirical linkages between macroeconomic stability and democracy. Механізм регулювання економіки (Ulrichsweb та ін.). 2018. № 1. С. 73–83 (0,85 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено методологію оцінювання залежності рівня МС НЕ від рівня демократизації суспільства* (0,65 друк. арк.).

13. Lyulyov O., Melnyk L., Sineviciene L., Pimonenko T., Dehtyarova I. Fiscal decentralization and macroeconomic stability: the experience of Ukraine's economy. Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2018. № 16 (1). С. 105–114 (0,82 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено вплив рівня децентралізації державного управління на МС НЕ* (0,74 друк. арк.).

14. Lyulyov O., Lyeonov S., Vasylieva T. Macroeconomic stability evaluation in countries of lower-middle-income economies. Вісник національного гірничого університету (Scopus та ін.). 2018. № 1. С. 138–146 (0,99 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено підхід до оцінювання МС* (0,89 друк. арк.).

15. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Palienko M. Environmental Performance Index: relation between social and economic welfare of the countries. Environmental Economics (ROAD та ін.). 2018. № 9 (3). Р. 7–16 (0,74 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено особливості використання інтегральних показників оцінювання рівня соціоекономічного розвитку НЕ* (0,24 друк. арк.).

16. Lyulyov O., Palienko M. The impact of social factors on macroeconomic stability: empirical evidence for Ukraine and European Union countries. SocioEconomic Challenges (ROAD та ін.). 2018. Issue 1, Vol. 2. Р. 103–116

(1,1 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено методичний інструментарій оцінювання рівня соціального прогресу в НЕ у контексті зростання МС* (1,1 друк. арк.).

17. Lyulyov O., Pimonenko T., Chygryn O., Kovalov B. Macroeconomic imbalance to convergence: EU experience for Ukraine. Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.). 2018. № 2. P. 1–10 (0,39 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено методи виявлення макроекономічних дисбалансів* (0,12 друк. арк.).

18. Люльов О.В. Маркетинговий підхід до формування іміджу країни: основні детермінанти впливу та драйвери покращення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 2. С. 47–56 (0,79 друк. арк.).

19. Люльов О.В. Використання маркетингового підходу до формування іміджу країни з огляду на її макроекономічну стабільність. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 1. С. 65–74 (0,64 друк. арк.).

20. Люльов О.В. Маркетингові інструменти забезпечення макроекономічної стабільності. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 3. С. 137–144 (0,51 друк. арк.).

21. Люльов О.В. Методичні основи оцінки впливу Маркетингових інструментів на макроекономічну стабільність національної економіки. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.). 2017. № 4. С. 154–159 (0,42 друк. арк.).

22. Люльов О.В., Лепейко Т.І., Денисенко П.А. Економічний та екологічний потенціал конвергенції регіонального розвитку України. Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.). 2017. № 4. С. 176–182 (0,54 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано науково-методичні підходи до побудови економетричних моделей аналізу конвергенції еколого-економічних процесів у НЕ* (0,25 друк. арк.).

23. Люльов О.В., Винниченко Н.В. Аналіз впливу договору про стабільність, координацію і управління в економічному і валютному союзі на використання фіскальних правил в країнах ЄС. Фінансові дослідження. 2017. № 2 (3). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/83.pdf> (0,55 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовано ключові складові договору про стабільність країн ЄС* (0,30 друк. арк.).

24. Люльов О.В., Винниченко Н.В. Міжнародний досвід використання фіскальних правил у контексті макроекономічної стабільності. Фінансові дослідження. 2017. №1 (2). URL: <http://fr.stu.cn.ua/tmppdf/81.pdf> (0,60 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано необхідність використання фіскальних правил із метою досягнення МС НЕ* (0,20 друк. арк.).

25. Lyulyov O., Shvindina H. Stabilization pentagon model: application in the management at macro- and micro- levels. Problems and Perspectives in Management (Scopus та ін.). 2017. Issue 3, Vol. 15. P. 42–52 (0,76 друк. арк.). *Особистий внесок: удосконалено теоретичні основи та методичний інструментарій вимірювання рівня МС НЕ* (0,76 друк. арк.).

26. Люльов О.В., Чортюк Ю.В., Пімоненко Т.В. EU integration: opportunities for ukrainian entrepreneurs. Збірник наукових праць: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон» (Ulrichsweb та ін.). 2017. №1(62). С. 87–94 (0,68 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено особливості ероінтеграційних процесів на сучасному етапі розвитку НЕ* (0,23 друк. арк.).

27. Люльов О.В., Пімоненко Т.В. Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. Маркетинг і менеджмент інновацій (Web of Scince та ін.). 2017. № 1. С. 159–169 (0,67 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано модель оцінювання стійкості інвестиційних та інноваційних процесів економічних систем* (0,37 друк. арк.).

28. Lyulyov O. Assessment of the Ukrainian economy in 2000–2015 based on the macroeconomic stabilization pentagon (MSP) model. *Geopolitics under Globalization (ROAD та ін.)*. 2017. № 1(2). P. 45–52 (0,69 друк. арк.).

29. Lyulyov O., Palienko M., Denysenko P. Fiscal Decentralisation as a Factor of Macroeconomic Stability of the Country. *Financial Markets, Institutions and Risks (ROAD та ін.)*. 2017. Issue 4, Vol. 1. P. 74–86 (1,2 друк. арк.).
Особистий внесок: досліджено вплив фіскальної децентралізації на МС НЕ (0,9 друк. арк.).

30. Lyulyov O. Impact of state finance on macroeconomic stability of Ukraine. *Public and Municipal Finance (SciLit та ін.)*. 2017. № 6 (3). P. 17–22 (0,62 друк. арк.).

31. Люльов О.В. Інвестиційно-інноваційні процеси підприємств як фактор управління стійкістю економіки України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту (Ulrichsweb та ін.)*. 2016. № 3–4 (63–64). С. 93–102 (0,56 друк. арк.).

32. Lyulyov O.V. Scientific and methodic approaches to reveal stability essence at the industrial enterprises and its functional components. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal (ROAD та ін.)*. 2016. № 4. URL:
http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_12.pdf (0,52 друк. арк.)

33. Люльов О.В. Детермінанти макроекономічної стабільності: аналіз міжнародних підходів та динаміка індикаторів в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка» (Google Scholar та ін.)*. 2016. № 3. С. 4–7 (0,57 друк. арк.).

34. Lyulyov O.V., Palienko M. V. Theoretical aspects of synergetic model formulation in the economic systems innovative-investment development. *Механізм регулювання економіки (RePEc та ін.)*. 2013. № 1. С. 100–108 (0,69 друк. арк.).
Особистий внесок: запропоновано модель самоузгодженої еволюції інвестиційно-інноваційного процесу в економічних системах (0,6 друк. арк.).

35. Люлёв А.В., Ляшенко Я.А., Чорток Ю.В., Моргуненко Р.М. Динамическое моделирование развития экономических систем на основе самосогласованной эволюционной модели спрос/предложение. *Економічний простір (Index Copernicus та ін.)*. 2013. № 70. С. 61–71 (0,56 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено умови стану рівноваги економічних систем (0,36 друк. арк.)*.

36. Люлёв А.В., Ляшенко Я.А., Борисюк В.Н., Головченко А.И. Динамическая самосогласованная эволюционная модель спроса/предложения в экономических системах. *Вісник Сумського національного аграрного університету (РІНЦ та ін.)*. 2013. № 8 (53). С. 24–29 (0,53 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано модель оцінювання еволюції економічних систем (0,2 друк. арк.)*.

Тези доповідей на наукових конференціях

37. Люльов О.В. Оцінка соціального прогресу в контексті макроекономічної стабільності. Актуальні питання економіки, фінансів, менеджменту та права в сучасних умовах : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 1. С. 19–20 (0,09 друк. арк.).

38. Люльов О.В. Фіскальна децентралізація та її зв'язок з макроекономічною стабільністю національної економіки. Економічна система України в умовах глобалізаційних викликів XXI століття: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Чернівці: Буковинський центр економічної освіти та бізнесу, 2018. С. 43–44 (0,08 друк. арк.).

39. Lyulyov O., Liulova L., Kobushko I. The integral evaluation of macroeconomic stability level by the components method: EU experience for Ukraine. *New trends and best practices in socioeconomic research: The international Science Conference SER. Igalo, Herceg Novi, Montenegro, 2018. P. 33–34 (0,15 друк. арк.)*. *Особистий внесок: досліджено принципи формування інтегральної оцінки МС (0,1 друк. арк.)*.

40. Люльов О.В. Україна та ЄС: аналіз застосування критеріїв економічної конвергенції. Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД, 2017. Ч. 1. С. 14–16 (0,09 друк. арк.).

41. Люльов О.В. Методи оцінки впливу державних фінансів на макроекономічну стабільність країни. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Суми: ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2017. С. 22–24 (0,08 друк. арк.).

42. Люльов О.В., Новак К.С. Дослідження підходів до визначення складових рівня економічної безпеки держави. Сучасні тенденції в економіці та управлінні: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Запоріжжя: Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2017. С. 94–98 (0,26 друк. арк.). *Особистий внесок: виокремлено напрямки забезпечення економічної безпеки держави* (0,2 друк. арк.).

43. Люльов О.В., Пімоненко Т. В. Теоретичні засади комплексного оцінювання макроекономічної стабільності. International Economic Relations and Sustainable Development: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф. Суми: ТОВ «ТРИТОРІЯ», 2017. С. 163–164 (0,13 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано науково-методичні підходи оцінювання МС НЕ* (0,07 друк. арк.).

44. Люльов О.В. Сучасні аспекти дослідження стійкості інвестиційних та інноваційних процесів. Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу: збірник тез доповідей X Міжн. наук.-практ. конф. Суми: ФОП Ткачов О.О., 2016. С. 154–155 (0,07 друк. арк.).

45. Люльов О.В., Пімоненко Т.В., Ус Я.О. Модель Лотки-Вольтерри як інструмент аналізу динаміки змін інвестиційних процесів в економічних системах. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. імені проф. Балацького О.Ф. Суми: Сумський державний університет, 2016. Т.2. С. 196–197 (0,12 друк. арк.). *Особистий внесок:*

визначено актуальність синергетичного моделювання динаміки змін економічних процесів (0,04 друк. арк.).

46. Люльов О. В. Дослідження впливу інвестиційно-інноваційних процесів підприємств на управління стійкістю економіки України. Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки: матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2016. Ч. 1. С. 71–73 (0,11 друк. арк.).

47. Люлёв А. В. Динамическое моделирование развития экономических систем. Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Суми: СумДУ, 2012. С. 82–83 (0,10 друк. арк.).

48. Люлёв А.В. Синергетическое моделирование развития экономических систем. Молодёжь и наука: реальность и будущее: материалы V Межд. конф. студентов, аспирантов и молодых учёных. Кемерово: ООО «ИНТ», 2013. С. 150–153 (0,27 друк. арк.).

49. Люльов О.В., Сальник Н.М. Вплив глобалізації на національну економіку України. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ Суми: СумДУ, 2012. Т.6. С. 46–48. (0,10 друк. арк.). Особистий внесок: визначено стратегічні пріоритети розвитку НЕ в умовах глобалізації (0,06 друк. арк.).